

มโนทัศน์ของ “XIN” ในภาษาจีนและ “ใจ” ในภาษาไทย:
การศึกษาตามแนวทางอรรถศาสตร์ปริชาน

นางสาวภัทรา พิเชษฐศิลป์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาจีน ภาควิชาภาษาตะวันออก
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2556
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE SEMANTIC CONCEPTS OF THE WORD “XIN” IN CHINESE AND THE WORD /CAJ/
IN THAI: A COGNITIVE SEMANTIC STUDY

Miss Pattra Pichetsilpa

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy Program in Chinese

Department of Eastern Languages

Faculty of Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2013

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	มโนทัศน์ของ “XIN” ในภาษาจีนและ “ใจ” ในภาษาไทย: การศึกษาตามแนวทางอรรถศาสตร์ปริชาน
โดย	นางสาวภัทรา พิเศษฐศิลป์
สาขาวิชา	ภาษาจีน
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรีย์ ชุณหะรุ่งเรืองเดช
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม	รองศาสตราจารย์ ดร.ประพิณ มโนมัยวิบูลย์

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิตศึกษา

..... คณบดีคณะอักษรศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประพจน์ อิศวโรฬาริก)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(Professor Hu Qingguo, Ph.D.)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรีย์ ชุณหะรุ่งเรืองเดช)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
(รองศาสตราจารย์ ดร.ประพิณ มโนมัยวิบูลย์)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยยุทธ ปริญญาอุทัย)

..... กรรมการ
(ดร.หทัย เจีย)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(Professor Zhang Ning)

ภัทรา พิเศษฐศิลป์ : มโนทัศน์ของ “XIN” ในภาษาจีนและ “ใจ” ในภาษาไทย: การศึกษาตามแนวทางอรรถศาสตร์ปริชาน. (THE SEMANTIC CONCEPTS OF THE WORD “XIN” IN CHINESE AND THE WORD /CAJ/ IN THAI: A COGNITIVE SEMANTIC STUDY) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: ผศ.ดร.สุรีย์ ชุณหะเรืองเดช, อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม: รศ.ดร.ประพิณ มโนมัยวิบูลย์, 279หน้า.

การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างและความสัมพันธ์ทางความหมายของคำ 心 xīn ในภาษาจีนกับคำ “ใจ” /caj/ ในภาษาไทย รวมทั้งศึกษาเปรียบเทียบมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาที่มีต่อคำทั้งสอง โดยอาศัยแนวทางของอรรถศาสตร์ปริชาน ได้แก่ 1) แนวคิดเรื่องมโนทัศน์ที่สะท้อนจากการปรากฏใช้ร่วมของคำเพื่อวิเคราะห์รูปร่างและหน้าที่การทำงานของ xīn และ “ใจ” 2) แนวคิดเรื่องคำหลายความหมายเพื่อใช้จำแนกความหมายต่างๆของ xīn และ “ใจ” และ 3) แนวคิดเรื่องแบบจำลองปริชานเพื่อวิเคราะห์หัมโนทัศน์ของคำทั้งสองในระบบปริชานของผู้ใช้ภาษา

ผลการวิจัยพบว่า xīn ในภาษาจีนและ “ใจ” ในภาษาไทยมีมโนทัศน์ที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือเป็นวัตถุที่ตั้งอยู่บริเวณกลางทรวงอกค่อนข้างมีรูปร่างสามมิติซึ่งสามารถบรรจุสิ่งต่างๆไว้ภายใน หน้าที่ของวัตถุนี้เป็นไปเพื่อการผลิต เก็บ และควบคุม ดังนั้นคำ xīn ในภาษาจีนและ “ใจ” ในภาษาไทยสามารถจำแนกความหมายออกเป็น 3 ความหมายหลักได้แก่ (1) อวัยวะหัวใจ (2) ตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก (3) ศูนย์กลาง ส่วนแบบจำลองปริชานของ xīn และ “ใจ” มีความสัมพันธ์กับแควดวงมโนทัศน์ชีวิต แควดวงมโนทัศน์ความคิด ความรู้สึก แควดวงมโนทัศน์พื้นที่ว่างแบบปิดล้อม และแควดวงมโนทัศน์อื่นๆ ซึ่งกระบวนการทางปริชานอันสำคัญที่ก่อให้เกิดการสร้างมโนทัศน์ ความสัมพันธ์ระหว่างความหมายกับแบบจำลองปริชานของคำทั้งสอง ได้แก่ กระบวนการอุปลักษณะและกระบวนการนามนัย นอกจากนี้ยังมีปัจจัยทางวัฒนธรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งความเชื่อในทางพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการสร้างมโนทัศน์ของคำทั้งสอง คำ 心 xīn และ “ใจ” /caj/ จึงมีมโนทัศน์ที่มีความจำเพาะทางวัฒนธรรม

ภาควิชา..... ภาษาตะวันออก.....

สาขาวิชา..... ภาษาจีน.....

ปีการศึกษา..... 2556.....

ลายมือชื่อนิสิต.....

ลายมือชื่ออ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....

ลายมือชื่ออ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม.....

528 05104 22 : MAJOR CHINESE

KEYWORDS : XIN / CAJ / CONCEPT / COGNITIVE MODEL / COGNITIVE SEMANTIC

PATTRA PICHETSILPA : THE SEMANTIC CONCEPTS OF THE WORD “XIN”
IN CHINESE AND THE WORD /CAJ/ IN THAI: A COGNITIVE SEMANTIC
STUDY. ADVISOR : ASST. PROF. SUREE CHOONHARUANGDEJ, Ph.D., CO-
ADVISOR : ASSOC. PROF. PRAPIN MANOMAIVIBOOL, Ph.D., 279 pp.

The purposes of this study are to analyze the difference and relationship in terms of meaning of the word XIN in Chinese and CAJ in Thai and to compare the semantic concepts of these two words among users of both languages by means of cognitive semantic approach. Such approach includes 1) the semantic concepts pertaining to word collocation to analyze the shape and functions of both words; 2) the concept of principled polysemy to distinguish the meanings of the two words; 3) the concept of cognitive model to analyze the semantic concepts of the words XIN and CAJ in the cognitive system of users in both languages.

The study has found that the semantic concepts of XIN in Chinese and CAJ in Thai are similar. Both words refer to an object located at the center of the chest, slightly leaning toward the left, with three-dimensional configuration able to contain other things inside. The functions of this object are to produce, to store up and to control. Thus, the meanings of XIN and CAJ can be categorized into 3 major types, namely, 1) the heart organ 2) the agent capable of thinking and expressing feeling or emotion 3) the center. The cognitive models of both XIN and CAJ are related to cognitive categories of life; of thoughts, feeling and emotion; and of space or room with enclosure; as well as other categories. And the cognitive procedures playing an important role in bringing about the semantic conceptualization, and the relationship between meanings and cognitive model of both XIN and CAJ include metaphor and metonymy. In addition, cultural element, especially Buddhist belief, also influences the conceptualization of both words, the semantic concepts of XIN and CAJ are thus considered to be cultural specific.

Department : Eastern Languages..... Student's Signature

Field of Study : Chinese..... Advisor's Signature

Academic Year : 2013..... Co-advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรีย หุณหเรืองเดช อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ ดร.ประพิณ มโนมัยวิบูลย์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ที่ได้ให้คำปรึกษา แนะนำแนวทางและให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ รวมไปถึงเสียสละเวลาเพื่อตรวจสอบแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จเป็นรูปเล่มได้อย่างสมบูรณ์

ขอกราบขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร. Hu Qingguo ประธานกรรมการ และกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ซึ่งประกอบด้วย ศาสตราจารย์ Zhang Ning ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชัญญพร ปริชญาวุฒิสัย และอาจารย์ ดร.หทัย เจีย ที่ช่วยกรุณาแนะนำและช่วยแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ จนทำให้งานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคณาจารย์สาขาวิชาภาษาจีนทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ด้านภาษาจีน พร้อมทั้งช่วยเหลือให้คำปรึกษาต่างๆแก่ผู้วิจัยเสมอมา

ขอขอบคุณเพื่อนร่วมรุ่น รุ่นพี่ รุ่นน้องในสาขาวิชาภาษาจีนที่คอยให้คำแนะนำและคำปรึกษาต่างๆที่เป็นประโยชน์ต่อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มาโดยตลอด

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดาที่คอยอบรมเลี้ยงดู มอบความรักและให้การสนับสนุนผู้วิจัยในทุกด้าน และขอขอบคุณสมาชิกในครอบครัวที่คอยให้การสนับสนุนและเป็นกำลังใจให้ผู้วิจัยตลอดมา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	2
1.3 สมมติฐานของการวิจัย.....	2
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	2
1.5 วิธีดำเนินการวิจัย.....	3
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	6
2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย.....	6
2.1.1 คำหลายความหมาย (polysemy).....	7
2.1.2 อุปลักษณณ์และนามนัย (metaphor and metonymy).....	8
2.1.3 ทฤษฎีต้นแบบ (prototype theory).....	11
2.1.4 แบบจำลองปริชาน (cognitive model).....	12
2.2 ความรู้และความเชื่อเกี่ยวกับ xīn และ “ใจ”.....	13
2.2.1 พุทธศาสนา.....	15
2.2.2 ลัทธิขงจื้อ.....	17
2.2.3 การแพทย์แผนจีน.....	18

บทที่	หน้า
2.3 การศึกษาความหมายของคำ xīn และ “ใจ” ในอดีต.....	19
2.3.1 การศึกษาความหมายของคำ xīn.....	19
2.3.2 การศึกษาความหมายของคำ “ใจ”.....	21
3 การศึกษาความหมายของ xīn.....	25
3.1 มโนทัศน์ของ xīn.....	25
3.1.1 รูปร่างและคุณสมบัติของ xīn.....	25
3.1.2 หน้าที่การทำงานของ xīn.....	29
3.1.3 อุปลักษณะและนามนัยที่พบ.....	42
3.2 ความหมายและกระบวนการขยายความหมายของ xīn.....	48
3.2.1 ความหมายของ xīn.....	49
3.2.2 กระบวนการขยายความหมายของ xīn.....	63
3.3 แบบจำลองปริธานของ xīn.....	67
3.3.1 แวดวงมโนทัศน์ชีวิต.....	69
3.3.2 แวดวงมโนทัศน์ความคิดความรู้สึกร.....	69
3.3.3 แวดวงมโนทัศน์พื้นที่ว่างแบบปิดล้อม.....	70
4 การศึกษาความหมายของ “ใจ”.....	76
4.1 มโนทัศน์ของ “ใจ”.....	76
4.1.1 รูปร่างและคุณสมบัติของ “ใจ”.....	76
4.1.2 หน้าที่การทำงานของ “ใจ”.....	79
4.1.3 อุปลักษณะและนามนัยที่พบ.....	86
4.2 ความหมายและกระบวนการขยายความหมายของ “ใจ”.....	90
4.2.1 ความหมายของ “ใจ”.....	91
4.2.2 กระบวนการขยายความหมายของ “ใจ”.....	103
4.3 แบบจำลองปริธานของ “ใจ”.....	106
4.3.1 แวดวงมโนทัศน์ชีวิต.....	107
4.3.2 แวดวงมโนทัศน์ความคิดความรู้สึกร.....	109
4.3.3 แวดวงมโนทัศน์พื้นที่ว่างแบบปิดล้อม.....	111

บทที่		หน้า
5	การศึกษาเปรียบเทียบความหมายของ xīn และ “ใจ”.....	114
	5.1 มโนทัศน์ของ xīn และ “ใจ”.....	114
	5.1.1 รูปร่างและคุณสมบัติของ xīn และ “ใจ”.....	114
	5.1.2 หน้าที่การทำงานของ xīn และ “ใจ”.....	117
	5.1.3 อุปลักษณะและนามนัยของ xīn และ “ใจ”.....	119
	5.2 ความหมายและกระบวนการขยายความหมายของ xīn และ “ใจ”.....	123
	5.2.1 ความหมายของ xīn และ “ใจ”.....	123
	5.2.2 กระบวนการขยายความหมายของ xīn และ “ใจ”.....	125
	5.3 แบบจำลองปริธานของ xīn และ “ใจ”.....	126
	5.3.1 แวดวงมโนทัศน์ชีวิต.....	127
	5.3.2 แวดวงมโนทัศน์ความคิดความรู้สึก.....	128
	5.3.3 แวดวงมโนทัศน์พื้นที่ว่างแบบปิดล้อม.....	130
	5.4 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสร้างมโนทัศน์ของ xīn และ “ใจ”.....	131
	5.4.1 ปัจจัยด้านลักษณะทางกายภาพของหัวใจ.....	131
	5.4.2 ปัจจัยด้านสังคม วัฒนธรรมและความเชื่อ.....	133
6	สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	137
	6.1 สรุปผลการวิจัย.....	137
	6.2 อภิปรายผลการวิจัย.....	141
	6.3 ข้อเสนอแนะ.....	143
	รายการอ้างอิง.....	144
	ภาคผนวก ก.....	149
	ภาคผนวก ข.....	229
	ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	279

สารบัญญัตินำ

ตารางที่		หน้า
3.1	แสดงคุณสมบัติทางความหมายแต่ละความหมายของ xīn.....	63
3.2	แสดงกระบวนการเทียบโยงจากมโนทัศน์ “อวัยวะหัวใจ” ไปสู่มโนทัศน์ “ที่ตั้ง ของ shén” ของคำ xīn.....	65
4.1	แสดงคุณสมบัติทางความหมายแต่ละความหมายของ “ใจ”	102
4.2	กระบวนการเทียบโยงจากมโนทัศน์ “อวัยวะหัวใจ” ไปสู่มโนทัศน์ “ที่ตั้งแห่งจิต” ของคำ “ใจ”	104
5.1	แสดงคำแสดงคุณสมบัติของภาษาที่ปรากฏร่วมกับ xīn และ “ใจ”	116
5.2	แสดงคำแสดงตำแหน่งที่ตั้งเมื่อปรากฏร่วมกับ xīn และ “ใจ”	116
5.3	แสดงคำแสดงสภาพวัตถุเมื่อปรากฏร่วมกับ xīn และ “ใจ”	120
5.4	แสดงลักษณะการปรากฏร่วมของคำ xīn และคำ “ใจ” กับคำแสดงคุณสมบัติ ของภาษา.....	121
5.5	แสดงลักษณะการปรากฏร่วมของคำ xīn และคำ “ใจ” กับคำแสดงคุณสมบัติ ของมนุษย์.....	122
5.6	แสดงลักษณะการปรากฏร่วมของคำ xīn และคำ “ใจ” กับคำในแวดวง ความคิด.....	128
5.7	แสดงลักษณะการปรากฏร่วมของคำ xīn และคำ “ใจ” กับคำในแวดวง ความรู้สึก.....	129
5.8	แสดงคำแทนอวัยวะหัวใจที่แสดงความหมายศูนย์กลางในภาษาอื่นๆ.....	132

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
2.1	แบบจำลองปริซึน “ที่ชายหาด”.....	12
2.2	สมาชิกต้นแบบของมโนทัศน์ “โต๊ะ” ในสังคมตะวันตกและสังคมญี่ปุ่น	13
3.1	มโนทัศน์ของ xīn.....	29
3.2	กระบวนการรับรู้อารมณ์ ความรู้สึกของ xīn.....	53
3.3	กระบวนการนึกคิดของ xīn.....	53
3.4	ความสัมพันธ์ของแวดวงมโนทัศน์ “xīn” “ชีวิต” และ “ความรัก”	58
3.5	กระบวนการเกิดอุปนิสัยและพฤติกรรมของมนุษย์.....	60
3.6	กระบวนการขยายความหมายของ xīn จาก “อวัยวะหัวใจ” ไปสู่ “ตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก”	66
3.7	กระบวนการขยายความหมายของ xīn.....	67
3.8	แบบจำลองปริซึนของ xīn.....	68
3.9	ตำแหน่งที่ตั้งของ xīn.....	71
4.1	กระบวนการรับรู้อารมณ์ ความรู้สึกของ “ใจ”	95
4.2	กระบวนการนึกคิดของ “ใจ”.....	96
4.3	ความสัมพันธ์ของแวดวงมโนทัศน์ “ใจ” “ชีวิต” และ “ความรัก”.....	100
4.4	กระบวนการขยายความหมายจาก “อวัยวะหัวใจ” ไปสู่ “ตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก”	105
4.5	กระบวนการขยายความหมายของ “ใจ”.....	106
4.6	แบบจำลองปริซึนของ “ใจ”.....	107
4.7	ความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ “ใจ” “ชีวิต” และ “ความคิด ความรู้สึก”.....	109
5.1	ความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ xīn / “ใจ” “ชีวิต” และ “ความคิด ความรู้สึก”	127
6.1	ความสัมพันธ์ระหว่างแวดวงมโนทัศน์ “ชีวิต” “ความคิด ความรู้สึก” และ “พื้นที่ว่างแบบปิดล้อม”	143

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

คำ 心 xīn ในภาษาจีน และ “ใจ” ในภาษาไทย เป็นคำที่มีมโนทัศน์ใกล้เคียงกัน พจนานุกรม 《現代漢語詞典 Xiàndài Hànyǔ cídiǎn》 (2009: 1511) อธิบายความหมายของคำ 心 xīn ซึ่งผู้วิจัยแปลเป็นภาษาไทยไว้ดังนี้

“心 xīn 1. (นาม) อวัยวะภายในร่างกายของคนหรือสัตว์ชั้นสูง อยู่บริเวณตรงกลางค่อนข้างไปทางซ้ายของช่องอก มีรูปทรงกลม ส่วนปลายเรียวยาวเล็ก มีขนาดเท่ากำมือ ภายในแบ่งเป็น 4 ห้อง ทำหน้าที่สูบฉีดโลหิตไปเลี้ยงส่วนต่างๆในร่างกาย 2. (นาม) โดยทั่วไปหมายถึงอวัยวะที่ใช้ในการคิดและความคิด อารมณ์ เป็นต้น 3. (นาม) ศูนย์กลาง ส่วนที่อยู่ตรงกลาง 4. (นาม) หนึ่งในจำนวนกลุ่มดาว 28 กลุ่ม 5. (นาม) แซ่”

ส่วนความหมายของคำ “ใจ” ในภาษาไทย พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546: 329) ให้คำนิยามไว้ดังนี้

“ใจ น. สิ่งที่ทำหน้าที่รู้ รู้สึก นึก และคิด เช่น ใจก็คิดว่าอย่างนั้น, หัวใจ เช่น ใจเต้น, ลมหายใจ เช่น กลั้วใจ อึดใจ หายใจ, ความรู้สึกนึกคิด เช่น ใจคด ใจซื่อ; จุดสำคัญของบางสิ่งบางอย่าง เช่น ใจมือ, บริเวณที่ถือว่าเป็นจุดสำคัญของสถานที่ เช่น ใจบ้านใจเมือง.”

นอกจากนี้ คำทั้งคู่นี้ยังเป็นคำที่มีอัตราการใช้ค่อนข้างสูง ซึ่งจากข้อมูลในพจนานุกรม 《現代漢語頻率詞典 Xiàndài Hànyǔ pínlǜ cídiǎn》 (1986: 494) พบว่า คำ 心 xīn มีอัตราความถี่ในการใช้อยู่ในอันดับที่ 131 ส่วนในภาษาไทย คริสโตเฟอร์ จี มัวร์ (Christopher G. Moore, 1992) ได้รวบรวมคำ กลุ่มคำ รวมถึงสำนวนในภาษาไทย ที่ประกอบด้วยหน่วยคำ “ใจ” ไว้ในหนังสือชื่อ “ฮาร์ท ทอล์ค” (Heart Talk) ซึ่งรวบรวมไว้ทั้งสิ้น 741 คำ / กลุ่มคำ

มีผู้สนใจศึกษาเกี่ยวกับความหมายของคำทั้งสองเป็นจำนวนมาก อาทิ 齊振海 Qí Zhènghǎi、王義娜 Wáng Yì nà (2007), 齊振海 Qí Zhènghǎi、覃修貴 Tán Xiūguì (2004), 曹逢甫 Cáo Féngfǔ、蔡立中 Cài Lìzhōng、劉秀瑩 Liú Xiùyíng (2001), Yu Ning (2009) ซึ่งทำการศึกษาความหมายของคำ 心 xīn ในภาษาจีน ส่วนในภาษาไทยก็มีผู้สนใจศึกษา

ความหมายของคำ “ใจ” ไว้เช่นกัน อาทิ สุกัญญา รุ่งแจ้ง (2548) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยที่พบส่วนใหญ่เป็นการวิจัยโดยวิเคราะห์อุปลักษณะและนามนัยของคำ 心 xīn และคำ “ใจ” ที่ปรากฏขึ้นจากการสร้างคำ ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่ายังไม่สามารถอธิบายมโนทัศน์ที่แท้จริงที่ผู้ใช้ภาษามีต่อคำทั้งสองได้

ผู้วิจัยสนใจศึกษามโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาจีนซึ่งมีต่อคำ 心 xīn และมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาไทยที่มีต่อคำ “ใจ” ในภาษาจีน-ไทยปัจจุบัน โดยใช้ทฤษฎีทางอรรถศาสตร์ปริชาน ศึกษาความหมายและกระบวนการขยายความหมายของคำทั้งสอง นอกจากนี้ยังสนใจศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิด และทัศนคติของผู้พูดทั้งสองภาษาที่แฝงในคำทั้งสองอีกด้วย

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 ศึกษาความหมายที่หลากหลายรวมทั้งวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความหมายต่างๆของ 心 xīn ในภาษาจีนกับ “ใจ” ในภาษาไทย

1.2.2 ศึกษาเปรียบเทียบมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาที่มีต่อ 心 xīn และ “ใจ” ตามแนวทางของอรรถศาสตร์ปริชาน

1.3 สมมติฐานของการวิจัย

1.3.1 คำ 心 xīn ในภาษาจีนและ “ใจ” ในภาษาไทยล้วนเป็นคำหลายความหมาย ซึ่งความหมายต่างๆของคำทั้งสองมีความสัมพันธ์กันด้วยกระบวนการทางปริชาน ได้แก่ กระบวนการอุปลักษณะและกระบวนการนามนัย โดยมีปัจจัยด้านความคิดและความเชื่อทางวัฒนธรรมเป็นตัวผลักดันให้เกิดความสัมพันธ์ดังกล่าว

1.3.2 คำ 心 xīn ในภาษาจีนและ “ใจ” ในภาษาไทยมีมโนทัศน์และกระบวนการสร้างมโนทัศน์คล้ายคลึงกัน ซึ่งความคล้ายคลึงดังกล่าวมีสาเหตุมาจากลักษณะทางกายภาพของอวัยวะหัวใจและปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

1.4.1 ศึกษาคำ 心 xīn ในภาษาจีนและ “ใจ” ในภาษาไทย ทั้งที่เป็นคำพยางค์เดียว และที่เป็นหน่วยคำซึ่งปรากฏร่วมกับหน่วยคำอื่นๆในรูปคำประสมและสำนวน ตลอดจน 心 xīn และ “ใจ” ที่ปรากฏในประโยคทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน

1.4.2 ศึกษาเฉพาะคำ 心 xīn ในภาษาจีนและ “ใจ” ในภาษาไทยเท่านั้น ไม่รวมถึงคำหรือหน่วยคำอื่นๆ ที่มีความหมายใกล้เคียงหรือเกี่ยวข้องกับคำหรือหน่วยคำดังกล่าว เช่น 意 yì 情 qíng ในภาษาจีน หรือ “จิต” “มโน” ในภาษาไทย ยกเว้นเมื่อคำเหล่านี้ปรากฏร่วมกับ 心 xīn หรือ “ใจ” เท่านั้น

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยแบ่งขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

1.5.1 การรวบรวมข้อมูล

1.5.1.1 ข้อมูลภาษาจีน

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลภาษาจีนจากแหล่งข้อมูลต่อไปนี้

1) รวบรวมคำศัพท์และกลุ่มคำภาษาจีนที่ประกอบด้วยหน่วยคำ 心 xīn จากพจนานุกรม 2 เล่ม ได้แก่ 《漢語大詞典 Hànyǔ Dà Cídiǎn》 (縮印本 suōyìn běn) (漢語大詞典編纂處 Hànyǔ Dà Cídiǎn Biānzuǎnchù, 2007) ได้ทั้งสิ้น 417 คำ / กลุ่มคำ และ 《倒序現代漢語詞典 Dào xù Xiàndài Hànyǔ Cídiǎn》 (中國社會科學院語言研究所詞典編輯室 Zhōngguó Shèhuì Kēxuéyuàn Yǔyán Yánjiūsuǒ Cídiǎn Biānjíshì, 2002) ได้ทั้งสิ้น 196 คำ / กลุ่มคำ จากนั้นผู้วิจัยจึงเลือกคำที่ซ้ำกันออกเหลือคำและกลุ่มคำที่นำมาใช้วิเคราะห์ทั้งสิ้น 610 คำ / กลุ่มคำ

2) รวบรวมคำ 心 xīn ซึ่งปรากฏในประโยค โดยรวบรวมจากเว็บไซต์คลังข้อมูลทางภาษาของมหาวิทยาลัยปักกิ่ง¹ (北京大學中國語言學研究中心語料庫 Běijīng Dàxué Zhōngguó Yǔyánxué Yánjiū Zhōngxīn yǔliàokù) ซึ่งผู้วิจัยรวบรวมประโยคที่มีคำ 心 xīn ประกอบอยู่เป็นจำนวนทั้งสิ้น 10,000 ประโยค จากนั้นใช้โปรแกรมไมโครซอฟท์แอคเซส (Microsoft Access) ในการคัดเลือกข้อมูล โดยสุ่มเลือกข้อมูลให้เหลือ 1,000 ประโยค

3) นอกจากแหล่งข้อมูลดังกล่าวข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยยังได้เก็บข้อมูลภาษาเพิ่มเติมจากวิทยุและโทรทัศน์ และจากการสนทนาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน เฉพาะในกรณีที่มีข้อมูล

¹ แหล่งที่มา http://ccl.pku.edu.cn:8080/ccl_corpus/search?q=%E5%BF%83&start=0&num=50&index=FullIndex&outputFormat=HTML&encoding=UTF8&maxLeftLength=30&maxRightLength=30&orderStyle=score&LastQuery&dir=xiandai [10 ธันวาคม 2554]

ภาษาที่น่าสนใจซึ่งไม่มีอยู่ในข้อมูลภาษาที่ได้รวบรวมไว้ก่อนหน้านี้ ทั้งนี้เพื่อผลการวิเคราะห์ที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

1.5.1.2 ข้อมูลภาษาไทย

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลภาษาไทยจากแหล่งข้อมูลต่อไปนี้

1) รวบรวมคำศัพท์และกลุ่มคำภาษาไทยที่ประกอบด้วยหน่วยคำ “ใจ” จากพจนานุกรมและหนังสือจำนวน 3 เล่ม ได้แก่ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) ได้ทั้งสิ้น 428 คำ / กลุ่มคำ, คลังคำ (นวรรรณ พันธุเมธา, 2544) ได้ทั้งสิ้น 325 คำ / กลุ่มคำ, Heart Talk (Christopher G. Moore, 2006) ได้ทั้งสิ้น 741 คำ / กลุ่มคำ จากนั้นผู้วิจัยจึงเลือกคำที่ซ้ำกันออกเหลือคำและกลุ่มคำที่นำมาใช้วิเคราะห์ทั้งสิ้น 813 คำ / กลุ่มคำ

2) รวบรวมคำ “ใจ” ซึ่งปรากฏในประโยค โดยรวบรวมจากเว็บไซต์โครงการคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย² (THAI NATIONAL CORPUS ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี) ซึ่งผู้วิจัยรวบรวมประโยคโดยใช้วิธีสุ่มเลือกตัวอย่างประโยคที่มีคำว่า “ใจ” ประกอบอยู่เป็นจำนวนทั้งสิ้น 1,000 ประโยค

3) นอกจากแหล่งข้อมูลดังกล่าวข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยยังได้เก็บข้อมูลภาษาเพิ่มเติมจากวิทยุและโทรทัศน์ และจากการสนทนาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน เฉพาะในกรณีที่พบข้อมูลภาษาที่น่าสนใจซึ่งไม่มีอยู่ในข้อมูลภาษาที่ได้รวบรวมไว้ก่อนหน้านี้ ทั้งนี้เพื่อผลการวิเคราะห์ที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

1.5.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

1.5.2.1 กำหนดความหมายต่างๆของคำ 心 xīn ในภาษาจีนและ “ใจ” ในภาษาไทย โดยอ้างอิงจากข้อมูลที่รวบรวมจากหนังสือ พจนานุกรมและคลังข้อมูลทางภาษา

1.5.2.2 วิเคราะห์กระบวนการขยายความหมายของคำ และความสัมพันธ์ระหว่างความหมายต่างๆ

² แหล่งที่มา <http://ling.arts.chula.ac.th/tnc2/> [10 ธันวาคม 2554]

1.5.2.3 วิเคราะห์ระบบมโนทัศน์ (conceptual system) และแบบจำลองปริชาน (cognitive model) ของผู้ใช้ภาษาที่มีต่อคำ 心 xīn ในภาษาจีนและ “ใจ” ในภาษาไทย

1.5.2.4 ศึกษาเปรียบเทียบมโนทัศน์และโลกทัศน์ที่สะท้อนจากความหมายของ คำ 心 xīn และ “ใจ” โดยพิจารณาจากกระบวนการทางปริชานและปัจจัยทางความเชื่อและ วัฒนธรรม

1.5.3 การสรุปผลการวิจัย

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 เข้าใจความหมายและกระบวนการขยายความหมายของ 心 xīn ในภาษาจีนและ “ใจ” ในภาษาไทย

1.6.2 เข้าใจมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาที่มีต่อ 心 xīn ในภาษาจีนและ “ใจ” ในภาษาไทย

1.6.3 ได้องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับระบบปริชานของมนุษย์ ซึ่งสะท้อนผ่านการศึกษามโนทัศน์และแบบจำลองปริชานของ 心 xīn ในภาษาจีนและ “ใจ” ในภาษาไทย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งงานวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องออกเป็น 3 หัวข้อ ได้แก่ 1) แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งในการศึกษาความหมายของคำว่า 心 xīn และ “ใจ” นี้ ผู้วิจัยได้เลือกใช้แนวคิดและทฤษฎีทางอรรถศาสตร์ปริชานมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ความหมาย 2) ความรู้และความเชื่อเกี่ยวกับคำ 心 xīn และ “ใจ” ตามแนวทางศาสนา ความเชื่อ และทฤษฎีทางการแพทย์ 3) งานวิจัยในอดีตที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะอธิบายในรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

อรรถศาสตร์ปริชาน (Cognitive Semantics) เป็นสาขาวิชาที่มุ่งศึกษาวิเคราะห์ภาษาในลักษณะที่สัมพันธ์กับระบบปริชานของผู้ใช้ภาษา โดยมีสมมติฐานว่า ภาษาสะท้อนโลกทัศน์ของมนุษย์ กระบวนการเรียนรู้และเข้าใจภาษาจะสัมพันธ์กับประสบการณ์ต่างๆของมนุษย์ อันได้แก่ ประสบการณ์ทางร่างกาย (bodily experience) ประสบการณ์ทางสังคม (social experience) และประสบการณ์อื่นๆ ซึ่งประสบการณ์เหล่านี้ จะเป็นฐานของกระบวนการสร้างมโนทัศน์ของมนุษย์ ตัวอย่างเช่น มโนทัศน์ ภาชนะ (container) ซึ่งได้มาจากการที่มนุษย์มีประสบการณ์ทางกายภาพ กล่าวคือมีร่างกายซึ่งปิดล้อมและแบ่งแยกระหว่างตัวตนของมนุษย์กับโลกภายนอก มนุษย์เข้าใจโลกในฐานะที่เป็นสิ่งซึ่งอยู่นอกว่างกาย ทำให้เกิดมโนทัศน์แบบทิศทาง เข้า-ออก (in-out orientation) และมนุษย์ก็ยังนำมโนทัศน์นี้ไปใช้กับวัตถุอื่นๆที่มีลักษณะทางกายภาพแบบปิดล้อมอีกด้วย อาทิ บ้านและห้อง ซึ่งการเคลื่อนย้ายจากห้องหนึ่งไปสู่อีกห้องหนึ่ง ก็คือการเคลื่อนย้ายจากภาชนะหนึ่งไปสู่อีกภาชนะหนึ่งนั่นเอง ตัวอย่างเช่น *moving out of one room into another*. (เคลื่อนย้ายออกจากห้องหนึ่งเข้าไปอีกห้องหนึ่ง) (Lakoff and Johnson, 1980: 29)

ตามแนวคิดอรรถศาสตร์ปริชาน การสร้างความหมายให้กับคำ ก็คือการสร้างมโนทัศน์ในระบบความคิดของมนุษย์ และกระบวนการสร้างความหมายให้กับคำ ก็คือกระบวนการสร้างมโนทัศน์ (conceptualization) มโนทัศน์ในระบบความคิดของมนุษย์จะถูกเก็บไว้อย่างเป็นระบบ และรวมกันเป็นโครงสร้างที่ซับซ้อน ซึ่งโครงสร้างความรู้และประสบการณ์ต่างๆ จะเป็นตัวช่วยจัดหมวดหมู่ให้กับมโนทัศน์ภายในระบบปริชานของมนุษย์ อุงเกอร์และชมิท (Ungerer and Schmid, 1996: 47-48) เรียกประสบการณ์หนึ่งที่มนุษย์เก็บไว้ในสมองว่า แบบจำลองปริชาน (cognitive model) อุงเกอร์และชมิทกล่าวว่าแบบจำลองปริชานหนึ่งๆ จะเชื่อมโยงกับ

แบบจำลองปริธานอื่นๆที่เกี่ยวข้องในลักษณะเสมือนเครือข่าย (network) ที่อยู่ภายในระบบปริธานของมนุษย์

อรรถศาสตร์ปริธานเป็นแนวทางการศึกษาที่มุ่งเน้นศึกษาความหมายของคำมากกว่าความหมายของประโยค ตัวอย่างการศึกษาตามแนวคิดของทฤษฎีนี้ เช่น การศึกษาคำหลายความหมาย (polysemy) อุปลักษณณ์ (metaphor) นามนัย (metonymy) ทฤษฎีต้นแบบ (prototype) แบบจำลองปริธาน (cognitive model) เป็นต้น

2.1.1 คำหลายความหมาย (polysemy)

คำหลายความหมาย เป็นปรากฏการณ์ทางภาษาอย่างหนึ่ง ซึ่งคำคำหนึ่งสามารถมีความหมายได้หลายความหมาย โดยที่แต่ละความหมายมีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกัน (Kovecses, 2002: 213) ปรากฏการณ์คำหลายความหมายเกิดขึ้นจากกลไกทางปริธานของมนุษย์ที่ทำให้ความหมายของคำคำหนึ่งขยายออกจากความหมายพื้นฐาน ทำให้เกิดความหมายใหม่ที่หลากหลายและมีความสัมพันธ์กัน และกลไกสำคัญที่ทำให้เกิดการขยายความหมายได้แก่กระบวนการอุปลักษณณ์และนามนัย

ในการวิเคราะห์แจกแจงความหมายต่างๆให้กับคำหลายความหมายนั้น แต่เดิมยังไม่มีหลักเกณฑ์สำหรับใช้พิจารณาเพื่อจำแนกความหมายของคำอย่างชัดเจน วิเวียน เอแวนส์ ได้เสนอแนวคิดเรื่องคำหลายความหมายอย่างมีหลักการ (principled polysemy) ขึ้น ในหนังสือชื่อ *The Structure of Time: Language, Meaning and Temporal Cognition* (Evans, 2004 อ้างถึงใน Evans and Green, 2006: 348-352) โดยเสนอเกณฑ์ในการจำแนกความหมายของคำออกจากกัน เพื่อให้เครือข่ายความหมายที่ได้มามีความเป็นรูปธรรมมากขึ้น เกณฑ์ในการจำแนกความหมายมีดังนี้

1) เกณฑ์ด้านความหมายของคำ (meaning criterion) ความหมายซึ่งจะถูกจำแนกเป็นอีกความหมายหนึ่งของคำคำนั้นจะต้องมีคุณสมบัติทางความหมายเพิ่มเติมซึ่งไม่ปรากฏอยู่ในความหมายอื่นๆของคำ

2) เกณฑ์ด้านการปรากฏร่วมกับคำอื่น (concept elaboration criterion) เอแวนส์กล่าวว่า คำจะมีความหมายที่แตกต่างออกไปเมื่อคำดังกล่าวมีข้อจำกัดการปรากฏใช้ร่วมกับคำบางคำเท่านั้น

3) เกณฑ์ด้านโครงสร้างไวยากรณ์ (grammatical criterion) เอเวนส์กล่าวว่า คำจะมีความหมายที่แตกต่างออกไปเมื่อคำดังกล่าวปรากฏในโครงสร้างที่แตกต่างกัน

เอเวนส์กล่าวว่า ความหมายที่จะถูกจำแนกเป็นความหมายแยกต่างหาก (distinct sense) ได้นั้น ความหมายดังกล่าวจะต้องผ่านเกณฑ์ข้อที่ 1 และผ่านเกณฑ์ข้อที่เหลือข้อใดข้อหนึ่งหรือทั้งหมด

คำ 心 xīn และคำ “ใจ” ล้วนเป็นคำหลายความหมาย ในการศึกษาความหมายของคำทั้งสอง ผู้วิจัยเลือกใช้เกณฑ์ในการจำแนกความหมายของเอเวนส์ในการพิจารณาจำแนกความหมายของคำทั้งสอง เพื่อให้การวิเคราะห์ความหมายมีความถูกต้องและแม่นยำ

2.1.2 อุปลักษณ์และนามนัย (metaphor and metonymy)

ในกระบวนการขยายความหมายของคำ (meaning extension) อุปลักษณ์และนามนัยนับเป็นกระบวนการสำคัญ ซึ่งทำหน้าที่เชื่อมโยงความหมายที่แตกต่างกันเข้าไว้ด้วยกัน โดยเริ่มต้นจากความหมายพื้นฐาน (basic sense) และเชื่อมโยงไปยังความหมายอื่นๆ ตามแนวทางภาษาศาสตร์ปริชานเชื่อว่า มนุษย์มีระบบโน้ตทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเหล่านี้โดยธรรมชาติ และวิธีที่จะสามารถเข้าใจกระบวนการเหล่านี้ได้ก็ด้วยการศึกษาระบบภาษา

2.1.2.1 อุปลักษณ์ (metaphor)

อุปลักษณ์ เดิมเป็นมโนทัศน์ที่ใช้กันในวงการวรรณกรรม เป็นกระบวนการที่ถูกนำมาใช้เพื่อเพิ่มความงดงามให้กับภาษา จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1980 จอร์จ เลคอฟ และ มาร์ค จอห์นสัน (Lakoff G. and Johnson M.) ได้ร่วมกันเขียนหนังสือชื่อว่า *Metaphors We Live by* ซึ่งเนื้อหาหลักของหนังสือเล่มนี้คือการนำเสนอแนวคิดใหม่เกี่ยวกับอุปลักษณ์ กล่าวคือ อุปลักษณ์ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแวดวงวรรณกรรมเท่านั้น หากแต่อุปลักษณ์มีความสัมพันธ์โดยตรงกับระบบปริชานของมนุษย์ กล่าวคือ การรับรู้ การคิด และการแสดงออกของมนุษย์ดำเนินไปได้ด้วยกระบวนการอุปลักษณ์ ดังนั้นเราจึงสามารถพบอุปลักษณ์ได้ทั่วไปในภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน

มนุษย์ทำความเข้าใจและอธิบายมโนทัศน์ที่เป็นนามธรรม โดยเปรียบเทียบและเชื่อมโยงกับความรู้และประสบการณ์ที่มีความเป็นรูปธรรมมากกว่า เลคอฟ (Lakoff, 1987: 276) เรียกแวดวงความหมายที่ใช้เป็นต้นแบบเปรียบเทียบว่า “แวดวงมโนทัศน์ต้นกำเนิด” (source domain) และเรียกแวดวงความหมายที่ต้องการทำความเข้าใจว่า “แวดวงมโนทัศน์เป้าหมาย”

(target domain) ดังที่เลคคอฟและจอห์นสัน (Lakoff and Johnson, 1980: 4) ได้ยกตัวอย่างอุป
 ลักษณะ การโต้แย้งคือสงคราม เขาไว้ว่า

ARGUMENT IS WAR

(การโต้แย้งคือสงคราม)

Your claims are *indefensible*.

(คำกล่าวอ้างของคุณไม่มีใครปกป้องได้)

He *attacked every weak point* in my argument.

(เขาโจมตีจุดอ่อนทุกจุดในการโต้แย้งของฉัน)

His criticisms were *right on target*.

(การวิจารณ์ของเขาตรงเป้า)

I *demolished* his argument.

(ฉันทำลายข้อโต้แย้งของเขา)

มนุษย์ทำความเข้าใจแนวคิดของมโนทัศน์ “การโต้แย้ง” โดยอาศัยความรู้ความเข้าใจ
 ที่มีต่อแนวคิดของมโนทัศน์เป้าหมายซึ่งก็คือ “สงคราม” ซึ่งจะเห็นได้จากการเลือกใช้คำที่ใช้ในแวดวง
 ความหมายของสงครามมาเพื่อพูดถึงการโต้แย้ง อาทิ ไม่สามารถปกป้องได้ (indefensible) โจมตี
 (attack) จุดอ่อน (weak point) ตรงเป้า (right on target) โคนทำลาย (demolish)

2.1.2.2 นามนัย (metonymy)

นามนัยเป็นส่วนหนึ่งในระบบปริชาณของมนุษย์เช่นเดียวกับอุปลักษณะ (Lakoff
 and Johnson 1980: 37) กล่าวคือมนุษย์อธิบายและทำความเข้าใจมโนทัศน์ต่างๆด้วย
 กระบวนการอุปลักษณะและนามนัย ครอฟท์และครุส (Croft and Cruse, 2004: 216) กล่าวว่านาม
 นัยคือการใช้รูปภาษาเพื่อกระตุ้นให้เกิดการตีความไปยังความหมายอื่น โดยที่ผู้ใช้ภาษาสามารถ
 อนุมานจากรูปภาษาได้โดยอัตโนมัติ ดังนั้นนามนัยจึงเป็นกระบวนการที่สำคัญในการขยาย
 ความหมายของคำ นามนัยแตกต่างกับอุปลักษณะตรงที่นามนัยเป็นการเชื่อมโยงความหมายใน

แควงเดียวกัน โดยใช้ส่วนหนึ่งหรือแง่มุมหนึ่งของสิ่งนั้นเพื่ออ้างถึงความหมายของสิ่งนั้น ซึ่งกระบวนการเช่นนี้ทำให้เราให้ความสำคัญกับส่วนใดส่วนหนึ่งหรือแง่มุมใดแง่มุมหนึ่งของสิ่งที่อ้างถึงมากเป็นพิเศษ ดังตัวอย่าง

The *ham sandwich* is waiting for his check. (Lakoff and Johnson, 1980: 35)

แฮมแซนด์วิชกำลังนั่งรอเก็บเงินอยู่

the ham sandwich ถูกนำมาใช้เพื่ออ้างถึงตัวบุคคลซึ่งสั่งแฮมแซนด์วิชแฮมแซนด์วิชเป็นส่วนหนึ่งหรือแง่มุมหนึ่งซึ่งมีความสัมพันธ์กับบุคคลนั้น ตัวอย่างข้างต้นเป็นตัวอย่างกระบวนการนามนัยแบบส่วนหนึ่งแทนทั้งหมด (PART FOR WHOLE) นอกจากนี้ไลคอฟและจอห์นสัน (1980: 38) ยังยกตัวอย่างกระบวนการนามนัยรูปแบบอื่นๆอีกด้วย เช่น

ผู้ผลิตแทนผลผลิต (PRODUCER FOR PRODUCT)

He bought a *Ford*.

เขาซื้อฟอร์ดคันหนึ่ง

ภาชนะแทนสิ่งที่บรรจุในภาชนะ (CONTAINER FOR CONTENT)

He drank this *glass*.

เขาดื่มแก้วนี้

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นกระบวนการเทียบโยงภายในแควงเดียวกัน ผู้ใช้ภาษาใช้ “บริษัทฟอร์ด” แทนสินค้าที่ทางบริษัทผลิต และใช้ “แก้ว” เพื่อแทนสิ่งที่บรรจุในแก้ว

ในการวิเคราะห์ความหมายและกระบวนการขยายความหมายของคำ 心 xīn และคำ “ใจ” ผู้วิจัยจะแสดงให้เห็นว่ากระบวนการทางปริชาน ได้แก่ กระบวนการอุปลักษณะและนามนัย เป็นกระบวนการสำคัญที่ทำให้เกิดการขยายความหมาย และทำให้ความหมายต่างๆของ 心 xīn และ “ใจ” เชื่อมโยงและสัมพันธ์กันจนเกิดเป็นเครือข่ายความหมาย

2.1.3 ทฤษฎีต้นแบบ (prototype theory)

ตามแนวความคิดของภาษาศาสตร์ปริชานเชื่อว่า มนุษย์มีความสามารถในการจำแนกประเภท (categorization) โดยการจัดประเภทสิ่งต่างๆให้อยู่ในกลุ่มเดียวกันหรือแยกประเภทออกจากกัน เลคอฟ (Lakoff, 1987: 1-2) กล่าวว่า ความสามารถในการจำแนกประเภทมีอยู่ในระบบปริชานของมนุษย์ทุกคน ดังจะสังเกตได้จากความคิด การสังเกต การกระทำ และคำพูดของมนุษย์ ซึ่งความสามารถในการจำแนกประเภทโดยส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นโดยอัตโนมัติโดยที่มนุษย์ไม่รู้ตัว

ในบทความเรื่อง *Cognition and Categorization* นักจิตวิทยาชื่อ รอสช (Rosch, 1978 อ้างถึงใน Ungerer and Schmid, 1996: 12) ได้เสนอทฤษฎีต้นแบบ ซึ่งเป็นแนวคิดเกี่ยวกับการจำแนกประเภท รอสชทำการทดลองเรื่องการจัดประเภทของสิ่งต่างๆ เช่น สี รูปทรง เป็นต้น โดยผลการทดลองชี้ให้เห็นว่า มนุษย์จัดประเภทของสิ่งต่างๆโดยอาศัยการอ้างอิงจากสมาชิกต้นแบบ (prototype) ซึ่งสมาชิกต้นแบบก็คือสมาชิกที่ดีที่สุดของประเภท เป็นจุดอ้างอิงในกระบวนการทางปริชานสำหรับการจัดประเภทของมนุษย์

นอกจากนี้ ในบทความเรื่อง *Cognitive Reference Points* รอสช (Rosch, 1975 อ้างถึงใน Ungerer and Schmid, 1996: 12-13) ยังเสนอว่ามนุษย์ใช้ “ต้นแบบ” ในการจัดประเภทของสิ่งต่างๆ โดยนำสิ่งที่มีความคล้ายคลึงกันมาเชื่อมโยงเข้ากับต้นแบบ รอสชทำการทดลองเพื่อจัดลำดับความเป็น “สมาชิกที่ดีที่สุด” ตัวอย่างเช่น “เก้าอี้” ถูกจัดลำดับเป็นสมาชิกที่ดีที่สุด ในประเภทเครื่องเรือน ส่วนสมาชิกลำดับที่สองได้แก่ “โซฟา” ในขณะที่ “โทรทัศน์” ถูกจัดอยู่ในลำดับสุดท้าย ซึ่งสมาชิกที่ดีที่สุดก็คือสมาชิก “ต้นแบบ” (prototype) คุณสมบัติของสมาชิกต้นแบบมีดังนี้

- 1) เป็นสมาชิกที่ถูกกล่าวถึงเป็นลำดับแรกและมีความถี่สูงในการกล่าวถึง
- 2) เด็กมีแนวโน้มที่จะเรียนรู้สมาชิกต้นแบบได้ก่อนสมาชิกอื่นๆ
- 3) เป็นสมาชิกที่มีคุณสมบัติร่วมกับสมาชิกในกลุ่มเดียวกันมากที่สุด

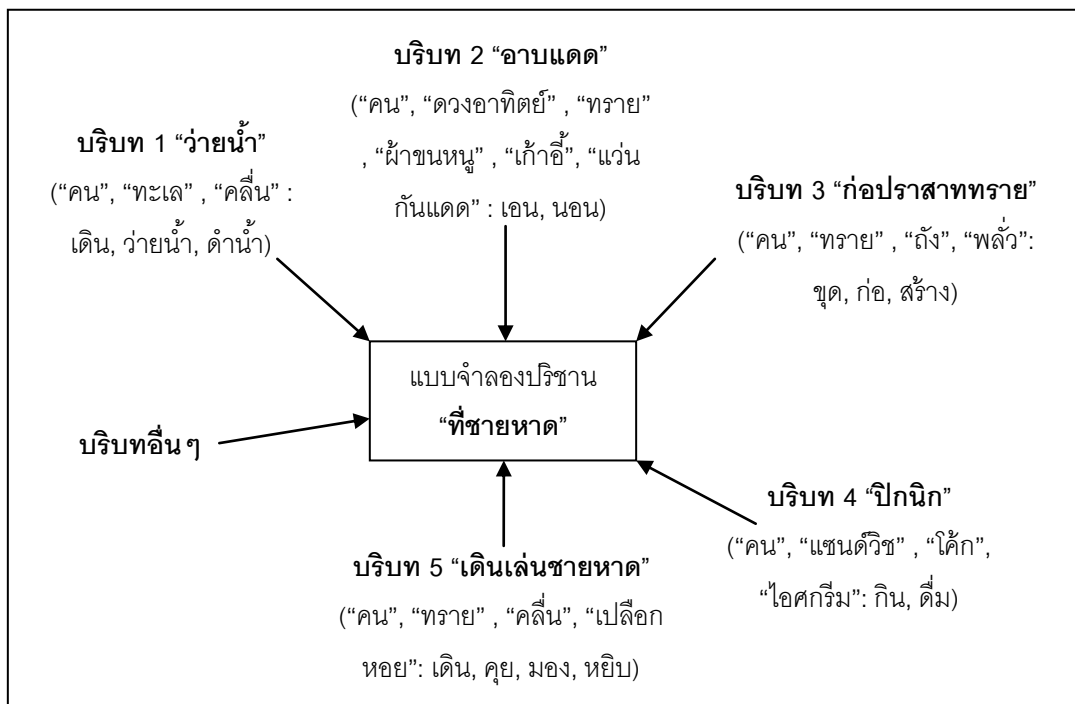
ในแวดวงภาษาศาสตร์ได้นำแนวความคิดเรื่องการจัดประเภทและเรื่องต้นแบบของรอสชมาประยุกต์ใช้เพื่อหาความหมายของคำ โดยมองว่าความหมายของคำเกิดจากการจำแนกประเภทโดยอาศัยเงื่อนไขที่สอดคล้องกัน ซึ่งความหมายที่มีความเป็นต้นแบบมากที่สุดจะมีเงื่อนไขที่สอดคล้องกับความหมายอื่นๆมากที่สุด มีความโดดเด่นในระบบปริชานของผู้ใช้ภาษา

มากกว่าสมาชิกอื่นๆ ดังนั้นความหมายต้นแบบจึงมีลำดับและความถี่ในการกล่าวถึงสูงกว่าสมาชิกอื่นๆในประเภทเดียวกัน

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยอาศัยแนวความคิดของทฤษฎีต้นแบบเพื่อศึกษาเปรียบเทียบความหมายต้นแบบของคำ 心 xīn และคำ “ใจ” เพื่อทำความเข้าใจมโนทัศน์ของคำทั้งสองในระบบปริธานของผู้ใช้ภาษา

2.1.4 แบบจำลองปริธาน (cognitive model)

อรรถศาสตร์ปริธานให้ความสำคัญกับกระบวนการสร้างความหมายของคำ เนื่องจากกระบวนการสร้างความหมายก็คือกระบวนการสร้างมโนทัศน์ ซึ่งมโนทัศน์ต่างๆจะถูกเก็บอยู่ในระบบปริธานของมนุษย์อย่างเป็นระบบโดยการจัดประเภท (categorization) เป็นหมวดหมู่ตามลักษณะโครงสร้างความรู้และประสบการณ์ของมนุษย์ โดยที่โครงสร้างความรู้แต่ละโครงสร้างก็จะประกอบด้วยมโนทัศน์หลายๆมโนทัศน์เข้ามาสัมพันธ์และเชื่อมโยงกันจนเป็นโครงสร้างที่ซับซ้อน อุเกอร์และชมิท (Ungerer and Schmid, 1996: 47-48) เรียกโครงสร้างความรู้เหล่านี้ว่า “cognitive model” หรือ “แบบจำลองปริธาน” อุเกอร์และชมิทยกตัวอย่างแบบจำลองปริธาน ON THE BEACH (ที่ชายหาด) (Ungerer and Schmid, 1996: 48) ซึ่งผู้วิจัยแปลความหมายเป็นภาษาไทยไว้ดังนี้

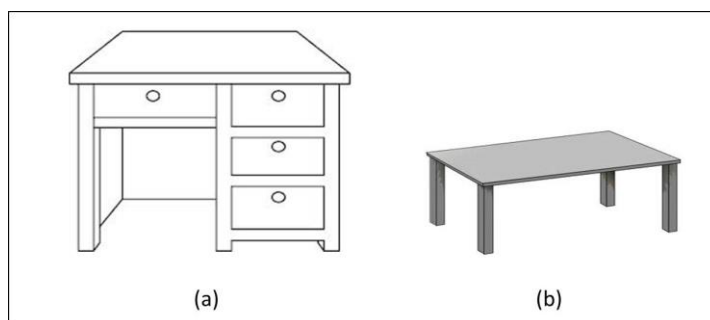
แผนภาพ 2.1 แบบจำลองปริธาน "ที่ชายหาด"

แบบจำลองปริชาน “ที่ชายหาด” แสดงให้เห็นโครงสร้างความรู้ที่เชื่อมโยงกับบริบทต่างๆอย่างเป็นระบบ อุงเกอร์และชมิท (อ้างแล้ว) กล่าวว่า แบบจำลองปริชานจะมีลักษณะแบบ “ปลายเปิด” (open-ended) กล่าวคือสามารถเชื่อมโยงกับบริบทอื่นๆได้ไม่จำกัด และก่อให้เกิดเป็นเครือข่ายที่ซับซ้อนในระบบปริชานของมนุษย์

ในการศึกษามโนทัศน์ของ 心 xīn และ “ใจ” ผู้วิจัยอาศัยข้อมูลทางภาษาเพื่อวิเคราะห์หามโนทัศน์ของคำทั้งสอง จากนั้นผู้วิจัยจึงสร้างแบบจำลองปริชานของ 心 xīn และ “ใจ” เพื่อแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของโครงสร้างความรู้และประสบการณ์ต่างๆที่ผู้ใช้ภาษามีต่อคำ 心 xīn และคำ “ใจ”

2.2 ความรู้และความเชื่อเกี่ยวกับ 心 xīn และ “ใจ”

สำหรับการศึกษาความหมายของคำ ประเด็นที่ไม่อาจมองข้ามไปได้ก็คือรูปแบบจำเพาะทางวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อในแต่ละสังคม เนื่องจากแบบจำลองปริชาน (cognitive model) ไม่มีความเป็นสากล แต่จะแตกต่างกันไปตามสภาพสังคมและวัฒนธรรมที่บุคคลดำรงชีวิตอยู่ ทั้งนี้ ความคิดและความเชื่อจะเป็นพื้นฐานในการก่อร่างแบบจำลองปริชานขึ้น หลังจากที่มนุษย์ได้ประสบพบเจอประสบการณ์ต่างๆมาแล้ว ดังนั้นแบบจำลองปริชานของสังคมใดสังคมหนึ่งก็จะต้องขึ้นอยู่กับแบบจำลองวัฒนธรรม (cultural model) ของสังคมนั้นๆ (Ungerer and Schmid, 1996: 50) กล่าวคือ แบบจำลองวัฒนธรรมก็คือแบบจำลองปริชานซึ่งผู้คนที่ดำรงอาศัยอยู่ในสังคมเดียวกันใช้ร่วมกันนั่นเอง ลิปกา (Lipka, 1987 อ้างถึงใน Ungerer and Schmid, 1996: 50-51) ได้ยกตัวอย่างมโนทัศน์ “โต๊ะ” ในสังคมตะวันตกและสังคมญี่ปุ่น ซึ่งสมาชิกต้นแบบของมโนทัศน์ “โต๊ะ” ในสังคมทั้งสองมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน ดังแสดงให้เห็นในแผนภาพ 2.2 ลิปกา กล่าวว่า ความแตกต่างดังกล่าวเกิดจากประสบการณ์ที่แตกต่างกันของคนในสังคม ซึ่งสิ่งนี้แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างแบบจำลองวัฒนธรรมและแบบจำลองปริชาน

แผนภาพ 2.2 สมาชิกต้นแบบของมโนทัศน์ “โต๊ะ” ในสังคมตะวันตก (a) และสังคมญี่ปุ่น (b)

ด้วยเหตุนี้ในการศึกษาความหมายของคำ 心 xīn และ “ใจ” ประเด็นทางวัฒนธรรมจึงเป็นประเด็นที่ไม่สามารถมองข้ามได้ จากหลักฐานการบันทึกทางประวัติศาสตร์พบว่าในสังคมจีนและสังคมไทยมีการใช้คำ 心 xīn และ “ใจ” มาเป็นระยะเวลายาวนาน ในสังคมจีน คำ 心 xīn เริ่มใช้ตั้งแต่สมัยใด ยังไม่มีหลักฐานสามารถยืนยันได้แน่ชัด อย่างไรก็ตาม จากหลักฐานบันทึกต่างๆ พบว่ามีการใช้คำ 心 xīn มาตั้งแต่ก่อนสมัยราชวงศ์ฉิน ดังจะพบเห็นได้ในหนังสือบันทึกโบราณต่างๆ อาทิ ในหนังสือ 《尚書 Shàngshū》 (尚書 Shàngshū • 商書 Shāngshū • 盤庚 Pán gēng) ซึ่งเป็นหนังสือบันทึกเรื่องราวในประวัติศาสตร์ที่รวมเป็นเล่มสมบูรณ์ตั้งแต่ยุคชุนชิว ก็มีการใช้คำว่า 心 xīn แล้ว อาทิ

今予其敷心腹腎腸，厲告爾百姓于朕志。（江灝 Jiāng Hào、錢宗武 Qián Zōngwǔ, 1992: 170）

Jīn yǔ qí fū xīnfù shèn cháng, lì gào ěr bǎixìng yú zhèn zhì

ตอนนี้ข้าพเจ้าจะขอบอกกล่าวความคิดเห็นในใจของข้าพเจ้าแก่ท่านขุนนางทุกท่านอย่างเปิดเผย

ส่วนในสังคมไทย คำ “ใจ” เริ่มใช้ตั้งแต่สมัยใด ยังไม่มีหลักฐานสามารถยืนยันได้แน่ชัดเช่นกัน แต่จากหลักฐานจารึกทางประวัติศาสตร์ต่างๆ ก็สามารถยืนยันได้ว่า “ใจ” มีการใช้ในสังคมไทยมาเป็นระยะเวลายาวนานเช่นกัน อาทิ ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ด้านที่ 1 ก็ปรากฏการใช้คำว่า “ใจ” เช่นกัน

“ไพร่ฟ้าหน้าปก กลางบ้านกลางเมือง มีถ้อยมีความ เจบท้องข้องใจ มันจักกล่าว
เถิงเจ้าเถิงขุนบ่ไร่ ไปลั่นนกดิงอันท่านแขวนไว้ พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองได้”
(จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527: 14)

ด้วยเหตุที่คำ 心 xīn และ “ใจ” อยู่คู่กับสังคมจีนและไทยมาเป็นเวลานาน ความคิดความเชื่อเกี่ยวกับ 心 xīn และ “ใจ” ในสังคมทั้งสองจึงมีมากตามไปด้วย สำหรับในสังคมจีน ความคิดความเชื่อที่มีต่อคำ 心 xīn ปรากฏชัดเจนในด้านศาสนา ความเชื่อ รวมทั้งในด้านการแพทย์แผนจีน ส่วนในสังคมไทย ความคิดความเชื่อที่มีต่อคำว่า “ใจ” ปรากฏชัดเจนในความเชื่อทางพุทธศาสนา ซึ่งผู้วิจัยจะอธิบายในรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.2.1 พุทธศาสนา

พุทธศาสนามีความผูกพันอย่างแนบแน่นกับสังคมจีนและสังคมไทยมายาวนาน สำหรับพุทธศาสนาในสังคมจีน พระมหาดาวสยาม วชิรปัญญา (2552: 39-42) ได้บรรยายถึงเรื่องราวที่พุทธศาสนาเผยแผ่เข้าสู่สังคมจีนไว้ว่า จากบันทึกในหนังสือ *จดหมายเหตุเชื้อสายของพระพุทธองค์และพระราชอาณา* ซึ่งแต่งโดยพระภิกษุจื้อผั่น (志磐 Zhì Pán) ในสมัยซ่งใต้ (南宋 Nán Sòng ค.ศ.1127-1279) ว่าพุทธศาสนาเริ่มเข้ามาสู่สังคมจีนตั้งแต่ยุคราชวงศ์ฮั่น หรือเมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ 6 ในสมัยจักรพรรดิฮั่นหมิงตี้ (漢明帝 Hàn Míngdì ค.ศ.28-75) กษัตริย์ราชวงศ์ฮั่นตะวันออก (東漢 Dōng Hàn ค.ศ.25-220) องค์ที่สอง พระองค์ได้ส่งคณะทูตเดินทางไปในอินเดีย แต่เมื่อทูตเดินทางมาถึงเตอร์กีสถาน (มณฑลชิงเจียงในปัจจุบัน) ก็ได้พบกับพระเถระสองรูปคือ พระมหากัสสปมาตังตะ และพระธรรมรักษ์ จึงนิมนต์ทั้งสองรูปมาด้วย เมื่อจักรพรรดิฮั่นหมิงตี้ได้สนทนารวมกับพระเถระทั้งสองรูป โดยอาศัยพ่อค้าชาวเติร์กเป็นล่ามแปลให้ จึงเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา จึงสร้างอารามขึ้นแห่งแรกในประเทศจีนที่เมืองลั่วหยาง นามว่า วัดไป่หม่า (白馬寺 Báimǎ Sì) แปลว่าวัดม้าขาว เพื่อเป็นอนุสรณ์ให้ม้าขาวที่บรรทุกคัมภีร์เข้ามายังเมืองหลวง ตั้งแต่นั้นมาชาวจีนจึงเริ่มรู้จักและศรัทธาในพระพุทธศาสนา (พระมหาดาวสยาม วชิรปัญญา, 2552: 39-42)

ส่วนในสังคมไทย พระพุทธศาสนาเริ่มเข้ามาสู่ประเทศไทยตั้งแต่ประมาณช่วงพุทธศตวรรษที่ 3 เมื่อพระเจ้าอโศกมหาราช กษัตริย์ของอินเดีย ได้ส่งพระสมณทูตไปเผยแผ่พุทธศาสนายังดินแดนต่างๆ ซึ่งรวมถึงดินแดนสุวรรณภูมิ อันเป็นดินแดนที่ตั้งของประเทศไทยในปัจจุบัน หลักฐานสำคัญซึ่งเป็นเครื่องพิสูจน์ถึงการที่พระพุทธศาสนาเข้ามาสู่ดินแดนประเทศไทยได้แก่ พระปฐมเจดีย์ในจังหวัดนครปฐม นับตั้งแต่นั้นมา พระพุทธศาสนาก็ได้รับการทำนุบำรุงอย่างต่อเนื่องมาทุกยุคทุกสมัย จนเจริญรุ่งเรืองมาตามลำดับ และมีความสัมพันธ์อันแนบแน่นกับสังคมไทย (พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร, 2522: 1-2)

ด้วยเหตุนี้เอง แนวคิดและคำสอนทางพุทธศาสนาจึงเป็นประเด็นหนึ่งที่สำคัญในการศึกษาความหมายของคำ 心 xīn และคำ “ใจ” เนื่องจากคำสอนเหล่านี้สามารถสะท้อนให้เห็นถึงระบบความคิด ความเชื่อของคนในสังคมได้

ความหมายของ 心 xīn และ “ใจ” ตามแนวพุทธศาสนา

ในพจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ (พระพรหมคุณาภรณ์ [ป. อ. ปยุตโต], 2551) ไม่ปรากฏความหมายของคำ “ใจ” มีการกล่าวถึงคำว่า “ใจ” ก็เพียงเพื่อใช้ในการอธิบายความหมายของคำศัพท์คำอื่น เช่น “จิต: ธรรมชาติที่รู้อารมณ์, สภาพที่นึกคิด, ความคิด, ใจ” ซึ่งประพจน์ อัครวิรุฬหการ และ สุวรรณา สถาอานันท์ (2535: 313) ได้ให้ความเห็นไว้ว่า “พิจารณาตามหลักฐานทางภาษา เมื่อมีคำประสมว่า จิตใจ ความหมายของคำว่า จิต และ ใจ ก็ควรจะใกล้เคียงกันคือหมายถึง ส่วนที่เป็นธาตุรู้ คิด รู้สึก เมื่อนำมาใช้แยกกันความหมายก็คงอยู่ในแนวเดียวกัน แต่มีลักษณะต่างกันในเรื่องละเอียด” นอกจากนี้ประพจน์ อัครวิรุฬหการ และ สุวรรณา สถาอานันท์ (2535: 313) ยังได้แสดงความเห็นไว้ว่า คำว่า “จิต” เป็นคำบาลี – สันสกฤต เข้าใจว่าเข้ามากับความคิดทางศาสนา โดยเฉพาะพุทธศาสนา

ส่วนในตำราทางพุทธศาสนาของจีน มีหลายเล่มที่กล่าวถึงมโนทัศน์ของ 心 xīn หนึ่งในตำราที่สำคัญ ได้แก่ 《般若波羅蜜多心經 Bānrùò bōluómì duō xīnjīng》 (*Prajñāpāramitā Hṛdayasūtra*) หรือเรียกกันโดยทั่วไปว่า 《心經 Xīnjīng》 ในตำราดังกล่าวมีสาระสำคัญกล่าวถึงการให้คำสอนของพระโพธิสัตว์เพื่อนำไปสู่พระนิพพาน ซึ่งคำสอนพื้นฐานที่กล่าวถึงในตำรา ได้แก่ คำสอนเรื่อง 五蘊 wǔ yùn (เบญจขันธ์)

ในพุทธศาสนามีการแยกองค์ประกอบของชีวิตออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่เป็นรูปธรรม ซึ่งเกี่ยวข้องกับร่างกายและสสาร และส่วนที่เป็นนามธรรม ซึ่งเกี่ยวข้องกับจิตใจ ดังจะพบได้จากคำสอนเรื่องเบญจขันธ์ ที่แบ่งชีวิตออกเป็น 5 องค์ประกอบ ได้แก่ (พระธรรมปิฎก [ป.อ. ปยุตโต], 2543: 20-23)

1) รูปขันธ์ ได้แก่ ส่วนประกอบฝ่ายรูปธรรมทั้งหมด ร่างกายและพฤติกรรมทั้งหมดของร่างกาย หรือ สสารและพลังงานฝ่ายวัตถุ พร้อมทั้งคุณสมบัติและพฤติกรรมต่างๆ ของสสารพลังงานเหล่านั้น

2) เวทนาขันธ์ ได้แก่ ความรู้สึกสุข ทุกข์ หรือเฉยๆ ซึ่งเกิดจากผัสสะทางประสาททั้ง 5 และทางใจ

3) สัญญาขันธ์ ได้แก่ ความกำหนดได้ หรือหมายรู้ คือกำหนดรู้อาการเครื่องหมายลักษณะต่างๆ อันเป็นเหตุให้จำอารมณ์นั้นๆ ได้

4) สังขารชั้นนี้ ได้แก่องค์ประกอบหรือคุณสมบัติต่างๆของจิต ที่ปรุงแต่งจิตให้ดี หรือชั่ว หรือเป็นกลางๆ โดยมีเจตนาเป็นตัวนำ

5) วิญญาณชั้นนี้ ได้แก่ ความรู้แจ้งอารมณ์ทางประสาททั้ง 5 และทางใจ คือ การเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การรู้รส การรู้สัมผัสทางกาย และการรู้อารมณ์ทางใจ

ในชั้นนี้ 5 นี้ รูปชั้นนี้เป็นส่วนที่เป็นรูปธรรมเพียงอย่างเดียว ที่เหลืออีก 4 ชั้น (เวทนาชั้นนี้ สัญญาชั้นนี้ สังขารชั้นนี้ และวิญญาณชั้นนี้) จัดเป็นส่วนที่เป็นนามธรรม คือ จิต และสิ่งที่เกี่ยวข้องกับจิต (ได้แก่ เจตสิก)

2.2.2 ลัทธิขงจื้อ

ลัทธิขงจื้อ หรือที่รู้จักกันว่า 儒家 Rújiā ลัทธิขงจื้อ ก่อตั้งขึ้นตามแนวความคิดของขงจื้อ (孔子 Kǒngzǐ 551-479 ปีก่อนคริสตกาล) เป็นลัทธิที่ให้ความสำคัญกับระเบียบสังคมและหน้าที่ที่บุคคลพึงมีต่อกัน รวมถึงให้ความสำคัญกับการปลูกฝังคุณธรรม คุณธรรมประการหนึ่งที่ลัทธิขงจื้อให้ความสำคัญ ได้แก่ 仁 rén หรือ เมตตาธรรม ซึ่งเป็นคุณธรรมพื้นฐานครอบคลุมถึงคุณธรรมทั้งหมด 仁 rén คือการแสดงความรักความอาทรต่อความเป็นอยู่ของผู้อื่น ทั้งในครอบครัวและชุมชน เป็นความรักความอาทรต่อบุคคลเหล่านี้ในฐานะที่เป็นมนุษย์ ขงจื้อมองว่า 仁 rén เป็นคุณธรรมพื้นฐานที่ควรปลูกฝังไว้ในจิตใจของทุกคนในสังคม ซึ่งแนวความคิดดังกล่าวนี้เองที่สะท้อนให้เห็นความเชื่อเกี่ยวกับ 心 xīn ว่า 心 xīn เป็นที่ตั้งของคุณธรรมและเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ (ทองแถม นาถจำนงและปกรณ์ ลิ้มปญฺสุธณ์, 2551: 13-21)

子曰：回也，其心三月不違仁，其餘則日月至焉而已矣。《論語·雍也》

Zǐ yuē: Huí yě, qí xīn sān yuè bù wéi rén, qíyú zé rì yuè zhì yān éryǐ yǐ.

ขงจื้อกล่าวว่า: เหยียนหุยนั่น ใจของเขาไม่เคยไร้ซึ่งเมตตาธรรม ส่วนคนอื่นๆจะทำได้เพียงบางเวลาเท่านั้น

ตัวอย่างข้างต้นเป็นบทสนทนาที่ขงจื้อกล่าวชื่นชมศิษย์นามว่า “เหยียนหุย” (顏回 Yán Huí) ว่าเป็นผู้ที่มีเมตตาธรรมในใจ บทสนทนาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นมโนทัศน์ของ 心 xīn ว่า 心 xīn เป็นที่ตั้งของคุณธรรมและเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์

นอกจากนี้ยังมีแนวความคิดของลัทธิขงจื๊อเกี่ยวกับ 心 xīn ที่ได้กล่าวเอาไว้ใน หัวข้อเรื่องมรรควิธีอบรมตนเองซึ่งเขียนเอาไว้ในคัมภีร์ 大學 Dàxué ซึ่งเป็นหนึ่งในหนังสือชุด 四書 Sìshū อันเป็นสารัตถะของลัทธิขงจื๊อ มรรควิธีอบรมตนเองมี 8 ประการ ได้แก่ (เสถียร โพธิ์นันทะ, 2539: 87-88)

1. 格物 Géwù คือความเข้าใจเหตุผลในสถานการณ์ต่างๆอย่างแจ่มชัด
2. 致知 Zhìzhī คือความเป็นผู้มีสติปัญญาเพราะเหตุเนื่องมาจากเข้าถึงเหตุผล
3. 誠意 Chéngyì คือความซื่อสัตย์ต่ออุดมคติ
4. 正心 Zhèngxīn คือการมีจิตตั้งอยู่ในความชอบธรรม
5. 修身 Xiūshēn คือการที่ตนได้รับการอบรมดีแล้วด้วยคุณธรรม 4 ข้อข้างต้น
6. 齊家 Qíjiā คือความสามารถจัดการให้ครอบครัวมีระเบียบเรียบร้อย
7. 治國 Zhìguó คือความสามารถในการปกครองรัฐให้ร่มเย็น
8. 平天下 Píng tiānxià คือความสามารถที่จะสร้างสันติภาพให้แก่โลก

2.2.3 การแพทย์แผนจีน

การแพทย์แผนจีนมีประวัติความเป็นมายาวนาน ในยุคโบราณความรู้ทางการแพทย์โดยส่วนมากจะเป็นความรู้ที่ได้มาจากการสั่งสมความรู้และประสบการณ์ของบรรพบุรุษ อาทิ ความรู้เกี่ยวกับยาสมุนไพรต่างๆ ต่อมาในสมัยชุนชิวจึงมีการบันทึกทฤษฎีทางการแพทย์ไว้ในคัมภีร์ชื่อ หวงตี้เนย์จิง 《黃帝內經 Huángdì Nèijīng》 หรือเรียกสั้นๆโดยทั่วไปว่า เนย์จิง 《內經 Nèijīng》 ซึ่งคัมภีร์เนย์จิงนี้ ไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่าผู้ใดเป็นผู้เขียน แต่จากการศึกษาของนักวิชาการ เชื่อว่าคัมภีร์นี้ไม่ได้เขียนขึ้นโดยบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่เป็นคัมภีร์ที่รวบรวมและสรุปความรู้และประสบการณ์ทางการแพทย์ของชนชาติต่างๆในประเทศจีน ทฤษฎีทางการแพทย์ที่สำคัญซึ่งปรากฏในคัมภีร์เนย์จิงส่วนใหญ่เป็นทฤษฎีที่อธิบายถึงคุณสมบัติ หน้าที่ และความสัมพันธ์ของอวัยวะต่างๆของร่างกาย รวมทั้งอธิบายถึงความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสรรพสิ่งทั้งหลายในธรรมชาติ ซึ่งความรู้ต่างๆเหล่านี้ก็กลายเป็นพื้นฐานหลักในการพัฒนาการแพทย์แผนจีนในสมัยต่อมา (วิฑิต วัฒนาวินูล, 2537: 10-19)

ตามตำราการแพทย์แผนจีน ลักษณะทางกายภาพและหน้าที่ของหัวใจ จะอธิบายไว้ในประเด็นเรื่องอวัยวะภายในทั้งห้า (五臟 Wǔzàng) ซึ่งประกอบด้วย หัวใจ ปอด ม้าม ตับ ไต ซึ่งหน้าที่ของอวัยวะแต่ละชนิดก็แตกต่างกันออกไป แต่อวัยวะทั้งห้าจะมีความสัมพันธ์กัน และในบรรดาอวัยวะทั้งห้านี้ “หัวใจ” ถือเป็นอวัยวะหลัก ซึ่งหนังสือ 《中醫學基礎 Zhōngyīxué Jīchǔ》 (พื้นฐานการแพทย์แผนจีน) (張珍玉 Zhāng Zhēnyù, 2002: 35-37) ได้อธิบายถึงหน้าที่ของหัวใจไว้ดังนี้

1. ควบคุมการไหลเวียนโลหิตและชีพจร (心主血脈 xīn zhǔ xuèmài) ซึ่งสามารถอธิบายได้เป็นสองนัย นัยแรก หัวใจทำหน้าที่ควบคุมการไหลเวียนของโลหิต ซึ่งการเต้นของหัวใจในแต่ละครั้งจะช่วยส่งโลหิตให้ไหลเวียนไปตามอวัยวะต่างๆในร่างกาย นัยที่สองคือ หัวใจเป็นอวัยวะผลิตโลหิต (《素問·陰陽應象大論 Sù wèn · yīnyáng yìngxiàng dàlùn》 อ้างถึงใน 張珍玉 Zhāng Zhēnyù, 2002: 35) กล่าวคือ หัวใจมีหน้าที่นำเอาของเหลวและสสารต่างๆในร่างกายมาสร้างโลหิต

2. เป็นที่ตั้งของความคิด อารมณ์ และสติ (心藏神, 主喜 xīn cáng shén, zhǔ xǐ) กล่าวคือ หัวใจมีหน้าที่ควบคุมการทำงานของอวัยวะต่างๆในร่างกาย และควบคุมกระบวนการคิด อารมณ์ และสติของมนุษย์ ซึ่งหน้าที่ของหัวใจในการควบคุมกระบวนการคิด อารมณ์ และสตินี้จำเป็นต้องอาศัยเงื่อนไขของการควบคุมการไหลเวียนโลหิตและชีพจรเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ หัวใจเป็นที่ผลิตและควบคุมการไหลเวียนโลหิต เมื่อโลหิตไหลเวียนมาหล่อเลี้ยง หัวใจเป็นปกติ หัวใจจึงจะสามารถทำหน้าที่ควบคุมกระบวนการคิด อารมณ์ และสติได้อย่างเป็นปกติ

2.3 การศึกษาความหมายของคำ 心 xīn และ “ใจ” ในอดีต

2.3.1 การศึกษาความหมายของคำ 心 xīn

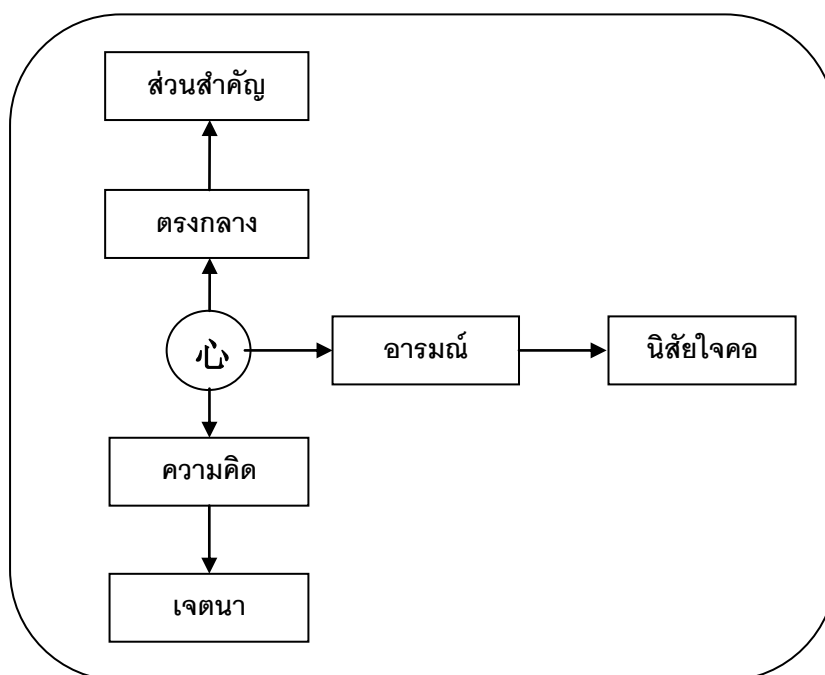
มีนักวิจัยให้ความสนใจศึกษาความหมายของคำ 心 xīn เป็นจำนวนมาก ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปผลงานวิจัยต่างๆไว้ดังนี้

齊振海 Qí Zhènghǎi、王義娜 Wáng Yìna (2007) ได้ศึกษาอุปลักษณะและนามนัยของหน่วยคำ 心 xīn พบว่านามนัยที่ปรากฏ ได้แก่ 心 xīn อ้างถึง “บุคลิก ลักษณะนิสัย”, 心 xīn อ้างถึง “ความกล้าหาญ”, 心 xīn อ้างถึง “อารมณ์ ความรู้สึก”, 心 xīn อ้างถึง “อากัปกริยา”, 心 xīn อ้างถึง “ความคิด ความทรงจำ, และ 心 xīn อ้างถึง “ความรัก” ส่วนอุป

ลักษณะที่ปรากฏ ได้แก่ 心 xīn คือ “ศูนย์กลาง” (HEART IS THE CENTER), และ 心 xīn คือ “ภาชนะสำหรับเก็บอารมณ์ ความรู้สึก” (HEART IS THE CONTAINER OF THE EMOTION)

齊振海 Qí Zhènghǎi、覃修貴 Tán Xiūguì (2004) ได้ศึกษาการจำแนกแฉกทางความหมายเชิงอุปลักษณ์ของคำ 心 xīn โดยแบ่งเป็นแฉกต่าง ๆ ได้แก่ 心 xīn คือวัตถุ 心 xīn คือที่ว่าง 心 xīn คือภาชนะและแฉกอื่น ๆ

曹逢甫 Cáo Féngfǔ、蔡立中 Cài Lìzhōng、劉秀瑩 Liú Xiùyíng (2001) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความหมายของคำใช้เรียกอวัยวะต่างๆของร่างกายในภาษาจีนกลางและภาษาอังกฤษ โดยศึกษานามนัย และอุปลักษณ์ สำหรับคำ 心 xīn นามนัยที่ปรากฏ ได้แก่ การใช้ส่วนหนึ่งแทนทั้งหมด (PART FOR WHOLE) ส่วนอุปลักษณ์ที่พบ ได้แก่ 心 xīn คือวัตถุ 心 xīn คือภาชนะ 心 xīn คือสิ่งมีชีวิต 心 xīn คือเงินทอง 心 xīn คือไฟ นอกจากนี้ยังได้สรุปกระบวนการขยายความหมายของคำว่า 心 xīn โดยใช้โครงสร้างการแผ่รังสี (radial structure) ไว้ดังนี้

Yu Ning (2009) ศึกษาโมทัศน์ของ 心 xīn ด้วยวิธีการทางอรรถศาสตร์ปริชาน โดยศึกษาในสองมุมมอง ได้แก่ การศึกษาโมทัศน์ของ 心 xīn ในเชิงประวัติศาสตร์ (diachronic dimension) และการศึกษาโมทัศน์ของ 心 xīn ในภาษาปัจจุบัน (synchronic dimension)

ผลการศึกษามโนทัศน์ของ 心 xīn ในเชิงประวัติศาสตร์พบว่า 心 xīn เป็นศูนย์กลางของกระบวนการทางความคิดของมนุษย์ ซึ่งมโนทัศน์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นได้จากความคิด ความเชื่อทางวัฒนธรรม ได้แก่ ปรัชญาจีนและการแพทย์แผนจีน

ส่วนการศึกษามโนทัศน์ของ 心 xīn ในภาษาปัจจุบันพบว่า 心 xīn ยังคงแสดงมโนทัศน์เช่นเดียวกับมโนทัศน์ในอดีต กล่าวคือ 心 xīn ยังคงเป็นศูนย์กลางของกระบวนการทางความคิดของมนุษย์ ได้แก่ ที่ตั้งของความเป็นมนุษย์ (the locus of one's inner self) ที่ตั้งของความคิด (the locus of mental life) และที่ตั้งของอารมณ์ ความรู้สึก (the locus of emotional life) ซึ่งมโนทัศน์ดังกล่าว สะท้อนให้เห็นได้จากรูปแบบการใช้ภาษาเชิงอุปลักษณ์ ดังนี้

- 1) 心 xīn คือมนุษย์ (THE HEART IS A PERSON)
- 2) 心 xīn คือวัตถุ (THE HEART IS AN OBJECT)
- 3) 心 xīn คือภาชนะ (THE HEART IS A CONTAINER)
- 4) 心 xīn คือสถานที่ (THE HEART IS A LOCATION)

2.3.2 การศึกษาความหมายของคำ “ใจ”

ประพจน์ อัครวิรุฬห์การ และ สุวรรณ สถาอานันท์ (2535: 313 – 320) ได้เขียนอธิบายความหมายของคำว่า “ใจ” ไว้ดังนี้

ใจ ซึ่งบ่งถึงอวัยวะที่สำคัญที่สุดของร่างกาย ได้แก่ หัวใจ ซึ่งเป็นศูนย์กลางแห่งชีวิต ตามคติโบราณถือกันว่า ใจ หรือลมหายใจเป็นสัจญาณแห่งชีวิต การสิ้นลมหายใจเป็นจุดสุดท้ายแห่งชีวิต ดังวลีที่ว่า “ชีวิตจิตใจ” และเรียกการตายว่า “สิ้นใจ” จากความหมายพื้นฐานประการนี้ คำว่า ใจ และ จิตใจ มีความหมายครอบคลุมแง่มุมต่างๆ อย่างน้อย 9 ประการด้วยกัน ดังต่อไปนี้

1. ใจ หมายถึง องค์ประกอบซึ่งมีความสำคัญที่สุดของสิ่งหนึ่ง เป็นแก่นสารของสิ่งนั้นๆ เช่น ใจความ หมายถึงข้อความส่วนที่สำคัญที่สุด
2. ใจ โดยเฉพาะเมื่อใช้กับคำว่า จิต ซึ่งบ่งถึงสภาวะที่ตรงข้ามกับร่างกาย บางครั้ง จิตใจในความหมายนี้ก็มีนัยเชิงจริยศาสตร์ คือเป็นการกล่าวว่จิตใจมีคุณค่าสูงกว่าร่างกาย

3. จิตใจ ใช้ในความหมายที่ตรงข้ามกับวิธีมองโลกแบบวัตถุนิยม ส่วนมากใช้ในรูปว่า “จิตนิยม”

4. ใจ เมื่อใช้ประกอบกับคำอื่น เช่น “เข้า” เป็น “เข้าใจ” หมายถึงการรับรู้ด้วยความหมาย ซึ่งอาจเป็นการชี้บ่งว่า ความรู้ในสังคมไทยเป็นกระบวนการที่ต้อง “เข้าไป” ใน “ใจ” ของคน

5. ใจ เมื่อใช้ประกอบกับคำบางคำแล้วมีความหมายชี้บ่งถึงสถานภาพทางจริยธรรมของมนุษย์ อาจเป็นในแง่ดีหรือชั่วก็ได้

6. ใจ เมื่อใช้ประกอบกับคำบางคำแล้ว มีความหมายชี้บ่งถึงอาการทางอารมณ์ความรู้สึก การใช้ใจในความหมายนี้คงจะมีอยู่มากที่สุด

7. การใช้ความหมายของ ใจ ซึ่งคู่กับคำบางคำแล้วชี้บ่งถึงลักษณะนิสัย หรือบุคลิกภาพของคน เช่น นิสัยใจคอ

8. การใช้ความหมายของคำว่า ใจ ซึ่งคู่กับคำบางคำแล้วบ่งบอกถึงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในสังคม เช่น น้ำใจ เกรงใจ

9. สำนวนอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับใจ เช่น เป็นใจ มิได้หมายถึงใจที่ยังไม่ตาย แต่หมายถึงร่วมรู้เห็นด้วย ตายใจ ก็มีได้หมายถึงใจที่ตายแล้ว แต่หมายถึง เชื้อโดยไม่ตั้งใจสงสัย เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าคำว่า ใจ นี้สามารถใช้ประกอบคำอื่นซึ่งอาจเป็นทั้งคำกริยา คำนาม คำวิเศษณ์ เพื่อบ่งบอกมิติอันซับซ้อนของอารมณ์ ความรู้สึก บุคลิกภาพ สถานภาพทางจริยธรรม รวมถึงสิ่งอันถือเป็นแก่นสารแห่งความเป็นมนุษย์ คำว่า “จิตใจ” อาจเป็นภาพสะท้อนความอ่อนไหว ซับซ้อนของมนุษย์

สุกัญญา รุ่งแจ้ง (2548) ศึกษาโนทัศน์ของ “ใจ” โดยศึกษารูปแบบการใช้อุปลักษณณ์ ผลการวิจัยพบว่า “ใจ” มีความหมายประจำคือ สิ่งที่ทำหน้าที่รู้สึกนึก และคิด แต่เมื่อ “ใจ” ไปปรากฏร่วมกับคำอื่น เช่น ใจดี ใจดำ ใจน้อย เป็นต้น คำ “ใจ” ที่ปรากฏร่วมกับคำต่างๆเหล่านั้น กลับมีความหมายอ้างถึงสิ่งอื่นที่ไม่ใช่สิ่งที่ทำหน้าที่รู้สึกนึก และคิด ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวก็คือ อุปลักษณณ์

นอกจากนี้ยังพบว่า ความหมายของคำต่างๆที่เกิดจากการปรากฏของอุปลักษณะ “ใจ” ล้วนมีความหมายเกี่ยวข้องกับมนุษย์ทั้งสิ้น ซึ่งสามารถจัดกลุ่มความหมายได้ 5 ประเภท ได้แก่ ความหมายแสดงถึงคน เช่น คุใจ หวานใจ ความหมายแสดงถึงการกระทำ เช่น เอาใจ ห้ามใจ ความหมายแสดงถึงสภาพ เช่น เข้าใจ สนใจ ความหมายแสดงความรู้สึก เช่น ดีใจ เสียใจ และ ความหมายแสดงลักษณะนิสัย เช่น ใจร้าย ใจบุญ เป็นต้น

ผลการศึกษาวิเคราะห์สรุปได้ว่า อุปลักษณะ “ใจ” แสดงให้เห็นถึงมโนทัศน์ของคนไทย คือ ใจเป็นมนุษย์และคุณสมบัติของมนุษย์ เนื่องจากความหมายของคำ “ใจ” นั้นมีความหมายที่แสดงถึงคนและสิ่งต่างๆที่เกี่ยวกับคน

สุมาลี ศรีปานเงิน (2543) ศึกษาเปรียบเทียบสำนวนจีนที่มีคำว่า 心 xīn กับ สำนวนไทยที่มีความหมายตรงกัน ผลการวิจัยพบว่าทั้งผู้ใช้ภาษาชาวจีนและชาวไทยต่างมีความเข้าใจที่คล้ายคลึงกันเกี่ยวกับคำนิยามหรือความหมายของคำว่า “ใจ” ที่ปรากฏในสำนวนว่า นอกจากจะหมายถึงอวัยวะที่ทำหน้าที่สูบฉีดโลหิตไปเลี้ยงร่างกายแล้ว ยังมีความหมายเชิงนามธรรมที่หมายถึงสิ่งที่ทำหน้าที่รู้สึก นึกและคิด นอกจากนี้ผู้วิจัยยังสรุปว่าผลการเปรียบเทียบระหว่างสำนวนจีนกับสำนวนไทยยังสะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติ ภูมิปัญญาและคุณธรรมจริยธรรมของคนจีนและคนไทยที่มีความคล้ายคลึงกันเป็นส่วนใหญ่

งานวิจัยเกี่ยวกับ 心 xīn และ “ใจ” ที่ผ่านมาในอดีตโดยส่วนมากเป็นการศึกษาความหมายของคำโดยศึกษาอุปลักษณะและนามนัย ซึ่งการศึกษาโดยวิธีนี้สะท้อนให้เห็นกระบวนการเทียบโยงความหมายเพื่อทำความเข้าใจมโนทัศน์หนึ่งๆ ผู้ใช้ภาษาอาศัยแวดวงมโนทัศน์ต่างๆ อาทิ แวดวงมโนทัศน์วัตถุ แวดวงมโนทัศน์สิ่งมีชีวิต เป็นต้น ในการทำความเข้าใจมโนทัศน์ 心 xīn และ “ใจ” อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการศึกษาเพียงกระบวนการอุปลักษณะและนามนัยไม่สามารถสะท้อนให้เห็นมโนทัศน์ของคำทั้งสองได้อย่างชัดเจน เนื่องจากกระบวนการเกิดมโนทัศน์ของคำทั้งสองมีความสัมพันธ์กับความคิดและความเชื่อทางวัฒนธรรม

ผลการวิจัยของ Yu Ning (Yu Ning, 2009) แสดงให้เห็นว่าความคิดและความเชื่อทางวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับความหมายของ 心 xīn ซึ่ง Yu ได้ทำการศึกษาด้วยวิธีการทางอรรถศาสตร์ปริชาน โดยเน้นศึกษามโนทัศน์ของ 心 xīn ที่แสดงถึงศูนย์กลางของกระบวนการทางความคิด ผู้วิจัยมีความเห็นว่าในงานวิจัยดังกล่าวยังไม่ได้กล่าวถึงความหมายอื่นๆของคำ 心 xīn รวมถึงกระบวนการขยายความหมาย ซึ่งในทางอรรถศาสตร์ปริชาน การกำหนดความหมายและศึกษากระบวนการขยายความหมายของคำเป็นการศึกษาที่ทำให้เข้าใจ

กระบวนการทางปรัชญาของมนุษย์ ดังนั้นในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะใช้แนวทางของอรรถศาสตร์ปรัชญา เพื่อกำหนดความหมาย รวมทั้งศึกษากระบวนการขยายความหมายและแบบจำลองปรัชญาของคำ 心 xīn และคำ “ใจ” โดยอ้างอิงจากบริบททางสังคมและวัฒนธรรม นอกจากนี้ผู้วิจัยจะศึกษา เปรียบเทียบมโนทัศน์และกระบวนการสร้างมโนทัศน์ของคำทั้งสอง เนื่องจากผู้วิจัยมีสมมติฐานว่า คำ 心 xīn และคำ “ใจ” น่าจะมีมโนทัศน์ใกล้เคียงกัน จากนั้นจึงอภิปรายสาเหตุและปัจจัยที่ทำให้ คำทั้งสองมีมโนทัศน์ใกล้เคียงกัน

บทที่ 3

การศึกษาความหมายของ 心 xīn

ในการศึกษาความหมายของ 心 xīn ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้ ในขั้นแรก ผู้วิจัยอาศัยข้อมูลในการปรากฏร่วมกับคำชนิดต่างๆของ 心 xīn เพื่อวิเคราะห์หมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาที่มีต่อคำ 心 xīn ในภาษาจีนปัจจุบันว่า 心 xīn มีรูปร่าง คุณสมบัติ และหน้าที่การทำงานอย่างไร เมื่อเข้าใจหมโนทัศน์ของ 心 xīn แล้วจึงกำหนดความหมายประจำคำและความหมายย่อย รวมทั้งวิเคราะห์กระบวนการขยายความหมายและความสัมพันธ์ระหว่างความหมาย ในขั้นตอนสุดท้ายผู้วิจัยสร้างแบบจำลองปริธานของ 心 xīn โดยอาศัยข้อมูลที่วิเคราะห์ไปแล้วในเบื้องต้น

3.1 มโนทัศน์ของ 心 xīn

3.1.1 รูปร่างและคุณสมบัติของ 心 xīn

3.1.1.1 วัตถุทรงกลมปลายเรียวแหลม

จากข้อมูลภาษาพบว่ามีคำลักษณะนามที่ใช้ร่วมกับ 心 xīn มีสองคำ ได้แก่ 顆 kē และ 條 tiáo คำลักษณะนามทั้งสองแสดงความหมายที่ต่างกันเมื่อปรากฏใช้ร่วมกับ 心 xīn กล่าวคือ คำลักษณะนาม 顆 kē มักปรากฏร่วมกับ 心 xīn ที่แสดงความหมายในเชิงนามธรรม ได้แก่ “ตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก” อาทิ 我把這顆心獻給你。Wǒ bǎ zhè kē xīn xiàn gěi nǐ. “ฉันมอบใจดวงนี้ให้เธอ” ส่วนคำลักษณะนาม 條 tiáo มักปรากฏร่วมกับคำ 心 xīn เพื่อแสดงความหมายถึง “การร่วมมือร่วมใจในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง” อาทิ 只要我們三兄弟一條心，就沒有辦不到的事。Zhǐyào wǒmen sān xiōngdì yī tiáo xīn, jiù méiyǒu bàn bù dào de shì. “เพียงแค่พวกเราสามพี่น้องรวมใจเป็นหนึ่ง ก็ไม่มีสิ่งใดที่ทำไม่ได้” ซึ่งคำลักษณะนามนับเป็นลักษณะจำเพาะทางภาษาอย่างหนึ่งที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงหมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาได้ กล่าวคือ ประสบการณ์ต่างๆที่ประสบพบเจอ ก่อให้เกิดโครงสร้างหมโนทัศน์ขึ้นในระบบความคิดของผู้ใช้ภาษา ซึ่งในการเลือกใช้คำลักษณะนามนั้น ผู้ใช้ภาษาจะเลือกโดยการจัดประเภทของสิ่งต่างๆในระบบหมโนทัศน์ โดยสิ่งที่มีลักษณะร่วมกันก็จะถือเป็นสมาชิกของกลุ่มและใช้คำลักษณะนามร่วมกัน

คำลักษณนาม 顆 kē มักใช้ร่วมกับวัตถุขนาดเล็กที่มีทรงกลม อาทิ 葡萄 pútáo (องุ่น) 糖 táng (น้ำตาล) 衛星 wèixīng³ (ดาวเทียม) 心 xīn (หัวใจ) 牙齒 yáchǐ (ฟัน) (陳云香 Chén Yúxiāng, 2012: 96)

ส่วนคำลักษณนาม 條 tiáo มักใช้ร่วมกับวัตถุรูปทรงเรียวยาว อาทิ 街 jiē (ถนน) 河 hé (แม่น้ำ) 山脈 shānmài (เทือกเขา) 毛巾 máojīn (ผ้าขนหนู) 魚 yú (ปลา) (呂叔湘 Lǚ Shūxiāng, 1999: 529-530)

แม้คำลักษณนามทั้งสองจะแสดงถึงมโนทัศน์ที่ต่างกัน แต่กลับถูกนำมาใช้ร่วมกับ 心 xīn และสิ่งนี้เองสะท้อนให้เห็นว่า 心 xīn อาจมีคุณสมบัติร่วมบางประการกับสมาชิกในประเภททั้งสอง กล่าวคือ มีลักษณะกลมเหมือนสมาชิกในกลุ่ม 顆 kē ในขณะที่เดียวกันก็มีลักษณะเรียวยาวเหมือนสมาชิกในกลุ่ม 條 tiáo ด้วย

3.1.1.2 วัตถุรูปทรงสามมิติ

คำแสดงตำแหน่งและคำคุณศัพท์บอกรูปร่าง เมื่อปรากฏร่วมกับ 心 xīn สามารถสะท้อนให้เห็นถึงมโนทัศน์เกี่ยวกับรูปร่างและรูปทรงของ 心 xīn ได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(1) 心寬	xīnkuān	ใจกว้าง
	(ใจ – กว้าง)	
(2) 心底	xīndǐ	ก้นบึ้งหัวใจ
	(ใจ – ปลาย)	
(3) 心裏	xīnli	ในใจ
	(ใจ – ใน)	
(4) 心滿	xīnmǎn	พึงพอใจ
	(ใจ – เต็ม)	

จากตัวอย่างข้างต้น คำแสดงตำแหน่งและคำคุณศัพท์บอกรูปร่าง เมื่อปรากฏร่วมกับ 心 xīn แสดงให้เห็นมโนทัศน์ของ 心 xīn ว่าเป็นวัตถุรูปทรงสามมิติ กล่าวคือ มีพื้นที่ว่าง

³ แม้ “ดาวเทียม” จะจะมีขนาดค่อนข้างใหญ่เมื่อเทียบกับวัตถุอื่นๆ ในกลุ่มตัวอย่าง แต่หากมองในบริบทเปรียบเทียบระหว่างดาวเทียมกับ “จรวด” ที่แวดล้อมอยู่นั้น “ดาวเทียม” ก็อาจสะท้อนถึงมโนทัศน์ที่แสดงว่าเป็นวัตถุขนาดเล็กได้เช่นกัน

ภายในที่มีความกว้างแคบ และความตื้นลึก นอกจากนี้ 心 xīn ยังมีช่องทางเข้าออกอีกด้วย ดังตัวอย่าง

(5) 心竅 xīnqiào สติปัญญา
(ใจ - ช่อง)

(6) 心孔 xīnkǒng สติปัญญา
(ใจ - รู)

(7) 開心 kāixīn เบิกบานใจ
(เปิด-ใจ)

(8) 關心 guānxīn เป็นห่วงเป็นใย
(ปิด-ใจ)

จากตัวอย่างที่ (5) และ (6) 心 xīn ปรากฏใช้ร่วมกับ 竅 qiào และ 孔 kǒng ซึ่งมีความหมายว่า “ช่อง” หรือ “รู” เมื่อรวมกันแล้วสื่อความหมายว่า “สติปัญญา” ซึ่งมโนทัศน์เกี่ยวกับช่องหรือรูของหัวใจนี้มีความสัมพันธ์กับความคิดความเชื่อของคนในสังคม เนื่องจากในสังคมจีนมีความเชื่อว่าหัวใจมีรูหรือช่องสำหรับผ่านเข้าออกได้ ซึ่งหากหัวใจของบุคคลมีช่องมากเท่าใด ก็จะส่งผลให้บุคคลมีสติปัญญาที่ดีขึ้นเท่านั้น ด้วยเหตุนี้จึงมีความคิดความเชื่อที่ว่าหัวใจของนักปราชญ์จะมี 7 ช่อง ดังปรากฏในบันทึกเรื่องราวของปีกาน 比干 Bìgān (1,125-1,063 ปีก่อนคริสตกาล) ว่า ปีกานนั้น เป็นเสนาบดีของจักรพรรดิอินโจ้ว 殷紂王 Yīnzhòu Wáng (1,105-1,046 ปีก่อนคริสตกาล) เป็นขุนนางผู้ซื่อตรง พยายามจะเตือนองค์จักรพรรดิให้หันมาสนใจราชกิจ แต่องค์จักรพรรดิหาได้ใส่พระทัยต่อคำเตือนของปีกานไม่ กลับรับสั่งให้ทหารควักหัวใจของปีกานออกมา

(9) 紂怒曰：吾聞聖人之心有七竅。遂剖而視之。《史记·殷本记》

Zhòu nù yuē: Wú wén shèngrén zhī xīn yǒu qīqiào. Suì pōu ér shì zhī. 《Shǐjì • Yīnběnjì》

จักรพรรดิอินโจ้วทรงกริ้ว : เราทราบมาว่าหัวใจของนักปราชญ์มีเจ็ดช่อง ครั้นแล้วก็ผ่าออกมาดู

จากบันทึกข้างต้น สะท้อนให้เห็นความเชื่อของคนในสังคมจีนเกี่ยวกับรูปร่างของ 心 xīn ได้ว่า 心 xīn เป็นวัตถุที่มีรูหรือช่องทะลุผ่าน

นอกจากนี้ในตัวอย่างที่ (7) และ(8) 心 xīn ปรากฏใช้ร่วมกับกริยา 開 kāi และ 關 guān ซึ่งกริยาทั้งสองแสดงถึงมโนทัศน์เกี่ยวกับช่องทางเข้าออก กล่าวคือช่องทางนั้นสามารถ เปิดและปิดได้

3.1.1.3 ตั้งอยู่บริเวณกลางทรวงอก เคลื่อนไหวหรือเคลื่อนย้ายได้

ตำแหน่งที่ตั้งของ 心 xīn สามารถอนุมานได้จากท่าทางของผู้พูดเมื่อกล่าวถึง 心 xīn กล่าวคือ ผู้พูดมักจะใช้มือจับบริเวณทรวงอก ก่อนไปทางด้านซ้าย ซึ่งเป็นตำแหน่งเดียวกับ อวัยวะหัวใจ ดังตัวอย่าง

(10) 摸一摸左胸，你可以問心無愧。

Mō yi mō zuǒ xiōng, nǐ kěyǐ wèn xīn wúkuì.

จับบริเวณหน้าอกด้านซ้าย เอลองถามใจตัวเอง(พิจารณาตัวเอง)ดู

(11) 那個孩子手撫左胸，表示以我心發誓。

Nà ge hái zǐ shǒu fǔ zuǒ xiōng, biǎoshì yǐ wǒ xīn fāshì.

เด็กน้อยคนนั้นใช้มือทาบอกซ้ายเพื่อแสดงว่าเขาสาบานด้วยใจ

นอกจากนี้ในมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาชาวจีน 心 xīn ยังสามารถเคลื่อนไหวหรือ เคลื่อนย้ายได้อีกด้วย ดังตัวอย่าง

(12) 放心 fàngxīn วางใจ
(วาง – ใจ)

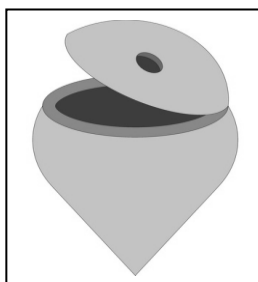
(13) 挂心 guàxīn กังวลใจ
(แขวน – ใจ)

(14) 擔心 dānxīn กังวลใจ
(แบก – ใจ)

(15) 心不在焉 xīn bú zài yān ใจลอย
(ใจ - ไม่ - อยู่ - คำช่วย)

ในมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษา 心 xīn สามารถเคลื่อนย้ายไปยังตำแหน่งต่างๆได้ วิธีการในการเคลื่อนย้ายและตำแหน่งที่ 心 xīn ถูกเคลื่อนย้ายไปล้วนส่งผลต่อความหมายของคำ หาก 心 xīn ถูกวางลง หมายถึง อาการหมดความกังวลใจ ดังตัวอย่างที่ (12) หาก 心 xīn ถูกแขวนหรือแบกไว้ หมายถึง อาการกังวลใจ ดังตัวอย่างที่ (13) และ (14) และหาก 心 xīn ไม่ตั้งอยู่ในตำแหน่งเดิมก็หมายถึงอาการพลอสติ ดังตัวอย่างที่ (15)

จากข้อมูลภาษาที่พบ สามารถสรุปได้ว่าในมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาชาวจีน 心 xīn มีลักษณะเป็นวัตถุทรงกลมมีปลายเรียวแหลม มีพื้นที่ว่างภายใน มีรูทะลุผ่านและสามารถเคลื่อนไหวหรือเคลื่อนย้ายได้ ซึ่งผู้วิจัยได้ร่างออกมาเป็นภาพดังนี้

แผนภาพ 3.1 มโนทัศน์ของ 心 xīn

3.1.2 หน้าที่การทำงานของ 心 xīn

ผู้วิจัยแบ่งหน้าที่การทำงานของ 心 xīn ออกเป็น 3 ประการ ได้แก่ หน้าที่ผลิต เก็บ และควบคุม

3.1.2.1 หน้าที่ผลิต

ตามตำราการแพทย์แผนจีน ลักษณะทางกายภาพและหน้าที่ของหัวใจ มีอธิบายไว้ในประเด็นเรื่องอวัยวะภายในทั้งห้า (五臟 wǔzàng) ซึ่งประกอบด้วย หัวใจ ปอด ม้าม ตับ ไต ซึ่งหน้าที่ของอวัยวะแต่ละชนิดก็แตกต่างกันออกไป แต่อวัยวะทั้งห้าจะมีความสัมพันธ์กัน และในบรรดาอวัยวะทั้งห้านี้ “หัวใจ” ถือเป็นอวัยวะหลัก ซึ่งหนังสือ 《中醫學基礎 Zhōngyīxué Jīchǔ》 (พื้นฐานการแพทย์แผนจีน) (張珍玉 Zhāng Zhēnyù, 2002: 35-37) ได้อธิบายถึงหน้าที่ของหัวใจไว้ดังนี้

1. เป็นอวัยวะหลักในการควบคุมโลหิตและชีพจร (心主血脈 xīn zhǔ xuèmài) ซึ่งสามารถอธิบายได้เป็นสองนัย นัยแรก หัวใจทำหน้าที่ควบคุมการไหลเวียนของโลหิต ซึ่งการเต้นของหัวใจในแต่ละครั้งจะช่วยส่งโลหิตให้ไหลเวียนไปตามอวัยวะต่างๆในร่างกาย นัยที่สองคือ หัวใจเป็นอวัยวะผลิตโลหิต (《素問·陰陽應象大論 Sù wèn · yīnyáng yīng xiàng dà lùn》 อ้างถึงใน 張珍玉 Zhāng Zhēnyù, 2002: 35)

2. เป็นที่ตั้งของความคิด อารมณ์ และสติ (心藏神 xīn cáng shén, 主喜 zhǔ xǐ) กล่าวคือ หัวใจมีหน้าที่ควบคุมการทำงานของอวัยวะต่างๆในร่างกาย และควบคุมกระบวนการคิด อารมณ์ และสติของมนุษย์ ซึ่งหน้าที่ของหัวใจในการควบคุมกระบวนการคิด อารมณ์ และสตินี้จำเป็นต้องอาศัยเงื่อนไขของการควบคุมการไหลเวียนโลหิตและชีพจรเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ หัวใจเป็นที่ผลิตและควบคุมการไหลเวียนโลหิต เมื่อโลหิตไหลเวียนมาหล่อเลี้ยง หัวใจเป็นปกติ หัวใจจึงจะสามารถทำหน้าที่ควบคุมกระบวนการคิด อารมณ์ และสติได้อย่างเป็นปกติ

จากข้อมูลทางภาษา ผู้วิจัยก็พบว่าในมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาจีนปัจจุบัน 心 xīn เป็นอวัยวะที่ใช้ในการคิด การเรียนรู้และทำความเข้าใจ ดังประโยคตัวอย่าง

- (16) 我恐懼而慌亂地逃離了北京飯店，心想我怎麼這麼倒霉，碰上的男人沒一個好東西。

Wǒ kǒngjù ér huāngluàn de táolí le Běijīng fàndiàn, xīn xiǎng wǒ zěnmě zhème dǎoméi, pèng shàng de nánrén méi yīgè hǎo dōngxi.

ฉันกลัวและตกใจจนหนีออกจากโรงแรมเป่ย์จิง ในใจฉันคิดว่าทำไมฉันจึงโชคร้ายเช่นนี้ เจอผู้ชายแต่ไม่ได้เรื่องสักคน

- (17) 他從小學念到了高中畢業，念書時十分用心。

Tā cóng xiǎoxué niàn dào le gāozhōng bìyè, niànshū shí shífēn yòngxīn.

ตั้งแต่ประถมจนจบมัธยม เขาเรียนหนังสืออย่างตั้งใจ

- (18) 我的心知道這一點。

Wǒ de xīn zhīdao zhè yīdiǎn.

ใจฉันรู้เรื่องนี้ดี

- (19) 現在他打球不只是爲了取勝, 而是在用心體會網球, 享受網球帶給他的快樂。

Xiànzài tā dǎqiú bù zhǐshì wèile qǔshèng, ér shì zài yòngxīn tīhuì wǎngqiú, xiǎngshòu wǎngqiú dài gěi tā de kuàilè.

ตอนนี้เขาไม่เพียงเล่นเทนนิสเพื่อเอาชนะ แต่กำลังใช้หัวใจทำความเข้าใจเทนนิส เปิดรับความสุขที่ได้จากการเล่นเทนนิส

รวมทั้งยังสามารถรับรู้ถึงสภาพอารมณ์และความรู้สึกต่างๆ ดังเช่น

- (20) 黄山的美只有用心來感受, 沒有語言可以表達。

Huáng Shān de měi zhǐyǒu yòng xīn lái gǎnshòu, méiyǒu yǔyán kěyǐ biǎodá.

ความงามของหวงซานต้องใช้หัวใจสัมผัสเท่านั้น ไม่มีคำพูดใดๆสามารถบรรยายได้

ทั้งนี้ความสามารถในการดำเนินกิจกรรมทางความคิดของ 心 xīn มีไม่จำกัด กล่าวคือ 心 xīn สามารถทำกิจกรรมทางความคิดได้ในทุกรูปแบบ ทั้งกิจกรรมในเชิงตรรกะและ กิจกรรมในด้านอารมณ์ความรู้สึก

กิจกรรมทางความคิดในเชิงตรรกะ ได้แก่

การคิด คำนวณ

- (21) 心想 xīnxiǎng คิด
(ใจ - คิด)

- (22) 心數 xīnshǔ คิดในใจ
(ใจ - นับ)

(23) 心算 xīnsuàn คิดในใจ
(ใจ – คิด)

การพิจารณา วิเคราะห์

(24) 心慮 xīnlǜ คิด, พิจารณา
(ใจ – พิจารณา)

(25) 心辯 xīnbìàn คิด วิเคราะห์อย่างมีเหตุผล
(ใจ – อภิปราย)

การรับรู้ จดจำ เข้าใจ

(26) 心知 xīnzhī รับรู้
(ใจ – รู้)

(27) 心印 xīnyìn จดจำ
(ใจ – บันทึก)

(28) 心得 xīndé ความเข้าใจ, ประสบการณ์
(ใจ – ได้รับ)

(29) 心領神會 xīnlǐng shénhuì เข้าใจ
(ใจ – เข้าใจ – shén – เข้าใจ)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า 心 xīn มีหน้าที่ในการดำเนินกิจกรรมทางความคิดของมนุษย์ ด้วยเหตุนี้ คุณสมบัติของ 心 xīn จึงมีความเกี่ยวข้องกับสติปัญญา ดังนั้นจึงพบการใช้คำที่อธิบายถึงระดับสติปัญญาประกอบกับ 心 xīn อาทิ

(30) 慧心 huìxīn สติปัญญา
(สติปัญญา – ใจ)

(31) 心智 xīnzhì ความฉลาด
(ใจ – สติปัญญา)

(32) 心盪 xīnbèn ใจเขลา
(ใจ – ใจ)

สำหรับกิจกรรมในด้านอารมณ์ ความรู้สึก 心 xīn ก็สามารถรับรู้ถึงความรู้สึก
และอารมณ์ต่างๆ ทั้งอารมณ์ ความรู้สึกอันเป็นที่น่ายินดีและไม่น่ายินดี ได้แก่

ความเบิกบานใจ ฟุ้งพอใจ

(33) 歡心 huānxīn เบิกบานใจ
(เบิกบาน – ใจ)

(34) 開心 kāixīn ยินดี
(เปิด – ใจ)

(35) 舒心 shūxīn สบายใจ
(สบาย – ใจ)

(36) 甘心 gānxīn เต็มใจ
(หวาน – ใจ)

ความรัก

(37) 心愛 xīn 'ài รัก
(ใจ – รัก)

(38) 我已把這顆心交給你。

Wǒ yǐjīng bǎ zhè kē xīn jiāo gěi nǐ le.

ฉันได้มอบหัวใจดวงนี้ให้เธอไปแล้ว

ความโกรธ

(39) 心噴 xīnchēn โกรธ
(ใจ – โกรธ)

(40) 心忿 xīnfèn โกรธ
(ใจ - โกรธ)

(41) 心火 xīnhuǒ โกรธ
(ใจ - ไฟ)

ความกังวล

(42) 心急 xīnjí ร้อนใจ
(ใจ - กระวนกระวาย)

(43) 心焦 xīnjiāo กังวลใจ
(ใจ - ไหม้)

(44) 擔心 dānxīn กังวลใจ
(แบก - ใจ)

(45) 心垢 xīngòu วุ่นวายใจ
(ใจ - ฝุ่น, สิ่งสกปรก)

(46) 心重 xīnzhòng วิตกกังวลเกินเหตุ
(ใจ - หนัก)

(47) 心結 xīnjié ความกังวลใจ
(ใจ - ผูกมัด)

ความเศร้า

(48) 心傷 xīnshāng ทุกข์ใจ
(ใจ - เจ็บ)

(49) 心痛 xīntòng ปวดใจ
(ใจ - เจ็บ)

(50) 心碎 xīnsuì ใจสลาย
(ใจ - แตก)

- (51) 心酸 xīnsuān ปวดใจ, ทุกข์ใจ
(ใจ - เปรี้ยว)
- (52) 心灰 xīnhuī หดหู่ใจ
(ใจ - สีเทา)
- (53) 心寒 xīnhán ผิดหวังและปวดใจ
(ใจ - หนาวเย็น)
- (54) 心如刀割 xīnrú dāogē ปวดใจ, ทุกข์ใจราวกับโดนมีดกรีด
(ใจ - เหมือน - มีด - กรีด)

ความกลัว ความตื่นตกใจ

- (55) 心怯 xīnqiè หวาดกลัว, ขี้ขลาด
(ใจ - กลัว)
- (56) 心悸 xīnjì กลัว
(ใจ - กลัว)
- (57) 心有餘悸 xīnyǒuyújì กลัวมาก
(ใจ - มี - เหลือ - กลัว)
- (58) 心驚 xīnjīng ตกใจ
(ใจ - ตกใจ)
- (59) 膽破心驚 dǎnpòxīnjīng ขี้ขลาดตาขาว
(ถุงน้ำดี - แตก - ใจ - ตกใจ)

ตัวอย่างอารมณ์ความรู้สึกที่กล่าวมาข้างต้น คำที่แสดงถึงอารมณ์อันเป็นที่
น่ายินดี อาทิ ความเบิกบานใจ ฟังพอใจ ความรัก และอารมณ์อันไม่เป็นที่น่ายินดี อาทิ ความโกรธ
ความเศร้า ความกังวลใจ ล้วนปรากฏร่วมกับ 心 xīn ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ในมโนทัศน์ของผู้ใช้
ภาษาชาวจีน อารมณ์ความรู้สึกต่างๆ ล้วนเกิดขึ้นและรับรู้ได้ด้วย 心 xīn ทั้งสิ้น

3.1.2.2 หน้าทีเก็บ

ตามที่คุณวิจัยได้วิเคราะห์รูปร่างของ 心 xīn ไว้ว่า 心 xīn เป็นวัตถุรูปทรงสามมิติ กล่าวคือ มีความตื้นลึก กว้างแคบ มีช่องทางเข้าออก และยังมีพื้นที่ว่างภายในที่สามารถบรรจุสิ่งต่างๆลงไปได้ ซึ่งรูปร่างดังกล่าวก็สอดคล้องกับหน้าที่การเก็บของ 心 xīn

จากข้อมูลภาษา ผู้วิจัยพบว่าหน้าที่ในการเก็บของ 心 xīn แบ่งออกเป็น 2 ประการ ได้แก่ เก็บ 神 shén และ เก็บความคิด ความรู้สึก

3.1.2.2.1 เก็บ 神 shén

ทฤษฎีแพทย์แผนจีนกล่าวว่า 神 shén คือวิญญาณ ความจำได้หมายรู้ และกิจกรรมทางความคิด เป็นหลักของชีวิตมนุษย์ 神 shén เกิดขึ้นมาพร้อมกับชีวิตและมีที่ตั้งอยู่ที่หัวใจ เมื่อ 神 shén มีความเข้มแข็งสุขภาพร่างกายก็จะเข้มแข็งไปด้วย หาก 神 shén อ่อนแอร่างกายก็จะอ่อนแอ หาก 神 shén คงอยู่นั้นก็หมายถึงการคงอยู่ของชีวิต แต่หาก 神 shén ไม่อยู่ชีวิตก็จะดับสูญ (張珍玉 Zhāng Zhēnyù, 2002: 70-71)

ผู้วิจัยพบวลีจำนวนหนึ่งแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่าง 心 xīn และ 神 shén ในรูปแบบโครงสร้าง 心 X 神 Y

(60) 心領神會	xīnlǐngshénhuì	เข้าใจ
(ใจ - เข้าใจ - shén - เข้าใจ)		
(61) 心悅神怡	xīnyuèshényí	ยินดี, มีความสุข
(ใจ - ยินดี - shén - ยินดี)		
(62) 心蕩神搖	xīndàngshényáo	จิตใจไม่สงบ
(ใจ - แกว่ง - shén - แกว่ง)		

ตัวอย่าง (60) ถึง (62) แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่าง 心 xīn และ 神 shén กล่าวคือ เมื่อ 心 xīn รู้สึกหรือสัมผัสได้ถึงอาการใดๆ 神 shén ก็จะรู้สึกหรือสัมผัสได้ถึงอาการนั้นๆด้วย

3.1.2.2.2 เก็บความคิด ความรู้สึก

心 xīn นอกจากจะมีหน้าที่เป็นตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึกของมนุษย์แล้ว ยังเป็นที่อยู่ของความคิด ความรู้สึกเหล่านี้อีกด้วย จากข้อมูลภาษาที่พบ ผู้ใช้ภาษาชาวจีนมีมีโนทัศน์ว่าความคิด ความรู้สึกต่างๆล้วนเก็บไว้ที่ 心 xīn ดังตัวอย่าง

(63) 大家心裏都充滿了希望和感動。

Dàjiā xīnli dōu chōngmǎn le xīwàng hé gǎndòng.

ในใจของทุกคนเต็มไปด้วยความหวังและความตื่นตันใจ

(64) 這個英雄的名字，永遠刻在人們心中。

Zhè ge yīngxióng de míngzi, yǒngyuǎn kè zài rénmen xīn zhōng.

ชื่อของวีรบุรุษผู้นี้จะถูกจารึกไว้ในใจผู้คนตลอดไป

(65) 發展我國的科學技術事業這件事，周恩來很早就已放在心上了。

Fāzhǎn wǒguó de kēxué jìshù shìyè zhè jiàn shì, Zhōu 'ēnlái hěn zǎo jiù yǐ fàng zài xīn shang le.

ภารกิจในการพัฒนาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีของจีน ท่านใจเวินหลายให้ความสำคัญต่อเรื่องนี้มานานแล้ว

ตัวอย่างที่ (63) ถึง (65) แสดงให้เห็นว่า 心 xīn เป็นที่อยู่ของความคิด ความหวัง ความทรงจำ และเรื่องราวต่างๆ

ในการเก็บความคิดความรู้สึกต่างๆนั้น มนุษย์สามารถเลือกตำแหน่งและรูปแบบในการเก็บได้ โดยตำแหน่งและรูปแบบในการเก็บจะสัมพันธ์โดยตรงกับความสามารถในการจดจำ หากความคิดความรู้สึกถูกเก็บไว้ยิ่งลึกเท่าใด ความคิดความรู้สึกนั้นก็จางหายไปได้ยากเท่านั้น ดังตัวอย่าง

(66) 這件事他深深記在心裏。

Zhè jiàn shì tā shēnshēn jì zài xīn li.

เรื่องนี้ เขาจดจำไว้ในส่วนลึกของหัวใจ

- (67) 現在他把悲傷深深埋在了心裏。

Xiànzài tā bǎ bēishāng shēnshēn mái zài le xīn li.

ตอนนี้เขานำเอาความโศกเศร้าฝังลงในใจแล้ว

- (68) 中國五千年的歷史和文化深深地在中國人的心中根植了一種強烈的民族意識。

Zhōngguó wǔ qiān nián de lìshǐ hé wénhuà shēnshēn de zài Zhōngguó rén de xīn zhōng gēnzhi le yī zhǒng qiángliè de mínzú yìshí.

ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมจีนที่มีมากกว่าห้าพันปี ได้ทำให้สำนึกในความเป็นชนชาติจีนอันเข้มแข็งยังรากลึกในใจของชาวจีน

- (69) 那首鋼琴協奏曲《黃河》便深深地留在了他的心中。

Nà shǒu gāngqín xiézuòqǔ “Huáng Hé” biàn shēnshēn de liú zài le tā de xīn zhōng.

บทเพลงเปียโนคอนแชร์โต “หวงเหอ” ยังคงตราตรึงอยู่ลึกๆ ในจิตใจของเขา

และหากเก็บโดยการบันทึกหรือสลักลงใน 心 xīn ความคิดและความรู้สึกนั้นๆ ก็จะได้คงได้อยู่เป็นระยะเวลายาวนาน และชัดเจน ดังตัวอย่าง

- (70) 人們思念他，讚頌他，呼喚他的名字，把他的形象深深刻在自己心裏。

Rénmen sīniàn tā, zànsòng tā, hūhuàn tā de míngzi, bǎ tā de xíngxiàng shēnshēn kè zài zìjǐ xīn li.

ผู้คนคิดถึงเขา สรรเสริญเขา ร้องเรียกหาชื่อของเขา ต่างสลักจดจำเรื่องราวของเขาไว้ลึกๆ ในใจ

- (71) 宋教授的優秀品質、高尚的醫德都深深銘刻在病人心裏。

Sòng jiàoshòu de yōuxiù pīnzhi, gāoshàng de yīdé
dōu shēnshēn míngkè zài bìngrén xīn li.

ความดีของศาสตราจารย์ซ่ง และจรรยาบรรณวิชาที่แพทยอันสูงส่ง
ของเขาถูกบันทึกเอาไว้ในหัวใจส่วนลึกของคนไข้ทุกคน

- (72) 藝術追求的演出全都化作難以磨滅的記憶，深深地印在演
員和觀眾的心中。

Yìshù zhuīqiú de yǎnchū quán dōu huà zuò nànyī
mómìe de jìyì, shēnshēn de yìn zài yǎnyuán hé
guānzhòng de xīn zhōng.

การแสดงการแสวงหาศิลปะเป็นความทรงจำที่ยากจะลืมเลือน สิ่งนี้ได้
บันทึกไว้ภายในใจของนักแสดงและผู้ชมแล้ว

อีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจคือ 心 xīn จะมีสภาพที่แตกต่างกันเมื่อทำ
หน้าที่เก็บอารมณ์ความรู้สึกที่แตกต่างกัน กล่าวคือ เมื่อความคิดความรู้สึกอันเป็นที่น่าพึงพอใจถูก
เก็บอยู่ใน 心 xīn จะทำให้ 心 xīn ปลอดโปร่ง สบาย ดังตัวอย่าง

- (73) 優美動聽的樂曲，舒展流暢的旋律，能使人擺脫煩惱，開闊心
胸，消除疲勞。

Yōuměi dòngtīng de yuèqǔ, shūzhǎn liúchàng de
xuánlǜ, néng shǐ rén bǎituō fánnǎo, kāikuò
xīnxiōng, xiāochú pílóo.

บทเพลงอันไพเราะ ท่วงทำนองอันรื่นรมย์ ทำให้คนผ่อนคลายความทุกข์
จิตใจเบิกบาน ขจัดความเหนื่อยล้า

- (74) 只有讀書萬卷，心胸開闊，下筆才有神韻。

Zhǐyǒu dúshū wàn juǎn, xīnxiōng kāikuò, xiàbǐ cái
yǒu shényùn.

มีเพียงการอ่านหนังสือที่ทำให้จิตใจผ่องใส มีแรงผลักดันให้กับงานเขียน

ในทางกลับกัน หากความคิดความรู้สึกนั้นเป็นไปในทางที่ไม่น่าพึงพอใจ
心 xīn ก็จะมีสภาพที่อึดอัด ดังตัวอย่าง

- (75) 《太陽照樣升起》以第一次世界大戰之後流落在歐洲的青年男女為描寫對象，反映他們憎恨戰爭，無法消除**心中創傷**，心情苦悶迷惘的思想狀態。

“Tàiyáng zhàoyàng shēng qǐ” yǐ dì yī cì shìjiè dàzhàn zhīhòu liúluò zài Ōuzhōu de qīngnián nán nǚ wèi miáoxiě duìxiàng, fǎnyìng tāmen zēnghèn zhànzhēng, wúfǎ xiāochú xīnzhōng chuàngshāng, xīnqíng kǔmèn míwǎng de sīxiǎng zhuàngtài.

“Tàiyáng zhàoyàng shēng qǐ” บรรยายเรื่องราวของหนุ่มสาวชาวยุโรปใน ยุคหลังสงครามโลกที่ 1 สะท้อนถึงความเกลียดชังสงคราม บาดแผลในใจที่ยากจะลบเลือน และความรู้สึกอันมืดมนไร้หนทาง

- (76) 于右任先生的感慨，恰是 77 歲的台籍老人王正南至今**難解的心結**。

Yú Yòurèn xiānsheng de gǎnkǎi, qià shì 77 suì de Tái jí lǎorén Wáng Zèngnán zhìjīn nán jiě de xīnjié.

การทอดถอนใจของคุณหยูโย่วเหรินก็คือความทุกข์ในใจที่ไม่อาจลบเลือนของหวางเจิ้งหนาน ผู้เฒ่าวัย 77 ปีชาวไต้หวัน

3.1.2.3 หน้าที่ควบคุม

心 xīn เป็นหนึ่งในอวัยวะภายในทั้งห้า (五臟 wǔzàng) ซึ่งประกอบด้วย หัวใจ ปอด ม้าม ตับ และไต ทฤษฎีแพทย์แผนจีนอธิบายไว้ว่า ในบรรดาอวัยวะภายในทั้งห้านี้ 心 xīn หรือหัวใจ เป็นอวัยวะหลัก ซึ่งความเชื่อในเรื่องนี้ยังสะท้อนให้เห็นในรูปแบบของการสร้างคำในภาษาจีนด้วย ได้แก่

(77) 心君 xīnjūn ใจ
(ใจ - ราชา)

(78) 心王 xīnwáng ใจ
(ใจ - ราชา)

ตามมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาชาวจีน 心 xīn ถือเป็นอวัยวะหลักของร่างกาย
 ดังนั้นเมื่อ 心 xīn ทำหน้าที่คิด และรู้สึก 心 xīn จึงสามารถกำหนดหรือควบคุมการกระทำของ
 มนุษย์ให้เป็นไปตามความคิดความรู้สึกนั้นๆ

- (79) 心服首肯 xīnfúshǒukěn ใจยอมรับและน้อมศีรษะ
 (ใจ - ยอมรับ - หัว - ยอมรับ)
- (80) 心廣體胖 xīnguǎngtǐpàng ใจสดใสร่างกายแข็งแรง
 (ใจ - กว้าง - ร่างกาย - อ้วน)
- (81) 心開目明 xīnkāimùmíng ใจเบิกบานดวงตาสดใส
 (ใจ - เปิด - ตา - สว่าง)
- (82) 心驚肉跳 xīnjīngròutiào ตกใจกลัวเนื้อเต้น
 (ใจ - ตกใจ - เนื้อ - กระโดด)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่าง 心 xīn และการแสดงออก
 ของร่างกายมนุษย์ หาก 心 xīn คิดหรือรู้สึกเช่นใด ร่างกายก็จะแสดงออกมาเช่นนั้น ดังตัวอย่าง
 (79) เมื่อ 心 xīn รู้สึกเชื่อมั่น ก็จะแสดงออกมาโดยการพยักหน้าตอบรับ และในตัวอย่าง (80)
 และ (81) เมื่อ 心 xīn รู้สึกปลอดโปร่ง สุขภาพร่างกายและการทำงานของอวัยวะต่างๆก็จะดีตาม
 ไปด้วย ส่วนในตัวอย่าง (82) เมื่อ 心 xīn รู้สึกตกใจกลัว ก็จะแสดงอาการกระวนกระวายออกมา

心 xīn มีหน้าที่ในการควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ เป็นตัวกำหนดหรือควบคุม
 ให้มนุษย์สามารถทำสิ่งที่นอกเหนือจากสัญชาตญาณ ซึ่งสิ่งนี้เองทำให้มนุษย์มีความแตกต่างจาก
 สัตว์ 心 xīn จึงเป็นสัญลักษณ์จำเพาะของความเป็นมนุษย์ ดังตัวอย่าง

- (83) 世上無難事，只怕有心人。

Shìshang wú nán shì, zhǐ pà yǒu xīn rén.

โลกนี้ไม่มีสิ่งใดยาก เพียงแต่ตั้งใจเท่านั้น

- (84) 瑜伽只要用心練就有收穫。

Yújiā zhǐ yào yòngxīn liàn jiù yǒu shōuhuò.

โยคะหากฝึกฝนด้วยใจก็จะสำเร็จได้

- (85) 時上，正確地待人待己，熱愛本職工作，講究生活質量，這不僅是做人做事的基礎，也是**養心防病**的前提。

Shíshang, zhèngquè de dài rén dài jǐ, rè"ài běn zhí gōngzuò, jiǎngjiu shēnghuó zhìliang, zhè bùjīn shì zuò rén zuò shì de jīchǔ, yě shì yǎng xīn fáng bìng de qiántí.

ในความจริงแล้ว การปฏิบัติต่อตนเองและผู้อื่นด้วยดี มีใจรักงานที่ทำ ใส่ใจกับคุณภาพชีวิต สิ่งเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียงพื้นฐานของการใช้ชีวิต แต่ยังเป็นพื้นฐานของการดูแลจิตใจเพื่อป้องกันโรคภัยไข้เจ็บด้วย

- (86) 治癌症先**救心**，壞心情是致癌導火索。

Zhì 'áizhèng xiān jiù xīn, huài xīnqíng shì zhì ái dǎo huǒ suǒ.

การรักษาโรคมะเร็งต้องรักษาหัวใจก่อน สภาพจิตใจที่เป็นทุกข์เป็นปัจจัยกระตุ้นมะเร็ง

จากตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นถึงมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาว่า 心 xīn สามารถควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ได้ 心 xīn เป็นตัวผลักดันให้มนุษย์ทำสิ่งต่างๆ ให้สำเร็จได้ ไม่ว่าจะยากลำบากเพียงใด ดังตัวอย่างที่ (83) และ (84) รวมทั้งสามารถเอาชนะโรคภัยไข้เจ็บได้เช่นกัน ดังตัวอย่างที่ (85) และ (86) เนื่องจาก 心 xīn เป็นศูนย์กลางของความคิด เป็นแหล่งกำเนิดความคิด ทั้งยังเป็นตัวกำหนดและควบคุมพฤติกรรม

3.1.3 อุปลักษณะและนามนัยที่พบ

ในแง่มุมของการศึกษาตามแนวทางอรรถศาสตร์ปริชาน อุปลักษณะและนามนัยไม่ได้เป็นเพียงรูปภาพในเชิงวาทศิลป์ แต่เป็นปรากฏการณ์ทางภาษาที่สะท้อนให้เห็นกระบวนการทางปริชานของผู้ใช้ภาษา จากการศึกษาลักษณะการปรากฏร่วมกับหน่วยคำอื่นของ 心 xīn พบว่ามีอุปลักษณะและนามนัยที่สะท้อนออกมาจากการสร้างคำ ได้แก่

3.1.3.1 อุปลักษณะณ์ “心 xīn คือ วัตถุ”

ผู้วิจัยพบ 心 xīn ปรากฏร่วมกับคำแสดงคุณสมบัติต่างๆของวัตถุ อาทิ คำบอกสภาพ เพื่อแสดงคุณสมบัติ “นุ่ม” “แข็ง” รวมถึงสภาพ “แตกสลาย” ดังตัวอย่าง

(87) 心軟 xīnrǎn ใจอ่อน
(ใจ – อ่อนนุ่ม)

(88) 心硬 xīnyìng ใจแข็ง
(ใจ – แข็ง)

(89) 心碎 xīnsuì หัวใจสลาย
(ใจ – แตก)

นอกจากนี้ยังพบคำแสดงคุณสมบัติอื่นๆอีก ได้แก่ คำแสดงคุณหภูมิ ดังตัวอย่าง

(90) 熱心 rèxīn กระตือรือร้น
(ร้อน – ใจ)

(91) 心寒 xīnhán ผิดหวัง
(ใจ – หนาว)

รวมทั้งยังมีคำแสดงรสชาติ คำบอกสี และคำบอกจำนวน

(92) 甘心 gānxīn เต็มใจ
(หวาน – ใจ)

(93) 心酸 xīnsuān ปวดใจ, เสียใจ
(ใจ – เปรี้ยว)

(94) 灰心 huīxīn ผิดหวัง
(สีเทา – ใจ)

(95) 黑心 hēixīn ใจร้าย, ใจดำ
(สีดำ – ใจ)

(96) 二心 èrxīn สองใจ
(สอง – ใจ)

นอกจากนี้ยังพบคำกริยาแสดงการเคลื่อนย้ายปรากฏร่วมกับ 心 xīn ดังตัวอย่าง

(97) 多心 duōxīn คิดมาก
(มาก – ใจ)

(98) 擔心 dānxīn กังวลใจ
(แบก – ใจ)

(99) 放心 fàngxīn วางใจ, สบายใจ
(วาง – ใจ)

(100) 散心 sànxīn ผ่อนคลายจิตใจ
(กระจาย – ใจ)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่าผู้ใช้ภาษาพยายามอธิบายมโนทัศน์ของ 心 xīn โดยอาศัยแวดวงมโนทัศน์ “วัตถุ” ที่มีความเป็นรูปธรรมมากกว่ามาเป็นแบบเปรียบเทียบ ผู้ใช้ภาษาอาศัยอุปลักษณ์ “心 xīn คือ วัตถุ” เพื่อกำหนดตำแหน่ง รูปร่าง และคุณสมบัติต่างๆ ให้กับมโนทัศน์ 心 xīn

3.1.3.2 อุปลักษณ์ “心 xīn คือ ภาชนะ”

แม้ว่า “ภาชนะ” จะจัดเป็นวัตถุชนิดหนึ่ง แต่เนื่องจากผู้วิจัยมีความเห็นว่ามโนทัศน์ “ภาชนะ” มีลักษณะจำเพาะที่แตกต่างจากวัตถุชนิดอื่นๆ กล่าวคือ มีพื้นที่ว่างซึ่งมีลักษณะแบบปิดล้อม ผู้วิจัยจึงจัดอุปลักษณ์ “心 xīn คือ ภาชนะ” แยกออกมาจากอุปลักษณ์ “心 xīn คือ วัตถุ”

อรรถศาสตร์ปริชานเชื่อว่าประสบการณ์ทางกายภาพของมนุษย์เป็นพื้นฐานสำคัญต่อการสร้างมโนทัศน์ จอห์นสัน (Johnson, 1987: 21-22) ได้อธิบายกระบวนการทำความเข้าใจมโนทัศน์ต่างๆ โดยอาศัยภาพร่างภาชนะ (container) ไว้ว่า มนุษย์มองว่าร่างกายของตนเป็นเหมือนภาชนะอย่างหนึ่ง กล่าวคือมีขอบเขตที่แน่นอน โดยมีผิวหนึ่งเป็นตัวแบ่งกั้นระหว่างขอบเขตภายในและภายนอก และเรายังรับรู้ว่าร่างกายเป็นเหมือนภาชนะที่สามารถบรรจุสิ่งต่างๆ เข้าไป

ภายในและถ่ายเทออกมาภายนอกได้ นอกจากนี้ มนุษย์ยังมองว่าสิ่งต่างๆภายนอกตัวเราเป็นเหมือนภาชนะ และมีตัวเราเป็นสิ่งที่อยู่ภายในภาชนะนั้น มนุษย์อาศัยภาพร่างภาชนะในการทำความเข้าใจมโนทัศน์ต่างๆทั้งมโนทัศน์ที่เป็นรูปธรรมและมโนทัศน์ที่เป็นนามธรรม

ในการศึกษามโนทัศน์ของคำ 心 xīn ผู้วิจัยพบ 心 xīn ปรากฏร่วมกับคำแสดงคุณสมบัติของภาชนะ กล่าวคือ มีพื้นที่ว่างภายใน และมีความตื้น-ลึก กว้าง-แคบ ดังตัวอย่าง

- (101) 心裏 xīnli ในใจ
(ใจ - ใน)
- (102) 心底 xīndǐ ภายในใจ, ก้นบึ้งของจิตใจ
(ใจ - ปลาย)
- (103) 寬心 kuānxīn โล่งใจ
(กว้าง - ใจ)
- (104) 心寬 xīnkuān ใจกว้าง
(ใจ - กว้าง)
- (105) 心窄 xīnzhǎi ใจแคบ
(ใจ - แคบ)

นอกจากนี้ ยังมีช่องทางสำหรับผ่านเข้าออกอีกด้วย ดังตัวอย่างที่ (106)

- (106) 開心 kāixīn มีความสุข
(เปิด - ใจ)

3.1.3.3 นามนัย “心 xīn แทน มนุษย์”

ผู้วิจัยพบ 心 xīn ปรากฏร่วมกับคำที่ใช้แสดงคุณสมบัติต่างๆของมนุษย์ ได้แก่ กิริยาอาการ อาทิ อากาารคิดและรู้สึก ดังตัวอย่าง

- (107) 心思 xīnsī ความคิด, แนวคิด
(ใจ - คิด)

- (108) 心愛 xīn 'ài รัก
 (ใจ - รัก)
- (109) 心想 xīnxiǎng ความคิด, ความรู้สึก
 (ใจ - คิด)
- (110) 心悸 xīnji กลัว
 (ใจ - กลัว)
- (111) 心疼 xīnténg ปวดใจ, รัก
 (ใจ - ปวด)

นอกจากนี้ยังมีการนำคำที่ใช้บรรยายลักษณะนิสัยของมนุษย์มาใช้ร่วมกับ 心 xīn อีกด้วย

- (112) 心死 xīnsǐ สิ้นหวัง, ท้อแท้
 (ใจ - ตาย)
- (113) 心急 xīnji ใจร้อน
 (ใจ - รีบร้อน)
- (114) 心領神會 xīnlǐngshénhuì เข้าใจ
 (ใจ - เข้าใจ - shén - เข้าใจ)
- (115) 心懶 xīnlǎn จิตใจห่อเหี่ยว
 (ใจ - ชี้เกี่ยจ)
- (116) 慧心 huìxīn สติปัญญา
 (ฉลาด - ใจ)
- (117) 心地善良 xīndìshànliáng จิตใจดีงาม
 (จิตใจ - ดีงาม)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ผู้ใช้ภาษาอาศัยมโนทัศน์ 心 xīn แทนมโนทัศน์มนุษย์ โดยทำความเข้าใจว่า 心 xīn ก็คือตัวแทนของมนุษย์ ซึ่ง 心 xīn สามารถทำกิริยาอาการ

ต่างๆได้เช่นเดียวกับมนุษย์ อาทิ คิด รู้สึก และเป็นสิ่งที่สังเกตว่าเมื่อ 心 xīn มีลักษณะนิสัยเช่นใด ตัวตนของมนุษย์ผู้เป็นเจ้าของ 心 xīn ก็จะมีนิสัยเช่นเดียวกัน ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

(118) 那位心地善良的女士把那個孤兒當作她自己的孩子。

Nà wèi xīndì shànláng de nǚshì bǎ nà ge gū 'ér dāngzuò tā zìjǐ de háiizi.

สุภาพสตรีผู้มีจิตใจงดงามท่านนั้นรับเด็กกำพร้าคนนั้นมาเลี้ยงเป็นลูกของตัวเอง

กล่าวโดยสรุป ผู้ใช้ภาษาทำความเข้าใจมนทัศน์ 心 xīn โดยอาศัยความรู้ ความเข้าใจที่มีต่อแวดวงมนทัศน์มนุษย์เป็นพื้นฐาน ในมนทัศน์ของผู้ใช้ภาษา 心 xīn เป็นตัวกำหนดความคิดและพฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งสามารถกล่าวได้ว่า 心 xīn ก็คือตัวตนของมนุษย์

3.1.3.4 นามนัย “心 xīn แทน 神 shén”

จากข้อมูลภาษาพบว่า 神 shén และ 心 xīn มีหน้าที่การทำงานที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ดังตัวอย่าง

(119) 心領神會 xīnlǐng shénhuì เข้าใจลึกซึ้ง
(ใจ – เข้าใจ – shén – เข้าใจ)

ตามความเชื่อในสังคมจีน 神 shén มีความหมายสองด้าน ได้แก่ ความหมายโดยกว้าง หมายถึง ตัวทำหน้าที่ผลักดันและควบคุมกิจกรรมในการดำรงชีวิตของมนุษย์ มนุษย์จะมีชีวิตอยู่ได้เมื่อมี 神 shén อยู่ ส่วนความหมายโดยแคบ หมายถึง ตัวกำหนดและควบคุมกิจกรรมทางความคิด สติ และวิญญาณ ซึ่ง 神 shén มีที่ตั้งอยู่ที่ 心 xīn (張珍玉 Zhāng Zhēnyù, 2002: 68) ด้วยมนทัศน์ดังกล่าว ผู้ใช้ภาษาจึงสะท้อนความคิด ความเชื่อเหล่านี้ออกมาในรูปแบบการใช้ภาษา จะเห็นว่า 神 shén คือสิ่งที่ตั้งอยู่ใน 心 xīn ทั้งสองทำหน้าที่ร่วมกันในการรับรู้ถึงอาการทางความคิด อารมณ์ และความรู้สึก ดังจะเห็นได้จากตัวอย่าง (119) เมื่อ 心 xīn เข้าใจ 神 shén ก็เข้าใจเช่นกัน จะเห็นได้ว่า การทำงานของทั้งสองใกล้เคียงกันจนในบางครั้งก็ไม่สามารถแยกออกจากกันได้อย่างชัดเจน ดังเช่น

(120) 心神安定 xīnshén āndìng จิตใจสงบ
(ใจ และ shén – สงบ)

(121) 心神煩亂 xīnshén fánluàn จิตใจว้าวุ่น
(ใจ และ shén – วุ่นวาย)

หากพิจารณาตามความเชื่อเกี่ยวกับ 心 xīn และ 神 shén แล้ว กิจกรรมทางอารมณ์ ได้แก่ การรับรู้ถึงอาการทางความคิด อารมณ์ และความรู้สึกต่างๆ ล้วนดำเนินไปได้ด้วย 神 shén ทั้งสิ้น ส่วน 心 xīn เป็นเพียงที่อยู่ของ 神 shén เท่านั้น แต่มโนทัศน์ของ 心 xīn ที่สะท้อนออกมาจากการใช้ภาษาดังที่ผู้วิจัยได้อธิบายไปแล้วข้างต้น กลับมีหน้าที่เดียวกับ 神 shén ผู้วิจัยเห็นว่ากระบวนการดังกล่าวคือกระบวนการนามนัย ซึ่งเป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดการขยายความหมายของคำ ผู้ใช้ภาษาใช้ 心 xīn อันเป็นที่ตั้งของ 神 shén เพื่อแทนความหมายของ 神 shén ซึ่งกระบวนการนี้เป็นกระบวนการนามนัยแบบ ภาชนะแทนสิ่งที่บรรจุในภาชนะ (CONTAINER FOR CONTAINED)

3.2 ความหมายและกระบวนการขยายความหมายของ 心 xīn

ในการจำแนกความหมายของคำ ผู้วิจัยเลือกใช้เกณฑ์การจำแนกความหมายซึ่งวิเวียน เอ แวนส์ ได้เสนอไว้ในหนังสือชื่อ *The Structure of Time: Language, Meaning and Temporal Cognition* (Evans, 2004 อ้างถึงใน Evans and Green, 2006: 348-352) ดังนี้

1) เกณฑ์ทางความหมาย (meaning criterion) กล่าวคือ ความหมายซึ่งจะถูกจำแนกเป็นอีกความหมายหนึ่งของคำนั้นจะต้องมีคุณสมบัติทางความหมายเพิ่มเติมซึ่งไม่ปรากฏอยู่ในความหมายอื่นๆ ของคำ

2) เกณฑ์ข้อจำกัดการปรากฏร่วมกับคำอื่น (concept elaboration criterion) กล่าวคือ คำจะมีความหมายที่แตกต่างออกไปเมื่อคำดังกล่าวมีข้อจำกัดการปรากฏใช้ร่วมกับคำบางคำเท่านั้น

3) เกณฑ์ทางไวยากรณ์ (grammatical criterion) กล่าวคือ คำจะมีความหมายที่แตกต่างออกไปเมื่อคำดังกล่าวปรากฏในโครงสร้างที่แตกต่างกัน

เอแวนส์กล่าวว่า ความหมายที่จะถูกจำแนกเป็นความหมายแยกต่างหาก (distinct sense) ได้นั้น ความหมายดังกล่าวจะต้องผ่านเกณฑ์ข้อที่ 1 และผ่านเกณฑ์ข้อที่เหลือข้อใดข้อหนึ่งหรือทั้งหมด

ในงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยจำแนกความหมายหลักของ 心 xīn ออกเป็น 3 ความหมาย ได้แก่ อวัยวะหัวใจ ตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก และศูนย์กลาง ซึ่งในความหมายหลักทั้งสามนี้ ยังสามารถ จำแนกเป็นความหมายย่อยได้อีก ซึ่งผู้วิจัยจะอธิบายรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.2.1 ความหมายของ 心 xīn

3.2.1.1 อวัยวะหัวใจ

ความหมายของ 心 xīn ที่แสดงถึงอวัยวะหัวใจ ถือเป็นความหมายดั้งเดิมของ 心 xīn ซึ่งเป็นความหมายที่เป็นรูปธรรมที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับความหมายอื่นๆของ 心 xīn

心 xīn ที่แสดงความหมายถึงอวัยวะหัวใจมักมีการปรากฏร่วมกับคำที่ใช้ บรรยายรูปร่างลักษณะและอาการของหัวใจ ดังตัวอย่าง

(122)	心脏	xīnzàng	อวัยวะหัวใจ
(ใจ – อวัยวะภายใน, อวัยวะโพรงของร่างกาย)
(123)	心房	xīnfáng	ห้องหัวใจ
(ใจ – ห้อง)
(124)	心脉	xīnmài	ชีพจร
(ใจ – ชีพจร)
(125)	心包	xīnbāo	เยื่อหุ้มหัวใจ
(ใจ – ห่อคลุม)
(126)	心肌	xīnjī	กล้ามเนื้อหัวใจ
(ใจ – กล้ามเนื้อ)
(127)	心律	xīnlǜ	อัตราการเต้นของหัวใจ
(หัวใจ – อัตรา)

ตาม que ผู้วิจัยได้อธิบายมโนทัศน์ของ 心 xīn ตามความคิดความเชื่อของผู้ใช้ ภาษาชาวจีนไว้ในหัวข้อ 3.1 ผู้วิจัยสรุปคุณสมบัติทางความหมายของ 心 xīn ที่แสดง ความหมายถึงอวัยวะหัวใจไว้ ดังนี้

[+อวัยวะ]

[+มีพื้นที่ว่าง]

[+ตั้งอยู่กลางทรวงอก]

[+เคลื่อนไหวเมื่อมีชีวิต]

[+ผลิตโลหิต]

[+ควบคุมการทำงานของอวัยวะภายใน]

3.2.1.2 ตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก

ความหมายของ 心 xīn ที่แสดงถึงตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึกนี้ เป็นความหมายหลักอีกความหมายหนึ่งที่ขยายออกมาจากความหมายดั้งเดิมของ 心 xīn อันแสดงถึงอวัยวะหัวใจ ซึ่งผู้วิจัยพิจารณาจำแนกความหมายที่สองนี้ออกเป็นความหมายหลักอีกความหมายหนึ่ง เนื่องจากความหมายหลักทั้งสองของ 心 xīn มีข้อจำกัดการปรากฏใช้ร่วมกับคำที่ต่างกัน กล่าวคือ 心 xīn ที่แสดงความหมายอวัยวะมีข้อจำกัดในการปรากฏร่วมกับคำที่ใช้บรรยายหรืออธิบายรูปร่าง ลักษณะและอาการของอวัยวะเท่านั้น ดังที่ได้อธิบายไปแล้วใน 3.2.1.1 ในขณะที่ 心 xīn ซึ่งแสดงความหมายตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึกสามารถปรากฏร่วมกับคำที่ใช้บรรยายหรืออธิบายสภาพและกิริยาอาการทางความคิดและความรู้สึกของมนุษย์ได้ ดังตัวอย่าง

(128) 心想 xīnxiǎng คิด

(ใจ - คิด)

(129) 心願 xīnyuàn ความปรารถนา

(ใจ - ปรารถนา)

(130) 心痛 xīntòng ปวดใจ เสียใจ

(ใจ - ปวด)

(131) 心愛 xīn 'ài เป็นที่รัก

(ใจ - รัก)

(132) 忠心 zhōngxīn จงรักภักดี
(จงรักภักดี – ใจ)

นอกจากนี้ ความหมายของ 心 xīn ที่แสดงถึงตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึกนี้มี
คุณสมบัติทางความหมายที่แตกต่างจากความหมายแรก คุณสมบัติทางความหมายประกอบด้วย

[+ตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก]

[+มีพื้นที่ว่าง]

[+ตั้งอยู่ที่หัวใจ]

[+เคลื่อนไหวเมื่อถูกกระตุ้นด้วยอารมณ์ความรู้สึก]

[+ที่ตั้งของความคิดและความรู้สึก]

[+ควบคุมการกระทำและพฤติกรรม]

ตามที่คุณวิจัยได้อธิบายหน้าที่การทำงานของ 心 xīn ไปแล้วในหัวข้อ 3.1.2 ว่า
หน้าที่การทำงานของ 心 xīn แบ่งออกเป็น 3 ประการ ได้แก่ หน้าที่ผลิต หน้าที่เก็บ และหน้าที่
ควบคุม สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นมโนทัศน์ของ 心 xīn ว่ากระบวนการคิดและรู้สึกของ 心 xīn ไม่ได้
จำกัดอยู่เพียงกระบวนการตอบสนองต่อสิ่งที่มีกระทบเท่านั้น แต่ยังมีกระบวนการที่สลับซับซ้อน
ซึ่งสามารถจำแนกได้ดังนี้

1) กระบวนการรับรู้อารมณ์ ความรู้สึก

เมื่อผู้ใช้ภาษามีมโนทัศน์ว่า 心 xīn มีหน้าที่รับรู้อารมณ์และความรู้สึก ดังนั้นเมื่อ
มีสิ่งเร้ามากระทบประสาทสัมผัสทั้งห้า ได้แก่ หู ตา จมูก ลิ้น และร่างกาย 心 xīn กระบวนการรับรู้
อารมณ์และความรู้สึกจึงเกิดขึ้นที่ 心 xīn มโนทัศน์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นจากรูปแบบการใช้
ภาษา ดังตัวอย่าง

(133) 他逢人便向别人介绍我是他的女友，让我听了心裏美滋滋的。

Tā féng rén biàn xiàng biérén jièshào wǒ shì tā de nǚyǒu,
ràng wǒ tīng le xīnlǐ měizīzī de.

เมื่อเขาพบปะผู้คนก็แนะนำกับคนอื่นว่าฉันเป็นแฟนของเขา ฉันฟังแล้วหัวใจรู้สึก
เป็นปลื้มมาก

- (134) 看到小岗村家家户户都有粮食吃，有衣服穿，心裏特別高興。

Kàn dào Xiǎo Gǎng cūn jiājiāhùhù dōu yǒu liángshí chī,
yǒu yīfu chuān, xīnlǐ tèbié gāoxìng.

เมื่อได้เห็นทุกๆ หลังคาเรือนในหมู่บ้านเสียวก่างมีเสปียงไว้กิน มีเสื้อผ้าไว้ใส่ ใน
ใจก็รู้สึกยินดีเป็นอย่างยิ่ง

- (135) 羅盤走進了松樹林，聞到那雪和松針的清香，心裏舒暢多了。

Luó Pán zǒu jìnle sōngshù lín, wén dào nà xuě hé sōngzhēn
de qīngxiāng, xīnlǐ shūchàng duōle.

หลัว ผานเดินเข้าไปในป่าสน เมื่อเขาได้กลิ่นหอมของหิมะและสนเข็ม ใจเขาก็
ปลอดโปร่งขึ้น

- (136) 這個味道很好。我們心想這也許算得“特產”了。

Zhège wèidào hěn hǎo. Wǒmen xīn xiǎng zhè yěxǔ suàndé
“tèchǎn” le.

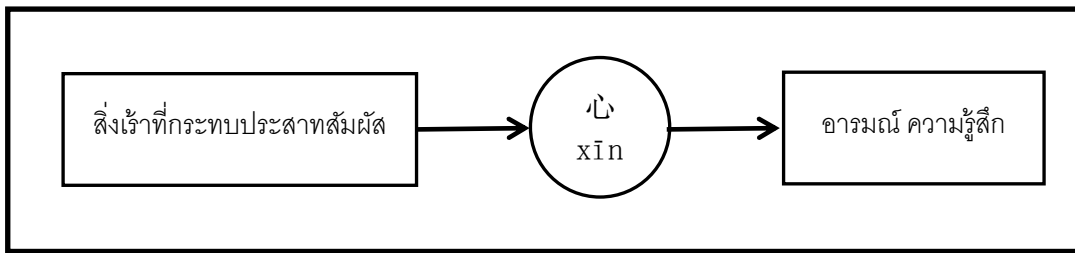
อันนี้รสชาติดี ใจของพวกเรา รู้สึกว่าอันนี้น่าจะจัดเป็น “สินค้าพิเศษ” ได้

- (137) 我們牽著手，心裏就有一種安全感。

Wǒmen qiānzhe shǒu, xīnlǐ jiù yǒu yì zhǒng ānquán gǎn.

พวกเราจูงมือกัน ในใจก็รู้สึกถึงความปลอดภัย

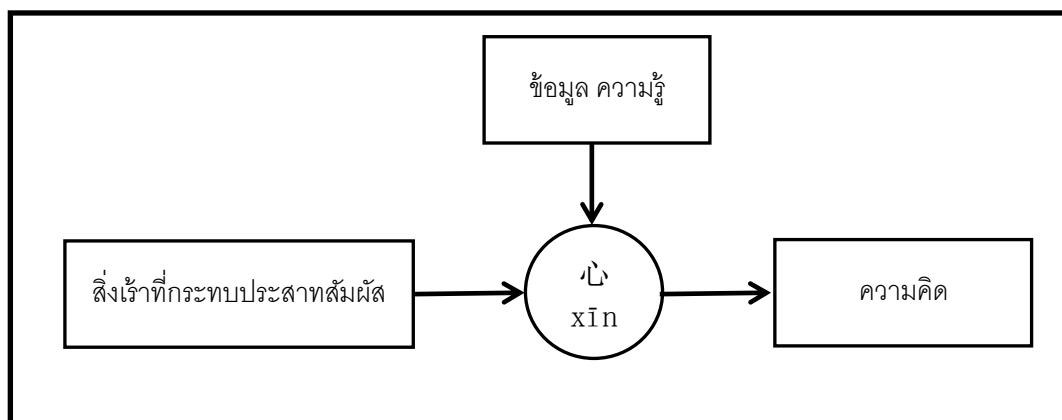
เมื่อมีสิ่งเร้ามากระทบประสาทสัมผัสทั้งห้า กล่าวคือ เมื่อหูได้ยินเสียง ดังตัวอย่าง
ที่ (133) เมื่อตาได้เห็น ดังตัวอย่างที่ (134) เมื่อจมูกได้รับกลิ่น ดังตัวอย่างที่ (135) เมื่อปากได้ลิ้ม
รส ดังตัวอย่างที่ (136) และเมื่อกายได้สัมผัส ดังตัวอย่างที่ (137) อารมณ์ ความรู้สึกต่างๆ ก็จะ
เกิดขึ้นที่ 心 xīn ซึ่งอารมณ์และความรู้สึกที่เกิดขึ้นก็จะแตกต่างกันออกไป ตามแต่สถานการณ์
และประสบการณ์ที่มนุษย์แต่ละคนเคยได้ประสบพบเจอมา

แผนภาพ 3.2 กระบวนการรับรู้อารมณ์ ความรู้สึกของ 心 xīn

2) กระบวนการนึกคิด

ในมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษา 心 xīn ไม่เพียงทำหน้าที่รับรู้อารมณ์และความรู้สึกจากปัจจัยภายนอกที่มากระทบเท่านั้น แต่ 心 xīn ยังสามารถคิด พิจารณาเหตุการณ์ที่ได้ประสบมา โดยอาศัยข้อมูลความรู้ที่สั่งสมจากประสบการณ์ต่างๆ ในชีวิต มาประมวลผลเหตุการณ์และเรื่องราวต่างๆ โดยกระบวนการซึ่งอยู่บนพื้นฐานของเหตุและผล ผู้วิจัยสรุปแผนภาพกระบวนการนึกคิดของ 心 xīn ไว้ดังนี้

แผนภาพ 3.3 กระบวนการนึกคิดของ 心 xīn

ตัวอย่างประโยคที่แสดงให้เห็นกระบวนการคิดด้วยเหตุและผลของ 心 xīn มีดังนี้

(138) 我把心裏想的說了出來。

Wǒ bǎ xīnli xiǎng de shuō le chūlái.

ฉันนำเอาสิ่งที่ใจคิดพูดออกมา (ฉันพูดออกมาตามที่ใจคิด)

- (139) 當劊子手傳呼江姐時，她心裏全都明白了，她異常平靜，沒有激動，更沒有恐懼與悲感。

Dāng guìzishǒu chuánhū jiāng jie shí, tā xīnlǐ quándōu míngbáile, tā yìcháng píngjìng, méiyǒu jīdòng, gèng méiyǒu kǒngjù yǔ bēiqī.

เมื่อเพชรฆาตร้องเรียกพี่เจียง ในใจของหล่อนก็เข้าใจทุกอย่าง หล่อนสงบนิ่ง
อย่างไม่เคยเป็นมาก่อน ไม่ตื่นเต้น ทั้งยังไม่กลัวและไม่เศร้าเสียใจ

3) กระบวนการรับรู้ความคิดและความรู้สึกจากเบื่องล็ก

สืบเนื่องจากกระบวนการรับรู้อารมณ์ ความรู้สึก และกระบวนการนึกคิดที่ผู้วิจัยอธิบายไปแล้วในข้างต้น ในมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษา เมื่ออารมณ์ ความรู้สึก รวมถึงความคิดต่างๆ เกิดขึ้นที่ 心 xīn ความคิดความรู้สึกต่างๆ เหล่านี้ก็จะถูกเก็บสะสมไว้ใน 心 xīn นั่นเอง และสิ่งต่างๆ ที่สั่งสมไว้ก็จะเป็นปัจจัยที่ทำให้ 心 xīn เกิดความคิดและความรู้สึกอื่นๆ ขึ้นมาใหม่ กระบวนการทางความคิดจะเกิดขึ้นวนเวียนซ้ำๆ เช่นนี้ สั่งสมจนก่อตัวเป็นความคิดเบื่องล็กในจิตใจ ซึ่งเป็นที่มาของระบบความคิดและอุปนิสัยที่ต่างกันของมนุษย์แต่ละคน

ผลผลิตที่ได้จากกระบวนการทางความคิดของ 心 xīn ในระดับนี้มีความซับซ้อนกว่าในสองประการที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น เนื่องจากเป็นความคิดที่ได้มาจากประสบการณ์ชีวิตที่ต่างกัน สั่งสมและสร้างสรรค์จาก 心 xīn ที่ต่างกัน ก่อตัวเป็นความคิด อุปนิสัย ความต้องการ และความปรารถนาของตัวตนที่แท้จริงของมนุษย์

- (140) 你要真心誠意地為顧客服務。

Nǐ yào zhēnxīn chéngyì de wèi gùkè fúwù.

เธอต้องให้บริการลูกค้าด้วยความจริงใจ

- (141) 為將之道，當先治心。

Wèi jiàng zhī dào, dāngxiān zhì xīn.

บนเส้นทางก้าวไปสู่การเป็นผู้นำ จะต้องฝึกฝนจิตใจก่อน

- (142) 實際上養心比養身更重要，因為心理的建設、心理的健全，能增加身體的健康。

Shíjì shang yǎng xīn bǐ yǎng shēn gèng zhòngyào, yīnwèi xīnlǐ de jiànshè, xīnlǐ de jiànquán, néng zēngjiā shēntǐ de jiànkāng.

ในความเป็นจริงนั้นการดูแลจิตใจสำคัญว่าการดูแลร่างกาย เนื่องจากการพัฒนาจิตใจและสุขภาพจิตสามารถเสริมสร้างความแข็งแรงให้กับร่างกายได้

(143) 希望大家用心去感覺這部電影。

Xīwàng dàjiā yòngxīn qù gǎnjué zhè bù diànyǐng.

หวังว่าทุกคนจะใช้หัวใจทำความเข้าใจภาพยนตร์เรื่องนี้

(144) 有時候，雖然能想明白，但心裏就是接受不了。

Yǒu shíhou, suīrán néng xiǎng míngbai, dàn xīnlǐ jiùshì jiēshòu bùliǎo.

บางครั้งแม้ว่าจะเข้าใจแต่ใจก็ยอมรับไม่ได้

(145) 明明知道過去了就應該過去，但心裏卻忘不了。

Míngmíng zhīdao guòqu le jiù yīnggāi guòqu, dàn xīnlǐ què wàng bùliǎo.

ทั้งที่รู้ว่าผ่านไปแล้วก็ควรปล่อยให้ผ่านไปแต่ในใจกลับลืมไม่ลง

ตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นว่า 心 xīn คือความคิด ความรู้สึกที่แท้จริงจากส่วนลึกของความคิดมนุษย์ ซึ่งความรู้สึกที่แท้จริงนี้ แตกต่างจากความรู้สึกที่เกิดจากสิ่งเร้าที่มากกระทบ และแตกต่างจากความคิดอันเกิดขึ้นบนพื้นฐานของกระบวนการทางเหตุและผล ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างที่ (144) และ (145) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความรู้สึกนึกคิดเบื้องต้นของ 心 xīn มีความแตกต่างจากความรู้และข้อมูลที่เกิดขึ้นในโลกของความเป็นจริงซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของเหตุและผล กระบวนการคิดของ 心 xīn ในระดับนี้แสดงให้เห็นว่า “ใจ” คือตัวตนที่แท้จริงของมนุษย์

ในทางจิตวิทยาได้ให้นิยามของคำว่าจิตสำนึกและจิตใต้สำนึกไว้ว่า จิตสำนึก คือ จิตใจระดับเหตุผล เป็นภาวะจิตที่มีสติสำนึกควบคุมอยู่ สามารถตอบสนองต่อสิ่งเร้าได้เต็มที่จากประสาทสัมผัสทั้งห้า ส่วนจิตใต้สำนึก คือ จิตใจที่อยู่เหนือเหตุผล ซึ่งเป็นความรู้สึก ความคิดต่างๆ ที่เก็บอยู่ในใจที่บุคคลไม่รู้ตัวหรือรู้ตัวแต่พยายามที่จะลืม (สิริอร และคณะ, 2552: 17) ดังนั้นในอีก

แง่มุมหนึ่งสามารถกล่าวได้ว่ากระบวนการรับรู้อารมณ์ ความรู้สึกและกระบวนการนึกคิดของ 心 xīn เกิดขึ้นในระดับจิตสำนึก ส่วนกระบวนการรับรู้ความคิดและความรู้สึกจากเบื้องลึกของ 心 xīn เป็นกระบวนการที่อยู่ในระดับจิตใต้สำนึก ดังจะเห็นได้จากรูปแบบการใช้ภาษาที่สะท้อนให้เห็นว่าเมื่อมนุษย์อยู่ในสภาพไร้สติหรือสูญเสียสติสัมปชัญญะ แต่ความรู้สึกเบื้องลึกที่อยู่ใน 心 xīn ก็ไม่ได้สูญสิ้นไปด้วย ดังตัวอย่าง

- (146) 他們有意識的部分也好，無意識的部分也好，他們的心也可能確實實地聽到你的話。

Tāmen yǒu yìshí de bùfèn yě hǎo, wú yìshí de bùfèn yě hǎo, tāmen de xīn yě kěnéng quèquèshíshí de tīng dào nǐ de huà.

ไม่ว่าพวกเขาจะมีสติรู้ตัว หรือไม่มีสติรู้ตัว ในใจของพวกเขาก็อาจจะได้ยินคำพูดของคุณอย่างชัดเจน

- (147) 林珠顏面潮紅，眼睛濕漉漉的，她瘋狂了，她的嘴就是她的心，她把“我愛你”呼得要死要活。

Lín Zhū yánmiàn cháo hóng, yǎnjīng shīlùlù de, tā fēngkuáng le, tā de zuǐ jiù shì tā de xīn, tā bǎ “wǒ ài nǐ” hū de yào sǐ yào huó.

ใบหน้าของหลินจูแดงระเรื่อ ดวงตามีน้ำตาคลอ หลอนเสียดใจไปแล้ว ปากของหลอนก็คือใจของหลอน หลอนเอาแต่พร่ำเพ้อประหนึ่งจะขาดใจว่า “ฉันรักเธอ”

- (148) 我說，瘋大爺的心像是很寬的。

Wǒ shuō, fēng dà yé de xīn xiàng shì hěn kuān de.

ฉันเห็นว่าลุงบ้าเป็นคนใจกว้าง

- (149) 雖然他是個瘋子，但他心地很善良。

Suīrán tā shì ge fēngzi, dàn tā xīndì hěn shànliáng.

แม้ว่าเขาจะเป็นคนบ้า แต่เขาก็มีจิตใจที่งดงาม

ความหมายของ 心 xīn ที่แสดงถึงตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึกยังสามารถจำแนกออกเป็นความหมายย่อยได้ ดังนี้

3.2.1.2.1 ความคิด ความรู้สึก

心 xīn ไม่เพียงแสดงถึงอวัยวะที่ใช้คิดหรือรู้สึกเท่านั้น ในบางบริบทยังแสดงถึงความคิดหรือความรู้สึกได้เช่นกัน ดังตัวอย่าง

(150) 心好 xīnhǎo จิตใจดี
(ใจ – ดี)

(151) 放心 fàngxīn วางใจ
(วาง – ใจ)

(152) 我不知道怎麼能挽回他的心。

Wǒ bù zhīdào zěnmē néng wǎnhuí tā de xīn.

ฉันไม่รู้ว่าจะเปลี่ยนใจเขากลับมาได้อย่างไร

จากตัวอย่างที่ (150) ถึง (152) จะเห็นว่าเราสามารถเข้าใจความหมายของ 心 xīn ได้ว่าเป็นอวัยวะที่ใช้คิดและรู้สึก ในขณะที่เดียวกันก็ยังสามารถตีความได้ว่า 心 xīn คือความคิด ความรู้สึก อย่างไรก็ตามความหมายทั้งสองยังไม่ได้แยกออกจากกันอย่างชัดเจน ผู้วิจัยจึงจัดเอาความหมายที่แสดงถึงความคิดหรือความรู้สึกนี้เป็นความหมายย่อยของความหมายหลักอันแสดงถึงอวัยวะที่ใช้คิดหรือรู้สึก

3.2.1.2.2 ความรัก คนรัก

ความรัก ก็คืออารมณ์ความรู้สึกอย่างหนึ่ง และด้วยความเชื่อของผู้ใช้ภาษาที่ว่า 心 xīn เป็นอวัยวะที่มีหน้าที่คิดและรับรู้ถึงอารมณ์ความรู้สึก ดังนั้นจึงเกิดมโนทัศน์ที่ว่าความรักเกิดขึ้นที่ 心 xīn ดังตัวอย่าง

(153) 我會永遠永遠愛你在心裏。

Wǒ huì yǒngyuǎn yǒngyuǎn ài nǐ zài xīnli.

ฉันจะรักคุณอยู่ในใจไปตลอดกาล

ผู้วิจัยมีความเห็นว่ามโนทัศน์ดังกล่าวนี้เกิดขึ้นมาจากความสัมพันธ์ทางกายภาพระหว่างความรู้สึกรักและอาการของหัวใจ เมื่อมนุษย์เกิดความรู้สึกรักหรือพึงพอใจต่อบุคคลหรือวัตถุ จะเกิดอาการตื่นเต้น ซึ่งจะส่งผลให้อัตราการเต้นของหัวใจเร็วขึ้น ดังตัวอย่าง

(154) 我看到自己喜歡的人的時候，我都會臉紅，而且心跳加速。

Wǒ kàn dào zìjǐ xǐhuan de rén de shíhou, wǒ dūhuì liǎnhóng, érqiě xīntiào jiāosù.

เมื่อฉันได้พบเจอคนที่ฉันชอบ ฉันจะมีอาการหน้าแดง และหัวใจเต้นแรง

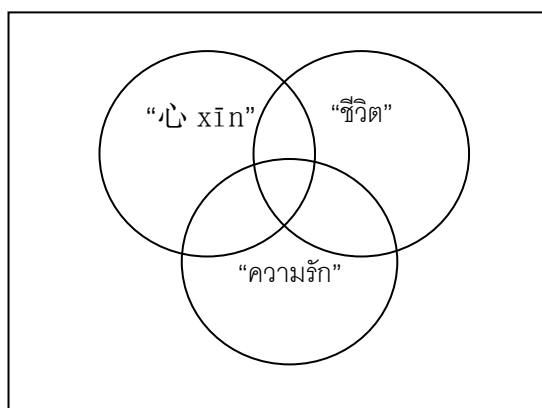
ด้วยเหตุนี้ มนุษย์จึงเชื่อมโยงมโนทัศน์ของความรักมาสัมพันธ์กับมโนทัศน์ 心 xīn หรือหัวใจ นอกจากนี้ การที่คนในสังคมให้ความสำคัญกับความรัก ความต้องการ และการแสวงหาความรัก ทำให้เกิดมโนทัศน์ที่ว่า ความรักคือชีวิต และเมื่อ 心 xīn เป็นสัญลักษณ์ของการมีชีวิต แวดวงมโนทัศน์ทั้งสาม ได้แก่ “心 xīn” “ชีวิต” และ “ความรัก” จึงมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน

(155) 我會一直愛你，直到心跳停止。

Wǒ huì yīzhí ài nǐ, zhídào xīntiào tíngzhǐ.

ฉันจะรักเธอไปจนกว่าหัวใจจะหยุดเต้น

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของแวดวงมโนทัศน์ “心 xīn” “ชีวิต” และ “ความรัก” ซึ่งผู้วิจัยสรุปเป็นแผนภาพดังนี้

แผนภาพ 3.4 ความสัมพันธ์ของแวดวงมโนทัศน์ “心 xīn” “ชีวิต” และ “ความรัก”

กล่าวโดยสรุป เนื่องจากความเชื่อของผู้ใช้ภาษาที่ว่า 心 xīn เป็นอวัยวะใช้คิดและรู้สึก รวมถึงการให้ความสำคัญกับความรักของคนในสังคม ส่งผลให้ความหมายของ 心 xīn ที่แสดงถึงอวัยวะที่ใช้คิดหรือรู้สึกขยายไปสู่ความหมายอันแสดงถึง ความรัก หรือคนรักด้วยเช่นกัน ดังตัวอย่าง

(156) 你是我的心。

Nǐ shì wǒ de xīn.

เธอคือหัวใจของฉัน

(157) 二心 èr xīn สองใจ

(สอง – ใจ)

(158) 心有靈犀一點通。

Xīn yǒu língxī yīdiǎn tōng

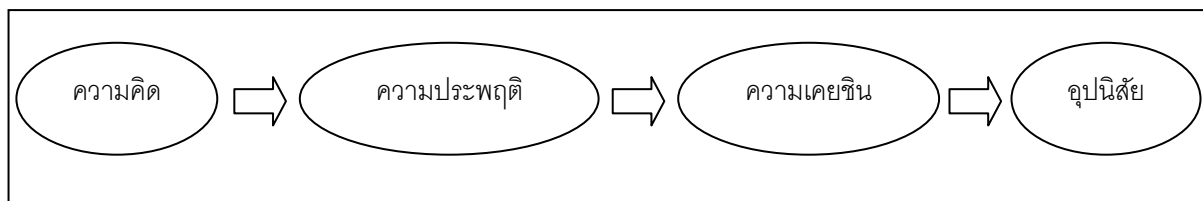
จิตใจตรงกัน (ในด้านความรักและความคิดถึง)

เมื่อพิจารณาเกณฑ์การจำแนกความหมายซึ่งวิเวียน เอแวนส์ ได้เสนอไว้ในหนังสือชื่อ *The Structure of Time: Language, Meaning and Temporal Cognition* (Evans, 2004 อ้างถึงใน Evans and Green, 2006: 348-352) พบว่า แม้ว่าความหมายของ 心 xīn ที่แสดงถึงความรัก หรือ คนรัก จะมีคุณสมบัติทางความหมายเพิ่มเติมที่แตกต่างไปจาก ความหมายที่แสดงถึง “ตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก” อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยมีความเห็นว่าความหมายทั้งสองยังไม่ได้แยกออกจากกันอย่างชัดเจน ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างที่ (156) เราสามารถตีความได้ว่า 心 xīn หมายถึง “ตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก” ในขณะที่เดียวกันก็ยังสามารถตีความได้ว่า 心 xīn หมายถึง “ความรักหรือคนรัก” ดังนั้นผู้วิจัยจึงไม่พิจารณาแยกความหมายที่แสดงถึง “ความรักหรือคนรัก” ออกเป็นความหมายหลักอีกความหมายหนึ่ง

3.2.1.2.3 ความประพฤติ อุปนิสัย

มนุษย์แต่ละคนมีประสบการณ์ทางกายภาพ และประสบการณ์ทางความคิด อารมณ์ที่แตกต่างกัน ทำให้มนุษย์แต่ละคนมีความรู้สึกนึกคิดที่เป็นเอกภาพ และสิ่งนี้เอง

ที่ส่งผลให้แต่ละคนมีอุปนิสัยและพฤติกรรมที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยสรุปกระบวนการเกิดอุปนิสัยและพฤติกรรมของมนุษย์ไว้เป็นแผนภาพ ดังนี้

แผนภาพ 3.5 กระบวนการเกิดอุปนิสัยและพฤติกรรมของมนุษย์

แผนภาพข้างต้นแสดงให้เห็นกระบวนการเกิดอุปนิสัยของมนุษย์ว่ามีจุดเริ่มต้นจากการเกิดความคิด จากนั้นความคิดจึงเป็นตัวกำหนดภาวะประพฤติ และเมื่อเกิดความคิดและภาวะประพฤติเดิมๆ ซ้ำแล้วซ้ำอีกก็จะกลายเป็นภาวะเคยชินและก่อตัวเป็นอุปนิสัย ในที่สุด หากพิจารณาจากมุมมองของผู้ใช้ภาษา ตัวทำหน้าที่ควบคุมความรู้สึกนึกคิดก็คือ 心 xīn เมื่อความรู้สึกนึกคิดที่เกิดขึ้นถูกเก็บไว้ใน 心 xīn เป็นเวลานาน ความรู้สึกนึกคิดเหล่านี้จะเป็นตัวกระตุ้นให้ปฏิบัติพฤติกรรมซ้ำๆ จนกลายเป็นอุปนิสัยของแต่ละบุคคล ดังนั้น 心 xīn จึงถูกนำมาใช้แทนความหมายถึงภาวะประพฤติ และอุปนิสัยของมนุษย์ ซึ่งกระบวนการนามนัยเป็นกระบวนการสำคัญที่ทำให้เกิดการขยายความหมาย กล่าวคือ เป็นการใช้ผลผลิตมาแทนผู้ผลิต (PRODUCT FOR PRODUCER) นั่นเอง ตัวอย่างของ 心 xīn ที่แสดงถึงความหมายถึงภาวะประพฤติและอุปนิสัย ได้แก่

(159) 心性
(ใจ - สภาพ)	xīnxìng	ภาวะจิตใจ, นิสัย
(160) 粗心
(หยาบ - ใจ)	cūxīn	ประมาท
(161) 心宽的人
(ใจ - กว้าง - คำช่วย - คน)	xīnkuan de rén	คนใจกว้าง

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่าความหมายที่แสดงถึงภาวะประพฤติและอุปนิสัยนี้ยังไม่ถือเป็นความหมายอีกความหมายหนึ่งของ 心 xīn เนื่องจากความหมายทั้งสองยังไม่ได้แยกออกจากกันอย่างชัดเจน ดังตัวอย่างที่ (159) 心性 xīnxìng อาจหมายถึงสภาพ

หรือลักษณะของนิสัยของตัวบุคคลและในขณะเดียวกันก็อาจตีความได้ว่า 心性 xīnxìng หมายถึงสภาพหรือลักษณะของตัวทำหน้าที่ผลิตความคิด และในตัวอย่างที่ (160) และ (161) ซึ่ง 心 xīn ปรากฏร่วมกับคำคุณศัพท์ ก็ยังคงตีความหมายได้เป็นสองนัย กล่าวคือ หมายถึงอุปนิสัยของตัวบุคคลซึ่งมีลักษณะหยาบหรือมีลักษณะเปิดกว้าง หรืออาจหมายถึงแหล่งกำเนิดความคิดซึ่งมีลักษณะดังกล่าว อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะตีความหมายของ 心 xīn ออกไปด้านใด ความหมายของคำก็ยังคงเหมือนเดิม

3.2.1.3 ศูนย์กลาง

心 xīn ที่แสดงถึงศูนย์กลางหรือใจกลางมักจะปรากฏร่วมกับ 中 zhōng รวมเป็นคำประสม 中心 zhōngxīn แสดงความหมายถึงศูนย์กลางหรือใจกลาง 心 xīn ทั้งที่ปรากฏโดยลำพังและปรากฏร่วมกับ 中 zhōng ในรูปคำประสมสามารถแสดงความหมายได้ทั้งศูนย์กลางที่เป็นรูปธรรม ดังตัวอย่าง

(162)	手心 (มือ – ใจ)	shǒuxīn	ฝ่ามือ
(163)	笔心 (ดินสอ – ใจ)	bǐxīn	ไส้ดินสอ
(164)	市中心 (เมือง – ศูนย์กลาง)	shì zhōngxīn	ใจกลางเมือง

รวมทั้งแสดงความหมายศูนย์กลางในเชิงนามธรรม ดังตัวอย่าง

(165)	培训中心 (อบรม – ศูนย์กลาง)	péixùn zhōngxīn	ศูนย์ฝึกอบรม
-------	----------------------------	-----------------	--------------

(166) 美國癌症研究中心

Měiguó 'áizhèng yánjiū zhōngxīn

ศูนย์วิจัยโรคมะเร็งแห่งสหรัฐอเมริกา

(167) 商業活動的中心

shāngyè huódòng de zhōngxīn

ศูนย์กลางกิจกรรมเชิงพาณิชย์

(168) 行政管理中心

xíngzhèng guǎnlǐ zhōngxīn

ศูนย์กลางการบริหารจัดการ

(169) 我國的政治、經濟、文化中心

wǒ guó de zhèngzhì, jīngjì, wénhuà zhōngxīn

ศูนย์กลางด้านการเมือง เศรษฐกิจและวัฒนธรรมของประเทศจีน

จากตัวอย่างที่ (162) ถึง (164) 心 xīn หมายถึงจุดศูนย์กลางของวัตถุและสถานที่ ได้แก่ มือ ดินสอ และ เมือง และในตัวอย่างที่ (165) ถึง (169) 心 xīn ปะกฏร่วมกับ 中 zhōng อันหมายถึงตรงกลาง เพื่อแสดงความหมายถึงศูนย์กลางของสิ่งที่เป็นนามธรรม ได้แก่ กิจกรรมและเรื่องราวต่างๆ อาทิ การอบรม การวิจัย การบริหารจัดการ เป็นต้น ซึ่ง 心 xīn ที่แสดงถึงศูนย์กลางของสิ่งที่เป็นนามธรรมนี้ ไม่เพียงหมายความถึงตำแหน่งตรงกลาง หากยังแสดงถึงศูนย์รวม และจุดที่สำคัญที่สุดด้วย ดังนั้นผู้วิจัยจึงสรุปคุณสมบัติทางความหมายของ 心 xīn ที่แสดงความหมายถึงศูนย์กลางไว้ดังนี้

[+ตรงกลาง]

[+ศูนย์รวม]

[+สำคัญที่สุด]

กล่าวโดยสรุป ความหมายของ 心 xīn สามารถจำแนกเป็น 3 ความหมายหลัก ได้แก่ “อวัยวะหัวใจ” “ตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก” และ “ศูนย์กลาง” ผู้วิจัยสรุปคุณสมบัติทางความหมายของแต่ละความหมายของ 心 xīn ไว้ดังนี้

“อวัยวะหัวใจ”	“ตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก”	“ศูนย์กลาง”
[+อวัยวะ]	[+ตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก]	
[+มีพื้นที่ว่าง]	[+มีพื้นที่ว่าง]	
[+ตั้งอยู่กลางทรวงอก]	[+ตั้งอยู่ที่หัวใจ]	[+ตรงกลาง]
[+เคลื่อนไหวเมื่อมีชีวิต]	[+เคลื่อนไหวเมื่อถูกกระตุ้น ด้วยอารมณ์ความรู้สึก]	
[+ผลิตโลหิต]	[+ที่ตั้งของความคิดและ ความรู้สึก]	
[+ควบคุมการทำงานของ อวัยวะภายใน]	[+ควบคุมการกระทำและ พฤติกรรม]	[+ศูนย์รวม] [+สำคัญที่สุด]

ตาราง 3.1 คุณสมบัติทางความหมายแต่ละความหมายของ 心 xīn

3.2.2 กระบวนการขยายความหมายของ 心 xīn

ผู้วิจัยจำแนกกระบวนการขยายความหมายของ 心 xīn เป็นสองขั้นตอนต่อไปนี้

3.2.2.1 ความหมาย “อวัยวะหัวใจ” สู่ความหมาย “ตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก”

กระบวนการขยายความหมายจาก 心 xīn ที่แสดงถึงอวัยวะหัวใจมาสู่ 心 xīn ที่แสดงตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก เกิดขึ้นมาตั้งแต่เมื่อใดนั้นไม่มีหลักฐานสามารถยืนยันได้แน่ชัดจากหลักฐานบันทึกทางประวัติศาสตร์ก็มีการปรากฏใช้คำ 心 xīn ที่แสดงถึงความหมายทั้งสองมาตั้งแต่ก่อนสมัยราชวงศ์ฉิน (秦 Qín 221-206 ปี ก่อนคริสตกาล) ดังจะพบเห็นได้ในหนังสือบันทึกโบราณต่างๆ อาทิ ในหนังสือ 《史记 Shǐ jì》 (司馬遷 Sī Mǎqiān, 2011) ซึ่งเป็นหนังสือรวบรวมเรื่องราวในประวัติศาสตร์จีนตั้งแต่ตำนานการสร้างโลกในสมัยจักรพรรดิหวงตี้ (黃帝 Huángdì ประมาณ 3,000 ปี ก่อนคริสตกาล) จนถึงสมัยของจักรพรรดิฮั่นอู่ตี้ (漢武帝 Hànwǔdì 122 ปี ก่อนคริสตกาล) และในหนังสือ 《尚書 Shàngshū》 (尚書 Shàngshū • 商書 Shāng shū • 盤庚 Pán gēng) (อ้างถึงใน 江灝 Jiāng Hào、錢宗武 Qián Zōngwǔ, 1992: 170) ซึ่งเป็นหนังสือบันทึกเรื่องราวในประวัติศาสตร์ที่รวมเป็นเล่มสมบูรณ์ตั้งแต่ยุคชุนชิว (春秋 Chūnqiū 770-476 ปี ก่อนคริสตกาล)

(170) 紂怒曰：吾聞聖人之心有七竅。遂剖而視之。《史记·殷本记》

Zhòu nù yuē. Wú wén shèngrén zhī xīn yǒu qīqiào. Suì pōu ér shì zhī. 《Shǐjì · Yīnběnjì》

จักรพรรดิอินใจ้วทรงกริ้ว : เราทราบมาว่าหัวใจของนักปราชญ์มีเจ็ดช่อง ครั้นแล้วก็ผ่าออกมาดู

(171) 今予其敷心腹腎腸，厲告爾百姓于朕志。《尚書 Shàngshū · 商書 Shāng shū 盤庚 Pán gēng》

Jīn yǔ qí fū xīnfù shèn cháng, lì gào ěr bǎixìng yú zhèn zhì.

ตอนนี้ข้าพเจ้าจะขอออกกล่าวความคิดเห็นในใจของข้าพเจ้าแก่ท่านขุนนางทุกท่านอย่างเปิดเผย

ตัวอย่างที่ (170) แสดงให้เห็นการใช้คำ 心 xīn ที่แสดงความหมายอวัยวะหัวใจ ส่วนตัวอย่างที่ (171) แสดงให้เห็นการใช้ 心 xīn แสดงถึงตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก ความหมายทั้งสองของ 心 xīn มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน ดังจะเห็นได้จากความคิดความเชื่อของคนในสังคมจีนที่มีต่อ 心 xīn อาทิ การแพทย์แผนจีน ตามตำราการแพทย์แผนจีน ลักษณะทางกายภาพและหน้าที่ของหัวใจ ถูกอธิบายไว้ในประเด็นเรื่องอวัยวะภายในทั้งห้า (五臟 wǔzàng) ซึ่งประกอบด้วย หัวใจ ปอด ม้าม ตับ ไต ซึ่งหน้าที่ของอวัยวะแต่ละชนิดก็แตกต่างกันออกไป แต่อวัยวะทั้งห้าจะมีความสัมพันธ์กัน และในบรรดาอวัยวะทั้งห้านี้ “หัวใจ” ถือเป็นอวัยวะหลัก ซึ่งหนังสือ 中醫學基礎 Zhōngyī xué jīchǔ (พื้นฐานการแพทย์แผนจีน) (張珍玉 Zhāng Zhēnyù, 2002: 35-37) ได้อธิบายถึงหน้าที่ของหัวใจไว้ว่า 心 xīn เป็นอวัยวะหลักในการควบคุมโลหิตและชีพจร (心主血脈 xīn zhǔ xuèmài) และเป็นที่ตั้งของ 神 shén, ควบคุมความคิด อารมณ์ และสติ (心藏神 xīn cáng shén, 主喜 zhǔ xǐ)

จากทฤษฎีทางการแพทย์แผนจีนแสดงให้เห็นว่า 心 xīn ไม่ได้เป็นเพียงอวัยวะที่ทำหน้าที่ควบคุมโลหิตและชีพจรเท่านั้น แต่ยังเป็นที่ตั้งของ 神 shén อีกด้วย ตามความเชื่อในสังคมจีน 神 shén มีความหมายสองด้าน ได้แก่ ความหมายโดยกว้าง หมายถึง ตัวทำหน้าที่ผลักดันและควบคุมกิจกรรมในการดำรงชีวิตของมนุษย์ มนุษย์จะมีชีวิตอยู่ได้เมื่อมี 神 shén อยู่ ส่วนความหมายโดยแคบ หมายถึง ตัวกำหนดและควบคุมกิจกรรมทางความคิด สติ และวิญญาณ

(張珍玉 Zhāng Zhēnyù, 2002: 70-71) ผู้วิจัยมีความเห็นว่า กระบวนการขยายความหมาย จากความหมาย “อวัยวะหัวใจ” สู่ความหมาย “ตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก” เกิดขึ้นเมื่อผู้ใช้ภาษา อาศัยอุปลักษณ์ “心 xīn คือ ภาชนะ” เพื่อเทียบโยงมโนทัศน์ “อวัยวะหัวใจ” ไปสู่มโนทัศน์ “ที่ตั้ง ของ 神 shén” ผู้วิจัยแสดงการเทียบโยงดังตารางต่อไปนี้

แวดวงมโนทัศน์ต้นเค้า		แวดวงมโนทัศน์เป้าหมาย
“อวัยวะหัวใจ”		“ที่ตั้งของ 神 shén”
อวัยวะ	→	ที่ตั้ง / ที่อยู่
มีพื้นที่ว่าง	→	มีพื้นที่ว่าง
ตั้งอยู่กลางทรวงอก	→	ตั้งอยู่ที่หัวใจ
เคลื่อนไหวเมื่อมีชีวิต	→	เคลื่อนไหวเมื่อถูกกระตุ้นด้วยอารมณ์ ความรู้สึก

ตาราง 3.2 กระบวนการเทียบโยงจากมโนทัศน์ “อวัยวะหัวใจ” ไปสู่มโนทัศน์ “ที่ตั้งของ 神 shén” ของคำ 心 xīn

ด้วยความเชื่อว่า 神 shén มีที่ตั้งอยู่ใน 心 xīn ผู้ใช้ภาษาจึงสะท้อนความคิด ความเชื่อเหล่านี้ออกมาในรูปแบบการใช้ภาษา ทั้งสองทำหน้าที่ร่วมกันในการรับรู้ถึงอาการทาง ความคิด อารมณ์ และความรู้สึก จะเห็นได้ว่า การทำงานของทั้งสองใกล้เคียงกันจนในบางครั้งก็ ไม่สามารถแยกออกจากกันได้อย่างชัดเจน ดังเช่น

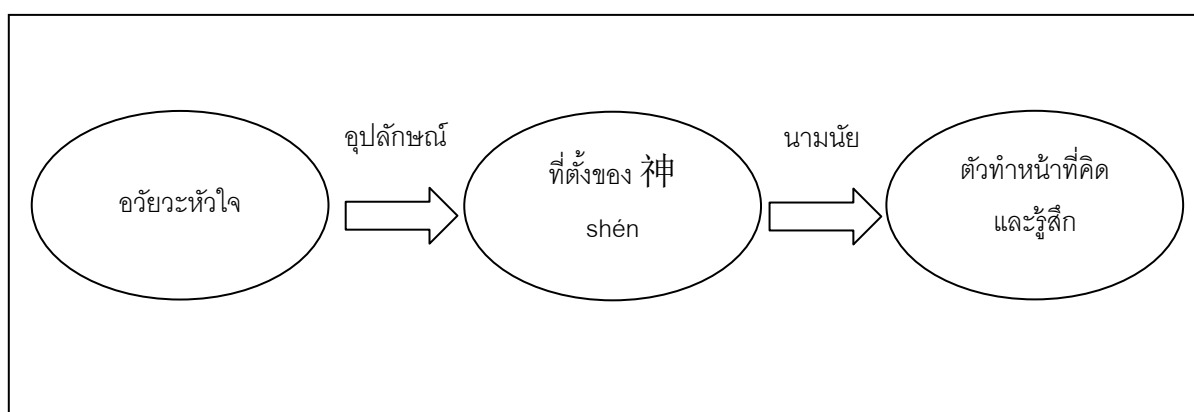
(172) 心驰神往 xīnchí shénwǎng ใจจดใจจ่อ, ลุ่มหลง
(ใจ – แล่น – shén – ไป)

(173) 心神恍惚 xīnshén huǎnghū จิตใจว้าวุ่น
(ใจ และ shén – ว้าวุ่น)

ด้วยความสัมพันธ์ของคำ 心 xīn และ 神 shén ดังตัวอย่างข้างต้น กระบวนการ ทางปริธานที่เกิดขึ้นต่อมาก็คือกระบวนการนามนัย กล่าวคือ ผู้ใช้ภาษาใช้ 心 xīn อันเป็นที่ตั้ง ของ 神 shén เพื่อแทนความหมายของ 神 shén ซึ่งกระบวนการนี้เป็นกระบวนการนามนัยแบบ

ภาชนะแทนสิ่งที่บรรจุในภาชนะ (CONTAINER FOR CONTAINED) ทำให้ 心 xīn ขยาย
ความหมายไปสู่ “ตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก”

กล่าวโดยสรุป กระบวนการขยายความหมายจาก ความหมาย “อวัยวะหัวใจ” สู่
ความหมาย “ตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก” เกิดขึ้นด้วยกระบวนการทางปริชานสองรูปแบบ ได้แก่
กระบวนการอุปลักษณะ ซึ่งทำให้ความหมายที่แสดงถึง “อวัยวะหัวใจ” ขยายความหมายไปสู่
ความหมาย “ที่ตั้งของ 神 shén” และกระบวนการนามนัย ซึ่งทำให้คำ 心 xīn ขยายความหมาย
ไปสู่ “ตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก” ผู้วิจัยสรุปขั้นตอนการขยายความหมายเป็นแผนภาพดังนี้

แผนภาพ 3.6 กระบวนการขยายความหมายของ 心 xīn จาก “อวัยวะหัวใจ” ไปสู่ “ตัวทำหน้าที่
คิดและรู้สึก”

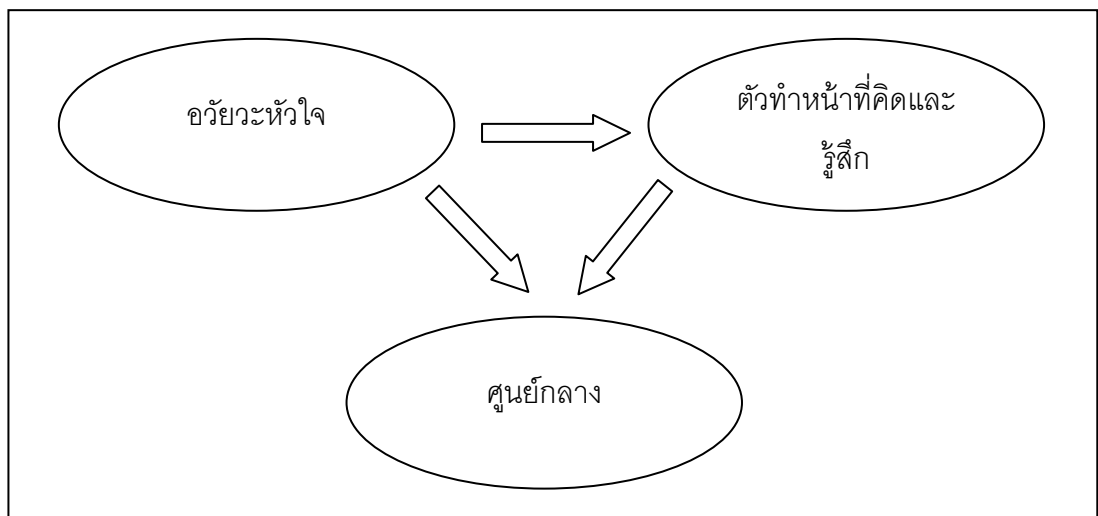
3.2.2.2 ความหมาย “อวัยวะหัวใจ” และ “ตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก” สู่อความหมาย
“ศูนย์กลาง”

กระบวนการสำคัญที่ทำให้เกิดการขยายความหมายจากความหมายหลักทั้งสอง
มาสู่อความหมายใหม่ที่แสดงถึงศูนย์กลาง ได้แก่ กระบวนการนามนัย เลคอฟและจอห์นสัน (Lakoff
and Johnson, 1980: 35-39) กล่าวว่านามนัยเป็นปรากฏการณ์ทางภาษาที่สะท้อนระบบปริชาน
ของผู้ใช้ภาษา โดยการที่ผู้ใช้ภาษากล่าวถึงสิ่งหนึ่งเพื่ออ้างอิงถึงอีกสิ่งหนึ่งที่อยู่ในแวดวงมโนทัศน์
เดียวกัน ในกรณีนี้ ผู้ใช้ภาษาใช้คำ 心 xīn เพื่ออ้างอิงถึงคุณสมบัติหนึ่งจากหลายๆคุณสมบัติของ
心 xīn ซึ่งได้แก่คุณสมบัติ [+ตั้งบริเวณกลางทรวงอก] การเชื่อมโยงแบบนี้เป็นการเชื่อมโยง
ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งของและคุณสมบัติบางประการของสิ่งของ ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้ผู้ใช้ภาษา
ตีความไปยังอีกความหมายหนึ่ง และอนุมานจากรูปภาษาได้โดยอัตโนมัติ ดังเช่นในตัวอย่างที่
(162) 手心 shǒuxīn (มือ – ใจ) ฝ่ามือ ผู้ใช้ภาษาสามารถตีความและอนุมานได้โดยอัตโนมัติว่า

ความหมายที่กล่าวถึงมิใช่ความหมายของอวัยวะหัวใจหรือตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก หากแต่แสดงถึงตำแหน่งอันตั้งอยู่บริเวณศูนย์กลาง

นอกจากนี้ ความหมายของ 心 xīn ยังสามารถแสดงถึงศูนย์กลางของสิ่งที่เป็นนามธรรมได้อีกด้วย ซึ่ง 心 xīn ที่แสดงถึงศูนย์กลางมักจะปรากฏร่วมกับ 中 zhōng รวมเป็นคำประสม 中心 zhōngxīn ดังตัวอย่างที่ (165) 培训中心 péixùn zhōngxīn (ศูนย์ฝึกอบรม) กระบวนการขยายความหมายในขั้นตอนนี้เกิดขึ้นจากกระบวนการนามนัยเช่นเดียวกัน กล่าวคือ ผู้ใช้ภาษาใช้คำ 心 xīn เพื่ออ้างถึงคุณสมบัติ [+ควบคุมการทำงานของอวัยวะภายใน] และคุณสมบัติ [+ควบคุมการกระทำและพฤติกรรม] การเชื่อมโยงในลักษณะนี้เป็นการเชื่อมโยงสิ่งของกับคุณสมบัติบางประการของสิ่งของ กล่าวคือ ผู้ใช้ภาษาอาศัยคำ 心 xīn เพื่อใช้แทนคุณสมบัติทางความหมายทั้งสอง กระบวนการเช่นนี้ทำให้เกิดการเทียบโยงคุณสมบัติทางความหมายไปสู่คุณสมบัติที่แสดงถึง [+ศูนย์รวม] และ [+สำคัญที่สุด] ในความหมายของ 心 xīn ที่แสดงถึง “ศูนย์กลาง”

สำหรับกระบวนการขยายความหมายของ 心 xīn ผู้วิจัยสรุปเป็นแผนภาพดังนี้

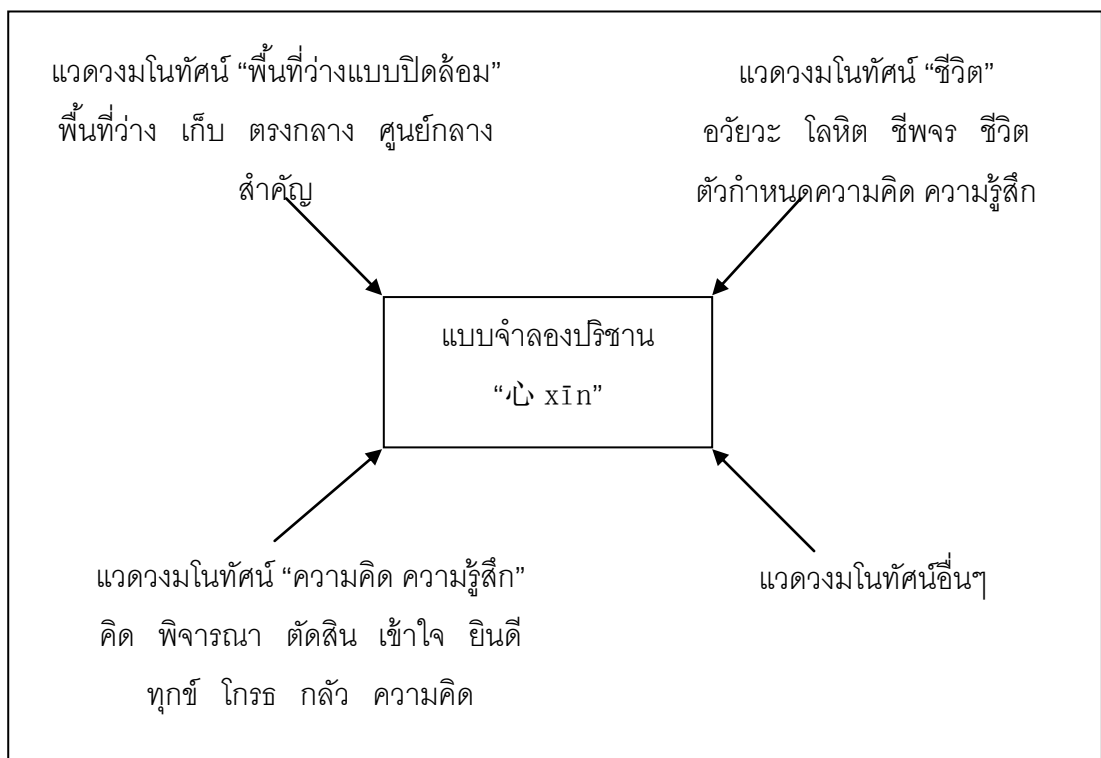
แผนภาพ 3.7 กระบวนการขยายความหมายของ 心 xīn

3.3 แบบจำลองปริชานของ 心 xīn

อรรถศาสตร์ปริชานเชื่อว่า ความหมายของคำเกิดขึ้นในระดับมโนทัศน์ การสร้างความหมายให้กับคำก็คือการสร้างมโนทัศน์ ในแต่ละประสบการณ์ความรู้ของมนุษย์ประกอบขึ้นจากมโนทัศน์หลายๆมโนทัศน์มาสัมพันธ์เชื่อมโยงเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ คู่เกอเรอร์และซมิด

(Ungerer and Schmid, 1996: 47-48) เรียกประสบการณ์หนึ่งที่มนุษย์เก็บไว้ในสมองว่าแบบจำลองปริชาน (cognitive model) อุงเกอร์และชมิทกล่าวว่าแบบจำลองปริชานหนึ่งๆจะเชื่อมโยงกับแบบจำลองปริชานอื่นๆที่เกี่ยวข้องในลักษณะเครือข่าย (network) นอกจากนี้แบบจำลองปริชานยังมีลักษณะแบบ “ปลายเปิด” (open-ended) กล่าวคือสามารถเชื่อมโยงกับบริบทอื่นๆได้ไม่จำกัด และก่อเกิดเป็นเครือข่ายที่ซับซ้อนในระบบปริชานของมนุษย์

ผู้วิจัยพบว่า มโนทัศน์ของ 心 xīn มีความเชื่อมโยงกับแวดวงมโนทัศน์อื่นๆหลายมโนทัศน์ ได้แก่ แวดวงมโนทัศน์ชีวิต แวดวงมโนทัศน์ความคิดความรู้สึก แวดวงมโนทัศน์พื้นที่ว่างแบบปิดล้อม และแวดวงมโนทัศน์อื่นๆ แวดวงมโนทัศน์ต่างๆเหล่านี้ถูกนำมาสัมพันธ์เชื่อมโยงเข้าไว้ด้วยกันอย่างเป็นระบบในระบบปริชานของผู้ใช้ภาษา ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปแบบจำลองปริชานของมโนทัศน์ 心 xīn เอาไว้ดังนี้

แผนภาพ 3.8 แบบจำลองปริชานของ 心 xīn

แบบจำลองปริชานข้างต้นแสดงให้เห็นว่า มโนทัศน์ 心 xīn มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับแวดวงมโนทัศน์อื่นๆ ซึ่งผู้วิจัยจะอธิบายรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.3.1 แวดวงมโนทัศน์ชีวิต

มโนทัศน์ 心 xīn มีความเชื่อมโยงกับแวดวงมโนทัศน์ชีวิตได้เนื่องจาก 心 xīn เป็นหนึ่งในอวัยวะภายในของร่างกายมนุษย์ ลักษณะและหน้าที่ทางกายภาพของ 心 xīn สัมพันธ์โดยตรงกับการดำรงอยู่ของชีวิต 心 xīn เป็นเหมือนสัญลักษณ์ของชีวิต กล่าวคือ トラบไตที่ 心 xīn หรือหัวใจยังคงทำงาน นั่นก็หมายความว่าชีวิตยังคงอยู่ แต่เมื่อใดก็ตามที่ 心 xīn หรือหัวใจหยุดทำงาน ก็หมายถึงการสิ้นสุดชีวิต ดังจะพบ 心 xīn ปรากฏร่วมกับคำแสดงอวัยวะอื่น ๆ อันเป็นสัญลักษณ์ของการดำรงชีวิต ได้แก่ ชีพจร และ โลหิต ซึ่งสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่าง 心 xīn หรือหัวใจกับชีพจร และโลหิต ดังตัวอย่าง

(174) 心脉 xīnmài ชีพจร
(ใจ – ชีพจร)

(175) 這部名著凝聚着他畢生的心血。

Zhè bù míngzhù níngjùzhe tā bìshēng de xīnxuè.

ผลงานชิ้นเอกนี้รวบรวมเอาความพยายามตลอดชีวิตของเขาเอาไว้

ด้วยความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันระหว่างมโนทัศน์ 心 xīn และมโนทัศน์ชีวิต ดังที่ได้กล่าวไปข้างต้นนี้เอง ทำให้เกิดความคิดความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของแวดวงมโนทัศน์ทั้งสอง อาทิ ความเชื่อว่า 心 xīn เป็นอวัยวะศูนย์กลางอันมีหน้าที่ควบคุมการทำงานของอวัยวะภายในอื่นๆ เพราะการที่ 心 xīn เป็นศูนย์กลางควบคุมการทำงานของอวัยวะในร่างกาย ก็แสดงว่า 心 xīn เป็นศูนย์กลางในการควบคุมชีวิตเช่นกัน เพราะหากอวัยวะศูนย์กลางหยุดทำงาน อวัยวะอื่นๆ ก็จะต้องหยุดทำงาน ซึ่งก็หมายถึงการจบสิ้นชีวิต นอกจากนี้ยังมีความคิดความเชื่อเกี่ยวกับหน้าที่ในการเป็นศูนย์กลางความคิดและความรู้สึกของมนุษย์ เนื่องจากความคิดและความรู้สึกของมนุษย์เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ ดังนั้นเมื่อ 心 xīn มีหน้าที่เป็นศูนย์กลางความคิดความรู้สึก 心 xīn จึงมีอำนาจในการควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ได้ ซึ่งก็หมายถึงการควบคุมชีวิตหรือควบคุมการดำเนินชีวิตนั่นเอง

3.3.2 แวดวงมโนทัศน์ความคิดความรู้สึก

มโนทัศน์ 心 xīn มีความเชื่อมโยงกับแวดวงมโนทัศน์ความคิดความรู้สึกได้ด้วยความคิดความเชื่อของคนในสังคมที่ว่า 心 xīn เป็นแหล่งกำเนิดความคิดความรู้สึก 心 xīn ทำ

หน้าที่คิด พิจารณา วิเคราะห์ เข้าใจ รวมถึงรับรู้ถึงอารมณ์และความรู้สึกต่างๆ เช่น ยินดี ทุกข์ โกรธ กลัว เป็นต้น

(176) 我聽了心裏想，這個政策好嘛。

Wǒ tīng le xīnli xiǎng, zhè ge zhèngcè hǎo ma.

ฉันได้ฟังแล้ว ในใจก็คิดว่านโยบายนี้ดี

(177) 農民心裏很高興。

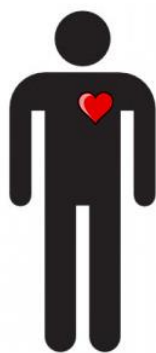
Nóngmín xīnli hěn gāoxìng.

ในใจของเกษตรกรรู้สึกยินดีมาก

3.3.3 แวดวงมโนทัศน์พื้นที่ว่างแบบปิดล้อม

มโนทัศน์พื้นที่ว่างแบบปิดล้อม เกิดจากการที่มนุษย์ทำความเข้าใจสิ่งต่างๆ โดยการกำหนดขอบเขต อาทิ มนุษย์มองว่าร่างกายคือวัตถุอย่างหนึ่งที่มีขอบเขตชัดเจน ร่างกายของเราคือภาชนะห่อหุ้มด้วยผิวหนัง วัตถุอื่นสามารถเคลื่อนที่เข้า – ออกจากร่างกายได้ ซึ่งมีโนทัศน์พื้นที่ว่างแบบปิดล้อมนี้นับเป็นพื้นฐานของอุปลักษณ์เกี่ยวกับทิศทาง (orientational metaphor) ด้วยเหตุนี้มนุษย์จึงทำความเข้าใจเรื่องราวต่างๆ อาทิ เหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน อารมณ์ ความคิด โดยอาศัยมุมมองและความเข้าใจที่มีต่อแวดวงมโนทัศน์พื้นที่ (Lakoff and Johnson, 1980: 25-30)

心 xīn ที่แสดงมโนทัศน์ศูนย์กลางมีความสัมพันธ์กับแวดวงมโนทัศน์พื้นที่ว่างแบบปิดล้อม กล่าวคือ เมื่อมนุษย์จำแนกร่างกายออกจากโลกภายนอก โดยมองว่าร่างกายเป็นวัตถุอย่างหนึ่งที่มีขอบเขตชัดเจน ร่างกายจึงเป็นเหมือนภาชนะซึ่งบรรจุอวัยวะภายในต่างๆเอาไว้ รวมไปถึง 心 xīn ซึ่งมีที่ตั้งอยู่ตำแหน่งตรงกลางทรวงอก ค่อนไปทางด้านซ้าย จึงนับได้ว่า 心 xīn เป็นอวัยวะภายในที่ตั้งอยู่บริเวณศูนย์กลางของขอบเขตร่างกายมนุษย์ ดังแผนภาพ

แผนภาพ 3.9 ตำแหน่งที่ตั้งของ 心 xīn

มโนทัศน์ 心 xīn ยังมีความสัมพันธ์กับมโนทัศน์พื้นที่ว่างแบบปิดล้อม ได้ด้วยหน้าที่ในการทำงานของ 心 xīn อันได้แก่ หน้าที่ควบคุมการทำงานตำแหน่งที่ตั้งของของอวัยวะภายในอื่น ๆ รวมทั้งหน้าที่คิด พิจารณา และรับรู้ถึงอารมณ์ความรู้สึก กล่าวคือ มนุษย์ทำความเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรม อันได้แก่ ระบบการทำงานของอวัยวะภายใน และระบบความคิด ความรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่มีขอบเขตและพื้นที่ โดยมี 心 xīn เป็นศูนย์กลางเพื่อทำหน้าที่ควบคุมระบบนั้นๆ

นอกจากนี้ 心 xīn ยังมีความสัมพันธ์กับมโนทัศน์พื้นที่ว่างแบบปิดล้อม ด้วยของลักษณะและรูปร่างของ 心 xīn อันเป็นวัตถุซึ่งมีขอบเขตและพื้นที่ ดังนั้น 心 xīn จึงเป็นเหมือนภาชนะที่มีหน้าที่บรรจุความคิด ความรู้สึกต่างๆเอาไว้

ความสัมพันธ์ของ 心 xīn กับแวดวงมโนทัศน์ทั้งสาม ได้แก่ แวดวงมโนทัศน์ “ชีวิต” แวดวงมโนทัศน์ “ความคิด ความรู้สึก” และแวดวงมโนทัศน์ “พื้นที่ว่างแบบปิดล้อม” เกิดขึ้นด้วยกระบวนการทางปริชาน ได้แก่ กระบวนการอุปลักษณะและนามนัย ซึ่งกระบวนการดังกล่าวทำหน้าที่ขยายความหมายของ 心 xīn จากความหมายหนึ่งไปสู่ความหมายหนึ่ง ทั้งยังเชื่อมโยงมโนทัศน์ต่างๆเข้าไว้ด้วยกัน ก่อให้เกิดโครงสร้างปริชานในระบบปริชานของผู้ใช้ภาษา

ปัจจัยทางด้านสังคม วัฒนธรรมและความเชื่อ เป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดกระบวนการสร้างมโนทัศน์ของคำ 心 xīn อุงเกอร์และชมิท (Ungerer and Schmid, 1996: 50) กล่าวว่าแบบจำลองปริชาน (cognitive model) ของมโนทัศน์หนึ่งๆจะแตกต่างกันไปตามสภาพสังคมและวัฒนธรรมที่บุคคลดำรงชีวิตอยู่ ทั้งนี้ ความคิดและความเชื่อจะเป็นพื้นฐานในการก่อร่างแบบจำลองปริชานขึ้น

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าความคิดความเชื่อที่มีผลต่อมโนทัศน์ของคำ 心 xīn ในสังคัมจีน ได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับพุทธศาสนา ลัทธิขงจื้อและการแพทย์แผนจีน

ก. พุทธศาสนา

พุทธศาสนามีความผูกพันอย่างแนบแน่นกับสังคัมจีนมายาวนาน พระมหาดาวสยาม วชิรปัญญา (2552: 39-42) ได้บรรยายถึงเรื่องราวที่พุทธศาสนาเผยแผ่เข้าสู่สังคัมจีนไว้ว่า จากบันทึกในหนังสือ จดหมายเหตุเชื้อสายของพระพุทธองค์และพระราชอาณา ซึ่งแต่งโดยพระภิกษุ จื่อผั่น (志磐 Zhì Pán) ในสมัยซ่งใต้ (南宋 Nán Sòng ค.ศ.1127-1279) ว่า พุทธศาสนา เริ่มเข้ามาสู่สังคัมจีนตั้งแต่ยุคราชวงศ์ฮั่น หรือเมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ 6 ในสมัยจักรพรรดิ ฮั่นหมิงตี้ (漢明帝 Hàn Míngdì ค.ศ.28-75) กษัตริย์ราชวงศ์ฮั่นตะวันออก (東漢 Dōng Hàn ค.ศ.25-220) องค์ที่สอง พระองค์ได้ส่งคณะทูตเดินทางไปในอินเดีย แต่เมื่อทูตเดินทางมาถึงเตอร์กีสถานของจีน (มณฑลชิงเจียงในปัจจุบัน) ก็ได้พบกับพระเถระสองรูปคือ พระมหากัสสปมาตังตะ และพระธรรมรักษ์ จึงนิมนต์ทั้งสองรูปมาด้วย เมื่อจักรพรรดิฮั่นหมิงตี้ได้สนทนารวมกับพระเถระทั้งสองรูป โดยอาศัยพ่อค้าชาวเติร์กเป็นล่ามแปลให้ จึงเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา จึงสร้างอารามขึ้นแห่งแรกในประเทศจีนที่เมืองลั่วหยาง นามว่า วัดไป่หม่า (白馬寺 Báimǎ Sì) แปลว่าวัดม้าขาว เพื่อเป็นอนุสรณ์ให้ม้าขาวที่บรรทุกคัมภีร์เข้ามายังเมืองหลวง ตั้งแต่นั้นมาชาวจีนจึงเริ่มรู้จักและศรัทธาในพระพุทธศาสนา

แม้ว่าพุทธศาสนาจะถือเป็นวัฒนธรรมต่างชาติที่เผยแผ่เข้าไปสู่สังคัมจีน แต่พุทธศาสนาก็สามารถปรับตัวผสมกลมกลืนจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมจีนได้ หลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อแนวความคิดและการดำเนินชีวิตของคนในสังคัมจีน

ในตำราทางพุทธศาสนาของจีน มีหลายเล่มที่กล่าวถึงมโนทัศน์ของ 心 xīn หนึ่งในตำราที่สำคัญ ได้แก่ 《般若波羅蜜多心經 Bānrùò bōluómì duō xīnjīng》 (*Prajñāpāramitā Hṛdayasūtra*) หรือเรียกกันโดยทั่วไปว่า 《心經 Xīnjīng》 ในตำราดังกล่าวมีสาระสำคัญกล่าวถึงการใช้คำสอนของพระโพธิสัตว์เพื่อนำไปสู่พระนิพพาน ซึ่งคำสอนพื้นฐานที่กล่าวถึงในตำรา ได้แก่ คำสอนเรื่อง 五蘊 wǔ yùn (เบญจขันธ์) ที่แบ่งชีวิตออกเป็น 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 色蘊 sè yùn (รูปขันธ์) ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่เป็นรูปธรรม นอกจากนี้ยังมี 受蘊 shòu yùn (เวทนาขันธ์), 想蘊 xiǎng yùn (สัญญาขันธ์), 行蘊 xíng yùn (สังขารขันธ์), และ 識蘊 shí yùn (วิญญาณขันธ์) จัดเป็นส่วนที่เป็นนามธรรม หรือส่วนที่เกี่ยวข้องกับ 心 xīn (釋昌蓮. 2011: 43-44)

แนวความคิดและคำสอนดังกล่าวเกี่ยวกับ 心 xīn นี้เองที่ส่งอิทธิพลต่อมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาชาวจีนที่มีต่อคำ 心 xīn เนื่องจากเวทนาขันธ สัญญาขันธ สังขารขันธและวิญญาณขันธเป็นการอธิบายองค์ประกอบของชีวิตในส่วนที่เป็นนามธรรม อันได้แก่ กระบวนการทางความคิด ความรู้สึก ซึ่งกระบวนการดังกล่าวล้วนเกิดขึ้นที่ 心 xīn แนวความคิดนี้เองส่งผลให้ผู้ใช้ภาษามีมโนทัศน์ว่า 心 xīn มีกระบวนการทางความคิดที่สลับซับซ้อน กล่าวคือ 心 xīn ไม่เพียงทำหน้าที่รับรู้อารมณ์ความรู้สึกต่างๆ แต่ยังสามารถในการดำเนินกิจกรรมทางความคิดบนพื้นฐานของเหตุและผล รวมทั้งยังเป็นที่ตั้งของความคิดและความรู้สึกจากเบื่องลี้ของจิตใจมนุษย์อีกด้วย

ข. ลัทธิขงจื้อ

ลัทธิขงจื้อ หรือที่รู้จักกันในนามลัทธิหฺวู (儒家 Rújiā) ก่อตั้งขึ้นตามแนวความคิดของขงจื้อ (孔子 Kǒngzǐ 551-479 ปีก่อนคริสตกาล) เป็นลัทธิที่ให้ความสำคัญกับระเบียบสังคมและหน้าที่ที่บุคคลพึงมีต่อกัน รวมถึงให้ความสำคัญกับการปลูกฝังคุณธรรม คุณธรรมประการหนึ่งที่ลัทธิขงจื้อให้ความสำคัญ ได้แก่ 仁 rén หรือ เมตตาธรรม ซึ่งเป็นคุณธรรมพื้นฐานครอบคลุมถึงคุณธรรมทั้งหมด 仁 rén คือการแสดงความรักความอาทรต่อความเป็นอยู่ของผู้อื่นทั้งในครอบครัวและชุมชน เป็นความรักความอาทรต่อบุคคลเหล่านี้ในฐานะที่เป็นมนุษย์ ขงจื้อมองว่า 仁 rén เป็นคุณธรรมพื้นฐานที่ควรปลูกฝังไว้ในจิตใจของทุกคนในสังคม ซึ่งแนวความคิดดังกล่าวนี้เองที่สะท้อนให้เห็นความเชื่อเกี่ยวกับ 心 xīn ว่า 心 xīn เป็นที่ตั้งของคุณธรรมและเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์

(178) 子曰：回也，其心三月不違仁，其餘則日月至焉而已矣。《論語·雍也》

Zǐ yuē: Huí yě, qí xīn sān yuè bù wéi rén, qíyú zé rì yuè zhì yān éryǐ yǐ.

ขงจื้อกล่าวว่า: เหียนฮุยนั้น ใจของเขาไม่เคยไร้ซึ่งเมตตาธรรม ส่วนคนอื่นๆ จะทำได้เพียงบางเวลาเท่านั้น

ตัวอย่างข้างต้นเป็นบทสนทนาที่ขงจื้อกล่าวชื่นชมศิษย์นามว่า “เหียนฮุย” (顏回 Yán Huí) ว่าเป็นผู้มีเมตตาธรรมในใจ บทสนทนาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นมโนทัศน์ของ 心 xīn ว่า 心 xīn เป็นที่ตั้งของคุณธรรมและเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์

นอกจากนี้ลัทธิขงจื้อยังให้ความสำคัญกับการอบรม 心 xīn หรือจิตใจ ดังจะเห็นได้จากแนวคำสอนเรื่อง มรรควิธีอบรมตนเอง 8 ประการ ซึ่งเขียนเอาไว้ในคัมภีร์ 大學 Dàxué ซึ่งเป็นหนึ่งในหนังสือชุด 四書 Sìshū อันเป็นสารัตถะของลัทธิขงจื้อ (เสถียร โภธินันทะ, 2539: 87-88) ในมรรควิธีอบรมตนเองทั้ง 8 ประการนั้น ประการที่ 4 ได้กล่าวถึง “正心 Zhèngxīn” หรือการมีจิตตั้งอยู่ในความชอบธรรม ซึ่งแนวความคิดดังกล่าวแสดงให้เห็นมโนทัศน์ของ 心 xīn หรือ “ใจ” ในแง่ของการเป็นตัวกำหนดความคิดและพฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งแนวความคิดเหล่านี้มีอิทธิพลต่อกระบวนการสร้างมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาชาวจีนที่มีต่อคำ 心 xīn เป็นอย่างมาก

ค. การแพทย์แผนจีน

การแพทย์แผนจีนมีประวัติความเป็นมายาวนาน ในยุคโบราณความรู้ทางการแพทย์โดยส่วนมากจะเป็นความรู้ที่ได้มาจากการสังเกตความรู้และประสบการณ์ของบรรพบุรุษ อาทิ ความรู้เกี่ยวกับยาสมุนไพรต่างๆ ต่อมาในสมัยชุนชิวจึงมีการบันทึกทฤษฎีทางการแพทย์ไว้ในคัมภีร์ชื่อ หวงตี้เนย์จิง 《黃帝內經 Huángdì Nèijīng》 หรือเรียกสั้นๆโดยทั่วไปว่า เนย์จิง 《內經 Nèijīng》 ซึ่งคัมภีร์เนย์จิงนี้ไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่าผู้ใดเป็นผู้เขียน แต่จากการศึกษาของนักวิชาการ เชื่อว่าคัมภีร์นี้ไม่ได้เขียนขึ้นโดยบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่เป็นคัมภีร์ที่ได้รวบรวมและสรุปความรู้และประสบการณ์ทางการแพทย์ของชนชาติต่างๆในประเทศจีน ทฤษฎีทางการแพทย์ที่สำคัญซึ่งปรากฏในคัมภีร์เนย์จิงส่วนใหญ่เป็นทฤษฎีที่อธิบายถึงคุณสมบัติ หน้าที่ และความสัมพันธ์ของอวัยวะต่างๆของร่างกาย รวมทั้งอธิบายถึงความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสรรพสิ่งทั้งหลายในธรรมชาติ ซึ่งความรู้ต่างๆเหล่านี้ก็กลายเป็นพื้นฐานหลักในการพัฒนาการแพทย์แผนจีนในสมัยต่อมา

ตามตำราการแพทย์แผนจีน ลักษณะทางกายภาพและหน้าที่ของหัวใจ ถูกอธิบายไว้ในประเด็นเรื่องอวัยวะภายในทั้งห้า (五臟 wǔzàng) ทฤษฎีแพทย์แผนจีนอธิบายว่า ในบรรดาอวัยวะภายในทั้งห้าซึ่งประกอบด้วย หัวใจ ปอด ม้าม ตับ ไต นั้น 心 xīn หรือ “หัวใจ” ถือเป็นอวัยวะศูนย์กลางซึ่งมีหน้าที่ควบคุมการทำงานของอวัยวะต่างๆในร่างกาย นอกจากนี้ 心 xīn ยังมีหน้าที่ควบคุมกระบวนการคิด อารมณ์ และสติของมนุษย์ (張珍玉 Zhāng Zhēnyù, 2002: 35-37)

แนวความคิดดังกล่าวมีอิทธิพลต่อมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาที่มีต่อคำ 心 xīn กล่าวคือมโนทัศน์ 心 xīn ไม่เพียงมีความสัมพันธ์กับแคววมโนทัศน์ “ชีวิต” เท่านั้น แต่ยังมีความสัมพันธ์กับแคววมโนทัศน์ “ความคิดและความรู้สึก” อีกด้วย

ทั้งพุทธศาสนา ลัทธิขงจื้อต่างมีบทบาทสำคัญต่อสังคมจีน มีผลให้ทั้งพุทธศาสนาและลัทธิขงจื้อต่างรับเอาอิทธิพลของอีกฝ่ายไว้ ซึ่งรากฐานแนวความคิดที่สอดคล้องกันได้แก่การเน้นการฝึกฝนจิตใจและปลูกฝังคุณธรรม” (方立天 Fāng Lìtiān, 2009: 213-214) แพทย์แผนจีนก็มีความเชื่อที่สอดคล้องกับความเชื่อในพุทธศาสนาและลัทธิขงจื้อ โดยเชื่อว่าอวัยวะหัวใจไม่เพียงมีหน้าที่ควบคุมการทำงานของอวัยวะต่างๆภายในร่างกายเท่านั้นแต่ยังมีหน้าที่ควบคุมกระบวนการคิด อารมณ์ และสติของมนุษย์อีกด้วย

กล่าวโดยสรุป แนวความคิดเกี่ยวกับ 心 xīn ในพุทธศาสนา ลัทธิขงจื้อ และทฤษฎีการแพทย์แผนจีนถูกผสมผสานและส่งอิทธิพลซึ่งกันและกัน ทำให้องค์ความรู้ทั้งสามมีความสอดคล้องและมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน ผู้ใช้ภาษาชาวจีนรับอิทธิพลความคิดความเชื่อเกี่ยวกับ 心 xīn จากแนวความคิดทั้งสาม ก่อเกิดเป็นมโนทัศน์ที่ฝังรากลึกในแบบจำลองปรัชญาของผู้ใช้ภาษา

บทที่ 4

การศึกษาความหมายของ “ใจ”

4.1 มโนทัศน์ของ “ใจ”

ในการศึกษาความหมายของ “ใจ” ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้ ในขั้นแรกผู้วิจัยอาศัยข้อมูลในการปรากฏร่วมกับคำชนิดต่างๆของ “ใจ” เพื่อวิเคราะห์มโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาที่มีต่อคำ “ใจ” ในภาษาไทยปัจจุบันว่า “ใจ” มีรูปร่าง คุณสมบัติ และหน้าที่การทำงานอย่างไร เมื่อเข้าใจมโนทัศน์ของ “ใจ” แล้วจึงกำหนดความหมายประจำคำและความหมายย่อย รวมทั้งวิเคราะห์กระบวนการขยายความหมายและความสัมพันธ์ระหว่างความหมาย ในขั้นตอนสุดท้ายผู้วิจัยสร้างแบบจำลองปริธานของ “ใจ” โดยอาศัยข้อมูลที่วิเคราะห์ไปแล้วในเบื้องต้น

4.1.1 รูปร่างและคุณสมบัติของ “ใจ”

4.1.1.1 วัตถุประสงค์

ผู้วิจัยพบ “ใจ” ปรากฏในตำแหน่งท้ายหน่วยคำ “หัว” และหน่วยคำ “ดวง” รวมเป็นคำประสม “หัวใจ” และ “ดวงใจ” ดังตัวอย่างที่ (1) และ (2)

(1) หัวใจดวงนี้มีเธอเป็นเจ้าของ

(2) คนไทยทุกคนมีดวงใจดวงเดียวกันคือในหลวงของเรา ดังนั้นต้องรักษาดวงใจดวงนี้เท่าชีวิต

ในภาษาไทยหน่วยคำ “หัว” ก็สามารถวางไว้ในตำแหน่งหน้าหน่วยคำอื่น เช่น หัวหอม หัวเข่า หัวผักกาด หัวเรือ เป็นต้น นอกจากนี้ “หัว” ยังสามารถทำหน้าที่เป็นคำลักษณนามได้ด้วย อาทิ กระเทียมหนึ่งหัว กะโหลกหนึ่งหัว (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 7, 119) เมื่อพิจารณาจากรูปแบบการปรากฏร่วมข้างต้น แสดงให้เห็นว่า “หัว” สามารถปรากฏร่วมกับคำที่แสดงมโนทัศน์ “ลักษณะกลม” หรือ “ส่วนที่อยู่ปลายสุด” ได้

หน่วยคำ “ดวง” ก็เช่นกัน มักปรากฏร่วมกับหน่วยคำอื่นเพื่อแสดงความหมายถึงวัตถุที่มีลักษณะกลม เช่น ดวงดาว ดวงจันทร์ ดวงไฟ และยังพบการใช้ลักษณนาม “ดวง” ร่วมกับวัตถุที่มีทรงกลมเช่นเดียวกัน เช่น ดาวหนึ่งดวง ตรา (สำหรับประทับ) หนึ่งดวง หัวใจหนึ่งดวง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 32, 40-41)

จากข้อมูลการปรากฏร่วมกับหน่วยคำอื่น สามารถอนุมานได้ว่า ในมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาชาวไทย “ใจ” น่าจะมีลักษณะเป็นวัตถุทรงกลม

4.1.1.2 วัตถุรูปทรงสามมิติ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลการปรากฏร่วมกับคำและหน่วยคำอื่นของ “ใจ” ผู้วิจัยยังพบว่า ในมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษา “ใจ” ไม่เพียงเป็นวัตถุทรงกลม แต่ยังมีลักษณะเป็นรูปทรงสามมิติ กล่าวคือ มีลักษณะเป็นเหมือนภาชนะ มีความตื้น ลึก กว้าง แคบ ดังตัวอย่างคำประสมด้านล่าง

(3) ใจกว้าง

(4) ใจแคบ

นอกจากคุณสมบัติกว้างและแคบดังตัวอย่างที่ (3) และ (4) “ใจ” ยังมีช่องทางเปิดเพื่อเข้าและออกได้ ดังตัวอย่างที่ (5) (6) และ (7) ซึ่งคำที่ปรากฏร่วมเหล่านี้สะท้อนให้เห็นมโนทัศน์รูปทรงสามมิติของ “ใจ” ได้ นอกจากนี้ “ใจ” ยังสามารถบรรจุสิ่งต่างๆ ไปได้ ดังตัวอย่างที่ (8)

(5) การฟังนั้นเป็นภาวะที่บุคคลหนึ่ง เปิดใจ ของตนเองให้กว้างที่สุดที่จะรับการส่งสารจากอีกบุคคลหนึ่งได้อย่างละเอียดถี่ถ้วนที่สุด

(6) เขาความคิดไม่ดี ออกไปจากใจ

(7) แก้วระบายความคับแค้นในใจออกมาเสียบ้างก็รู้สึกโล่งในอก

(8) ฉันจะเก็บเธอไว้เป็นความทรงจำในใจตลอดกาล

4.1.1.3 ตั้งอยู่บริเวณกลางทรงวงกลม เคลื่อนย้ายได้

ตำแหน่งที่ตั้งของ “ใจ” สามารถอนุมานได้จากท่าทางของผู้พูดเมื่อกล่าวถึง “ใจ” กล่าวคือ ผู้พูดมักจะมีมือจับบริเวณทรงวงกลม ค่อนไปทางด้านซ้าย ซึ่งเป็นตำแหน่งเดียวกับอวัยวะหัวใจ ดังตัวอย่าง

(9) ผู้เป็นมารดาแทบจะ เอามือวางไว้แนบอก เพื่อให้มั่นใจว่าหัวใจยังเต้นเป็นปกติดีอยู่

(10) ออกข้างขวาไม่เป็นไร แต่ออกซ้ายมันสะเทือน เหมือนโดนเฉือน กรีดไปข้างใน
ออกข้างซ้ายมันมีใจ ถูกทำร้ายโดยความจริง ว่าโดนทึ้ง ว่าเธอไม่รักฉัน

(11) แค่เอามือขวาแนบอกซ้าย ได้ยินไหม นี่คือเพลงของหัวใจของเรา

(12) “อู้อึ้ง อู้อึ้ง เจ้าอยู่ไหน” เธอเริ่มกล่าวเรียกชื่อก่อนจะเดินย้อนกลับไปหาด้วยความว่าวุ่นใจ เธอมองตกใจอย่างเป็นที่สุดมองหันซ้ายหันขวาไล่สายตาคาหาเขาอย่างตื่นตระหนก “หรือว่าเขาจะจากไปแล้ว” เธอค่อยๆ วางมือซ้ายลงแนบอกตรงกับหัวใจ ของเธอตั้งครั้งที่แล้ว หัวใจของเธอเต้นไม่เป็นจังหวะคล้ายตั้งเธอไม่รู้สึกรึเป็นตัวของตัวเองเลย ความรู้สึกนี้มันคืออะไรกัน เธอเฝ้าถามตัวเองในใจ

นอกจากนี้ในมนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาชาวไทย “ใจ” ยังสามารถเคลื่อนย้ายได้อีกด้วย ดังตัวอย่าง

(13) วางใจ

(14) ตกใจ

(15) ใจหล่นไปถึงตาตุ่ม

(16) ใจหายใจคว่ำ

(17) ใจลอย

(18) ใจไม่อยู่กับเนื้อกับตัว

ในมนทัศน์ของผู้ใช้ภาษา “ใจ” สามารถเคลื่อนย้ายไปยังตำแหน่งต่างๆได้ วิธีการในการเคลื่อนย้ายและตำแหน่งที่ “ใจ” ถูกเคลื่อนย้ายไปล้วนส่งผลต่อความหมายของคำ หาก “ใจ” ถูกวางลง หมายถึง อาการหมดความกังวลใจ ดังตัวอย่างที่ (13) หากใจตกหรือหล่นลงมาเอง ก็หมายความว่า อาการใจหายหรืออาการสะดุ้งโดยไม่รู้ตัว ดังตัวอย่างที่ (14) ถึง (16) และหาก “ใจ” ลอยออกไป ก็หมายถึง อาการผลลสติ ดังตัวอย่างที่ (17) และ (18)

4.1.2 หน้าที่การทำงานของ “ใจ”

4.1.2.1 หน้าที่ผลิต

จากการศึกษาข้อมูล ผู้วิจัยพบว่า “ใจ” มีมโนทัศน์ที่แสดงถึงตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก ซึ่งหากมองในมุมของความคิด ความเชื่อทางวัฒนธรรม ผู้วิจัยมีความเห็นว่าพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาที่มีต่อคำ “ใจ” เป็นอย่างมาก

พุทธศาสนามีความเชื่อว่า “ใจ” เป็นสิ่งที่สำคัญ เนื่องจากเป็นตัวคิดและกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ ดังคำสอนในพระอภิธรรมปิฎกที่ว่า

ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นประธาน มีใจประเสริฐที่สุด สำเร็จด้วยใจ ถ้าบุคคลมีใจอันโทษประทุษร้ายแล้วจะพุดก็ตาม จะกระทำก็ตาม เพราะทุจริต 3 อย่างนั้น ทุกข์ย่อมตามเขาไป เหมือนล้อหมุนไปตามรอยเท้าโคตัวลากเกวียน ฉะนั้นธรรมทั้งหลายมีใจเป็นประธาน มีใจประเสริฐที่สุด สำเร็จแล้วด้วยใจ ถ้าบุคคลมีใจมุ่งใสแล้ว จะพุดก็ตาม จะกระทำก็ตาม เพราะสุจริต 3 อย่างนั้น สุขย่อมไปตามเขา เหมือนเงาไปตามตัว (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2525: 236)

ด้วยอิทธิพลของคำสอนทางพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อความคิดความเชื่อของคนในสังคมไทย ทำให้ผู้ใช้ภาษาชาวไทยเกิดมโนทัศน์ว่า “ใจ” เป็นตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึกของมนุษย์

- (19) พุดอย่าง ใจคิด อีก็อย่าง
- (20) ผมก็เลยเข้าอยู่ในที่ซ่อนได้เพียงตัวเดียว ในใจนี้กว่า เอละ เดียวก็ได้เกิดเรื่องใหญ่แน่
- (21) ตอนเข้าสราลีตื่นตามปกติ มองทิวสนข้างหน้าต่าง ในใจนึกแผนไปเที่ยว
- (22) คู่มือมนุษย์ ของท่านพุทธทาสภิกขุ เป็นหนังสือธรรมะเล่มแรกๆที่ต้องอ่านด้วย ปริศนินใจ ว่า ทำไมมนุษย์ต้องมีคู่มือด้วย และพบว่า ยิ่งอ่านหนังสือเล่มนี้แต่ละครั้งก็ได้แง่คิดปรัชญา
- (23) สมัยนี้ เขาใส่ขนตาปลอมกันแล้ว ตีตูปักยาวเพื่อยุติ ตั้งใจหมาย

- (24) วรรณคดีเกิดขึ้นเมื่อกวีมีอารมณ์สะเทือนใจแล้วถอดถ่ายความรู้สึกนั้นออกมาในบทประพันธ์ อารมณ์นั้นจะกระทบใจผู้อ่านทำให้เกิดการรับรู้ และเกิดปฏิกิริยาทางอารมณ์เป็นการตอบสนองสิ่งที่กวีเสนอมา
- (25) ดวงตาของเพ็ชรดนน์เป็นประกายราวขึ้นมาจากทันทีจนซาผู้สึกหวั่นหวาดในใจ
- (26) สัญญาไว้ตรงนี้เลยว่าจะไม่จุ๊ฉี่แน่นอน ศรุตาร้อง เก็บความรู้สึกแปลกๆ ที่เกิดขึ้นในใจไว้
- (27) วันนี้รู้สึกเหงาๆในใจขึ้นมาอีกแล้วแหละ ความรู้สึกที่ไม่อยากให้มันเกิดขึ้นแต่มันก็ยังคงวนเวียนมาหาฉันบ่อยเหลือเกิน
- (28) ถึงเวลาเลิกงานพอดี คนเริ่มลุกออกจากโต๊ะทำงาน สถานีรถไฟฟ้าจึงดูคับคั่งไปด้วยผู้คนหลากหลายชีวิต ส่วนใหญ่แต่งตัวเรียบร้อยด้วยเสื้อผ้าเรียบๆ หลากสีตามสไตล์คนทำงานนั่งโต๊ะ แต่ผมเริ่มสังเกตเห็นความเหงาในใจของคนเหล่านั้น และความรู้สึกนี้ก็เกิดกับผมด้วยเช่นเดียวกัน แต่ละคนนั่งบ้าง ยืนบ้าง ใช้พื้นที่ร่วมกันแบบเบียดเสียดอยู่อยู่บนโบกี้รถไฟฟ้า แต่ไม่มีใครสบตาใคร ไม่มีใครพูดกับใคร

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นหน้าที่ในการเป็นตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึกของ “ใจ” กล่าวคือ “ใจ” ทำหน้าที่คิด พิจารณา ดังตัวอย่างที่ (19) ถึง (22) สร้างความหวัง ดังตัวอย่างที่ (23) และยังทำหน้าที่พิจารณา รับรู้ ดังตัวอย่างที่ (24) รวมทั้งเป็นตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก ดังตัวอย่างที่ (25) ถึง (28)

“ใจ” มีความสามารถในการทำกิจกรรมทางความคิด ความรู้สึกได้หลากหลายรูปแบบ ทั้งกิจกรรมในเชิงตรรกะและกิจกรรมในทางอารมณ์ ความรู้สึก ตัวอย่างกิจกรรมทางความคิดในเชิงตรรกะ ได้แก่

การคิด คำนวณ

- (29) โจทย์ปัญหาการคิดคำนวณในชีวิตประจำวันหลายต่อหลายแบบนี้
สามารถหาคำตอบได้โดยการคิดในใจ

การจินตนาการ

- (30) พานไหว้ครู หนูสร้างสวรรค์ด้วยใจ
- (31) รักในสิ่งที่เห็น วาดเล่นในสิ่งที่ฝัน แต่มีสี แต่มีฝัน แต่มีด้วยพู่กันและใจ

การพิจารณา วิเคราะห์

- (32) ในใจพยายามคิดหาเหตุผล
- (33) ขอเพียงเธอลองปล่อยหัวใจได้คิดทบทวนดูอีกครั้ง

การรับรู้ จดจำ เข้าใจ

- (34) คนที่มีฮึดสูงจริง ๆ และใช้ฮึดอย่างถูกต้อง อย่างมิใช่เพื่อประโยชน์ส่วนตน จะตระหนักแก่ใจของตนดีว่า ผลของการใช้ฮึดอย่างถูกต้องนั้น จะส่งผลให้แก่ทุก ๆ คนที่เกี่ยวข้อง
- (35) พ่อแม่เป็นบุคคลสำคัญที่สุดที่ควรเข้าใจลูก
- (36) ทุกๆ คำสอน พ่อแม่บอกไว้ จำจนขึ้นใจ ยังจำได้ดี
- (37) หญิงสาวที่ยิ้มสดใสในรูปเหมือนกับภาพฝันสักครู่ไม่ผิดเพี้ยน เป็นภาพเดียวที่สลักตรึงอยู่ในใจเขามานาน

สำหรับกิจกรรมในด้านอารมณ์ ความรู้สึก “ใจ” ก็มีหน้าที่เป็นตัวทำหน้าที่คิดและเป็นตัวรับรู้อารมณ์ ความรู้สึกต่างๆเช่นกัน ได้แก่

ความเบิกบานใจ พึงพอใจ

- (38) เบิกบานใจ
- (39) เต็มใจ
- (40) รื่นเริงบันเทิงใจ

ความรัก

- (41) ใจรัก
- (42) หวานใจ
- (43) รักหมดใจ

ความโกรธ

- (44) คับแค้นใจ
- (45) ผูกใจเจ็บ
- (46) เจ็บใจ

ความวิตกกังวล

- (47) วิตกกังวลใจ
- (48) วุ่นวายใจ
- (49) เต็ดเนื้อร้อนใจ

ความเศร้า

- (50) ทุกข์ใจ
- (51) ขุ่นข้องหมองใจ
- (52) เสียอกเสียใจ

ความกลัว ความตื่นตกใจ

- (53) ตกใจ
- (54) ใจหาย
- (55) ใจผ่อ

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่า “ใจ” มีการปรากฏใช้ร่วมกับคำแสดงกระบวนการคิด และคำแสดงอารมณ์ความรู้สึก ดังนั้นผู้วิจัยมีความเห็นว่านิมิตทัศน์ของผู้ใช้ภาษาชาวไทย “ใจ” เป็นแหล่งกำเนิดของทั้งความคิด และอารมณ์ความรู้สึกต่างๆ

4.1.2.2 หน้าทีเก็บ

ตามที่คุณวิจัยได้อธิบายถึงรูปร่างของ “ใจ” ไปแล้วในหัวข้อ 4.1.1 ว่านิมิตทัศน์ของผู้ใช้ภาษา “ใจ” เป็นวัตถุที่มีลักษณะเหมือนภาชนะ มีความตื้นลึก กว้างแคบ สามารถบรรจุสิ่งต่างๆภายในได้ รูปร่างลักษณะเช่นนี้สอดคล้องกับหน้าที่ในการเก็บของ “ใจ” ผู้วิจัยพบว่า “ใจ” เป็นที่เก็บทั้งความคิด ความทรงจำ และความรู้สึกต่างๆของมนุษย์ ดังตัวอย่าง

- (56) หญิงสาวขมวดคิ้ว มองดูหน้าสัมพันธ์อย่างอ่าน*ความคิดในใจ*ของเขา
ออก
- (57) เอิริยังไม่สามารถทำให้ภักย์ภรรยาเก่าของเขาได้ เขายังไม่สามารถ
จะลบล้าง*อคติที่อยู่ในใจ*
- (58) สันตใจตื่นเมื่อเห็นสีหน้าและมองลึกเข้าไปในสมองของสุรเดช สัมผัส
*ความรู้สึกสงสัยที่อยู่ในใจ*ของสุรเดช
- (59) ความทรงจำทุกอย่าง ได้*ประทับลงในใจ*เราทุกคน ไม่อาจจะถูกเลื่อนลบ
ไป

ในการเก็บความคิดความรู้สึกต่างๆนั้น มนุษย์สามารถเลือกตำแหน่งและรูปแบบในการเก็บได้ โดยตำแหน่งและรูปแบบในการเก็บจะสัมพันธ์โดยตรงกับความสามารถในการจดจำ หากความคิดความรู้สึกถูกเก็บไว้ยิ่งลึกเท่าใด ความคิดความรู้สึกนั้นก็ยิ่งจะจางหายไปได้ยากเท่านั้น ดังตัวอย่าง

- (60) *เก็บเธอไว้* ช่าง*ในจนลึกสุดใจ* ได้คิดถึงเธออีกคราว เมื่อวันที่เหงาจับใจ
ไม่มีใครฉันยังมีเธอ
- (61) ลีลี่ถอดแบบมาจากพ่อซึ่งแม้มีเชื้อจีนหากมีตาโตสวยจมูกโด่งก็ดีหรือ
ปมด้อยเรื่องหน้าตาคง*ฝังรากลึกอยู่ในใจ*ลีลี่มานาน

- (62) แม่ถามพอจะคาดเดาความรู้สึกของกิฟท์นับตั้งแต่รู้จักกัน หากเมื่อได้ยิน ความรู้สึกลึกๆ จากใจอีกฝ่ายที่พรุ่งพรูออกมา พร้อมกับหยาดน้ำตา งามก็อดตะลึงไม่ได้ เขาไม่คิดว่ากิฟท์จะปักใจกับเขาขนาดนั้น คิดว่าเพียงเป็นความรู้สึกอ่อนไหวของคนที่อยู่ต่างแดน

รูปแบบในการเก็บก็มีความสัมพันธ์กับความสามารถในการจดจำเช่นกัน ซึ่งความสัมพันธ์นี้เป็นไปตามลักษณะทางกายภาพของวัตถุ กล่าวคือ หากเก็บด้วยวิธีการบันทึก จารึก หรือสลัก ความทรงจำต่างๆ ก็จะคงอยู่ได้นานยิ่งขึ้น ดังตัวอย่าง

- (63) แก้วไม่อาจแสดงออกได้อย่างอ่อน แก้วต้องเก็บความรู้สึกทั้งหมดไว้ในใจ จนเกือบจะเข้าไปอยู่ในจิตสำนึก
- (64) เขียนคำว่ารักใสใจของฉัน แต่วันนี้เธอนั้น ต้องการลบมัน ออกจากหัวใจ จากฉันไป ลบมันไม่มีวันหายจางไป คำว่ารักคำนั้น ฝังลึกลงไป นีมัน หัวใจไม่ใช่กระดาษ
- (65) เธอไม่เคยพบใครที่เหมือนอาเลซซานโดรมาก่อนเลย เขาสร้างความรู้สึก แปลกประหลาดให้เกิดขึ้นในใจสร้างอารมณ์ร่วมไปกับทุกเรื่องราวที่เขา เล่าแล้ว เขาทำให้เธอไม่สามารถถอดถอนความรู้สึกที่เขาฝังลึกลงในจิตใจ เธอ
- (66) หญิงสาวที่ยิ้มสดใสในรูปเหมือนกับภาพฝันสักครู่ไม่ผิดเพี้ยน เป็นภาพ เดียวที่สลักตรึงอยู่ในใจเขามานาน
- (67) ผมก็เกลียดเขาพอๆ กับที่เขาเกลียดผม ผมพยายามจะลืมเรื่องนี้ แต่ก็ลืม ไม่ได้สักที มันคงเป็นปมฝังลึกในใจผมจริงๆ

อีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจคือ “ใจ” จะมีสภาพที่แตกต่างกันเมื่อทำหน้าที่เก็บ อารมณ์ความรู้สึกที่แตกต่างกัน กล่าวคือ เมื่อความคิดความรู้สึกอันเป็นที่น่าพึงพอใจถูกเก็บอยู่ใน “ใจ” จะทำให้ “ใจ” ปลอดภัยสงบสบาย ดังตัวอย่าง

- (68) สิ่งเล็กๆ น้อยๆ ที่ได้รับจากคนบางคน ทำไมหนอ...มันถึงทำให้หัวใจ ปลอดภัย

- (69) ค่อยโล่งใจหน่อยที่เธอหายแล้วจริงๆ
- (70) เขาเป็นว่าพรุ่งนี้เขาจะแวะไปดูเด็กนั้ที่บ้านหน่อยก็แล้วกัน แวะไปให้สบายใจะยังจะดีกว่าไม่ได้ไป

ในทางกลับกัน หากในใจมีความคิด ความรู้สึกอันไม่น่าพึงพอใจอยู่ ใจก็จะมีสภาพอึดอัด ไม่สบาย ดังตัวอย่าง

- (71) พอถูกน้องยอมจำนนให้ แทนที่จะรู้สึกโล่งใจ ทินกฤตกลับระบายนหายใจยาวด้วยความอึดอัดใจไม่รู้จะเริ่มต้นหัวข้อสนทนาอย่างไรดี
- (72) ฉันกำลังกลัวใจมาก อยากให้ใครช่วยรับรู้ คุณเป็นอย่างนี้บ้างหรือเปล่าคะ เมื่อเวลาคับอกคับใจก็อยากหาเพื่อนที่รู้จักสักคนพูดคุย
- (73) รถสปอร์ตสีแดงปราดเปรี้ยวซึ่งจอดอยู่ที่บ้านของเควินดูราวกับกำลังข่มขวัญให้ฉันใจส่อและไม่อยากเดินผ่านมันเข้าไปในบ้าน

4.1.2.3 หน้าทีควบคุม

ผู้ใช้ภาษามีความเชื่อว่า “ใจ” มีหน้าที่ในการควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ เป็นตัวกำหนดหรือควบคุมให้มนุษย์สามารถทำสิ่งต่างๆ ดังคำกล่าวที่ว่า “ใจเป็นนายกายเป็นบ่าว” อันสะท้อนให้เห็นว่า “ใจ” ส่งอิทธิพลต่อพฤติกรรมและการกระทำ ซึ่งมโนทัศน์ดังกล่าวสะท้อนออกมาในรูปแบบของการใช้ภาษา ดังตัวอย่าง

- (74) เด็กๆ จากโรงเรียนต่างๆ ตั้งอกตั้งใจวาดภาพกันอย่างเต็มที่ ทำให้ได้ผลงานเป็นที่น่าพอใจ
- (75) ชนะอะไรก็ไม่สู้ชนะใจตัวเอง
- (76) ทางเลือกของผู้เป็นมะเร็งมี 2 ทางเท่านั้น คือจะต่อสู้หรือจะถอย ถ้าท่านสู้ด้วยหัวใจเข้มแข็งอดทน ท่านมีสิทธิ์ที่จะชนะโรคนี้อย่างเด็ดขาด
- (77) “จากประสบการณ์ของตัวเองหลายปีที่ผ่านมา ทำให้ผมมีความรู้สึกที่จริงแล้วมะเร็งไม่เป็นเรื่องที่น่ากลัวอย่างที่คิด อาจจะรักษาหายได้ ทุกอย่างขึ้นอยู่กับกำลังใจของผู้ป่วยเอง การรักษาโรคนี้อาจต้องรักษาด้วย 2

ทางควบกันไป คือ ต้องรักษาทางกายและทางใจ โดยเฉพาะทางใจต้องมีกำลังใจสู้อย่างเข้มแข็งไม่ห่อถอย ไม่ประมาท พยายามทุกวิถีทางในการเพิ่มความต้านทานของร่างกาย ให้เซลล์มะเร็งอยู่ใต้การควบคุมของเรา ไม่ให้มันกำเริบฮึกเหิม ให้เขาอยู่ในโอวาทของเรา อย่าปล่อยให้เซลล์ชั่วลายนวล”

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่า “ใจ” เป็นตัวกำหนดและควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ “ใจ” มีอำนาจเหนือร่างกาย มีอำนาจในการทำให้เกิดสิ่งต่างๆที่บางครั้งอาจอยู่นอกเหนือความสามารถในการควบคุมของร่างกาย ดังในตัวอย่างที่ (76) และ (77)

4.1.3 อุปลักษณ์และนามนัยที่พบ

ในทางอรรถศาสตร์ปริชาน อุปลักษณ์และนามนัยเป็นปรากฏการณ์ทางภาษาที่สะท้อนให้เห็นกระบวนการทางปริชานของผู้ใช้ภาษา เนื่องจากอุปลักษณ์และนามนัยเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นจากความพยายามทำความเข้าใจในทัศนที่มีความเป็นนามธรรมโดยอาศัยมโนทัศน์ที่มีความเป็นรูปธรรมมากกว่ามาเป็นแบบเปรียบเทียบ จากการศึกษาลักษณะการปรากฏร่วมกับหน่วยคำอื่นของ “ใจ” พบว่ามีอุปลักษณ์และนามนัยที่สะท้อนออกมาจากการสร้างคำได้แก่

4.1.3.1 อุปลักษณ์ “ใจ” คือ “วัตถุ”

ผู้วิจัยพบคำ “ใจ” ปรากฏร่วมกับคำแสดงคุณสมบัติต่างๆของวัตถุ อาทิ คำแสดงคุณสมบัติ “นุ่ม” “แข็ง” ดังตัวอย่าง

(78) ใจอ่อน

(79) ใจแข็ง

รวมถึงสภาพ “แตกสลาย” “ละลาย” และสภาพ “ชุ่มชื้น” ดังตัวอย่าง

(80) ใจสลาย

(81) ใจละลาย

(82) ใจชื้น

(83) ฉ่ำใจ

นอกจากนี้ยังพบคำแสดงคุณสมบัติอื่นๆ อีก เช่น คำแสดงอุณหภูมิ คำแสดงรสชาติ คำบอกสี คำบอกจำนวน และคำแสดงน้ำหนัก

(84) ใจร้อน

(85) ใจเย็น

(86) หวานใจ

(87) ใจดำ

(88) หลายใจ

(89) รักเดียวใจเดียว

(90) หนักใจ

ผู้วิจัยยังพบว่า “ใจ” สามารถปรากฏร่วมกับคำกริยาแสดงการเคลื่อนย้ายได้อีกด้วย อาทิ

(91) ใจลอย

(92) ถล่ำใจ

(93) วางใจ

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่าผู้ใช้ภาษาพยายามอธิบายมโนทัศน์ของ “ใจ” โดยอาศัยแวดวงมโนทัศน์ “วัตถุ” ที่มีความเป็นรูปธรรมมากกว่ามาเป็นแบบเปรียบเทียบ ผู้ใช้ภาษาอาศัยอุปลักษณะ “ใจ” คือ “วัตถุ” เพื่อกำหนดตำแหน่ง รูปร่าง และคุณสมบัติต่างๆ ให้กับมโนทัศน์ “ใจ”

4.1.3.2 อุปลักษณะ “ใจ” คือ “ภาชนะ”

ผู้วิจัยแยกอุปลักษณะ “ใจ” คือ “ภาชนะ” ออกจากอุปลักษณะ “ใจ” คือ “วัตถุ” เนื่องจากผู้วิจัยมีความเห็นว่ามโนทัศน์ภาชนะมีลักษณะจำเพาะที่แตกต่างจากวัตถุชนิดอื่นๆ ภาพร่างภาชนะ (container) ถือเป็นภาพร่างพื้นฐานในกระบวนการสร้างภาพร่าง (embodiment) ใน

ระบบบริหารของมนุษย์ จอห์นสัน (Johnson, 1987: 21-22) ได้อธิบายกระบวนการทำความเข้าใจมโนทัศน์ต่างๆโดยอาศัยภาพร่างภาชนะ (container) ไว้ว่า มนุษย์มองว่าร่างกายของตนเป็นเหมือนภาชนะอย่างหนึ่ง กล่าวคือ มีขอบเขตที่แน่นอน โดยมีผิวหนังเป็นตัวแบ่งกั้นระหว่างขอบเขตภายในและภายนอก และเรายังรับรู้ว่าร่างกายเป็นเหมือนภาชนะที่สามารถบรรจุสิ่งต่างๆเข้าไปภายในและถ่ายเทออกมาภายนอกได้ นอกจากนี้ มนุษย์ยังมองว่าสิ่งต่างๆภายนอกตัวเราเป็นเหมือนภาชนะ และมีตัวเราเป็นสิ่งที่อยู่ภายในภาชนะนั้น มนุษย์อาศัยภาพร่างภาชนะในการทำความเข้าใจมโนทัศน์ต่างๆทั้งมโนทัศน์ที่เป็นรูปธรรมและมโนทัศน์ที่เป็นนามธรรม

ในการศึกษามโนทัศน์ของคำ “ใจ” ผู้วิจัยพบ “ใจ” ปรากฏร่วมกับคำแสดงคุณสมบัติของภาชนะ ได้แก่

(94) ไนใจ

(95) ลึกๆไนใจ

(96) เจาะใจ

(97) ใส่ใจ

(98) เปิดใจ

(99) ใจกว้าง

(100) ใจแคบ

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ผู้ใช้ภาษาอาศัยมโนทัศน์ภาชนะในการทำความเข้าใจมโนทัศน์ “ใจ” โดยมองว่า “ใจ” เป็นเหมือนภาชนะ กล่าวคือ มีความตื้น-ลึก กว้าง-แคบ และมีช่องทางเข้าออก นอกจากนี้ภายใน “ใจ” ยังสามารถบรรจุสิ่งต่างๆลงไปได้อีกด้วย ดังที่ผู้วิจัยได้อธิบายไว้ในเรื่องหน้าที่การทำงานของ “ใจ” ในหัวข้อ 4.1.2.2 เรื่องหน้าที่เก็บ

4.1.3.3 นามนัย “ใจ” แทน “มนุษย์”

ผู้วิจัยพบ “ใจ” ปรากฏร่วมกับคำที่ใช้แสดงคุณสมบัติของมนุษย์ ได้แก่ กิริยาอาการและลักษณะนิสัยของมนุษย์ ดังตัวอย่าง

(101) ใจรัก

- (102) ตัวห่างไกลแต่ใจคิดถึง
- (103) แอร์โฮสเตสคืออาชีพที่ใจไม่ฝัน
- (104) ใจก็เฝ้าคิดทบทวนเหตุการณ์ในวันนั้น
- (105) ใจละเมอ
- (106) ใจสั่ง
- (107) ใจกล้า
- (108) ใจสู้
- (109) ใจบาปหยาบซ้ำ

นอกจากนี้ยังพบว่า “ใจ” มักปรากฏร่วมกับหน่วยคำ “หัว” รวมเป็นคำประสม “หัวใจ” และยังปรากฏร่วมกับหน่วยคำ “จิต” รวมเป็นคำประสม “จิตใจ” เพื่อแสดงความหมายถึงตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก ซึ่งคำประสม “หัวใจ” และ “จิตใจ” ก็สามารถปรากฏร่วมกับคำแสดงกิริยาอาการและลักษณะนิสัยของมนุษย์ด้วยเช่นกัน

- (110) หัวใจเต้นรำ
- (111) หัวใจรำเริง
- (112) หัวใจชอกช้ำ
- (113) จิตใจเข้มแข็ง
- (114) จิตใจดิ่งม
- (115) จิตใจชั่วร้าย

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ผู้ใช้ภาษาอาศัยมโนทัศน์มนุษย์ในการทำความเข้าใจมโนทัศน์ “ใจ” โดยทำความเข้าใจว่า “ใจ” ก็คือตัวตนของมนุษย์ ซึ่ง “ใจ” สามารถทำสิ่งต่างๆ ได้เช่นเดียวกับมนุษย์ อาทิ คิด รู้สึก รวมถึงกิริยาอาการต่างๆ นอกจากนี้ยังมีการนำคำที่ใช้บรรยายลักษณะนิสัยของมนุษย์มาใช้ร่วมกับ “ใจ” อีกด้วย กระบวนการดังกล่าวมีผลทำให้มโนทัศน์ของ

“ใจ” ขยายความหมายไปสู่ความหมายย่อยที่แสดงถึงความคิด ความรู้สึกต่างๆ รวมถึงอุปนิสัยของมนุษย์

4.1.3.4 นามนัย “ใจ” แทน “จิต”

หากพิจารณาตามความเชื่อในสังคมไทยแล้ว กิจกรรมทางอารมณ์ ได้แก่ การรับรู้ถึงอาการทางความคิด อารมณ์ และความรู้สึกต่างๆ ล้วนดำเนินไปได้ด้วย “จิต” ทั้งสิ้น ดังจะเห็นได้จากคำอธิบายในพระสูตรที่ชื่อว่าธาตุวิภังค์ ได้กล่าวว่ารูขสตรียุคสมัยมีกายและจิตประกอบกันอยู่ และจิตนั้นเรียกว่า วิญญาณธาตุ แปลว่า ธาตุรู้ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: 153) พุทธศาสนามีความเชื่อว่า จิตมีที่ตั้งอยู่ที่หทัยวัตถุ อันหมายถึง ที่ตั้งแต่ใจ คือหัวใจ (พระเทพเวที [ประยูรย์ ปยุตฺโต], 2532: 84) ดังนั้น “ใจ” จึงเป็นเพียงที่ตั้งของ “จิต” เท่านั้น

เมื่อ “จิต” มีที่ตั้งอยู่ที่ “หทัยวัตถุ” หรือ “ใจ” ทั้งสองจึงมีความสัมพันธ์กับการรับรู้ถึงอาการทางความคิด อารมณ์ และความรู้สึก ดังจะเห็นได้จากคำประสม “จิตใจ” ซึ่งหมายถึง ใจ, อารมณ์ทางใจ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 312) นอกจากนี้ยังมีสำนวนอีกจำนวนหนึ่งที่ใช้คำ “จิต” และ “ใจ” ร่วมกัน อาทิ

(116) ร่วมจิตร่วมใจ

(117) จับจิตจับใจ

อย่างไรก็ตาม มโนทัศน์ของ “ใจ” ที่สะท้อนออกมาจากการใช้ภาษาดังที่ผู้วิจัยได้อธิบายไปแล้วข้างต้น กลับมีหน้าที่รับรู้ความรู้สึกเช่นเดียวกับ “จิต” การขยายความหมายของคำเช่นนี้เกิดขึ้นด้วยกระบวนการนามนัย ผู้ใช้ภาษาใช้ “ใจ” อันเป็นที่ตั้งของ “จิต” เพื่อแทนความหมายของ “จิต” ซึ่งกระบวนการนี้เป็นกระบวนการนามนัยแบบ ภาชนะแทนสิ่งที่บรรจุในภาชนะ (CONTAINER FOR CONTENT) (Cruse, 2000: 212)

4.2 ความหมายและกระบวนการขยายความหมายของ “ใจ”

ผู้วิจัยจำแนกความหมายหลักของ “ใจ” ออกเป็น 3 ความหมาย ได้แก่ อวัยวะหัวใจ ตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก และศูนย์กลาง และในความหมายหลักทั้งสามนี้ ยังสามารถจำแนกเป็นความหมายย่อยได้อีก ซึ่งผู้วิจัยจะอธิบายรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.2.1 ความหมายของ “ใจ”

4.2.1.1 อวัยวะหัวใจ

จากข้อมูลที่พบ “ใจ” ที่แสดงความหมายถึงอวัยวะมักปรากฏร่วมกับหน่วยคำ “หัว” รวมเป็นคำว่า “หัวใจ” แสดงความหมายถึงอวัยวะภายในที่ทำหน้าที่สูบฉีดโลหิตไปเลี้ยงส่วนต่างๆของร่างกาย

(118) หัวใจวาย

(119) โรคหัวใจ

(120) อัตราการเต้นของหัวใจ

ตามที่คุณวิจัยได้อธิบายรูปร่างและคุณสมบัติของ “ใจ” ไว้ในหัวข้อ 4.1.1 ในมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาชาวไทย “ใจ” หรือ “หัวใจ” เป็นอวัยวะภายในที่ตั้งอยู่บริเวณกลางทรวงอก มีหน้าที่สูบฉีดโลหิตไปเลี้ยงส่วนต่างๆของร่างกาย หัวใจถือเป็นอวัยวะสำคัญของร่างกายเนื่องจากเป็นสัญลักษณ์ของการมีชีวิต ผู้วิจัยสรุปคุณสมบัติทางความหมายของ “ใจ” ที่แสดงความหมายถึงอวัยวะหัวใจไว้ ดังนี้

[+อวัยวะ]

[+มีพื้นที่ว่าง]

[+ตั้งอยู่กลางทรวงอก]

[+เคลื่อนไหวเมื่อมีชีวิต]

[+ควบคุมชีวิต]

ความหมายที่แสดงถึงอวัยวะหัวใจยังสามารถจำแนกเป็นความหมายย่อย ได้แก่ ความหมายที่แสดงถึง “ลมหายใจ”

ผู้วิจัยพบว่า ในภาษาไทย นอกจาก “ใจ” จะแสดงถึงอวัยวะภายในของร่างกายแล้ว ในบางบริบท “ใจ” ยังมีความหมายว่า “ลมหายใจ” อีกด้วย

(121) หายใจ

(122) ถอนใจ

(123) ขาดใจ

ทั้งนี้เนื่องมาจากความสัมพันธ์ระหว่างอวัยวะหัวใจกับการมีชีวิต กล่าวคือ ตราบใดที่หัวใจยังคงเต้น ยังมีลมหายใจเข้าและออกจากร่างกาย ก็เป็นสัญลักษณ์แสดงว่าชีวิตยังคงอยู่ ตัวอย่างที่ (121) และ (122) แสดงให้เห็นมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาที่มีต่อความสัมพันธ์ของหัวใจ และลมหายใจว่า ลมหายใจก็คือลมที่สูดเข้าไปในใจ และออกมาจากใจ และการสิ้นสุดชีวิตก็คือ การที่ลมหายใจสิ้นสุดลง ดังตัวอย่างที่ (123)

4.2.1.2 ตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก

จากข้อมูลภาษาที่ได้รวบรวมมา มโนทัศน์ที่พบมากที่สุดได้แก่ “ใจ” ที่แสดงความหมายตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก ดังตัวอย่างคำประสมที่มี “ใจ” เป็นหน่วยคำ เช่น เฉลียวใจ เชื้อใจ ช่องใจ ใจเร็ว วางใจ ซึ่งคำประสมเหล่านี้สะท้อนให้เห็นมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาที่มีต่อ “ใจ” ว่า “ใจ” ทำหน้าที่คิด พิจารณา ตั้งข้อสงสัย ตัดสิน นอกจากนี้ยังพบว่า “ใจ” ยังเป็นตัวรับรู้อารมณ์ความรู้สึกอีกด้วย ดังเช่น สุขใจ ทุกข์ใจ สบายใจ เป็นต้น

ตัวอย่างประโยคที่ “ใจ” แสดงมโนทัศน์ตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก ดังนี้

(124) ขณะเดินไปตามกระดานไม้บนกระซังเลี้ยงปลา ละอองฝนปลิวกระทบหน้าเป็นระยະ ๆ ตอนนั้นเป็นเวลาโพล้เพล้แล้ว ในใจผมได้แต่คิดถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นในภายภาคหน้า

(125) จดหมายรักของโหม่งกลายเป็นหัวข้อสนทนาและเรื่องล้อเลียนสนุกปากของเพื่อนๆ ในโรงเรียนไปอีกพักใหญ่ โหม่งได้แต่คิดแค่นในใจ

ผู้วิจัยพบว่า “ใจ” ไม่เพียงเป็นตัวทำหน้าที่คิดหรือรู้สึก หากยังเป็นที่ตั้งของความคิดและความทรงจำต่างๆ ดังตัวอย่าง

(126) ผมได้แต่เก็บความสงสัยไว้ในใจ เพราะไม่มีเวลาจะถาม

(127) ฉันรู้ว่าในใจนายนี้กำลังมีไฟลุกโชนเพราะหึงหวงพี่แสงค์อยู่

- (128) จะให้ผมบอกไปทำไม บอกทั้งๆ ที่รู้ว่าในใจเธอมีใครนั่นหรือ
- (129) มือเรียวเื้อมไปข้างหน้าหมายจะจับชายเสื้อเขาไว้เพื่อให้อุ่นใจ แต่ด้วย ทิวใจในใจยังมีอยู่ เธอจึงทิ้งมือลงข้างตัวเองอย่างตัดใจ
- นอกจากนี้ “ใจ” ยังเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์

(130) ใจฉันคิดอย่างไร ฉันก็พูดออกไปอย่างนั้น

(131) ตามใจปากลำบากท้อง

จะเห็นได้ว่า “ใจ” ที่แสดงมโนทัศน์ตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึกนี้มีที่ตั้งอยู่บริเวณเดียวกับหัวใจ ดังจะสังเกตได้จากท่าทางของผู้ใช้ภาษาเมื่อกล่าวอ้างถึง “ใจ” หรือ “หัวใจ” ผู้ใช้ภาษามักจะสัมผัสบริเวณหน้าอกก่อนไปทางด้านซ้าย และยังอนุมานได้จากการบรรยายกิริยาท่าทางเมื่อ “ใจ” รับรู้อารมณ์ ความรู้สึกต่างๆ ดังตัวอย่าง

(132) เธอมองตจใจอย่างเป็นที่สุด มองหันซ้ายหันขวาไล่สายตาคหาเขาอย่างตื่นตระหนก “หรือว่าเขาจะจากไปแล้ว” เธอค่อยๆ วางมือซ้ายลงแนบอกตรง กับหัวใจของเธอตั้งครั้งที่แล้ว หัวใจของเธอเต้นไม่เป็นจังหวะ คล้ายดังเธอไม่รู้สึกเป็นตัวของตัวเองเลย

(133) เก็บเพลงนี้ไว้ตรงที่เล็ก ๆ ในใจ เก็บให้นาน ๆ อย่าให้จางลบเลือนไป เมื่อเธอเหงาไม่เหลือใคร โปรดรู้ว่าเธอนั้นยังมีฉัน อยู่ตรงนั้นเสมอ ตรงที่เล็กๆ ในใจ ความห่างไกลไม่มีความหมายใด ๆ แค่เอามือขวา แนบอกซ้าย ได้ยินไหม นี่คือเพลงของหัวใจของเรา

(134) บอกได้แค่รักมากมาย รักเธอมากมาย ไม่มีหน่วยวัดได้หรือความรักนี้ ที่อยู่ในใจมันมากมาย ฉันออกซ้ายที่ฉันมี

ผู้วิจัยสรุปคุณสมบัติทางความหมายของ “ใจ” ที่แสดงถึงตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึกได้ดังนี้

[+ตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก]

[+มีพื้นที่ว่าง]

[+ตั้งอยู่ที่หัวใจ]

[+เคลื่อนไหวเมื่อถูกกระตุ้นด้วยอารมณ์ความรู้สึก]

[+ที่ตั้งของความคิด ความรู้สึก]

[+ควบคุมการกระทำและพฤติกรรม]

จากการวิเคราะห์ความหมายของ “ใจ” ที่แสดงมโนทัศน์ “ตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก” ผู้วิจัยพบว่า “ใจ” มีกระบวนการคิดที่สลับซับซ้อน ตามที่ผู้วิจัยได้อธิบายหน้าที่การทำงานของ “ใจ” ไปแล้วในหัวข้อ 4.1.2 ว่าหน้าที่การทำงานของ “ใจ” แบ่งออกเป็น 3 ประการ ได้แก่ หน้าที่ผลิต หน้าที่เก็บ และหน้าที่ควบคุม สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นมโนทัศน์ของ “ใจ” ว่ากระบวนการคิดและรู้สึกของ “ใจ” ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงกระบวนการตอบสนองต่อสิ่งที่มากระทบเท่านั้น แต่ยังมีกระบวนการที่สลับซับซ้อน ซึ่งสามารถจำแนกได้ดังนี้

1) กระบวนการรับรู้อารมณ์ ความรู้สึก

กระบวนการรับรู้อาการทางอารมณ์และความรู้สึกต่างๆของ “ใจ” เกิดขึ้นเมื่อมีสิ่งเร้ามากระทบประสาทสัมผัสทั้งห้า ประกอบด้วย ตา หู จมูก ลิ้น และกาย สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยกระตุ้นให้ “ใจ” สัมผัสและรับรู้ถึงอาการทางอารมณ์และความรู้สึกต่างๆ ดังตัวอย่าง

(135) เมื่อเจ้าหน้าที่เฝ้าออกมาจ่ายให้ เห็นของแล้วเศร้าใจ ต้องบอกเจ้าหน้าที่ไปว่า คุณ นี่คนกินนะไม่ใช่เปิดกิน ของยังงี้เอามาทำไม

(136) ผู้ว่า ได้ยินเสียงยืนยันหนักแน่นแบบนี้ค่อยโล่งใจหน่อย

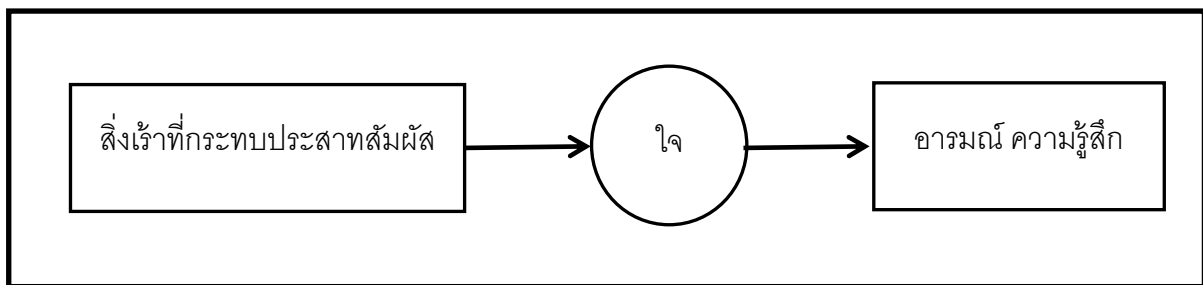
(137) ความรู้สึกแปลกที่อธิบายไม่ถูกกับ บทสนทนาที่ได้ยินและท่าทีของชายสองคนตรงหน้าก็เริ่ม จู่โจมใจของนี่ช

(138) กลิ่นหอมของดอกเอื้องแซะนั้นแม้จะได้กลิ่นเพียงชั่วขณะหนึ่งก็ หอมหวานติดตรึงหัวใจไปแสนนาน

(139) ตาลเฉาะเหมาะใจจริง รสเย็นยิ่งเย็นใจ
คิดความยามพิสมัย หมายเหมือนจริงยิ่งอยากเห็น

(140) หากเพราะฝนที่ตกในลักษณะนี้มันช่างทำให้เรื่อนรมณ์นัก ละของน้ำสัมผัส
หน้าอย่างนุ่มนวล *ความเย็นของมันทำให้ความร้อร้อนุ่มในใจบรรเทาเบา*
บางลง

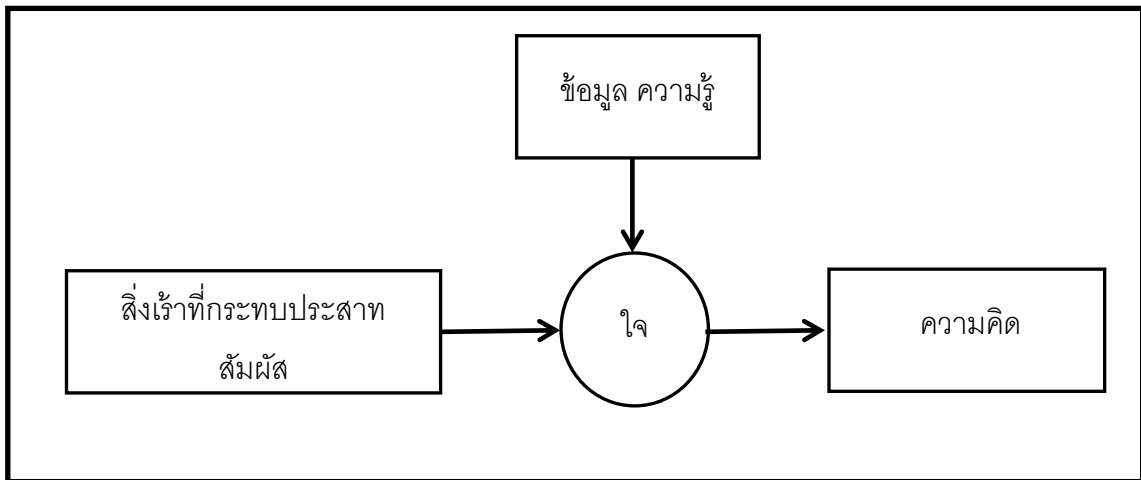
เมื่อมีสิ่งเร้ามากระทบประสาทสัมผัสทั้งห้า กล่าวคือ เมื่อตาได้เห็น ดังตัวอย่างที่
(135) และ (137) เมื่อหูได้ยินเสียง ดังตัวอย่างที่ (136) และ (137) เมื่อจมูกได้รับกลิ่น ดังตัวอย่าง
ที่ (138) เมื่อปากได้ลิ้มรส ดังตัวอย่างที่ (139) และเมื่อกายได้สัมผัส ดังตัวอย่างที่ (140) อารมณ์
ความรู้สึกต่างๆก็จะเกิดขึ้นที่ “ใจ” ซึ่งอารมณ์และความรู้สึกที่เกิดขึ้นก็จะแตกต่างกันออกไป
ตามแต่สถานการณ์และประสบการณ์ที่มนุษย์แต่ละคนเคยได้ประสบพบเจอมา

แผนภาพ 4.1 กระบวนการรับรู้อารมณ์ ความรู้สึกของ “ใจ”

2) กระบวนการนึกคิด

กระบวนการเกิดความคิดของ “ใจ” ในระดับนี้อยู่บนพื้นฐานของเหตุและผล
สืบเนื่องจากกระบวนการรับรู้อารมณ์และความรู้สึก เมื่อมีปัจจัยภายนอกมากระทบประสาทสัมผัส
อาการทางอารมณ์และความรู้สึกต่างๆ ก็จะเกิดขึ้นที่ “ใจ” จากนั้น “ใจ” ก็จะคิดและพิจารณา
เหตุการณ์ที่ได้ประสบมา โดยอาศัยข้อมูลความรู้ที่สั่งสมจากประสบการณ์ต่างๆในชีวิต มา
ประมวลผลเหตุการณ์และเรื่องราวต่างๆ โดยกระบวนการซึ่งอยู่บนพื้นฐานของเหตุและผล ผู้วิจัย
สรุปแผนภาพกระบวนการนึกคิดของ “ใจ” ไว้ดังนี้

แผนภาพ 4.2 กระบวนการนึกคิดของ “ใจ”

ตัวอย่างประโยคที่แสดงให้เห็นกระบวนการคิดด้วยเหตุและผลของ “ใจ” มีดังนี้

(141) *คุณลองพิจารณาและตัดสินใจอีกครั้งนะคะ*

(142) *ใจฉันเฝ้าคิดทบทวนและหาเหตุผลว่าทำไมเรื่องราวมันจึงเป็นเช่นนี้*

3) กระบวนการรับรู้ความคิดและความรู้สึกจากเบื่องล็ด

เมื่ออารมณ์ ความรู้สึก รวมถึงความคิดต่างๆเกิดขึ้นที่ “ใจ” แล้ว ก็จะถูกเก็บสะสมไว้ใน “ใจ” นั่นเอง และสิ่งต่างๆที่สั่งสมไว้ก็จะเป็นปัจจัยที่ทำให้ “ใจ” เกิดความคิดและความรู้สึกอื่นๆขึ้นมาใหม่ กระบวนการทางความคิดจะเกิดขึ้นวนเวียนซ้ำๆเช่นนี้ สั่งสมจนก่อตัวเป็นความคิดเบื่องล็ดในจิตใจ ซึ่งเป็นที่มาของระบบความคิดและอุปนิสัยที่ต่างกันของมนุษย์แต่ละคน

ผลผลิตที่ได้จากกระบวนการทางความคิดของ “ใจ” ในระดับนี้มีความซับซ้อนกว่าในสองประการที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น เนื่องจากเป็นความคิดที่ได้มาจากประสบการณ์ชีวิตที่ต่างกัน สั่งสมและสร้างสรรค์จาก “ใจ” ที่ต่างกัน ก่อตัวเป็นความคิด อุปนิสัย ความต้องการ และความปรารถนาของตัวคนที่แท้จริงของมนุษย์

(143) *หลังที่คุณพินิจเปิดเผยตัวเองต่อสังคมว่าเป็นผู้ติดเชื่อเฮดส์ มีบ่อยครั้งที่เป็นวิทยากรในฐานะผู้ติดเชื่อเฮดส์ มักมีคำถามจากผู้ฟังและคนรอบข้างเสมอว่า โกรธสามีไหมที่นำโรคเฮดส์มาสู่เธอ ซึ่งทุกครั้งเธอเธอก็จะตอบด้วยความรู้สึกจากใจว่า ไม่เคยโกรธสามีเลยจริงๆแค่เขารู้ว่า*

ตนเองติดเชื่อเฮดส์ก็เสียใจมากแล้ว ทำไมต้องไปซ้ำเติมเขา ไปด่าว่าเขา โทษเขา เป็นการทำร้ายจิตใจเขามันคงไม่ได้ช่วยทั้งเขาและดิฉันให้ดีขึ้นหรอกค่ะ

- (144) รักแท้พิสูจน์ไม่ได้ด้วยกลเกม แต่ต้องพิสูจน์ด้วยความจริงใจ
- (145) คาถาจะใช้ไม่ได้ผล ถ้าคนพูดไม่ได้พูดจากใจหรือไม่ได้หมายความว่าตามนั้นจริงๆ
- (146) เมื่อก่อนทำงานก่อสร้างควบคุมลูกน้องด้วยหน้าที่ มีความต้องการค่าตอบแทนแลกเปลี่ยน ซึ่งได้มาด้วยเงินตรา แต่ทำงานกับเด็กและเยาวชนมันตรงกันข้าม คือ มันทำด้วยใจที่รักจะทำ แลกเปลี่ยนมาด้วยรอยยิ้ม มีความเครียดเล็กๆ น้อยๆ สลับกันไป แต่ก็สนุกดี
- (147) ผมพบว่า คนที่สามารถทำงานได้อย่างทุ่มเท จริงจัง เอาใจใส่ และไม่ย่อท้อแม้เผชิญอุปสรรคปัญหา มักจะเป็นคนที่เห็นคุณค่างาน มากกว่าเห็นคุณค่าเงินหรือผลประโยชน์ตอบแทน จึงมีความมุ่งมั่นและทำงานนั้นด้วยใจที่อยากทำงานนั้นให้ออกมาดีที่สุด คนเหล่านี้จะทำงานด้วยความเต็มใจ เพราะรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของงาน ไม่รู้สึกว่าต้องฝืนใจทำงานให้เสร็จๆ ไปเท่านั้น
- (148) หัวบอกลอยงั้นแต่ใจเธอไม่ได้เชื่อมันเลยแม้แต่นิด
- (149) รู้ว่ามันจบแล้ว แต่ทำใจไม่ได้ที่จะเห็นเธอกับเขา

ตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นว่า “ใจ” คือความคิด ความรู้สึกที่แท้จริงจากส่วนลึกของความคิดมนุษย์ ซึ่งความรู้สึกที่แท้จริงนี้ แตกต่างจากความรู้สึกที่เกิดจากสิ่งเร้าที่มากระทบ และแตกต่างจากความคิดอันเกิดขึ้นบนพื้นฐานของกระบวนการทางเหตุและผล ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างที่ (148) และ (149) ความรู้สึกนึกคิดเบื้องต้นของ “ใจ” อาจมีความแตกต่างจากความรู้และข้อมูลที่เกิดขึ้นในโลกของความเป็นจริงซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของเหตุและผล กระบวนการคิดของ “ใจ” ในระดับนี้แสดงให้เห็นว่า “ใจ” คือตัวตนที่แท้จริงของมนุษย์

ในทางจิตวิทยาได้ให้นิยามของคำว่าจิตสำนึกและจิตใต้สำนึกไว้ว่า จิตสำนึก คือจิตใจระดับเหตุผล เป็นภาวะจิตที่มีสติสำนึกควบคุมอยู่ สามารถตอบสนองต่อสิ่งเร้าได้เต็มที่จาก

ประสาทสัมผัสทั้งห้า ส่วนจิตใต้สำนึก คือ จิตใจที่อยู่เหนือเหตุผล ซึ่งเป็นความรู้สึก ความคิดต่างๆ ที่เก็บอยู่ในใจที่บุคคลไม่รู้ตัวหรือรู้ตัวแต่พยายามที่จะลืม (สิริอร และคณะ, 2552: 17) ดังนั้นในอีกแง่หนึ่งสามารถกล่าวได้ว่ากระบวนการรับรู้อารมณ์ ความรู้สึกและกระบวนการนึกคิดของ “ใจ” เกิดขึ้นในระดับจิตสำนึก ส่วนกระบวนการรับรู้ความคิดและความรู้สึกจากเบื้องลึกของ “ใจ” เป็นกระบวนการที่อยู่ในระดับจิตใต้สำนึก

(150) ใจผมหลงรักเธอคนนั้นอย่างไม่มีเหตุผล

(151) ลูกหลานของเราแม้ว่าเขาไม่เก่ง ไม่ได้เรียนหนังสือ แต่ที่ภูมิใจที่สุด คือ เขามีใจที่งดงาม ไม่ได้ไปสร้างความเสื่อมเสียให้พ่อแม่พี่น้อง ไม่สร้างความเดือดร้อนให้สังคม

(152) ถึงเขาจะเป็นคนบ้า แต่เขาก็มีดนตรีในหัวใจ

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่ากระบวนการรับรู้ความคิดและความรู้สึกจากเบื้องลึกของ “ใจ” ซึ่งอยู่ในระดับจิตใต้สำนึกนั้น เป็นกระบวนการที่อยู่ในระดับจิตใต้สำนึกซึ่งไม่ได้มีสัมพันธโดยตรงกับหลักการของเหตุและผล ไม่มีความเกี่ยวข้องกับความสามารถในการคิดวิเคราะห์หรือระดับสติปัญญา รวมทั้งไม่มีความเกี่ยวข้องกับสติสัมปชัญญะ

“ใจ” ที่แสดงมโนทัศน์ตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก สามารถจำแนกเป็นความหมายย่อยได้ดังนี้

4.2.1.2.1 ความคิด ความรู้สึก

“ใจ” ไม่เพียงแสดงถึงตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึกเท่านั้น ในบางบริบทยังแสดงถึงความคิดหรือความรู้สึกได้เช่นกัน การขยายความหมายจากความหมายหลักที่แสดงถึงตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึกมาสู่ความหมายย่อยที่แสดงถึงความคิดและความรู้สึกเกิดขึ้นด้วยกระบวนการนามนัย เลคอฟและจอห์นสัน (Lakoff and Johnson 1980: 37) กล่าวว่านามนัยเป็นส่วนหนึ่งในระบบปริซันของมนุษย์เช่นเดียวกับอุปลักษณ์ นามนัยแตกต่างกับอุปลักษณ์ตรงที่นามนัยเป็นการเชื่อมโยงความหมายในแวดวงเดียวกัน โดยใช้ส่วนหนึ่งหรือแง่มุมหนึ่งของสิ่งนั้นเพื่ออ้างถึงความหมายของสิ่งนั้น ซึ่งในที่นี้ก็คือการใช้ผลผลิตมาแทนผู้ผลิต (PRODUCT FOR PRODUCER) นั่นเอง

ตัวอย่างต่อไปนี้จะแสดงให้เห็นว่า “ใจ” แสดงถึงความคิด ความรู้สึก

- (153) ผมอ่านใจคุณไม่ออกจริงๆ
- (154) ในที่สุดกลางดวาก็กระซิบตอบกลับมาเบาๆ แบบที่ทำให้หัวใจคนฟังพองโต และต่อนึกห้ามใจตัวเองแทบตาย ไม่ให้เข็มนมือไปดึงเธอมากอดไว้ อย่างที่อยากจะทำ
- (155) คนเราจะเป็นอย่างนี้บ้างได้ไหมนะ เลิกเบียดเบียนกัน อยู่อย่างรักใคร่ เห็นอกเห็นใจกัน

นอกจากนี้ “ใจ” ยังสามารถแสดงความหมายถึงความคิดและความรู้สึกในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ ความรู้สึกดี กำลังใจ รวมถึงสติ ดังตัวอย่าง

- (156) พลิกบทร้ายกาจคาดไม่ถึง “มาริโ้” ได้ใจผู้ชมเต็มๆ
- (157) ละครค่าวิก 3 เบียด ช่อง 7 วิกหมอชิต ครองใจผู้ชมจกแก้วในภาคอีสาน
- (158) ได้รับทราบอีกทีก็ทางโทรศัพท์ถึงการจากไปของอาเสีย ได้ยินแล้วก็ ใจหาย ทำให้ขาดคนที่จะเถียงกันอย่างออกรสเท่าเทียมกัน
- (159) ลองเดาว่าข้อสอบจะถามอะไร แล้วตั้งคำถามทดสอบตนเองว่าตอบได้หรือไม่ อ่านหนังสือออกเสียงดัง เพื่อเธอจะไม่ ใจลอย

4.2.1.2.2 ความรัก คนรัก

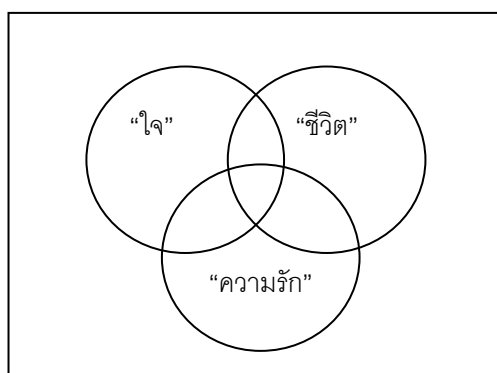
แม้ความรักจะจัดเป็นอารมณ์ความรู้สึกอย่างหนึ่ง แต่ผู้วิจัยได้แยกความหมายย่อยที่แสดงถึงความรักหรือคนรักออกจากความหมายที่แสดงถึงความคิด ความรู้สึก เนื่องจากความหมายย่อยที่แสดงถึงความรักหรือคนรักมีความโดดเด่นมากในระบบบริษานของผู้ใช้ภาษา กล่าวคือ จากข้อมูลภาษาพบว่าคำ “ใจ” ที่ใช้แสดงถึงความหมายความรักหรือคนรักมีอัตราการใช้ค่อนข้างสูง ดังตัวอย่าง

- (160) ใจฉันอยู่กับเธอ แม้จะห่างกันแสนไกลเพียงไหน
- (161) ปัญหาใหญ่สำหรับเรื่องของความสัมพันธ์คือ การที่เราไม่สามารถรู้ได้ว่าอีกฝ่ายนั้น มีใจให้เราหรือไม่

(162) สุขอย่างคนเป็นเจ้าของสาวเป็นเช่นไร เธอเฝ้าเพียรถามอยู่อย่างนั้นเธอสัมผัสกับการแต่ง แต่เธอไม่ได้สัมผัสหัวใจของเจ้าบ่าวเลยแม้แต่น้อย

(163) เขาเป็นคนหลายใจ

ผู้วิจัยมีความเห็นวามโนทัศน์ดังกล่าวนี้เกิดขึ้นมาจากความสัมพันธ์ทางกายภาพระหว่างความรู้สึกรักและอาการของหัวใจ เมื่อมนุษย์เกิดความรู้สึกรักหรือพึงพอใจต่อบุคคลหรือวัตถุ จะเกิดอาการตื่นเต้น ซึ่งจะส่งผลให้อัตราการเต้นของหัวใจเร็วขึ้น ด้วยเหตุนี้ มนุษย์จึงเชื่อมโยงมโนทัศน์ของความรักมาสัมพันธ์กับมโนทัศน์ “ใจ” นอกจากนี้ การที่คนในสังคมให้ความสำคัญกับความรัก ความต้องการและการแสวงหาความรัก ทำให้เกิดมโนทัศน์ที่ว่า ความรักคือชีวิต และเมื่อ “ใจ” เป็นสัญลักษณ์ของการมีชีวิต แวดวงมโนทัศน์ทั้งสาม ได้แก่ “ใจ” “ชีวิต” และ “ความรัก” จึงมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ผู้วิจัยสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

แผนภาพ 4.3 ความสัมพันธ์ของแวดวงมโนทัศน์ “ใจ” “ชีวิต” และ “ความรัก”

เมื่อพิจารณาเกณฑ์การจำแนกความหมายซึ่งวิเวียน เอแวนส์ ได้เสนอไว้ในหนังสือชื่อ *The Structure of Time: Language, Meaning and Temporal Cognition* (Evans, 2004 อ้างถึงใน Evans and Green, 2006: 348-352) พบว่าแม้ว่าความหมายของ “ใจ” ที่แสดงถึงความรัก หรือ คนรัก จะผ่านคุณสมบัติของเกณฑ์การจำแนกความหมายในข้อแรกกล่าวคือ มีคุณสมบัติทางความหมายที่ต่างออกไปจากความหมายที่แสดงถึงอวัยวะที่ใช้คิดหรือรู้สึก แต่ความหมายดังกล่าวกลับไม่ผ่านคุณสมบัติของเกณฑ์การจำแนกความหมายในข้ออื่นๆ ดังนั้นผู้วิจัยจึงไม่พิจารณาแยกความหมายที่แสดงถึงความรักหรือคนรัก ออกเป็นความหมายหลักอีกความหมายหนึ่ง

4.2.1.2.3 ความประพฤติ อุปนิสัย

ตามที่ได้วิจัยได้สรุปกระบวนการเกิดอุปนิสัยและพฤติกรรมของมนุษย์ไว้ในแผนภาพ 3.3 กระบวนการเกิดอุปนิสัยของมนุษย์เริ่มต้นจากการเกิดความคิด จากนั้นความคิดจึงเป็นตัวกำหนดความประพฤติ และเมื่อเกิดความคิดและความประพฤติเดิมๆซ้ำแล้วซ้ำอีกก็จะกลายเป็นความเคยชินและก่อตัวเป็นอุปนิสัยในที่สุด และตัวทำหน้าที่ความคุมความรู้สึกนึกคิดก็คือ “ใจ” เมื่อความรู้สึกนึกคิดที่เกิดขึ้นถูกเก็บไว้ใน “ใจ” เป็นเวลานาน ความรู้สึกนึกคิดเหล่านี้จะเป็นตัวกระตุ้นให้ปฏิบัติพฤติกรรมซ้ำๆ จนกลายเป็นอุปนิสัยของแต่ละบุคคล ดังนั้น “ใจ” จึงถูกนำมาใช้แทนความหมาย “ความประพฤติและอุปนิสัยของมนุษย์” ซึ่งกระบวนการนามนัยเป็นกระบวนการสำคัญที่ทำให้เกิดการขยายความหมาย กล่าวคือ เป็นการนำผลผลิตมาแทนผู้ผลิต (PRODUCT FOR PRODUCER) นั่นเอง ตัวอย่างของ “ใจ” ที่แสดงความหมายถึงความประพฤติและอุปนิสัย ได้แก่

- (164) ใจดี
- (165) ใจแคบ
- (166) ใจเด็ด
- (167) ใจเย็น
- (168) ใจยักษ์ใจมาร
- (169) ใจไม่ไ้ระกำ

4.2.1.3 ศูนย์กลาง

จากข้อมูลภาษาที่ได้รวบรวมมา พบว่า “ใจ” แสดงมโนทัศน์ศูนย์กลางของวัตถุหรือสถานที่ เช่น “ใจมือ”, “ใจผัก”, “ใจเมือง” และยังพบ “ใจ” ปรากฏร่วมกับหน่วยคำ “กลาง” รวมเป็นคำประสม “ใจกลาง” แสดงความหมายว่าศูนย์กลางหรือตรงกลาง เช่น “ใจกลางเมือง” เป็นต้น

นอกจากนี้ “ใจ” ยังแสดงมโนทัศน์ศูนย์กลางของสิ่งที่เป็นนามธรรมอีกด้วย เช่น “ใจความ” ซึ่งหมายถึงส่วนสำคัญของเนื้อความ เป็นต้น และยังพบ “ใจ” ที่แสดงมโนทัศน์ศูนย์กลางของสิ่งที่เป็นนามธรรมปรากฏร่วมกับหน่วยคำ “หัว” รวมเป็นคำประสม “หัวใจ” เพื่อแสดงมโนทัศน์เดียวกันอีกด้วย

(170) คุณภาพและบริการคือหัวใจของเรา

(171) นักเรียนเป็นหัวใจของการจัดการศึกษา

ผู้วิจัยสรุปคุณสมบัติของ “ใจ” ที่แสดงมโนทัศน์ศูนย์กลางได้ดังนี้

[+ตรงกลาง]

[+ศูนย์รวม]

[+สำคัญที่สุด]

กล่าวโดยสรุป ความหมายของ “ใจ” สามารถจำแนกเป็น 3 ความหมายหลัก ได้แก่ “อวัยวะหัวใจ” “ตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก” และ “ศูนย์กลาง” ผู้วิจัยสรุปคุณสมบัติทาง ความหมายของแต่ละความหมายของ “ใจ” ไว้ดังนี้

“อวัยวะหัวใจ”	“ตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก”	“ศูนย์กลาง”
[+อวัยวะ]	[+ตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก]	
[+มีพื้นที่ว่าง]	[+มีพื้นที่ว่าง]	
[+ตั้งอยู่กลางทรวงอก]	[+ตั้งอยู่ที่หัวใจ]	[+ตรงกลาง]
[+เคลื่อนไหวเมื่อมีชีวิต]	[+เคลื่อนไหวเมื่อถูกกระตุ้น ด้วยอารมณ์ความรู้สึก]	
	[+ที่ตั้งของความคิดและ ความรู้สึก]	
[+ควบคุมชีวิต]	[+ควบคุมการกระทำและ พฤติกรรม]	[+ศูนย์รวม] [+สำคัญที่สุด]

ตาราง 4.1 คุณสมบัติทางความหมายของแต่ละความหมายของ “ใจ”

4.2.2 กระบวนการขยายความหมายของ “ใจ”

ผู้วิจัยจำแนกกระบวนการขยายความหมายของ “ใจ” เป็นสองขั้นตอนต่อไปนี้

4.2.2.1 ความหมาย “อวัยวะหัวใจ” สู่ความหมาย “ตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก”

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ในการพิจารณากระบวนการขยายความหมายจาก ความหมาย “อวัยวะหัวใจ” สู่ความหมาย “ตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก” ของคำ “ใจ” จะต้องทำความเข้าใจมโนทัศน์ของคำ “จิต” ด้วย เนื่องจากมโนทัศน์ของคำทั้งสองมีความสัมพันธ์กัน ในทางพุทธศาสนามีความเชื่อว่า “จิต” คือตัวหน้าที่คิดและรับรู้อารมณ์ ดังนิยามของจิตที่ว่า “จิต หมายถึง ธรรมชาติที่รู้อารมณ์, สภาพที่นึกคิด, ความคิด, ใจ” (พระพรหมคุณาภรณ์ [ป. อ. ปยุตฺโต], 2551: 62) จิตมีที่ตั้งอยู่ที่หทัยวัตถุ อันหมายถึง ที่ตั้งแต่ใจ คือหัวใจ (พระเทพเวที [ประยูร ษฏ์ ปยุตฺโต], 2532: 84)

กระบวนการขยายความหมายจาก ความหมาย “อวัยวะหัวใจ” สู่ความหมาย “ตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก” เกิดขึ้นเมื่อผู้ใช้ภาษาอาศัยอุปลักษณ์ “ใจ คือ ภาชนะ” เพื่อเทียบโยงมโนทัศน์ “อวัยวะหัวใจ” ไปสู่มโนทัศน์ “ที่ตั้งแห่งจิต” เลคอฟและจอห์นสัน (Lakoff and Johnson, 1980: 12-13) อธิบายไว้ว่า กระบวนการอุปลักษณ์เกิดจากการที่ผู้ใช้ภาษาพยายามอธิบายหรือทำความเข้าใจมโนทัศน์ที่เป็นนามธรรม โดยอาศัยมโนทัศน์อีกมโนทัศน์หนึ่งที่มีความเป็นรูปธรรมกว่า มาเป็นแบบเปรียบเทียบ อุปลักษณ์จึงมีลักษณะเป็นการเทียบโยงข้ามแควดวงมโนทัศน์ที่ต่างกัน และกระบวนการขยายความหมายของคำ “ใจ” ในขั้นตอนนี้ก็เกิดจากการที่ผู้ใช้ภาษาอาศัยอุปลักษณ์ “ใจ คือ ภาชนะ” เพื่อเทียบโยงคุณสมบัติทางความหมายของมโนทัศน์ต้นเค้า (source domain) ที่แสดงถึง “อวัยวะหัวใจ” ไปสู่มโนทัศน์เป้าหมาย (target domain) ที่แสดงถึง “ที่ตั้งแห่งจิต” ผู้ใช้ภาษาสามารถรับรู้ถึงความสอดคล้องระหว่างแควดวงมโนทัศน์ทั้งสอง การเทียบโยงดังกล่าวตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า “ใจ” เป็นที่ตั้งแห่ง “จิต” อันมีหน้าที่คิดและรับรู้อารมณ์ความรู้สึกต่างๆ ผู้วิจัยแสดงการเทียบโยงดังตารางต่อไปนี้

แฉวงมโนทัศน์ต้นค้ำ “อวัยวะหวัใจ”		แฉวงมโนทัศน์ป้ำหมาย “ที่ตั่งแห่งจิต”
อวัยวะ	→	ภำชนะ
มีพื้นที่ว้าง	→	มีพื้นที่ว้าง
ตั่งอยู่กัลวงทรวงอก	→	ตั่งอยู่ที่หวัใจ
เคล็อนไหวเมื่อมีชีวิต	→	เคล็อนไหวเมื่อถูกกระตุ้นด้วยอำรมณ์ ควำมรู้สึ้ก

ตารำง 4.2 กระบวนกำรเทียบโยงจำกมโนทัศน์ “อวัยวะหวัใจ” ไปสู่มโนทัศน์ “ที่ตั่งแห่งจิต” ของค้ำ “ใจ”

ด้วยมโนทัศน์ดั่งกล่ำว ผู้ใช้ภำษำจึงสะท้อนควำมคิด ควำมเชื่อเหล่านี้ออกมำใน รุปแบบกำรใช้ภำษำ เมื่อ “จิต” มีที่ตั่งอยู่ที่ “หทัยวัตถุ” หรือ “ใจ” ทั้งสองจึงมีควำมสัมพันธ์กับกำร รับรู้ถึงอำกรำงควำมคิด อำรมณ์ และควำมรู้สึ้ก ดั่งจะเห็นได้จำกค้ำประสม “จิตใจ” ซึ่งหมำยถึง ใจ, อำรมณ์ทำงใจ (รำชบัณทิตยสถำน, 2546) นอกจำกนี้ยังมีสำนวนอื่กจำนวนหนึ่งที่ใช้ค้ำ “จิต” และ “ใจ” ร่วมกัน

(172) ร่วมจิตร่วมใจ

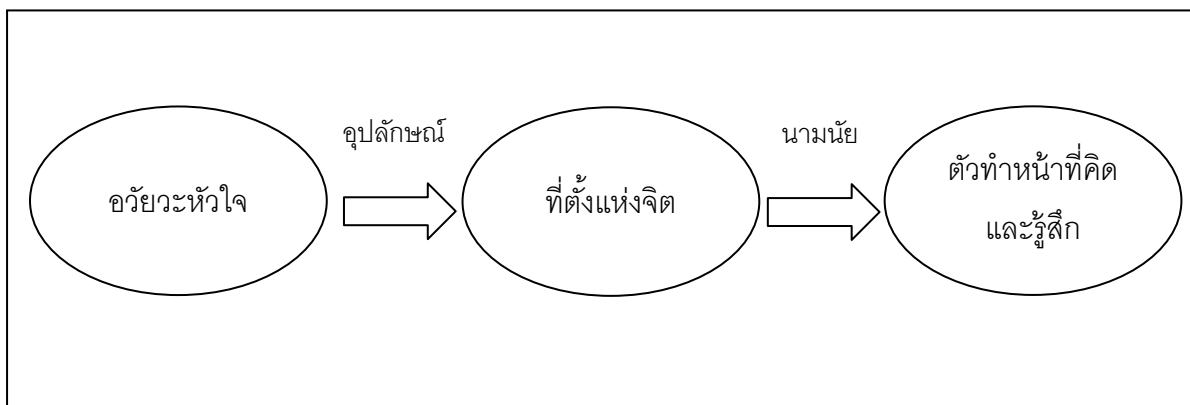
(173) จับจิตจับใจ

(174) จิตใจดีงำม

(175) จิตใจเข้มแข็ง

ด้วยควำมสัมพันธ์ของค้ำ “ใจ” และ “จิต” ดั่งตัวอย่างข้างต้น กระบวนกำรทำงปริ ชำนที่เกิด้ขึ้นต่อมำกก็คือกระบวนกำรนำมณัย กล่ำวคือ ผู้ใช้ภำษำใช้ “ใจ” อันเป็นที่ตั่งของ “จิต” เพื่อแทนควำมหมำยของ “จิต” ซึ่งกระบวนกำรนี้เป็นกระบวนกำรนำมณัยแบบ ภำชนะแทนสิ่งที ปรอจู่ในภำชนะ (CONTAINER FOR CONTENT) (Cruse, 2000: 212) ทำให้ “ใจ” ขยำย ควำมหมำยไปสู “ตัวทำหน้ำที่คิดและรู้สึ้ก”

กล่าวโดยสรุป กระบวนการขยายความหมายจาก ความหมาย “อวัยวะหัวใจ” สู่ ความหมาย “ตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก” เกิดขึ้นด้วยกระบวนการทางปริชานสองรูปแบบ ได้แก่ กระบวนการอุปลักษณะ ซึ่งทำให้ความหมายที่แสดงถึง “อวัยวะหัวใจ” ขยายความหมายไปสู่ ความหมาย “ที่ตั้งแห่งจิต” และกระบวนการนามนัย ซึ่งทำให้คำ “ใจ” ขยายความหมายไปสู่ “ตัว ทำหน้าที่คิดและรู้สึก” ผู้วิจัยสรุปขั้นตอนการขยายความหมายเป็นแผนภาพดังนี้

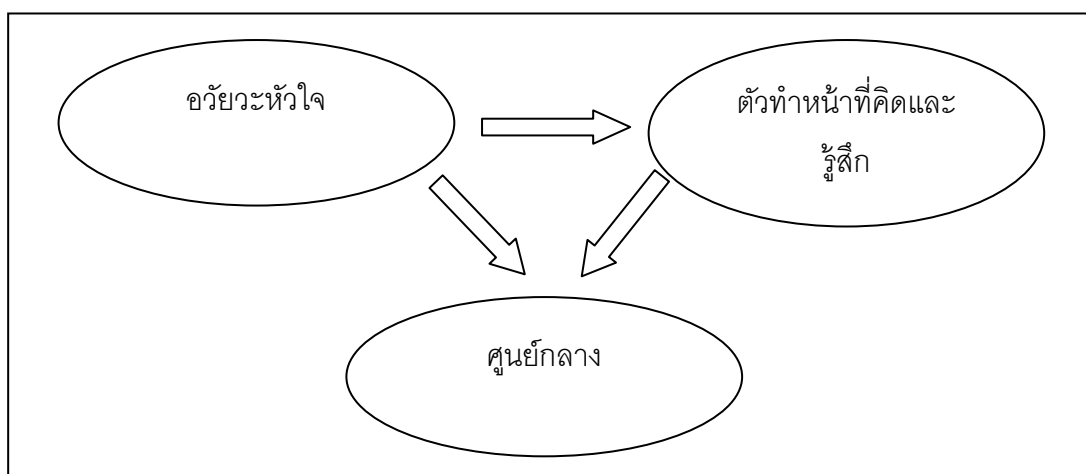
แผนภาพ 4.4 กระบวนการขยายความหมายของ “ใจ” จาก “อวัยวะหัวใจ” ไปสู่ “ตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก”

4.2.2.2 ความหมาย “อวัยวะหัวใจ” และ “ตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก” สู่ความหมาย “ศูนย์กลาง”

กระบวนการสำคัญที่ทำให้เกิดการขยายความหมายจากความหมายหลักทั้งสอง มาสู่ความหมายใหม่ที่แสดงถึงศูนย์กลาง ได้แก่ กระบวนการนามนัย เลคอฟและจอห์นสัน (Lakoff and Johnson, 1980: 35-39) กล่าวว่านามนัยเป็นปรากฏการณ์ทางภาษาที่สะท้อนระบบปริชานของผู้ใช้ภาษา โดยการที่ผู้ใช้ภาษากล่าวถึงสิ่งหนึ่งเพื่ออ้างอิงถึงอีกสิ่งหนึ่งที่อยู่ในแวดวงมโนทัศน์เดียวกัน ในกรณีนี้ ผู้ใช้ภาษาใช้คำ “ใจ” เพื่ออ้างอิงถึงคุณสมบัติหนึ่งจากหลายๆคุณสมบัติของ “ใจ” ซึ่งได้แก่คุณสมบัติที่แสดงถึงตำแหน่งที่ตั้งบริเวณกลางทรวงอก การเชื่อมโยงลักษณะนี้เป็นการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งของกับคุณสมบัติบางประการของสิ่งของ ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้ผู้ใช้ภาษาตีความไปยังอีกความหมายหนึ่ง และอนุมานจากรูปภาษาได้โดยอัตโนมัติ ดังในตัวอย่างที่ (133) ใจเมือง ซึ่งมีความหมายว่า ศูนย์กลางของเมือง ผู้ใช้ภาษาสามารถตีความและอนุมานได้โดยอัตโนมัติว่าความหมายที่กล่าวถึงมิใช่ความหมายของอวัยวะหัวใจหรือตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก หากแต่แสดงถึงตำแหน่งอันตั้งอยู่บริเวณศูนย์กลาง

นอกจากนี้ ความหมายของ “ใจ” ยังสามารถแสดงถึงศูนย์กลางของสิ่งที่เป็นนามธรรมได้อีกด้วย ซึ่ง “ใจ” ที่แสดงถึงศูนย์กลางมักจะปรากฏร่วมกับหน่วยคำ “หัว” รวมเป็นคำประสม “หัวใจ” ดังตัวอย่างที่ (170) คุณภาพและบริการคือหัวใจของเรา กระบวนการขยายความหมายในขั้นตอนนี้เกิดขึ้นจากกระบวนการนามนัยเช่นเดียวกัน กล่าวคือ ผู้ใช้ภาษาใช้คำ “ใจ” เพื่ออ้างถึงคุณสมบัติ [+ควบคุมชีวิต] และคุณสมบัติ [+ควบคุมการกระทำและพฤติกรรม] การเชื่อมโยงในลักษณะนี้เป็นการเชื่อมโยงสิ่งของกับคุณสมบัติบางประการของสิ่งของ กล่าวคือ ผู้ใช้ภาษาอาศัยคำ “ใจ” เพื่อใช้แทนคุณสมบัติทางความหมายทั้งสอง กระบวนการเช่นนี้ทำให้เกิดการเทียบเคียงคุณสมบัติทางความหมายไปสู่คุณสมบัติที่แสดงถึง [+ศูนย์รวม] และ [+สำคัญที่สุด] ในความหมายของ “ใจ” ที่แสดงถึง “ศูนย์กลาง”

สำหรับกระบวนการขยายความหมายของ “ใจ” ผู้วิจัยสรุปเป็นแผนภาพดังนี้

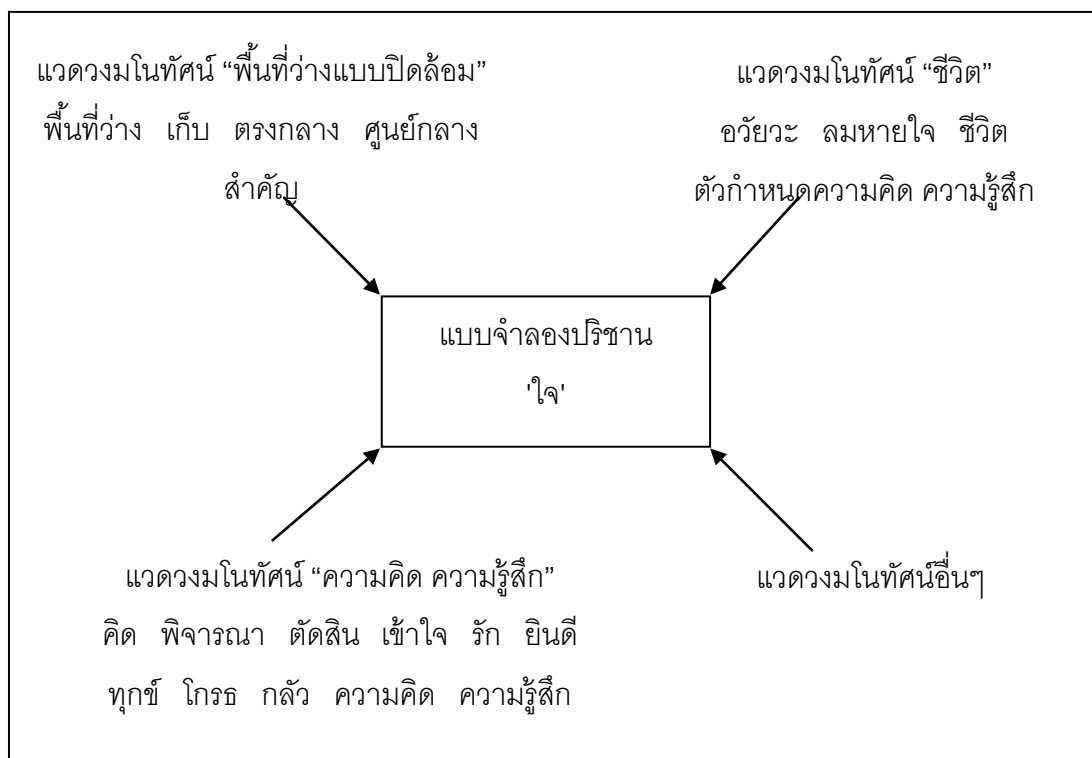

แผนภาพ 4.5 กระบวนการขยายความหมายของ “ใจ”

4.3 แบบจำลองปริธานของ “ใจ”

อรรถศาสตร์ปริธานเชื่อว่า ประสบการณ์ต่างๆ ที่มนุษย์ได้รับจะถูกเก็บเอาไว้ในระบบปริธานของมนุษย์ในรูปแบบมโนทัศน์ และมโนทัศน์ต่างๆ ในระบบปริธานของมนุษย์ก็จะถูกเก็บไว้อย่างเป็นระบบตามหมวดหมู่ของโครงสร้างความรู้ ทำให้เกิดเป็นโครงสร้างที่มีความสลับซับซ้อน อุงเกอร์และชมิท (Ungerer and Schmid, 1996: 47-48) เรียกประสบการณ์หนึ่งที่มนุษย์เก็บไว้ในสมองว่า แบบจำลองปริธาน (cognitive model) อุงเกอร์และชมิทกล่าวว่าแบบจำลองปริธานหนึ่งๆ จะเชื่อมโยงกับแบบจำลองปริธานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในลักษณะเครือข่าย (network) ที่อยู่ในระบบปริธานของมนุษย์

ผู้วิจัยพบว่า มโนทัศน์ของ “ใจ” มีความเชื่อมโยงกับแวดวงมโนทัศน์อื่นๆหลายมโนทัศน์ ได้แก่ แวดวงมโนทัศน์ความคิดความรู้สึก แวดวงมโนทัศน์ชีวิต แวดวงมโนทัศน์พื้นที่ว่างแบบปิดล้อม และแวดวงมโนทัศน์อื่นๆ แวดวงมโนทัศน์ต่างๆเหล่านี้ถูกนำมาสัมพันธ์เชื่อมโยงเข้าไว้ด้วยกัน อย่างเป็นระบบในระบบปริธานของผู้ใช้ภาษา ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปแบบจำลองปริธานของมโนทัศน์ “ใจ” ไว้ดังนี้

แผนภาพ 4.6 แบบจำลองปริธานของ “ใจ”

แบบจำลองปริธานข้างต้นแสดงให้เห็นว่า มโนทัศน์ “ใจ” มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับแวดวงมโนทัศน์อื่นๆ ได้แก่ แวดวงมโนทัศน์ความคิดความรู้สึก แวดวงมโนทัศน์ชีวิต แวดวงมโนทัศน์พื้นที่ว่างแบบปิดล้อม และแวดวงมโนทัศน์อื่นๆ ซึ่งผู้วิจัยจะอธิบายรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.3.1 แวดวงมโนทัศน์ชีวิต

ปัจจัยหลักที่ทำให้มโนทัศน์ “ใจ” และมโนทัศน์ “ชีวิต” มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันในระบบปริธานของผู้ใช้ภาษามีสองประการได้แก่ ประการแรก “ใจ” เป็นสัญลักษณ์ของการดำรงอยู่ของชีวิต และประการที่สอง “ใจ” เป็นตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก

ปัจจัยประการแรกที่เชื่อมโยงมโนทัศน์ “ใจ” มาเกี่ยวข้องกับมโนทัศน์ชีวิต ได้แก่ ความเข้าใจว่า “ใจ” หรือหัวใจเป็นสัญลักษณ์ของการดำรงอยู่ของชีวิต เนื่องจากหัวใจเป็นลักษณะทางกายภาพที่ผู้ใช้ภาษาสามารถสังเกตเห็นได้ トラバドที่ “ใจ” ยังคงทำงาน นั่นก็หมายความว่าชีวิตยังคงอยู่ แต่เมื่อใดก็ตามที่ “ใจ” หยุดทำงาน ก็หมายถึงการสิ้นสุดชีวิต ดังนั้น “ใจ” จึงมีความสัมพันธ์กับชีวิต ดังตัวอย่าง

(176) จงสู้และอดทน หากยังมีลมหายใจ

(177) คุณปู่สิ้นใจลงแล้วอย่างสงบ

“ลมหายใจ” เป็นสัญลักษณ์หนึ่งที่แสดงการดำรงอยู่ของชีวิต เนื่องจากลมหายใจเป็นเครื่องแสดงว่าหัวใจยังคงทำงานสูบฉีดโลหิตไปเลี้ยงส่วนต่างๆ ของร่างกาย หากยังมีลมหายใจออกจากหัวใจ ก็หมายความว่ายังคงมีชีวิตอยู่ หากไม่มีลมหายใจหรือหัวใจหยุดทำงานก็หมายถึงการสิ้นสุดชีวิต

ปัจจัยประการที่สอง ได้แก่ ความเชื่อที่ว่า “ใจ” เป็นตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก เนื่องจากมโนทัศน์ชีวิตไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการมีลมหายใจเท่านั้น หากยังครอบคลุมไปถึงกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตด้วย โดยเฉพาะกิจกรรมทางความคิด ซึ่งผู้ใช้ภาษามโนทัศน์ว่าสิ่งมีชีวิตที่มีหัวใจเป็นสิ่งมีชีวิตที่สามารถดำเนินกิจกรรมทางความคิดได้ ดังตัวอย่าง

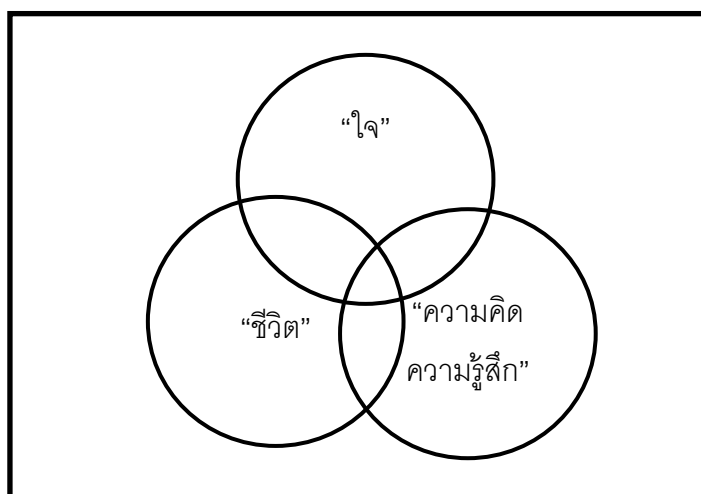
(178) หมามันดีใจเพราะลูกแบ่งขนมให้มัน

ด้วยเหตุนี้มโนทัศน์ “ใจ” จึงสัมพันธ์กับมโนทัศน์ชีวิตในด้านอารมณ์ความรู้สึกด้วย ดังจะพบได้จากคำประสม “ชีวิตจิตใจ” ซึ่งแสดงความหมายถึงชีวิตในแง่ของความรู้สึกนึกคิด ดังตัวอย่าง

(179) ลูกเราไม่เป็นอะไรก็ดีแล้ว รถมะมันเหล็ก ไม่มีชีวิตจิตใจเหมือนลูกเธอนะ

(180) เธอหลงใหลการเดินทางเป็นชีวิตจิตใจ ทั้งการเดินทางท่องเที่ยวในประเทศและต่างประเทศ

ด้วยเหตุนี้ มโนทัศน์ “ใจ” “ชีวิต” และ “ความคิด ความรู้สึก” จึงมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันในระบบปริธานของผู้ใช้ภาษา ซึ่งผู้วิจัยสรุปเป็นแผนภาพดังนี้

แผนภาพ 4.7 ความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ “ใจ” “ชีวิต” และ “ความคิด ความรู้สึก”

ด้วยความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ทั้งสามทำให้พบอุปลักษณะที่สะท้อนมโนทัศน์ที่สำคัญของ “ใจ” ได้แก่ อุปลักษณะ “ใจ คือ มนุษย์” กล่าวคือ “ใจ” เป็นตัวแทนของมนุษย์ทั้งในแง่ของการมีชีวิตอยู่และการดำเนินกิจกรรมทางความรู้สึกนึกคิด ดังตัวอย่าง

- (181) ที่เป็นอย่างนี้ก็เพราะใจมันเรียกร้อง
- (182) ลูกคือดวงใจของพ่อแม่
- (183) พ่อแม่ทำทุกอย่างให้ลูกด้วยใจ
- (184) ปากกับใจไม่ตรงกัน

ตัวอย่าง (181) แสดงให้เห็นว่า “ใจ” ก็คือตัวตนของมนุษย์ ส่วนในตัวอย่าง (182) และ (183) แสดงว่า “ใจ” คือตัวตนของมนุษย์ที่หมายรวมถึงทั้งชีวิตและความรู้สึก “ใจ” ยังแสดงถึงตัวตนที่แยกออกจากร่างกาย สิ่งที่ร่างกายแสดงออกอาจไม่ใช่สิ่งที่ “ใจ” หรือตัวตนของมนุษย์คิดหรือต้องการ ดังตัวอย่าง (184)

4.3.2 แวดวงมโนทัศน์ความคิดความรู้สึก

ด้วยความเชื่อของผู้ใช้ภาษาที่ว่า “ใจ” เป็นตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก กิจกรรมทางความคิดต่างๆ ล้วนเกิดขึ้นและตั้งอยู่ที่ “ใจ” ดังนั้นมโนทัศน์ “ใจ” จึงมีความสัมพันธ์กับแวดวงมโนทัศน์ความคิดความรู้สึก ในมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษา “ใจ” คือตัวหลักในการดำเนินกิจกรรมทาง

ความคิด ความรู้สึก กล่าวคือ “ใจ” มีหน้าที่ในการรับรู้อารมณ์ความรู้สึก ทั้งความรู้สึกยินดี ความทุกข์ ความรัก ความคิดถึง ความกังวล ดังตัวอย่าง

- (185) น้ำตาแห่งความปลื้มใจได้ไหลออกมาอย่างไม่รู้ตัว
- (186) หมาของใครใคร่กรีก ถ้านั่งสะอึกของป่าแหหายไป แกก็คงเศร้าใจอยากได้คืน
- (187) รับปรึกษาปัญหาหัวใจ
- (188) เขากะพริบตาถี่ๆ เพื่อปรับสายตา ในใจยังหวนนึกถึงความทรงจำจากส่วนลึกที่ยังคงวนเวียนอยู่ในภาพฝันซ้ำแล้วซ้ำเล่า
- (189) วิมลดาแอบซักทหารก็พบว่าเจ้าชายขึ้นไปโมโรโรบาร์ชาตั้งแต่เมื่อเช้า เลยไม่รู้จะโล่งใจหรือเสียใจดีที่ไม่ได้ไปกับเขา
- (190) หญิงสาวคิดได้อย่างนั้นก่อนจะกลับมานั่งวนกับการทำงานของตัวเองต่อ พักเดียวก็ต้องวางมันทิ้ง เพราะรู้ว่าใจเธอตอนนี้พะวงกับสิ่งที่กำลังจะเกิดในวันพรุ่งนี้เสียแล้ว

นอกจากนี้ “ใจ” ยังมีหน้าที่ คิด พิจารณาด้วยกระบวนการแบบตรรกะ อาทิ การคิด การรับรู้ การทำความเข้าใจ ดังตัวอย่าง

- (191) วิทวัสสะดุดใจกับคำบอกของเพื่อนเล็กน้อย เมื่อใจคิดไปถึงว่าใครหนอจะเป็นคนกล่าวหาเพื่อนในเรื่องนี้
- (192) หญิงสาวเงยหน้าขึ้นพินิจดูดวงหน้านั้น รับรู้ขึ้นมาอย่างเงิบๆ ในใจของตนเองว่า ในคำพูดและท่าทีที่แสนจะอ่อนโยนใจดีของชายหนุ่มผู้นี้ แท้จริงแล้วมีความมั่นคง ยืนหยัดในความเห็นและความต้องการของตนเองอย่างมากมาย
- (193) ก่อนที่จะเข้าใจถึงปัญหาการเรียนในเด็ก คุณควรจะทำความเข้าใจว่า วิธีการเรียนรู้อะไรของเด็กทั่วไปเป็นอย่างไร เพื่อคุณจะได้วิเคราะห์ได้ว่าลูกของคุณมีปัญหาตรงจุดไหน

นอกจากนี้ “ใจ” ยังเป็นที่ตั้งของความรู้สึกนึกคิด ซึ่งความรู้สึกนึกคิดที่ถูกเก็บไว้ในใจเป็นเวลานานก็จะกลายเป็นความคิดจากเบื้องลึกของจิตใจหรืออุปนิสัยของแต่ละบุคคล ตัวอย่างเช่น

- (194) มีอะไรอีกล่ะ ดูพูดเข้า คนรับใช้บังเกิดเกล้าจริงๆ ไม่มีความอ่อนน้อมถ่อมตนอยู่ในหัวใจบ้างเลย
- (195) แล้วสอนว่าอย่าไว้ใจมนุษย์ มันแสนสุดลึกล้ำเหลือกำหนด
ถึงแถววัลย์พันเกี่ยวที่เลี้ยวลด ก็ไม่คดเหมือนหนึ่งในน้ำใจคน

4.3.3 แวดวงมโนทัศน์พื้นที่ว่างแบบปิดล้อม

มโนทัศน์ “ใจ” มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับแวดวงมโนทัศน์พื้นที่ว่างแบบปิดล้อมได้ด้วยตำแหน่งที่ตั้งของ “ใจ” ซึ่งผู้ใช้ภาษามีความเชื่อว่า “ใจ” หรือ “หัวใจ” เป็นอวัยวะภายในร่างกายมนุษย์ที่ตั้งอยู่บริเวณกลางทรวงอกค่อนไปทางด้านซ้าย ทำให้เกิดมโนทัศน์ในปริซันของผู้ใช้ภาษาว่า “ใจ” ตั้งอยู่ตรงกลางของร่างกาย ซึ่งส่งผลให้มโนทัศน์ “ใจ” ขยายความหมายไปสู่ความหมายที่แสดงถึง ศูนย์กลาง หรือ ตรงกลาง

ด้วยอุปลักษณะ “ใจ คือ มนุษย์” ในปริซันของผู้ใช้ภาษา ทำให้ผู้ใช้ภาษาเกิดมโนทัศน์ในการแบ่งแยกขอบเขตระหว่างตัวมนุษย์กับสิ่งที่อยู่ภายนอก กล่าวคือสิ่งที่ถูกเก็บอยู่ใน “ใจ” ก็คือสิ่งที่อยู่ในตัวมนุษย์ ซึ่งไม่ได้เปิดเผยออกมาสู่โลกภายนอก ดังตัวอย่าง

- (196) ฉันรู้สึกว่าการอ่านในใจทำให้เราเข้าใจเนื้อหาได้มากกว่าการอ่านออกเสียง
- (197) รักของฉันได้เพียงแค่คิดในใจ หากว่าพูดออกไปกลัวว่าจะเสียใจกลัวต้องเสียเธอไป

นอกจากนี้ เนื่องด้วยมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาที่มีต่อรูปร่างลักษณะของ “ใจ” กล่าวคือ ผู้ใช้ภาษาอาศัยอุปลักษณะ “ใจ คือ ภาชนะ” เพื่อทำความเข้าใจรูปร่างลักษณะของ “ใจ” ซึ่งการทำความเข้าใจเช่นนี้เป็นการทำความเข้าใจโดยอาศัยมุมมองของแวดวงมโนทัศน์พื้นที่ ผู้ใช้ภาษามองว่า “ใจ” เป็นเหมือนภาชนะ ซึ่งมีพื้นที่ว่างภายใน สามารถบรรจุสิ่งต่างๆ เข้าไปได้ ดังตัวอย่าง

- (198) ใจกว้างตั้งแม่น้ำ

- (199) เขาพูดด้วยความหวังในใจที่เต็มเปี่ยม
- (200) ฉันมีความในใจที่อยากบอกเธอ
- (201) การเป็นผู้นำที่ดีนั้นจะต้องเข้าไปนั่งอยู่ในหัวใจคน ไม่ใช่นั่งอยู่บนหัวคน

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาที่มีต่อ “ใจ” ว่า “ใจ” เป็นเหมือนภพณะที่มีความตื่น ลึก กว้าง แคล ทั้งยังสามารถบรรจุสิ่งต่างๆไว้ภายในได้

แบบจำลองปริธานของ “ใจ” เกิดขึ้นจากการที่ผู้ใช้ภาษาพยายามทำความเข้าใจมโนทัศน์หนึ่งๆโดยอาศัยมโนทัศน์ที่เป็นรูปธรรมมากกว่าเป็นแบบเปรียบเทียบ กระบวนการดังกล่าวเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในระบบปริธานของผู้ใช้ภาษา ก่อให้เกิดการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างคำ “ใจ” กับแวดวงมโนทัศน์ทั้งสาม ได้แก่ แวดวงมโนทัศน์ “ชีวิต” แวดวงมโนทัศน์ “ความคิด ความรู้สึก” และแวดวงมโนทัศน์ “พื้นที่ว่างแบบปิดล้อม”

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ปัจจัยทางด้านสังคม วัฒนธรรมและความเชื่อ เป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดกระบวนการสร้างมโนทัศน์ของคำ “ใจ” อุงเกอร์และชมิท (Ungerer and Schmid, 1996: 50) กล่าวว่าแบบจำลองปริธาน (cognitive model) ของมโนทัศน์หนึ่งๆจะแตกต่างกันไปตามสภาพสังคมและวัฒนธรรมที่บุคคลดำรงชีวิตอยู่ ทั้งนี้ ความคิดและความเชื่อจะเป็นพื้นฐานในการก่อร่างแบบจำลองปริธานขึ้น

ในสังคมไทย ความคิดความเชื่อที่มีผลต่อมโนทัศน์ของคำ “ใจ” ได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับพุทธศาสนา พุทธศาสนามีความสัมพันธ์กับสังคมไทยมาเป็นเวลายาวนาน พระพุทธศาสนาเริ่มเข้ามาสู่ประเทศไทยตั้งแต่เมื่อประมาณช่วงพุทธศตวรรษที่ 3 ซึ่งพระเจ้าอโศกมหาราช กษัตริย์ของอินเดีย ได้ส่งพระสมณทูตไปเผยแผ่พุทธศาสนายังดินแดนต่างๆ ซึ่งรวมถึงดินแดนสุวรรณภูมิ อันเป็นดินแดนที่ตั้งของประเทศไทยในปัจจุบัน หลักฐานสำคัญซึ่งเป็นเครื่องพิสูจน์ถึงการที่พระพุทธศาสนาเข้ามาสู่ดินแดนประเทศไทย ได้แก่ พระปฐมเจดีย์ในจังหวัดนครปฐม นับตั้งแต่นั้นมา พระพุทธศาสนาก็ได้รับการทำนุบำรุงอย่างต่อเนื่องมาทุกยุคทุกสมัย จนเจริญรุ่งเรืองมาตามลำดับ และมีความสัมพันธ์อันแนบแน่นกับสังคมไทย

ในทางพุทธศาสนามีการแยกองค์ประกอบของชีวิตออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่เป็นรูปธรรม ซึ่งเกี่ยวข้องกับร่างกายและสสาร และส่วนที่เป็นนามธรรม ซึ่งเกี่ยวข้องกับจิตใจ ดังจะพบได้จากคำสอนเรื่องเบญจขันธ์ ที่แบ่งชีวิตออกเป็น 5 องค์ประกอบ ได้แก่ รูปขันธ์ หรือ ส่วนประกอบ

ฝ่ายรูปธรรมทั้งหมด นอกจากนี้ยังประกอบไปด้วย เวทนาขันธ สัญญาขันธ สังขารขันธ และ วิญญาณขันธ ซึ่งเป็นส่วนที่เป็นนามธรรม คือ จิต และสิ่งที่เกี่ยวเนื่องกับจิต (ได้แก่ เจตสิก) ซึ่ง นิยามของ “จิต” ในทางพุทธศาสนาคือธรรมชาติที่รู้อารมณ์, สภาพที่นึกคิด, ความคิด, ใจ” (พระ พรหมคุณาภรณ์ [ป. อ. ปยุตฺโต], 2551: 62) จิตมีที่ตั้งอยู่ที่หทัยวัตถุ อันหมายถึง ที่ตั้งแต่ใจ คือ หัวใจ (พระเทพเวที [ประยุทธ์ ปยุตฺโต], 2532: 84)

ในทางพุทธศาสนามีความเชื่อว่าจิตใจหรือใจ เป็นองค์ประกอบหนึ่งของชีวิต มีหน้าที่รับรู้ ความรู้สึกต่างๆ (เวทนาขันธ) กำหนดรู้และจดจำอารมณ์ (สัญญาขันธ) ประจักษ์ความคิด (สังขาร ขันธ) รวมทั้งรู้แจ้งในอารมณ์ต่างๆ (วิญญาณขันธ) แนวความคิดเกี่ยวกับ “จิต⁴” ในพุทธศาสนา นี้เองมีอิทธิพลต่อมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาที่มีต่อคำ “ใจ” ผู้ใช้ภาษาอาศัยความคิดและความเชื่อ เหล่านี้เป็นพื้นฐานในการเทียบโยงความหมายจากแวดวงมโนทัศน์ “อวัยวะหัวใจ” ไปสู่แวดวงมโน ทัศน์ “ตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก” ส่งผลให้ความหมายที่เกิดขึ้นใหม่เป็นความหมายที่มีความจำเพาะ ทางวัฒนธรรม

กล่าวโดยสรุป ความเชื่อทางวัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อการสร้างมโนทัศน์ของคำ ผู้วิจัยมี ความเห็นว่า กระบวนการสร้างมโนทัศน์ของคำ “ใจ” ในภาษาไทยได้รับอิทธิพลจากความเชื่อและ คำสอนในทางพุทธศาสนา ก่อเกิดเป็นโครงสร้างมโนทัศน์ในแบบจำลองปริชาณของผู้ใช้ภาษา

⁴เนื่องจากคำ “จิต” มักปรากฏใช้ร่วมกับ “ใจ” ดังนั้นจึงอนุมานได้ว่าคำทั้งสองน่าจะมีความหมายใกล้เคียงกัน ประพจน์ อัครวิ รุฬหาร และ สุวรรณ สถาอานันท์ (2535: 313) ได้ให้ความเห็นไว้ว่า “พิจารณาตามหลักฐานทางภาษา เมื่อมีคำประสมว่า จิตใจ ความหมายของคำว่า จิต และ ใจ ก็ควรจะใกล้เคียงกัน คือหมายถึง ส่วนที่เป็นธาตุรู้ คิด รู้สึก เมื่อนำมาใช้แยกกัน ความหมายก็คงอยู่ในแนวเดียวกัน แต่มีลักษณะต่างกันในระยะเยียด”

บทที่ 5

การศึกษาเปรียบเทียบความหมายของ 心 xīn และ “ใจ”

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับมโนทัศน์ของ 心 xīn ในบทที่ 3 และมโนทัศน์ของ “ใจ” ในบทที่ 4 ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาคำทั้งสองในสามประเด็นหลัก ได้แก่ ประการแรก มโนทัศน์ของ 心 xīn และ “ใจ” ซึ่งประกอบด้วยรูปร่าง คุณสมบัติ หน้าที่การทำงาน และอุปลักษณะและนามนัยที่พบ ประการที่สอง ความหมายและกระบวนการขยายความหมายของคำทั้งสอง และประการสุดท้าย แบบจำลองปริธานของ 心 xīn และ “ใจ” อันแสดงให้เห็นถึงโครงสร้างมโนทัศน์ของคำทั้งสองในระบบปริธานของผู้ใช้ภาษา ในบทที่ 5 นี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเปรียบเทียบมโนทัศน์ของคำทั้งสอง โดยศึกษาในสามประเด็นหลักดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ผลการศึกษาเปรียบเทียบพบว่าคำทั้งสองมีมโนทัศน์ใกล้เคียงกัน ซึ่งผู้วิจัยจะอธิบายรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.1 มโนทัศน์ของ 心 xīn และ “ใจ”

5.1.1 รูปร่างของ 心 xīn และ “ใจ”

ในการศึกษารูปร่างลักษณะของ 心 xīn และ “ใจ” ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยพิจารณาจากรูปแบบการปรากฏร่วมกับคำอื่น จากการศึกษาพบว่าคำแสดงลักษณะทางกายภาพที่ปรากฏร่วมกับคำ xīn และ “ใจ” มีลักษณะใกล้เคียงกัน ผู้วิจัยจัดประเภทเป็นหมวดหมู่ไว้ดังนี้

1) คำลักษณนาม

คำลักษณนามที่ปรากฏร่วมกับ 心 xīn และ “ใจ” ล้วนเป็นคำที่มักปรากฏใช้ร่วมกับคำนามที่มีลักษณะเป็นวัตถุทรงกลม ในภาษาจีน คำลักษณนามที่ปรากฏร่วมกับ 心 xīn มีสองคำได้แก่ คำลักษณนาม 顆 kē ซึ่งมักใช้ร่วมกับวัตถุขนาดเล็กที่มีทรงกลม อาทิ 葡萄 pútao (องุ่น) 糖 táng (น้ำตาล) 衛星 wèixīng (ดาวเทียม) 心 xīn (หัวใจ) 牙齒 yáchǐ (ฟัน) (陳云香 Chén Yúxiāng, 2012: 96) และคำลักษณนาม 條 tiáo ซึ่งมักใช้ร่วมกับวัตถุรูปทรงเรียวยาว⁵ อาทิ 街 jiē (ถนน) 河 hé (แม่น้ำ) 山脈 shānmài (เทือกเขา) 毛巾 máojīn (ผ้าขนหนู) 魚 yú (ปลา) (呂叔湘 Lǚ Shūxiāng, 1999: 529-530) ส่วนในภาษาไทย พบ

⁵ หนึ่ง คำ “ใจ” ในภาษาไทยก็ดูเหมือนจะปรากฏใช้ในบริบทที่สะท้อนถึงมโนทัศน์รูปทรงยาวได้เช่นกัน อาทิ “สายใจ” “ร้อยใจ เป็นหนึ่งเดียว” เป็นต้น จึงอาจเทียบเคียงได้กับมโนทัศน์ที่สะท้อนถึงรูปทรงยาวเมื่อคำ 心 xīn ในภาษาจีนปรากฏใช้ร่วมกับคำลักษณนาม 條 tiáo ดังกล่าวข้างต้น

คำลักษณนาม “ดวง” ปรากฏร่วมกับคำ “ใจ” ซึ่งคำลักษณนาม “ดวง” เป็นคำที่มักใช้ร่วมกับวัตถุที่มีทรงกลมเช่นเดียวกัน เช่น ดาวหนึ่งดวง ไฟสองดวง หัวใจหนึ่งดวง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 32, 40-41)

ความคล้ายคลึงของรูปแบบการใช้คำลักษณนามของ 心 xīn ในภาษาจีนและ “ใจ” ในภาษาไทย แสดงให้เห็นว่ามโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาที่มีต่อคำ 心 xīn และ “ใจ” มีความคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ 心 xīn และ “ใจ” ต่างก็มีรูปร่างเป็นวัตถุทรงกลม ขนาดเล็ก

2) คำแสดงคุณสมบัติของภาษา

คำแสดงคุณสมบัติของภาษาที่ปรากฏร่วมกับ 心 xīn และ “ใจ” ประกอบด้วย คำแสดงคุณสมบัติกว้าง-แคบ ตื้น-ลึก คำแสดงตำแหน่ง รวมทั้งคำแสดงช่องทางเข้า-ออก ซึ่งผู้วิจัยแสดงตัวอย่างเปรียบเทียบคำแสดงคุณสมบัติของภาษาที่ปรากฏร่วมกับ 心 xīn และ “ใจ” ไว้ในตารางต่อไปนี้

คำแสดงคุณสมบัติของภาษา	ตัวอย่าง	
คุณสมบัติกว้าง-แคบ	ภาษาจีน	心寬 xīnkuān ใจกว้าง (ใจ – กว้าง)
	ภาษาไทย	ใจกว้าง
ความสามารถในการบรรจุ	ภาษาจีน	心滿意足 xīnmǎnyìzú พึงพอใจ (ใจ – เต็ม – yì – พอ)
	ภาษาไทย	เต็มใจ
คุณสมบัติตื้น-ลึก	ภาษาจีน	心底 xīndǐ ลึกลงในใจ (ใจ – ปลาย)
	ภาษาไทย	ก้นบึ้งหัวใจ
คำแสดงตำแหน่ง	ภาษาจีน	心中 xīnzhōng กลางใจ (ใจ – กลาง)
	ภาษาไทย	ในใจ

คำแสดงคุณสมบัติของภาษา	ตัวอย่าง	
คำแสดงช่องทางเข้า-ออก	ภาษาจีน	開心 kāixīn เบิกบานใจ (เปิด-ใจ)
	ภาษาไทย	เปิดใจ

ตาราง 5.1 คำแสดงคุณสมบัติของภาษาที่ปรากฏร่วมกับ 心 xīn และ “ใจ”

จากตารางข้างต้น คำแสดงคุณสมบัติของภาษาสามารถปรากฏร่วมกับ 心 xīn ในภาษาจีนและ “ใจ” ในภาษาไทย ซึ่งสิ่งนี้แสดงให้เห็นว่าผู้ใช้ภาษาทั้งสองมีมโนทัศน์ว่า 心 xīn และ “ใจ” เป็นวัตถุที่มีรูปทรงเหมือนภาษา ก่อร่างคือ เป็นวัตถุรูปทรงสามมิติ มีความตื้นลึก กว้างแคบ และมีช่องทางเข้าออก

3) คำแสดงคุณสมบัติของวัตถุ

คำแสดงคุณสมบัติของวัตถุ เมื่อปรากฏร่วมกับ 心 xīn และ “ใจ” มักจะแสดงความหมายถึงสภาพการมีสติและสูญเสียสติและความกังวลใจ ดังตัวอย่าง

คำแสดงตำแหน่งที่ตั้ง	ตัวอย่าง	
การดำรงอยู่	ภาษาจีน	留心 liúxīn ระมัดระวัง (เหลือ-ใจ)
	ภาษาไทย	ตั้งใจ
รูปแบบการจัดวาง	ภาษาจีน	放心 fàngxīn วางใจ (วาง-ใจ)
	ภาษาไทย	วางใจ

ตาราง 5.2 คำแสดงตำแหน่งที่ตั้งเมื่อปรากฏร่วมกับ 心 xīn และ “ใจ”

ตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่าลักษณะทางกายภาพที่คล้ายคลึงกันอีกประการหนึ่งของ 心 xīn และ “ใจ” ได้แก่ 心 xīn และ “ใจ” เป็นวัตถุที่สามารถเคลื่อนย้ายได้ การที่ 心 xīn และ “ใจ” ยังดำรงอยู่ หมายความว่ามีการมีสติ ในทางกลับกัน เมื่อ 心 xīn และ “ใจ” หายไปก็หมายความว่าอาการพลอสติ นอกจากนี้ เมื่อ 心 xīn และ “ใจ” ถูกแขวนเอาไว้ สามารถแสดงความ

หมายถึงอาการกังวลใจ และหากเมื่อใดที่คำทั้งสองถูกวางลง ก็จะแสดงถึงอาการหมดความกังวลใจ

5.1.2 หน้าที่การทำงานของ 心 xīn และ “ใจ”

จากการวิเคราะห์รูปแบบการปรากฏร่วมกับคำอื่นพบว่า หน้าที่การทำงานของ 心 xīn และ “ใจ” มี 3 ประการหลัก ได้แก่ หน้าที่ผลิต หน้าที่เก็บ และหน้าที่ควบคุม

1) หน้าที่ผลิต

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลทางภาษาที่รวบรวมมาพบว่า 心 xīn และ “ใจ” ต่างก็มีหน้าที่เป็นแหล่งกำเนิดของความคิดและความรู้สึก ผู้วิจัยพบกลุ่มคำกริยาแสดงอาการคิด เช่น คิด พิจารณา รับรู้ จดจำ เข้าใจ เป็นต้น ปรากฏใช้ร่วมกับ 心 xīn และ “ใจ”

นอกจากนี้ ยังพบคำแสดงอารมณ์ ความรู้สึกต่างๆ ทั้งความรู้สึกน่าพึงพอใจและไม่น่าพึงพอใจ อาทิ ยินดี รัก โกรธ เศร้า กังวลใจ ตื่นตกใจ ปรากฏร่วมกับ 心 xīn และ “ใจ” เช่นกัน

กล่าวโดยสรุป ผู้ใช้ภาษาชาวจีนและชาวไทยต่างก็มีมโนทัศน์ว่า 心 xīn และ “ใจ” มีหน้าที่ในการเป็นแหล่งกำเนิดความคิดและความรู้สึก ซึ่งมีมโนทัศน์ดังกล่าวสะท้อนออกมาจากรูปแบบการใช้ภาษาอันได้แก่รูปแบบการปรากฏร่วมกับคำอื่น

2) หน้าที่เก็บ

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับหน้าที่การทำงานของ 心 xīn และ “ใจ” พบว่าคำทั้งสองต่างทำหน้าที่เป็นที่ตั้งของความคิดและความรู้สึกของมนุษย์ นอกจากนี้ยังพบว่ามโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาทั้งสองที่มีต่อรูปแบบและตำแหน่งในการเก็บยังมีความคล้ายคลึงกันอีกด้วย หากเก็บด้วยวิธีการบันทึก จารึก หรือสลัก ความทรงจำต่างๆก็จะคงอยู่ได้นานยิ่งขึ้น และหากความคิดความรู้สึกถูกเก็บไว้ยิ่งลึกเท่าใด ความคิดความรู้นั้นๆก็จะจางหายไปได้ยากเท่านั้น ความคล้ายคลึงในประเด็นนี้เกิดขึ้นจากการที่ผู้ใช้ภาษาทำความเข้าใจ 心 xīn และ “ใจ” โดยเทียบโยงกับแนวคิดมโนทัศน์ “วัตถุ” และ “ภาชนะ” ความคงทนของสิ่งที่บันทึกลงบนพื้นผิวของวัตถุสัมพันธ์โดยตรงกับรูปแบบในการบันทึก การบันทึกด้วยวิธีการจารึกหรือสลักย่อมคงอยู่ได้นานกว่าการบันทึกด้วยวิธีจด นอกจากนี้เมื่อวัตถุถูกเก็บไว้ในภาชนะ หากถูกเก็บไว้ในตำแหน่งยิ่งลึก

เท่าใด ก็จะทำวัตถุออกมาขยับขึ้นเท่านั้น เช่นเดียวกับความคิดและความรู้สึกของมนุษย์ หากถูกเก็บไว้ยิ่งลึกเท่าใด ความคิดและความรู้สึกก็จะยิ่งจางหายไปได้อย่างขึ้นเท่านั้น

3) หน้าที่ควบคุม

ในมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาชาวจีนและชาวไทยต่างมองว่า 心 xīn และ “ใจ” ทำหน้าที่ควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ ผู้วิจัยแบ่งหน้าที่ในการควบคุมของ 心 xīn และ “ใจ” เป็นสองระดับ ได้แก่

ระดับแรก 心 xīn และ “ใจ” ทำหน้าที่ควบคุมการกระทำและพฤติกรรม ดังที่ได้กล่าวถึงหน้าที่ของ 心 xīn และ “ใจ” ไปแล้วว่า 心 xīn และ “ใจ” ต่างมีหน้าที่เป็นแหล่งกำเนิดความคิดและความรู้สึกของมนุษย์ ดังนั้นทั้ง 心 xīn และ “ใจ” จึงเป็นตัวสำคัญในการควบคุมพฤติกรรม เนื่องจากความคิดเป็นตัวกำหนดพฤติกรรม ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างที่สะท้อนออกมาในรูปแบบการใช้ภาษาดังต่อไปนี้

- (1) 心服首肯 xīnfúshǒukěn ใจยอมรับและน้อมศีรษะ
(ใจ - ยอมรับ - หัว - ยอมรับ)
- (2) 心惊肉跳 xīnjīngròutiào ตกใจกลัวเนื้อเต้น
(ใจ - ตกใจ - เนื้อ - กระโดด)
- (3) ใจสิ่งที่ฉันทำลงไปใจสั่งมา
- (4) พออนุญาตให้ลูกเลือกของเล่นได้ตามใจชอบคนละห้าชิ้น

หน้าที่ควบคุมในระดับที่สองได้แก่ หน้าที่ควบคุมในระดับจิตใต้สำนึก จิตใต้สำนึกคือ จิตใจที่อยู่เหนือเหตุผล ซึ่งเป็นความรู้สึก ความคิดต่างๆที่เก็บอยู่ในใจที่บุคคลไม่รู้ตัวหรือรู้ตัวแต่พยายามที่จะลืม (สิริอร และคณะ, 2552: 17) จากข้อมูลภาษาพบว่า 心 xīn และ “ใจ” ก็คือจิตใต้สำนึกของมนุษย์นั่นเอง ดังนั้น 心 xīn และ “ใจ” จึงมีหน้าที่กำหนดและควบคุมพฤติกรรมที่อยู่นอกเหนือความสามารถในการควบคุมของร่างกาย เป็นตัวผลักดันให้มนุษย์ทำสิ่งต่างๆที่อยู่นอกเหนือเหตุและผล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

- (5) 世上無難事，只怕有心人。

Shìshang wú nán shì, zhǐ pà yǒu xīn rén.

โลกนี้ไม่มีสิ่งใดยาก เพียงแต่ตั้งใจเท่านั้น

(6) 治癌症先救心，壞心情是致癌導火索。

Zhì 'áizhèng xiān jiù xīn, huài xīnqíng shì zhì ái dǎo huǒ suǒ.

การรักษาโรคมะเร็งต้องรักษาหัวใจก่อน สภาพจิตใจที่เป็นทุกข์เป็นปัจจัยกระตุ้นมะเร็ง

(7) ชนะอะไรก็ไม่สู้ชนะใจตัวเอง

(8) ทางเลือกของผู้เป็นมะเร็งมี 2 ทางเท่านั้น คือจะต่อสู้หรือจะถอย ถ้าท่าน สู้ด้วยหัวใจเข้มแข็งอดทน ท่านมีสิทธิ์ที่จะชนะโรคนี้อย่างเด็ดขาด

5.1.3 อุปลักษณะและนามนัยของ 心 xīn และ “ใจ”

อรรถศาสตร์ปริชานเชื่อว่าอุปลักษณะและนามนัยเป็นปรากฏการณ์ที่สะท้อนให้เห็นกระบวนการทางปริชานของผู้ใช้ภาษา ในการศึกษาลักษณะการปรากฏร่วมกับคำอื่นของคำ 心 xīn และคำ “ใจ” พบอุปลักษณะและนามนัยที่สะท้อนจากรูปแบบการใช้ภาษาที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งผู้วิจัยเปรียบเทียบและอธิบายไว้ดังนี้

5.1.3.1 อุปลักษณะ 心 xīn คือวัตถุ และ “ใจ” คือวัตถุ

ผู้วิจัยพบคำ 心 xīn และ “ใจ” ปรากฏร่วมกับคำแสดงคุณสมบัติของวัตถุ เพื่อเทียบโยงไปสู่ความหมายที่แสดงถึงสภาพจิตใจและอุปนิสัยของมนุษย์ รูปแบบการเทียบโยงจากแวดวงมโนทัศน์วัตถุไปสู่แวดวงมโนทัศน์ของ 心 xīn และ “ใจ” มีความคล้ายคลึงและแตกต่างกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

คำแสดงสภาพวัตถุ	ตัวอย่าง		แวดวงมโนทัศน์เป้าหมาย
สภาพอ่อน-แข็ง	ภาษาจีน	心軟 xīnrǎn ใจอ่อน (ใจ – อ่อนนุ่ม)	สภาพความอ่อนไหวของจิตใจ
	ภาษาไทย	ใจอ่อน	สภาพความอ่อนไหวของจิตใจ

คำแสดงสภาพ วัตถุ	ตัวอย่าง		แวดวงมโนทัศน์ เป้าหมาย
สภาพแตกสลาย	ภาษาจีน	心碎 xīnsuì หัวใจสลาย (ใจ – แตก)	สภาพจิตใจ, ความรู้สึก
	ภาษาไทย	ใจสลาย	สภาพจิตใจ, ความรู้สึก
คำบอกสี	ภาษาจีน	黑心 hēixīn ใจร้าย, ใจดำ (สีดำ – ใจ)	อุปนิสัย
	ภาษาไทย	ใจดำ	อุปนิสัย
คำบอกจำนวน	ภาษาจีน	二心 èrxīn สองใจ (สอง – ใจ)	ความมั่นคงในความรัก
	ภาษาไทย	หลายใจ	ความมั่นคงในความรัก
คำแสดงการ เคลื่อนย้าย	ภาษาจีน	放心 fàngxīn วางใจ, สบายใจ (วาง – ใจ)	ความเชื่อใจ
	ภาษาไทย	วางใจ	ความเชื่อใจ
คำบอกรสชาติ	ภาษาจีน	甘心 gānxīn เต็มใจ (หวาน – ใจ)	ความพึงพอใจ
	ภาษาไทย	หวานใจ	คนรัก
คำบอกอุณหภูมิ	ภาษาจีน	熱心 rèxīn กระตือรือร้น (ร้อน – ใจ)	ความกระตือรือร้น
	ภาษาไทย	ร้อนใจ	ความกังวลใจ

ตาราง 5.3 คำแสดงสภาพวัตถุที่ปรากฏร่วมกับ 心 xīn และ “ใจ”

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่ารูปแบบการเทียบโยงมโนทัศน์วัตถุไปสู่มโนทัศน์ของ 心 xīn และ “ใจ” มีความคล้ายคลึงกันเป็นส่วนมาก ซึ่งสิ่งนี้สะท้อนให้เห็นว่าผู้ใช้ภาษาทั้ง

สองมีกระบวนการทางปริชานหรือกระบวนการทำความเข้าใจมโนทัศน์ของคำ 心 xīn และ “ใจ” ที่คล้ายคลึงกัน สำหรับส่วนที่แตกต่างกันนั้นน่าจะเกิดจากประสบการณ์ทางสังคมที่ต่างกันของผู้ใช้ภาษาทั้งสอง เลคอฟและจอห์นสัน (Lakoff and Johnson, 1980: 14-19) กล่าวว่ากระบวนการเกิดอุปลักษณ์และนามนัยนั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานของประสบการณ์ทางกายภาพและประสบการณ์ทางสังคมของมนุษย์

5.1.3.2 อุปลักษณ์ 心 xīn คือภาชนะ และ “ใจ” คือภาชนะ

รูปแบบการเทียบโยงมโนทัศน์ “ภาชนะ” ไปสู่คำ 心 xīn และคำ “ใจ” มีความคล้ายคลึงกันมาก ผู้วิจัยเปรียบเทียบเทียบลักษณะการปรากฏร่วมของคำ 心 xīn และคำ “ใจ” กับคำแสดงคุณสมบัติของภาชนะ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

คำแสดงคุณสมบัติภาชนะ	ตัวอย่าง		แวดวงมโนทัศน์เป้าหมาย
คำแสดงตำแหน่ง	ภาษาจีน	心裏 xīnli ในใจ (ใจ - ใน)	ที่ตั้งของความคิดและ ความรู้สึก
	ภาษาไทย	ในใจ	ที่ตั้งของความคิดและ ความรู้สึก
ความกว้าง-แคบ	ภาษาจีน	心寬 xīnkuān ใจกว้าง (ใจ - กว้าง)	อุปนิสัย
	ภาษาไทย	ใจกว้าง	อุปนิสัย
สภาพเปิด-ปิด	ภาษาจีน	開心 kāixīn มีความสุข (เปิด - ใจ)	สภาพจิตใจ, อารมณ์
	ภาษาไทย	เปิดใจ	สภาพการยอมรับ
สภาพเปิด-ปิด	ภาษาจีน	關心 guānxīn เอาใจใส่ (ปิด - ใจ)	ความเอาใจใส่
	ภาษาไทย	ปิดใจ	สภาพการยอมรับ

ตาราง 5.4 ลักษณะการปรากฏร่วมของคำ 心 xīn และคำ “ใจ” กับคำแสดงคุณสมบัติของภาชนะ

ตารางเปรียบเทียบข้างต้น แสดงให้เห็นกระบวนการทางปริธานของผู้ใช้ภาษา
ชาวจีนและชาวไทยในการเลือกใช้ความเข้าใจที่มีต่อแวดวงมโนทัศน์ภาษาเพื่อทำความเข้าใจ
มโนทัศน์ 心 xīn และ “ใจ”

5.1.3.3 นามนัย 心 xīn แทน “มนุษย์” และ “ใจ” แทน “มนุษย์”

ในการศึกษามโนทัศน์ของคำทั้งสอง ผู้วิจัยพบนามนัย 心 xīn แทน “มนุษย์”
และ “ใจ” แทน “มนุษย์” ทั้ง 心 xīn และ “ใจ” ล้วนสามารถปรากฏร่วมกับคำแสดงกิริยาอาการ
ต่างๆของมนุษย์ รวมถึงคำแสดงอารมณ์ อุปนิสัยของมนุษย์ด้วย

คำแสดงคุณสมบัติ ของมนุษย์	ตัวอย่าง		แวดวงมโนทัศน์ เป้าหมาย
กิริยา อาการ	ภาษาจีน	心想 xīnxiǎng ความคิด, ความรู้สึก (ใจ – คิด)	ความคิด
	ภาษาไทย	ใจคิด	อาการคิด
คุณสมบัติของ มนุษย์	ภาษาจีน	心聲 xīnshēng ความ ปรารถนา (ใจ – เสียง)	ความปรารถนา
	ภาษาไทย	เสียงของหัวใจ	ความปรารถนา
คำแสดงอารมณ์	ภาษาจีน	心愛 xīn 'ài รัก (ใจ – รัก)	อาการรัก
	ภาษาไทย	ใจรัก	อาการรัก
คำแสดงอุปนิสัย	ภาษาจีน	好心 hǎoxīn เจตนาดี (ดี – ใจ)	เจตนา, ความมุ่งหมาย
	ภาษาไทย	ใจดี	อุปนิสัย, ความเมตตา

ตาราง 5.5 ลักษณะการปรากฏร่วมของคำ 心 xīn และคำ “ใจ” กับคำแสดงคุณสมบัติของมนุษย์

ลักษณะการปรากฏร่วมเช่นนี้ สะท้อนให้เห็นมโนทัศน์ที่เหมือนกันของผู้ใช้ภาษา
ชาวจีนและชาวไทย ได้แก่ กระบวนการนามนัยที่อาศัยคำ 心 xīn และ “ใจ” เป็นตัวแทนของ
มนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมในด้านความคิด และในด้านอารมณ์ ความรู้สึก

5.1.3.4 นามนัย 心 xīn แทน 神 shén และ “ใจ” แทน “จิต”

นามนัย 心 xīn แทน 神 shén และ “ใจ” แทน “จิต” เป็นกระบวนการนามนัยที่
เกิดขึ้นโดยมีพื้นฐานจากความคิดและความเชื่อทางวัฒนธรรม กล่าวคือแพทย์แผนจีนมีความเชื่อ
ว่า 神 shén มีที่ตั้งอยู่ที่ 心 xīn ทำหน้าที่เป็นตัวกำหนดและควบคุมกิจกรรมทางความคิด สติ
และวิญญาณ (張珍玉 Zhāng Zhēnyù, 2002: 68) ดังนั้น ผู้ใช้ภาษาจึงใช้ 心 xīn อันเป็นที่ตั้ง
ของ 神 shén เพื่อแทนความหมายของ 神 shén

ส่วนในทางพุทธศาสนาก็มีความเชื่อว่า กิจกรรมทางอารมณ์ ได้แก่ การรับรู้ถึง
อาการทางความคิด อารมณ์ และความรู้สึกต่างๆ ล้วนดำเนินไปได้ด้วย “จิต” ทั้งสิ้น “จิต” มีที่ตั้ง
อยู่ที่หทัยวัตถุ อันหมายถึง ที่ตั้งแต่ใจ คือหัวใจ (พระเทพเวที [ประยูร ปยุตโต], 2532: 84) ดังนั้น
ผู้ใช้ภาษาใช้ “ใจ” อันเป็นที่ตั้งของ “จิต” เพื่อแทนความหมายของ “จิต”

5.2 ความหมายและกระบวนการขยายความหมายของ 心 xīn และ “ใจ”

5.2.1 ความหมายของ 心 xīn และ “ใจ”

จากผลการศึกษาเปรียบเทียบความหมายของคำ 心 xīn และ “ใจ” พบว่าคำทั้งสอง
นี้มีมโนทัศน์ที่ใกล้เคียงกัน ความหมายของคำทั้งสองสามารถจำแนกได้ 3 ความหมายหลัก
ได้แก่ ความหมาย “อวัยวะหัวใจ” ความหมาย “ตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก” และความหมาย
“ศูนย์กลาง”

ความหมายพื้นฐานของคำ 心 xīn และ “ใจ” ได้แก่ความหมายแสดง “อวัยวะ
หัวใจ” เนื่องจากเป็นความหมายที่มีความเป็นรูปธรรมมากที่สุดในบรรดาความหมายทั้งหมดของ
คำทั้งสอง

อย่างไรก็ตาม ความหมายพื้นฐานของคำ 心 xīn และ “ใจ” ที่แสดงถึง “อวัยวะ
หัวใจ” ไม่ใช่ความหมายที่มีความโดดเด่นที่สุดในระบบปริชานของผู้ใช้ภาษา นักภาษาศาสตร์
อาศัยแนวความคิดเรื่องการจัดประเภทของรอช (Rosch, 1975 อ้างถึงใน Ungerer and Schmid,
1996: 12-13) มาประยุกต์ใช้กับการจำแนกความหมายของคำ โดยมองว่าความหมายของคำเกิด

จากการจำแนกประเภทโดยอาศัยเงื่อนไขที่สอดคล้องกัน ซึ่งความหมายที่มีความเป็นต้นแบบมากที่สุดจะมีความโดดเด่นในระบบบริหารของผู้ใช้ภาษามากกว่าสมาชิกอื่นๆ คุณสมบัติของสมาชิกต้นแบบมีดังนี้

- 1) เป็นสมาชิกที่ถูกกล่าวถึงเป็นลำดับแรกและมีความถี่สูงในการกล่าวถึง
- 2) เด็กมีแนวโน้มที่จะเรียนรู้สมาชิกต้นแบบได้ก่อนสมาชิกอื่นๆ
- 3) เป็นสมาชิกที่มีคุณสมบัติร่วมกับสมาชิกในกลุ่มเดียวกันมากที่สุด

ผู้วิจัยนำแนวคิดดังกล่าวมาประยุกต์ใช้กับการหาความหมายต้นแบบของคำ 心 xīn และ “ใจ” จากการวิเคราะห์ข้อมูลภาษาพบว่าความหมาย “ตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก” เป็นความหมายที่พบได้มากที่สุด จากการรวบรวมคำศัพท์และกลุ่มคำภาษาจีนที่ประกอบด้วยคำ 心 xīn พบคำหรือกลุ่มคำที่แสดงความหมาย “ตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก” จำนวน 549 รายการ จากจำนวนทั้งหมด 610 รายการ คิดเป็นร้อยละ 90 ของจำนวนทั้งหมด ส่วนคำและกลุ่มคำในภาษาไทยที่ประกอบด้วย “ใจ” มีจำนวนทั้งสิ้น 804 รายการ จากจำนวนทั้งหมด 812 รายการ คิดเป็นร้อยละ 99.01 ของจำนวนคำทั้งหมด นอกจากนี้ผู้วิจัยยังทำการทดสอบลำดับในการกล่าวถึงเพื่อพิสูจน์หาความหมายต้นแบบของคำทั้งสองโดยการใช้แบบสอบถาม ให้ผู้ตอบแบบสอบถามใช้คำที่กำหนดให้แต่งประโยค โดยให้แต่งประโยคแรกทีนี้ก็ได้ คำละหนึ่งประโยค ซึ่งคำที่กำหนดให้ในภาษาจีนประกอบด้วย 面 miàn, 人 rén, 路 lù, 心 xīn และ 话 huà ส่วนในแบบสอบถามภาษาไทย คำที่กำหนดให้ประกอบด้วย “หน้า”, “คน”, “ทาง”, “ใจ” และ “คำพูด” การที่ผู้วิจัยกำหนดให้มีคำอื่นๆอยู่ในแบบสอบถามนอกเหนือจากคำ 心 xīn และ “ใจ” ก็เพื่อไม่ให้ผู้ตอบแบบสอบถามจดจ่ออยู่กับคำ 心 xīn และ “ใจ” เพียงอย่างเดียว เพื่อให้ประโยคที่ได้สามารถแสดงผลในทัศนของผู้ตอบแบบสอบถามได้ดีที่สุด

ผู้ตอบแบบสอบถามภาษาจีน เป็นกลุ่มผู้ใช้ภาษาชาวจีน อายุตั้งแต่ 15-60 ปี ไม่จำกัดเพศและสายงาน จำนวน 30 คน ส่วนผู้ตอบแบบสอบถามภาษาไทย เป็นกลุ่มผู้ใช้ภาษาชาวไทย อายุตั้งแต่ 15-60 ปี ไม่จำกัดเพศและสายงาน จำนวน 30 คน ผลการทดสอบพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามชาวจีนจำนวน 29 คน จากจำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 96.67 ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ใช้คำ 心 xīn ที่แสดงความหมายถึงตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึกในการแต่งประโยค ส่วนผู้ตอบแบบสอบถามชาวไทยจำนวน 30 คน จากจำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 100

ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ใช้คำ“ใจ” ที่แสดงความหมายถึงตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึกในการแต่งประโยค

ผลการทดสอบแสดงให้เห็นว่าความหมายของ 心 xīn และ “ใจ” ที่แสดงถึงตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึกเป็นความหมายที่โดดเด่นที่สุดในระบบปริธานของผู้ใช้ภาษาชาวจีนและชาวไทย เนื่องจากความหมายดังกล่าวไม่เพียงเป็นความหมายที่พบได้มากที่สุด แต่ยังเป็นความหมายที่ผู้ใช้ภาษานี้ถึงเป็นอันดับแรกอีกด้วย

ความหมายหลักอีกความหมายหนึ่งของคำ 心 xīn และ “ใจ” ได้แก่ความหมายที่แสดงถึง “ศูนย์กลาง” ผู้วิจัยพบคำ 心 xīn และ “ใจ” ปรากฏร่วมกับคำนามเพื่อแสดงความหมายตรงกลางของวัตถุ ตัวอย่างคำในภาษาจีน เช่น 手心 shǒuxīn (มือ – ใจ) ฝ่ามือ และ 笔心 bǐxīn (ดินสอ – ใจ) ไส้ดินสอ เป็นต้น และตัวอย่างภาษาไทย เช่น ใจผึก, ใจมือ เป็นต้น ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่าผู้ใช้ภาษาทั้งสองมีมโนทัศน์ใกล้เคียงกัน กล่าวคือ ผู้ใช้ภาษามีมโนทัศน์ว่า 心 xīn และ “ใจ” เป็นอวัยวะที่อยู่ในตำแหน่งศูนย์กลางของร่างกาย ดังนั้นผู้ใช้ภาษาทั้งสองจึงเกิดการเทียบโยงความหมายข้ามแวดวงมโนทัศน์ไปสู่ความหมายที่แสดงถึงศูนย์กลางของวัตถุ

5.2.2 กระบวนการขยายความหมายของ 心 xīn และ “ใจ”

จากการศึกษาความหมายและกระบวนการขยายความหมายของคำ 心 xīn ในภาษาจีนและ “ใจ” ในภาษาไทย พบว่าความหมายหลักของคำทั้งสองสามารถจำแนกได้ 3 ความหมาย ได้แก่ 1) อวัยวะหัวใจ 2) แหล่งกำเนิดความคิดความรู้สึก 3) ศูนย์กลาง ซึ่งกระบวนการขยายความหมายของคำทั้งสองก็มีรูปแบบที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือมีกระบวนการอุปลักษณะและกระบวนการนามนัยเป็นกระบวนการทางปริธานที่กระตุ้นให้เกิดกระบวนการขยายความหมายของคำทั้งสอง ผู้วิจัยจะอธิบายรายละเอียดดังนี้

1) กระบวนการอุปลักษณะ

กระบวนการอุปลักษณะคือกระบวนการที่ผู้ใช้ภาษาพยายามทำความเข้าใจมโนทัศน์หนึ่งโดยอาศัยแวดวงมโนทัศน์ที่มีความเป็นรูปธรรมมากกว่ามาเป็นแบบเปรียบเทียบ เลคอฟ (Lakoff, 1987: 276) เรียกแวดวงมโนทัศน์ที่ถูกนำมาใช้เป็นแบบเปรียบเทียบว่า “แวดวงมโนทัศน์ต้นเค้า” (source domain) และเรียกแวดวงมโนทัศน์ที่มนุษย์ต้องการทำความเข้าใจหรืออธิบายว่า “แวดวงมโนทัศน์เป้าหมาย” (target domain)

กระบวนการอุปลักษณ์เป็นกลไกสำคัญที่ทำให้คำ 心 xīn และ “ใจ” ขยายความหมายจาก “อวัยวะหัวใจ” ไปสู่ความหมายที่แสดงถึง “ตัวทำหน้าที่คิดและความรู้สึก” กระบวนการดังกล่าวเกิดขึ้นเนื่องจากผู้ใช้ภาษาพยายามทำความเข้าใจแฉกวมโนทัศน์ “ตัวทำหน้าที่คิดและความรู้สึก” โดยอาศัยแฉกวมโนทัศน์ “อวัยวะหัวใจ” ซึ่งมีความเป็นรูปธรรมมากกว่ามาเป็นแบบเปรียบเทียบ ซึ่งผู้ใช้ภาษาสามารถรับรู้ถึงความสอดคล้องระหว่างแฉกวมโนทัศน์ทั้งสองและก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่หยั่งรากลึกในระบบปริธานของผู้ใช้ภาษา

2) กระบวนการนามนัย

กระบวนการนามนัยคือกระบวนการที่ผู้ใช้ภาษากล่าวถึงสิ่งหนึ่งเพื่ออ้างถึงอีกสิ่งหนึ่งที่อยู่ในแฉกวมโนทัศน์เดียวกัน (Lakoff and Johnson, 1980: 35-39)

ในการขยายความหมายจากความหมายที่แสดงถึง “อวัยวะหัวใจ” ไปสู่ความหมายที่แสดงถึง “ศูนย์กลาง” ผู้ใช้ภาษาใช้คำแทน “อวัยวะหัวใจ” เพื่อแทนมโนทัศน์ “ศูนย์กลาง” โดยใช้คำ 心 xīn และ “ใจ” เพื่ออ้างถึงคุณสมบัติ [+ตำแหน่งกลางทรวงอก] ซึ่งเป็นคุณสมบัติหนึ่งจากหลายๆคุณสมบัติของคำทั้งสอง

ในการขยายความหมายจากความหมายที่แสดงถึง “แหล่งกำเนิดความคิดและความรู้สึก” ไปสู่ความหมายที่แสดงถึง “ศูนย์กลาง” ก็เช่นเดียวกัน ผู้ใช้ภาษาใช้คำ 心 xīn และ “ใจ” ที่แสดงความหมาย “แหล่งกำเนิดความคิดและความรู้สึก” เพื่อแทนมโนทัศน์ “ศูนย์กลาง” โดยใช้คำทั้งสองเพื่ออ้างถึงคุณสมบัติ [+สำคัญที่สุด] ซึ่งเป็นคุณสมบัติหนึ่งจากหลายๆคุณสมบัติของคำทั้งสอง

การเชื่อมโยงแบบนี้เป็นการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งของและคุณสมบัติบางประการของสิ่งของ ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้ผู้ใช้ภาษาตีความไปยังอีกความหมายหนึ่ง และอนุมานจากรูปภาษาได้โดยอัตโนมัติ

5.3 แบบจำลองปริธานของ 心 xīn และ “ใจ”

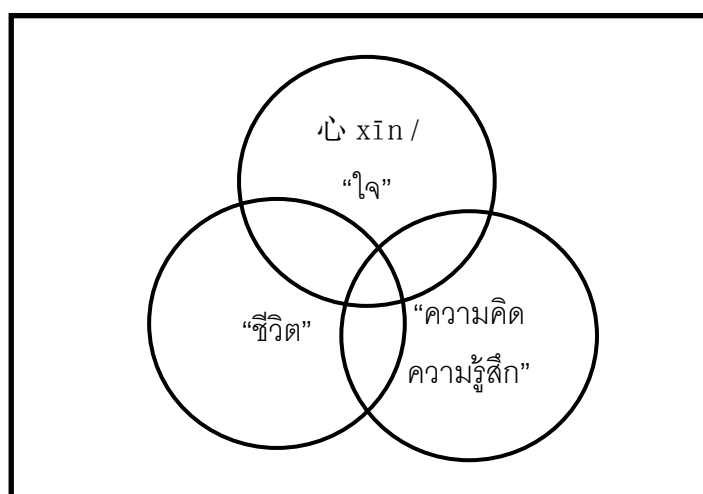
อุงเกอร์และชมิท (Ungerer and Schmid, 1996: 47-48) กล่าวว่าแบบจำลองปริธาน (cognitive model) ก็คือประสบการณ์ที่มนุษย์เก็บเอาไว้ในสมอง ซึ่งแบบจำลองปริธานหนึ่งๆจะเชื่อมโยงกับแบบจำลองปริธานอื่นๆที่เกี่ยวข้องในลักษณะเครือข่าย (network)

จากผลการวิเคราะห์คำ 心 xīn ในภาษาจีนและ “ใจ” ในภาษาไทยพบว่า แบบจำลองปริซันของคำทั้งสองต่างมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับแวดวงมโนทัศน์สามแวดวงหลักๆ ได้แก่ แวดวงมโนทัศน์ชีวิต แวดวงมโนทัศน์ความคิดความรู้สึก และแวดวงมโนทัศน์พื้นที่ว่างแบบปิดล้อม ซึ่งความคล้ายคลึงกันของแบบจำลองปริซันของคำทั้งสองแสดงให้เห็นว่าผู้ใช้ภาษาชาวจีนและชาวไทยมีการจัดประเภท (categorization) และกระบวนการทำความเข้าใจมโนทัศน์ของคำ 心 xīn และ “ใจ” ที่คล้ายคลึงกัน

5.3.1 แวดวงมโนทัศน์ชีวิต

心 xīn และ “ใจ” มีความสัมพันธ์กับแวดวงมโนทัศน์ชีวิตเนื่องจากลักษณะและหน้าที่ทางกายภาพของอวัยวะหัวใจสัมพันธ์โดยตรงกับการดำรงอยู่ของชีวิต อวัยวะหัวใจเป็นเหมือนสัญลักษณ์ของชีวิต กล่าวคือ ตราบใดที่หัวใจยังคงทำงาน นั่นก็หมายความว่าชีวิตยังคงอยู่ แต่เมื่อใดก็ตามที่หัวใจหยุดทำงาน ก็หมายถึงการสิ้นสุดชีวิต

นอกจากนี้ ในอีกแง่มุมหนึ่งของแวดวงมโนทัศน์ชีวิตยังมีความสัมพันธ์กับแวดวงมโนทัศน์ความคิดและความรู้สึกอีกด้วย เนื่องจากความคิดและความรู้สึกเป็นสัญลักษณ์อีกประการหนึ่งของชีวิต การมีชีวิตของมนุษย์ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการมีลมหายใจ แต่มโนทัศน์ชีวิตยังหมายรวมถึงการดำเนินกิจกรรมต่างๆ อีกด้วย ดังนั้น ทั้งแวดวงมโนทัศน์ชีวิตและแวดวงมโนทัศน์ความคิด ความรู้สึกจึงมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับ 心 xīn และ “ใจ” ดังแผนภาพ

แผนภาพ 5.1 ความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ 心 xīn / “ใจ” “ชีวิต” และ “ความคิด ความรู้สึก”

5.3.2 แวดวงมโนทัศน์ความคิด ความรู้สึก

心 xīn และ “ใจ” มีความสัมพันธ์กับแวดวงมโนทัศน์ความคิด ความรู้สึก เนื่องจากผู้ใช้ภาษาทั้งสองต่างมีความเชื่อว่า 心 xīn และ “ใจ” เป็นตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก

ผู้วิจัยพบคำ 心 xīn และ “ใจ” ปรากฏร่วมกับคำในแวดวงความคิด อาทิ กิริยา คัด วิเคราะห์ พิจารณา เข้าใจ ตัวอย่างเช่น

แวดวงมโนทัศน์ความคิด	ตัวอย่าง	
คิด	ภาษาจีน	心想 xīnxiǎng คิด (ใจ – คิด)
	ภาษาไทย	ในใจเธอกำลังคิดอะไรอยู่
พิจารณา, วิเคราะห์	ภาษาจีน	心辯 xīnbìàn คัดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล (ใจ – อภิปราย)
	ภาษาไทย	ใจของเขาพยายามคิดหาเหตุผล
เข้าใจ	ภาษาจีน	心領神會 xīnlǐngshénhuì เข้าใจ (ใจ – เข้าใจ – shén – เข้าใจ)
	ภาษาไทย	เข้าใจ

ตาราง 5.6 ลักษณะการปรากฏร่วมของคำ 心 xīn และคำ “ใจ” กับคำในแวดวงความคิด

心 xīn และ “ใจ” ยังสามารถปรากฏร่วมกับคำแสดงอารมณ์และความรู้สึกอีกด้วย คำทั้งสองสามารถปรากฏร่วมกับคำแสดงอารมณ์และความรู้สึกได้ทุกประเภท ทั้งความรู้สึกที่น่าพึงพอใจและไม่น่าพึงพอใจ อาทิ

แวดวงมโนทัศน์ความรู้สึก	ตัวอย่าง	
ความเบิกบานใจ	ภาษาจีน	喜悅之心 xīyuè zhī xīn จิตใจเบิกบาน (เบิกบาน – คำช่วย – ใจ)
	ภาษาไทย	เบิกบานใจ

แวดวงมโนทัศน์ความรู้สึก	ตัวอย่าง	
ความรัก	ภาษาจีน	心愛 xīn 'ài รัก (ใจ – รัก)
	ภาษาไทย	รักหมดใจ
ความโกรธ	ภาษาจีน	心忿 xīnfèn โกรธ (ใจ – โกรธ)
	ภาษาไทย	คับแค้นใจ
ความกังวล	ภาษาจีน	心急 xīnjí กระวนกระวายใจ (ใจ – กระวนกระวาย)
	ภาษาไทย	กังวลใจ
ความกลัว	ภาษาจีน	心怯 xīnqiè กลัว (ใจ – กลัว)
	ภาษาไทย	ใจฝ่อ
ความเศร้า	ภาษาจีน	傷心 shāngxīn เสียใจ (ปวด – ใจ)
	ภาษาไทย	ทุกข์ใจ
ความตื่นตกใจ	ภาษาจีน	心驚 xīnjīng ตกใจ (ใจ – ตกใจ)
	ภาษาไทย	ตกใจ

ตาราง 5.7 ลักษณะการปรากฏร่วมของคำ 心 xīn และคำ “ใจ” กับคำในแวดวงความรู้สึก

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่าในระบบปริธานของผู้ใช้ภาษาชาวจีนและชาวไทย คำ 心 xīn และ “ใจ” มีความสัมพันธ์อันแนบแน่นกับแวดวงมโนทัศน์ความคิด ความรู้สึก ในมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาทั้งสอง 心 xīn และ “ใจ” ต่างมีหน้าที่เป็นแหล่งกำเนิดความคิดและความรู้สึก ซึ่งกระบวนการคิดและรู้สึกของ 心 xīn และ “ใจ” จำแนกได้ 3 ระดับ ดังนี้

กระบวนการรับรู้อารมณ์ ความรู้สึก

กระบวนการรับรู้อารมณ์ ความรู้สึกเกิดขึ้นเมื่อมีสิ่งเร้ามากระทบประสาทสัมผัสทั้งห้า ประกอบด้วย ตา หู จมูก ลิ้น และกาย สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยกระตุ้นให้ 心 xīn และ “ใจ” สัมผัสและรับรู้ถึงอาการทางอารมณ์ และความรู้สึกต่างๆ

กระบวนการนึกคิด

กระบวนการเกิดความคิดของ 心 xīn และ “ใจ” ในระดับนี้อยู่บนพื้นฐานของเหตุและผล สืบเนื่องจากกระบวนการรับรู้อารมณ์ ความรู้สึก เมื่อมีปัจจัยภายนอกมากระทบประสาทสัมผัส อาการทางอารมณ์ และความรู้สึกต่างๆ ก็จะเกิดขึ้นที่ 心 xīn และ “ใจ” จากนั้น 心 xīn และ “ใจ” ก็จะคิดและพิจารณาเหตุการณ์ที่ได้ประสบมา โดยอาศัยข้อมูลความรู้ที่สั่งสมมาจากประสบการณ์ต่างๆในชีวิต มาประมวลผลเหตุการณ์และเรื่องราวต่างๆ โดยกระบวนการซึ่งอยู่บนพื้นฐานของเหตุและผล

กระบวนการรับรู้ความคิดและความรู้สึกจากเบื้องลึก

เมื่ออารมณ์ ความรู้สึก รวมถึงความคิดต่างๆเกิดขึ้นที่ 心 xīn และ “ใจ” แล้ว ก็จะถูกเก็บสะสมไว้ใน 心 xīn และ “ใจ” นั่นเอง และสิ่งต่างๆที่สั่งสมไว้ก็จะเป็นปัจจัยที่ทำให้ 心 xīn และ “ใจ” เกิดความคิดและความรู้สึกอื่นๆขึ้นมาใหม่ กระบวนการทางความคิดจะเกิดขึ้นวนเวียนซ้ำๆเช่นนี้ สั่งสมจนก่อตัวเป็นความคิดเบื้องลึกในจิตใจ ซึ่งเป็นที่มาของระบบความคิด อุปนิสัย ความต้องการและความปรารถนาที่ต่างกันของมนุษย์แต่ละคน 心 xīn และ “ใจ” ในระดับนี้มีอำนาจในการควบคุมการกระทำและพฤติกรรมของมนุษย์ เนื่องจากเป็นความรู้สึกเบื้องลึกในจิตใจของมนุษย์ที่อยู่เหนือกระบวนการทางเหตุและผล

5.3.3 แวดวงมโนทัศน์พื้นที่ว่างแบบปิดล้อม

มโนทัศน์ 心 xīn และ “ใจ” มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับแวดวงมโนทัศน์พื้นที่ว่างแบบปิดล้อมในสองลักษณะ ประการแรกได้แก่ตำแหน่งที่ตั้งของอวัยวะหัวใจ ซึ่งผู้ใช้ภาษามีความเชื่อว่าหัวใจเป็นอวัยวะภายในร่างกายมนุษย์มีที่ตั้งอยู่บริเวณกลางทรวงอกค่อนไปทางด้านซ้าย ทำให้เกิดมโนทัศน์ในปรีชาของผู้ใช้ภาษาว่า หัวใจตั้งอยู่ตรงกลางของร่างกาย ซึ่งส่งผลให้มโนทัศน์ 心 xīn และ “ใจ” ขยายความหมายไปสู่ความหมายที่แสดงถึง ศูนย์กลาง หรือ ตรงกลาง

ประการที่สอง ผู้ใช้ภาษาอาศัยมุมมองของแวดวงมโนทัศน์พื้นที่ว่างแบบปิดล้อม เพื่อทำความเข้าใจมโนทัศน์ 心 xīn และ “ใจ” ผู้ใช้ภาษาอาศัยอุปลักษณะ 心 xīn คือภาชนะ และ อุปลักษณะ “ใจ” คือภาชนะ เพื่ออธิบายคำทั้งสอง โดยมีมโนทัศน์ว่า 心 xīn และ “ใจ” มีลักษณะเหมือนภาชนะ มีความตื้นลึก กว้างแคบ มีช่องทางเข้าออก และสามารถบรรจุสิ่งต่างๆไว้ภายในได้

5.4 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสร้างมโนทัศน์ของ 心 xīn และ “ใจ”

จากการศึกษาเปรียบเทียบความหมาย กระบวนการขยายความหมาย รวมถึงแบบจำลอง ปริธานของ 心 xīn และ “ใจ” พบว่าคำทั้งสองมีมโนทัศน์และกระบวนการสร้างมโนทัศน์ที่ คล้ายคลึงกัน ผู้วิจัยมีความเห็นว่าปัจจัยที่ทำให้คำทั้งสองมีมโนทัศน์คล้ายคลึงกัน ได้แก่

5.4.1 ปัจจัยด้านลักษณะทางกายภาพของหัวใจ

ทั้ง 心 xīn และ “ใจ” ต่างมีความหมายพื้นฐานที่แสดงถึงอวัยวะหัวใจ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าลักษณะทางกายภาพของหัวใจมีอิทธิพลต่อกระบวนการสร้างมโนทัศน์ให้กับคำทั้งสอง กระบวนการสร้างมโนทัศน์ใหม่ให้กับคำคำหนึ่งเกิดขึ้นจากการที่ผู้ใช้ภาษาพยายามทำความเข้าใจประสบการณ์ต่างๆในชีวิตโดยอาศัยกระบวนการทางปริธาน ได้แก่ กระบวนการอุปลักษณะ และนามนัย เลคอฟและจอห์นสัน (Lakoff and Johnson, 1980: 14-19) กล่าวว่ากระบวนการเกิด อุปลักษณะและนามนัยนั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานของประสบการณ์ทางกายภาพและประสบการณ์ทาง สังคมของมนุษย์ ทั้งสองยกตัวอย่างอุปลักษณะ “CONSCIOUS IS UP” (“การมีสติ”คือ“การขึ้น”) และอุปลักษณะ “UNCONSCIOUS IS DOWN” (“การไม่มีสติ”คือ“การลง”) โดยอธิบายว่าอุป ลักษณะทั้งสองมีความสัมพันธ์กับลักษณะทางกายภาพของมนุษย์ กล่าวคือ มนุษย์และสัตว์เลี้ยง ลูกด้วยนมส่วนใหญ่จะเอนตัวลงกับพื้นเมื่อนอนหลับและลุกกลับขึ้นยืนเมื่อตื่นขึ้น

อวัยวะหัวใจเป็นอวัยวะภายในซึ่งตั้งอยู่บริเวณกลางทรวงอก ค่อนไปทางด้านซ้าย ผู้ใช้ภาษาทั้งสองเลือกใช้คำแทน “อวัยวะหัวใจ” เพื่อแทนมโนทัศน์ “ศูนย์กลาง” โดยใช้คำ 心 xīn และ “ใจ” เพื่ออ้างถึงคุณสมบัติ ทางความหมาย [+ตรงกลาง] และ [+สำคัญ] ซึ่งเป็นคุณสมบัติ หนึ่งจากหลายๆคุณสมบัติของคำทั้งสอง และเทียบโยงไปยังความหมายใหม่ที่แสดงถึง “ศูนย์กลาง” การเทียบโยงในลักษณะนี้ก็คือกระบวนการนามนัย ซึ่งกระบวนการดังกล่าวก่อให้เกิด มโนทัศน์ 心 xīn / “ใจ” แทน “ศูนย์กลาง” ขึ้นในระบบปริธานของผู้ใช้ภาษา

เนื่องจากกระบวนการขยายความหมายของคำทั้งสองไปสู่ความหมายที่แสดงถึง ศูนย์กลางเป็นกระบวนการที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของประสบการณ์ทางกายภาพของมนุษย์ ดังนั้นจึง

สามารถพบรูปแบบการขยายความหมายจากคำแทนอวัยวะหัวใจไปสู่ความหมายที่แสดงถึง ศูนย์กลางในภาษาอื่นๆ เช่นเดียวกัน ทั้งภาษาในกลุ่มประเทศตะวันออกและกลุ่มประเทศตะวันตก ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ภาษา	ตัวอย่าง
ภาษาอังกฤษ	the heart of the city ใจกลางเมือง (article-หัวใจ-ของ-article-เมือง)
ภาษาฝรั่งเศส	cœur de la ville ใจกลางเมือง (หัวใจ-ของ-article-เมือง)
ภาษาเชก	Srdce města ใจกลางเมือง (หัวใจ-เมือง)
ภาษาญี่ปุ่น	都市の中心部 ใจกลางเมือง toshi no chuushinbu (เมือง-ของ-ใจกลาง)
ภาษาอินโดนีเซีย	Jantung Kota ใจกลางเมือง (หัวใจ-เมือง)

ตาราง 5.8 คำแทนอวัยวะหัวใจที่แสดงความหมายศูนย์กลางในภาษาอื่นๆ

นอกจากนี้ ลักษณะทางกายภาพที่สำคัญอีกประการหนึ่งของอวัยวะหัวใจได้แก่ อัตราการเต้นของหัวใจ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงของอัตราการเต้นของหัวใจจะสัมพันธ์กับสภาพจิตใจ และอารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์ เมื่ออยู่ในภาวะอารมณ์ตื่นเต้น ตกใจ โกรธ รัก เป็นต้น มนุษย์จะรับรู้ได้ถึงอัตราการเต้นของหัวใจที่เพิ่มขึ้น ดังนั้นมนุษย์จึงเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของแวดวงมโนทัศน์อวัยวะหัวใจกับแวดวงมโนทัศน์ความรู้สึก ทำให้เกิดการขยายความหมายจากอวัยวะหัวใจไปสู่ตัวรับรู้อารมณ์และความรู้สึก

เราสามารถพบรูปแบบการสร้างมโนทัศน์เช่นนี้ในภาษาอื่นๆ เช่นกัน ตัวอย่างการขยายความหมายจากอวัยวะหัวใจไปสู่ตัวรับรู้อารมณ์และความรู้สึกในภาษาอังกฤษ ได้แก่

- I love you with all my heart.

ฉันรักเธอด้วยหัวใจทั้งหมดของฉัน

- You make my heart happy.

เธอทำให้ใจฉันมีความสุข

ลักษณะทางกายภาพของอวัยวะหัวใจเป็นพื้นฐานที่ทำให้เกิดกระบวนการขยายความหมายจากความหมายที่แสดงถึงอวัยวะหัวใจไปสู่ความหมายอื่น ๆ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าปัจจัยทางกายภาพของหัวใจเป็นปัจจัยที่มีความเป็นสากล สิ่งนี้ส่งผลให้เกิดการขยายความหมายในลักษณะเดียวกันกับคำแสดงความหมายอวัยวะหัวใจในภาษาอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม คำแสดงอวัยวะหัวใจในภาษาอังกฤษเมื่อขยายความหมายไปสู่ตัวรับรู้อารมณ์และความรู้สึกยังมีรูปแบบการใช้ที่จำกัด กล่าวคือ คำดังกล่าวสามารถปรากฏร่วมกับคำแสดงอารมณ์ความรู้สึกบางประเภทเท่านั้น ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยที่ก่อให้เกิดกระบวนการสร้างมโนทัศน์ที่มีความคล้ายคลึงกันของคำ 心 xīn และ “ใจ” ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงปัจจัยทางกายภาพเท่านั้น หากยังมีปัจจัยทางสังคม วัฒนธรรมและความเชื่อที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการขยายความหมายของคำทั้งสอง

5.4.2 ปัจจัยด้านสังคม วัฒนธรรมและความเชื่อ

ปัจจัยทางด้านสังคม วัฒนธรรมและความเชื่อ เป็นปัจจัยสำคัญอีกปัจจัยหนึ่งที่ก่อให้เกิดกระบวนการสร้างมโนทัศน์ของคำ 心 xīn และ “ใจ” อุนเกอร์และชมิท (Ungerer and Schmid, 1996: 50) กล่าวว่าแบบจำลองปริชาน (cognitive model) ของมโนทัศน์หนึ่งๆ จะแตกต่างกันไปตามสภาพสังคมและวัฒนธรรมที่บุคคลดำรงชีวิตอยู่ ทั้งนี้ ความคิดและความเชื่อจะเป็นพื้นฐานในการก่อร่างแบบจำลองปริชานขึ้น

ตามที่ได้อภิปรายไปแล้วในบทที่ 3 และบทที่ 4 ปัจจัยด้านสังคม วัฒนธรรมและความเชื่อที่มีผลต่อกระบวนการสร้างมโนทัศน์ของคำ 心 xīn ได้แก่ ความเชื่อและคำสอนในพุทธศาสนา ลัทธิขงจื้อและทฤษฎีการแพทย์แผนจีน ส่วนปัจจัยด้านสังคม วัฒนธรรมและความเชื่อที่มีผลต่อกระบวนการสร้างมโนทัศน์ของคำ “ใจ” ได้แก่ ความเชื่อและคำสอนในพุทธศาสนา

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ปัจจัยหลักที่ทำให้มโนทัศน์ของคำ 心 xīn และ “ใจ” มีความคล้ายคลึงกันและมีรูปแบบที่แตกต่างจากมโนทัศน์ของคำแสดงอวัยวะหัวใจในภาษาอื่น ๆ ได้แก่ ความคิดและความเชื่อในพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้ลองค้นคว้าข้อมูลในภาษาของประเทศอื่นๆ ซึ่ง

จะเห็นว่าความเชื่อและคำสอนในพุทธศาสนาเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสร้างมโนทัศน์ทั้งของคำ 心 xīn และ “ใจ” ซึ่งพุทธศาสนามีความเชื่อว่า องค์ประกอบของชีวิตสามารถแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่เป็นรูปธรรม ซึ่งเกี่ยวข้องกับร่างกายและสสาร และส่วนที่เป็นนามธรรม ซึ่งเกี่ยวข้องกับจิตใจ ดังจะพบได้จากคำสอนเรื่องเบญจขันธ์ ที่แบ่งชีวิตออกเป็น 5 องค์ประกอบ ได้แก่

1) รูปขันธ์ (色蘊 sè yùn) ได้แก่ ส่วนประกอบฝ่ายรูปธรรมทั้งหมด ร่างกายและพฤติกรรมทั้งหมดของร่างกาย หรือ สสารและพลังงานฝ่ายวัตถุ พร้อมทั้งคุณสมบัติและพฤติกรรมต่างๆของสสารพลังงานเหล่านั้น

2) เวทนาขันธ์ (受蘊 shòu yùn) ได้แก่ ความรู้สึกสุข ทุกข์ หรือเฉยๆ ซึ่งเกิดจากผัสสะทางประสาททั้ง 5 และทางใจ

3) สัญญาขันธ์ (想蘊 xiǎng yùn) ได้แก่ ความกำหนดได้หรือหมายรู้ คือ กำหนดรู้อาการเครื่องหมายลักษณะต่างๆ อันเป็นเหตุให้จำอารมณ์นั้นๆได้

4) สังขารขันธ์ (行蘊 xíng yùn) ได้แก่ องค์ประกอบหรือคุณสมบัติต่างๆของจิตที่ปรุงแต่งจิตให้ดีหรือชั่ว หรือเป็นกลางๆ โดยมีเจตนาเป็นตัวนำ

5) วิญญาณขันธ์ (識蘊 shí yùn) ได้แก่ ความรู้แจ้งอารมณ์ทางประสาททั้ง 5 และทางใจ คือ การเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การรู้รส การรู้สัมผัสทางกาย และการรู้อารมณ์ทางใจ (พระธรรมปิฎก [ป.อ. ปยุตฺโต], 2543: 20-23)

ในขันธ์ 5 นี้ รูปขันธ์เป็นส่วนที่เป็นรูปธรรมเพียงอย่างเดียว ที่เหลืออีก 4 ขันธ์ (เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ และวิญญาณขันธ์) จัดเป็นส่วนที่เป็นนามธรรม คือ จิต (心 xīn)

ในทางพุทธศาสนามีความเชื่อว่าจิตใจหรือใจ (心 xīn) เป็นองค์ประกอบหนึ่งของชีวิต มีหน้าที่รับรู้ความรู้สึกต่างๆ (เวทนาขันธ์) กำหนดรู้และจดจำอารมณ์ (สัญญาขันธ์) ปรุงแต่งความคิด (สังขารขันธ์) รวมทั้งรู้แจ้งในอารมณ์ต่างๆ (วิญญาณขันธ์) แนวความคิดเกี่ยวกับ

“จิต” หรือ 心 xīn ในพุทธศาสนานี้เองมีอิทธิพลต่อมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาที่มีต่อคำ 心 xīn และ “ใจ” ผู้ใช้ภาษาอาศัยความคิดและความเชื่อเหล่านี้เป็นพื้นฐานในการเทียบโยงความหมายจาก แวดวงมโนทัศน์ “อวัยวะหัวใจ” ไปสู่แวดวงมโนทัศน์ “ตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก” ส่งผลให้ความหมายที่เกิดขึ้นใหม่เป็นความหมายที่มีความจำเพาะทางวัฒนธรรม

กล่าวโดยสรุป มโนทัศน์ของ 心 xīn ในภาษาจีนและ “ใจ” ในภาษาไทยมีความคล้ายคลึงกันมาก ทั้งนี้ปัจจัยที่ทำให้เกิดความคล้ายคลึงดังกล่าว ได้แก่ ปัจจัยทางด้านกายภาพของอวัยวะหัวใจและปัจจัยด้านความเชื่อทางวัฒนธรรม ซึ่งความคิดและความเชื่อเหล่านี้ได้ฝังรากลึกอยู่ในระบบปริชานของผู้ใช้ภาษา ก่อให้เกิดมโนทัศน์ “心 xīn” แทน “มนุษย์” และ “ใจ” แทน “มนุษย์” ในระบบปริชานของผู้ใช้ภาษา กล่าวคือ 心 xīn และ “ใจ” ไม่ได้เป็นเพียงอวัยวะสำคัญที่ทำหน้าที่ควบคุมชีวิต แต่ยังเป็นตัวแทนของชีวิตในด้านความคิดและความรู้สึกของมนุษย์ ในระบบปริชานของผู้ใช้ภาษาชาวจีนและชาวไทย 心 xīn และ “ใจ” สามารถดำเนินกิจกรรมทางความคิดได้ทุกประเภทโดยไม่มีข้อจำกัด 心 xīn และ “ใจ” ไม่เพียงมีหน้าที่รับรู้อารมณ์และความรู้สึก แต่ยังสามารถคิด พิจารณาในเชิงตรรกะได้ และยังเป็นตัวแทนจากความรู้สึกเบื้องต้นของมนุษย์ เป็นศูนย์กลางในการควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์

⁶ เนื่องจากคำ “จิต” มักปรากฏใช้ร่วมกับ “ใจ” ดังนั้นจึงอนุมานได้ว่าคำทั้งสองน่าจะมีความหมายใกล้เคียงกัน ประพจน์ อัครวิรุฬหการ และ สุวรรณ สถาอานันท์ (2535: 313) ได้ให้ความเห็นไว้ว่า “พิจารณาตามหลักฐานทางภาษา เมื่อมีคำประสมว่า จิตใจ ความหมายของคำว่า จิต และ ใจ ก็ควรจะใกล้เคียงกัน คือหมายถึง ส่วนที่เป็นธาตุรู้ คิด รู้สึก เมื่อนำมาใช้แยกกัน ความหมายก็คงอยู่ในแนวเดียวกัน แต่มีลักษณะต่างกันในระยะเยียด”

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

6.1 สรุปผลการวิจัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ศึกษามโนทัศน์ของ 心 xīn ในภาษาจีนและ “ใจ” ในภาษาไทยตามแนวทางอรรถศาสตร์ปริชาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

1) ศึกษาวิเคราะห์ความแตกต่างและความสัมพันธ์ระหว่างความหมายต่างๆของคำ 心 xīn ในภาษาจีนและคำ “ใจ” ในภาษาไทย

2) ศึกษาเปรียบเทียบมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาที่มีต่อ 心 xīn และ “ใจ” ตามแนวทางของอรรถศาสตร์ปริชาน

การศึกษานี้ตั้งอยู่บนสมมติฐานที่ว่า 1) คำ 心 xīn ในภาษาจีนและ “ใจ” ในภาษาไทยล้วนเป็นคำหลายความหมาย ซึ่งความหมายต่างๆของคำทั้งสองสัมพันธ์กันด้วยกระบวนการทางปริชาน ได้แก่กระบวนการอุปลักษณะและกระบวนการนามนัย โดยมีปัจจัยด้านความคิดและความเชื่อทางวัฒนธรรมเป็นตัวผลักดันให้เกิดความสัมพันธ์ดังกล่าว 2) คำ 心 xīn ในภาษาจีนและคำ “ใจ” ในภาษาไทยมีมโนทัศน์และกระบวนการสร้างมโนทัศน์คล้ายคลึงกัน อันเนื่องมาจากลักษณะทางกายภาพของอวัยวะหัวใจและปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลภาษาจีนและภาษาไทยในปัจจุบัน ซึ่งแหล่งที่มาของข้อมูลประกอบด้วย พจนานุกรม หนังสือรวบรวมคำศัพท์ คลังข้อมูลภาษาและภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ข้อมูลภาษาที่รวบรวมได้ในครั้งนี้เป็นภาษาระดับหน่วยคำ คำ วลี ประโยคและในระดับบริบท จากนั้นผู้วิจัยจึงนำข้อมูลที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์หามโนทัศน์ของคำ 心 xīn และ “ใจ” โดยพิจารณาจากรูปแบบการปรากฏร่วมกับคำอื่น จากนั้นจึงจำแนกความหมายโดยอาศัยบริบททางภาษาและเกณฑ์การจำแนกความหมายของวิเวียน เอแวนส์ ซึ่งได้เสนอไว้ในหนังสือชื่อ *The Structure of Time: Language, Meaning and Temporal Cognition* (Evans, 2004 อ้างถึงใน Evans and Green, 2006: 348-352) รวมถึงวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความหมายต่างๆของคำ 心 xīn และคำ “ใจ” โดยอาศัยบริบททางวัฒนธรรม จากนั้นผู้วิจัยอาศัยมโนทัศน์และความหมายของคำ 心 xīn และคำ “ใจ” เพื่อสร้างแบบจำลองปริชานของผู้ใช้ภาษาที่มีต่อคำทั้งสอง และในขั้นตอนสุดท้ายจึงดำเนินการศึกษาเปรียบเทียบมโนทัศน์และกระบวนการสร้างมโนทัศน์ของคำทั้งสอง

ผลการศึกษาวិเคราะห์ห่มโนทัศน์ของคำ 心 xīn และ “ใจ” พบว่าคำทั้งสองมีมโนทัศน์คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ เป็นวัตถุรูปทรงสามมิติ มีที่ตั้งอยู่บริเวณกลางทรวงอกและสามารถเคลื่อนย้ายได้ 心 xīn และ “ใจ” มีหน้าที่หลัก 3 ประการได้แก่ หน้าที่ผลิต หน้าที่เก็บ และหน้าที่ควบคุม มโนทัศน์ของคำทั้งสองสะท้อนให้เห็นว่าผู้ใช้ภาษาพยายามทำความเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรมโดยอาศัยมโนทัศน์ที่เป็นรูปธรรมมากกว่ามาเป็นแบบเปรียบเทียบ กล่าวคือผู้ใช้ภาษาอาศัยมโนทัศน์ของ “อวัยวะหัวใจ” เป็นแวดวงมโนทัศน์ต้นเค้าเพื่อเทียบโยงไปยังคำ 心 xīn และคำ “ใจ” ที่แสดงถึง “ตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก”

ความหมายของคำ 心 xīn และ “ใจ” ต่างสามารถจำแนกได้เป็น 3 ความหมายหลัก และ ความหมายย่อยอื่นๆ ดังนี้

ก) ความหมายหลักและความหมายย่อยของคำ 心 xīn จำแนกได้ดังนี้

1. อวัยวะหัวใจ

ความหมายที่แสดงถึง “อวัยวะหัวใจ” ถือเป็นความหมายดั้งเดิมของ 心 xīn เนื่องจากเป็นมโนทัศน์ที่มีความเป็นรูปธรรมมากที่สุด

(1) 心脏 xīnzàng อวัยวะหัวใจ
(ใจ – อวัยวะภายใน, อวัยวะโพรงของร่างกาย)

2. ตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก

心 xīn ที่แสดงถึงความหมาย “ตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก” สามารถปรากฏร่วมกับคำแสดงสภาพอารมณ์ความรู้สึกและคำแสดงอาการคิดได้หลากหลาย ความหมายดังกล่าวมีอัตราการใช้มากที่สุด จึงสามารถสรุปได้ว่าความหมาย “ตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก” เป็นความหมายต้นแบบของ 心 xīn

(2) 看到小岗村家家户户都有粮食吃，有衣服穿，心裏特別高興。

Kàn dào Xiǎo Gǎng cūn jiājiāhùhù dōu yǒu liángshí chī, yǒu yīfu chuān, xīnlǐ tèbié gāoxìng.

เมื่อได้เห็นที่ทุกๆหลังคาเรือนในหมู่บ้านเสี่ยวก่างมีเสบียงไว้กิน มีเสื้อผ้าไว้ใส่ ในใจก็รู้สึกยินดีเป็นอย่างยิ่ง

2.1 ความคิดและความรู้สึก

(3) 我不知道怎麼能挽回他的心。

Wǒ bù zhīdào zěnmě néng wǎnhuí tā de xīn.

ฉันไม่รู้ว่าจะเปลี่ยนใจเขากลับมาได้อย่างไร

2.2 ความรัก คนรัก

(4) 你是我的**心**。

Nǐ shì wǒ de xīn.

เธอคือหัวใจของฉัน

2.3 ความประพฤติ อุปนิสัย

(5) **心寬**的人 xīnkuān de rén คนใจกว้าง

3. ศูนย์กลาง

ความหมายที่แสดงถึง “ศูนย์กลาง” ไม่เพียงแสดงถึงตำแหน่งตรงกลางของสิ่งที่เป็นรูปธรรมเท่านั้น ยังสามารถแสดงถึง “ศูนย์รวม” และ “ส่วนที่สำคัญที่สุด” ด้วย

(6) 手心 shǒuxīn ฝ่ามือ

(มือ – ใจ)

ข) ความหมายหลักและความหมายย่อยของคำ “ใจ” จำแนกได้ดังนี้

1. อวัยวะหัวใจ

ความหมายที่แสดงถึง “อวัยวะหัวใจ” เป็นความหมายที่มีความเป็นรูปธรรมมากที่สุด ในบรรดาความหมายทั้งหมด ดังนั้นจึงนับว่าความหมายดังกล่าวเป็นความหมายดั้งเดิมของคำ “ใจ”

(7) อัตราการเต้นของหัวใจ

อนึ่ง ความเป็นรูปธรรมของอวัยวะหัวใจ บางครั้งยังสามารถครอบคลุมไปถึง
ความหมาย “ลมหายใจ” ได้ด้วย เช่น

(8) คนเราถ้าหมดลมหายใจเมื่อใดก็เรียกว่าตาย

2. ตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก

ความหมาย “ตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก” เป็นความหมายที่พบได้มากที่สุด จึง
สามารถกล่าวได้ว่า ความหมายดังกล่าวเป็นความหมายต้นแบบของ “ใจ”

(9) ใจฉันคิดอย่างไร ฉันก็พูดออกไปอย่างนั้น

2.1 ความคิดและความรู้สึก

(10) ผมอ่านใจคุณไม่ออกจริงๆ

2.2 ความรัก คนรัก

(11) ปัญหาใหญ่สำหรับเรื่องของความสัมพันธ์คือ การที่เราไม่สามารถรู้ได้ว่า
อีกฝ่ายนั้นมีใจให้เราหรือไม่

2.3 ความประพฤติ อุปนิสัย

(12) ใจไม่ได้ระกำ

3. ศูนย์กลาง

ความหมายที่แสดงถึง “ศูนย์กลาง” ไม่เพียงแสดงถึงตำแหน่งตรงกลางของสิ่งที่เป็น
เป็นรูปธรรมเท่านั้น ยังสามารถแสดงถึง “ศูนย์รวม” และ “ส่วนที่สำคัญที่สุด” ด้วย

(13) คุณภาพและบริการคือหัวใจของเรา

กระบวนการที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างความหมายหลักของคำ 心 xīn กับ “ใจ”
ได้แก่กระบวนการอุปลักษณะและนามนัย ซึ่งกระบวนการดังกล่าวเกิดขึ้นบนพื้นฐานของความเชื่อ
ทางสังคมและวัฒนธรรม ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างความหมายหลักกับความหมายย่อยของคำทั้ง
สองเกิดขึ้นด้วยกระบวนการนามนัย เนื่องจากเป็นการเทียบโยงภายในแวดวงมโนทัศน์เดียวกัน

อุปลักษณะและนามนัยที่เกิดขึ้นไม่เพียงก่อให้เกิดกระบวนการสร้างมโนทัศน์ให้กับคำทั้งสอง อุปลักษณะและนามนัยยังสะท้อนให้เห็นมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาว่า 心 xīn และ “ใจ” ไม่เพียงเป็นวัตถุรูปทรงสามมิติ (ทรงกลมปลายเรียวแหลม) ที่สามารถบรรจุสิ่งต่างๆ ไว้ภายใน แต่ 心 xīn และ “ใจ” ยังเป็นตัวแทนของมนุษย์อีกด้วย เนื่องจาก 心 xīn และ “ใจ” เป็นตัวกำหนดความคิดและพฤติกรรมของผู้เป็นเจ้าของ ดังนั้นสามารถกล่าวได้ว่า 心 xīn และ “ใจ” ก็คือตัวตนของมนุษย์

แบบจำลองปริธานของคำทั้งสองต่างมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับแวดวงมโนทัศน์สามแวดวงหลักๆ ได้แก่ แวดวงมโนทัศน์ชีวิต แวดวงมโนทัศน์ความคิดความรู้สึก และแวดวงมโนทัศน์พื้นที่ว่างแบบปิดล้อม ซึ่งความคล้ายคลึงกันของแบบจำลองปริธานของคำทั้งสองแสดงให้เห็นว่าผู้ใช้ภาษาชาวจีนและชาวไทยมีการจัดประเภท (categorization) และกระบวนการทำความเข้าใจมโนทัศน์ของคำ 心 xīn และ “ใจ” ที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือผู้ใช้ภาษาชาวจีนและชาวไทยต่างมีมโนทัศน์ว่า 心 xīn และ “ใจ” เป็นสัญลักษณ์ของการมีชีวิตอยู่ อีกทั้งยังเป็นตัวกำหนดและเป็นที่ตั้งของความคิดและอารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์

กล่าวโดยสรุป ผลการวิเคราะห์ความหมายของคำ 心 xīn ในภาษาจีนและ “ใจ” ในภาษาไทยสอดคล้องกับสมมติฐานที่วางไว้ในข้อที่ 1 กล่าวคือ 心 xīn และ “ใจ” เป็นคำที่มีหลายความหมาย ซึ่งความหมายต่างๆ ของคำทั้งสองมีความสัมพันธ์กันด้วยกระบวนการทางปริธาน ได้แก่ กระบวนการอุปลักษณะและกระบวนการนามนัย ซึ่งกระบวนการทางปริธานดังกล่าวเกิดขึ้นบนพื้นฐานของปัจจัยด้านความคิดและความเชื่อทางวัฒนธรรม

นอกจากนี้ ผลการศึกษาเปรียบเทียบมโนทัศน์ของคำทั้งสองยังแสดงให้เห็นว่า 心 xīn และ “ใจ” มีมโนทัศน์และกระบวนการสร้างมโนทัศน์คล้ายคลึงกัน ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับสมมติฐานที่วางไว้ในข้อที่ 2 ความคล้ายคลึงดังกล่าวเกิดจากปัจจัยด้านลักษณะทางกายภาพของอวัยวะหัวใจและปัจจัยด้านความคิดและความเชื่อทางวัฒนธรรม ได้แก่ ความเชื่อในด้านปรัชญาและศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งพุทธศาสนา ซึ่งมีอิทธิพลต่อความคิดความเชื่อของคนจีนและคนไทยมาเป็นระยะเวลายาวนาน พุทธศาสนามีความเชื่อว่า 心 xīn หรือ “ใจ” เป็นตัวหลักในการควบคุมการดำเนินกิจกรรมทางความคิด รวมถึงพฤติกรรมของมนุษย์

6.2 อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องมโนทัศน์ของ 心 xīn ในภาษาจีนและ “ใจ” ในภาษาไทย นอกจากจะช่วยให้ภาพรวมของการศึกษาความหมายของคำ 心 xīn และ “ใจ” ดังปรากฏในข้อ 6.1 แล้ว ยังมีส่วน

ทำให้เข้าใจปรากฏการณ์คำหลายความหมายและความสัมพันธ์ระหว่างความหมายได้มากขึ้น อีกทั้งยังทำให้เห็นลักษณะเด่นของคำ 心 xīn และ “ใจ” ในเชิงวัฒนธรรม ดังนี้

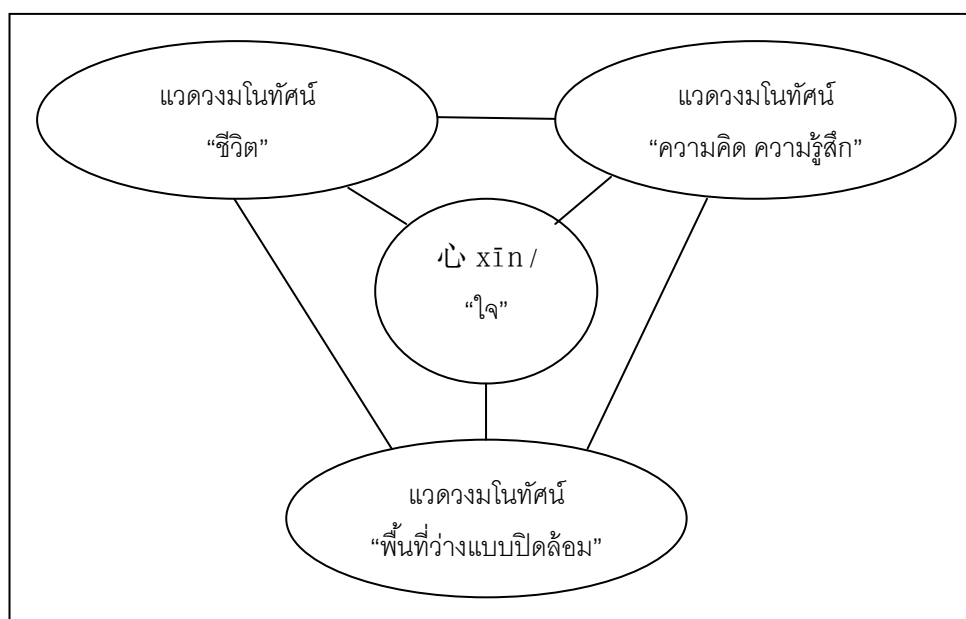
6.2.1 คำหลายความหมายเกิดขึ้นจากกระบวนการอุปลักษณ์และนามนัย ซึ่งกระบวนการทางปริชานทั้งสองทำหน้าที่เชื่อมโยงประสบการณ์ต่าง ๆ นำมาสร้างเป็นมโนทัศน์จนเกิดคำหลายความหมายขึ้น ในกรณีของคำ 心 xīn และ “ใจ” ผู้ใช้ภาษาทำความเข้าใจความหมายที่แสดงถึง “ตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก” ได้โดยอาศัยการเทียบโยงข้ามแวดวง จากแวดวงมโนทัศน์ “อวัยวะ” มาสู่แวดวงมโนทัศน์ “ตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก” และทำความเข้าใจความหมาย “ศูนย์กลาง” ได้โดยการเทียบโยงจากแวดวงมโนทัศน์ “อวัยวะ” และ “ตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก” มาสู่แวดวงมโนทัศน์ “พื้นที่ว่างแบบปิดล้อม” ซึ่งเราสามารถแสดงความสัมพันธ์ของความหมายที่หลากหลายได้ด้วยแบบจำลองปริชาน ซึ่งสะท้อนให้เห็นรูปแบบการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ต่างๆ ในระบบปริชานของมนุษย์

6.2.2 ความคิดและความเชื่อทางวัฒนธรรมมีผลต่อกระบวนการสร้างมโนทัศน์ให้กับคำ โดยกระตุ้นให้เกิดกระบวนการทางปริชาน อาทิ กระบวนการอุปลักษณ์และกระบวนการนามนัยในรูปแบบต่างๆ ที่มีความจำเพาะทางวัฒนธรรม

6.2.3 จากการศึกษาคำ 心 xīn ในภาษาจีนและ “ใจ” ในภาษาไทย พบว่ามโนทัศน์ของคำทั้งสองมีลักษณะที่โดดเด่น ดังนี้

6.2.3.1 คำ 心 xīn และ “ใจ” ที่แสดงความหมาย “ตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก” มีความหมายครอบคลุมความสามารถในการคิดและรับรู้อารมณ์ความรู้สึกทุกประเภท ในขณะที่คำแสดงอวัยวะหัวใจในภาษาอื่นมีข้อจำกัดในการรับรู้อารมณ์และความรู้สึกเพียงบางประเภทเท่านั้น

6.2.3.2 คำ 心 xīn และ “ใจ” มีความหมายที่แสดงถึง “อวัยวะหัวใจ” “ตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก” และ “ศูนย์กลาง” ทำให้มโนทัศน์ของคำทั้งสองมีความสัมพันธ์กับแวดวงมโนทัศน์ “ชีวิต” แวดวงมโนทัศน์ “ความคิดความรู้สึก” และแวดวงมโนทัศน์ “พื้นที่ว่างแบบปิดล้อม” ซึ่งมโนทัศน์ต่างๆ ของ 心 xīn และ “ใจ” ทำหน้าที่เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างแวดวงมโนทัศน์ทั้งสาม ดังแสดงให้เห็นในแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพ 6.1 ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิด "ชีวิต" "ความคิด ความรู้สึก" และ "พื้นที่ว่างแบบปิดล้อม"

6.3 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเปรียบเทียบมโนทัศน์ของ 心 xīn และ "ใจ" ผู้วิจัยขอเสนอแนะแนวทางการศึกษาในอนาคตสำหรับผู้สนใจดังต่อไปนี้

6.3.1 ผู้วิจัยสังเกตว่าคำแสดงอวัยวะหัวใจในภาษาต่างๆเป็นคำที่มีหลายความหมาย เช่นเดียวกับในภาษาจีนและภาษาไทย ดังนั้นควรมีการศึกษาคำแสดงอวัยวะหัวใจในภาษาอื่นๆในเชิงแบบลักษณะภาษา เพื่อสร้างข้อสรุปว่าคำแสดงอวัยวะหัวใจมีความหมายอะไรบ้างและมีความหมายที่เหมือนหรือต่างกันอย่างไร

6.3.2 ในปัจจุบัน กระบวนการอุปลักษณะและกระบวนการนามนัยเป็นกระบวนการทางปริชานในแนวคิดอรรถศาสตร์ปริชานที่นักภาษาศาสตร์จำนวนมากให้ความสนใจและนำมาใช้อธิบายปรากฏการณ์คำหลายความหมาย กระบวนการนี้จึงน่าสนใจที่จะนำมาใช้ศึกษาเปรียบเทียบคำแสดงอวัยวะอื่นๆที่เป็นคำหลายความหมายในภาษาจีนและภาษาไทย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2527. ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราช. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทองแถม นาถจำนง และ ปกรณ์ ลิ้มปนุสรณ์. 2551. ธรรมะขงจื้อ สอนคนให้เป็นคน. กรุงเทพมหานคร: ไบบัว.

เถียรชัย เอี่ยมวรเมธ. 2542. พจนานุกรมจีน - ไทย. กรุงเทพมหานคร: รวมสาส์น.

ประพจน์ อัครวิรุฬห์การ และ สุวรรณฯ สถาอานันท์. 2535. จิตใจ. ใน ความคิดและภูมิปัญญาไทย--คำ: ร่องรอยความคิดความเชื่อไทย. 313 – 320. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นววรรณ พันธุเมธา. 2544. คลังคำ. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์.

พระเทพเวที [ประยุทธ์ ปยุตโต]. 2532. พุทธธรรม : มัชฌิมธรรมเทศนา มัชฌิมาปฏิปทา หรือ กฎธรรมชาติ และคุณค่าสำหรับชีวิต. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์.

พระธรรมปิฎก [ป. อ. ปยุตโต]. 2543. พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ [ป. อ. ปยุตโต]. 2551. พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์.

พระมหาดาวสยาม วชิรปัญญา. 2552. พระพุทธศาสนาในจีน. กรุงเทพมหานคร: เม็ดทรายพริ้นติ้ง.

พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร (พระองค์เจ้าธานีนิวัติ), กรมหมื่น. 2522. ประวัติพุทธศาสนาในสยาม. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2539. พระสูตรตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย อุปริปกรณ์าสกั เล่มที่ 14. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. 2525. พระอภิธรรมปิฎก ธรรมสังคณี เล่มที่ 1 ภาคที่ 1 ธรรมสังคณีและอรรถกถา. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

- ราชบัณฑิตยสถาน. 2546. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542. กรุงเทพมหานคร:
 นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2546. ลักษณะนาม. กรุงเทพมหานคร: สหมิตรพริ้นติ้ง.
- วิฑิต วัฒนาวินูล. 2537. ประวัติการแพทย์จีน. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิริอร วิชชาวุธ และคณะ. 2552. จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุกัญญา รุ่งแจ้ง. 2548. อุปสรรคเชิงมโนทัศน์ของการใช้คำว่า “ใจ” ในภาษาไทย. วิทยานิพนธ์
 ระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต. สาขาวิชาภาษาศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุมาลี ศรีปานเงิน. 2543. การศึกษาเปรียบเทียบสำนวนจีนที่มีคำว่า "xin" กับสำนวนไทยที่มีความ
 ความหมายตรงกัน. วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต. สาขาวิชาภาษาจีน คณะ
 อักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสถียร โภทินันทะ. 2539. เมธีตะวันออก. กรุงเทพมหานคร: ต้นอ้อ แกรมมี.

ภาษาจีน

- 北京語言學院語言教學研究所 Běijīng Yǔyán Xuéyuàn Yǔyán Jiàoxué
 Yánjiūsù. 1986. 《現代漢語頻率詞典 Xiàndài Hànyǔ Pínlǜ Cídiǎn》.
 北京 Běijīng : 北京語言學院出版社 Běijīng Yǔyán Xuéyuàn Chūbǎnshè.
- 曹逢甫 Cáo Féngfǔ、蔡立中 Cài Lìzhōng、劉秀瑩 Liú Xiùyíng. 2001. 《身
 體與隱喻—語言與認知的首要介紹 Shēntǐ yǔ Yǐnyù—yǔyán yǔ rènzhī
 de shǒuyào jièshào》. 臺北 Táiběi : 文鶴出版有限公司 Wénhè Chūbǎn
 Yǒuxiàn Gōngsī.
- 陳云香 Chén Yúnyāng. 2012. 《量詞“顆”“粒”語義差別研究 Liàngcí
 “kē” “lì” Yǔyì Chābié Yánjiū》. 編輯之友 Biānjí zhī yǒu 2010
 年 nián 第 dì 12 期 qī 96-98 頁 yè. 山西 Shānxī : 山西出版集團 Shānxī
 Chūbǎn Jítuán.
- 方立天 Fāng Lìtiān. 2009. 《中國佛教與傳統文化 Zhōngguó Fójiào yǔ
 Chuántǒng Wénhuà》. 北京 Běijīng : 中國人民大學出版社 Zhōngguó
 Rénmín Dàxué Chūbǎnshè.
- 漢語大詞典編纂處 Hànyǔ Dà Cídiǎn Biānzuǎnchù. 2007. 《漢語大詞典 Hànyǔ
 Dà Cídiǎn (縮印本 suōyìn běn)》. 上海 Shànghǎi : 上海辭書出版社
 Shànghǎi Císhū Chūbǎnshè.

- 黃家樹 Huáng Jiāshù. 2000. 《般若波羅蜜多心經釋義 Bānrùo Bōluómì Duō Xīnjīng Shìyì》. 香港 Xiānggǎng : 明珠佛學社 Míngzhū Fóxué shè.
- 江灝 Jiāng Hào、錢宗武 Qián Zōngwǔ. 1992. 《今古文尚書全譯 Jīn Gǔ Wén Shàngshū Quán Yì》. 貴陽 Guìyáng : 貴州人民出版社 Guìzhōu Rénmín Chūbǎnshè.
- 呂叔湘 Lǚ Shūxiāng. 1999. 《現代漢語八百詞 Xiàndài Hànyǔ Bābǎi Cí》. 北京 Běijīng : 商務印書館 Shāngwù Yìnshūguǎn.
- 齊振海、覃修貴 Tán Xiūguì. 2004. “心” 隱喻詞語的範疇化研究 “Xīn” Yīnyù Cíyǔ de Fànchóuhuà Yánjiū. 《外語研究 Wàiyǔ Yánjiū》. 88: 24-28.
- 齊振海 Qí Zhènghǎi、王義娜 Wáng Yìna. 2007. “心” 詞語的認知框架 “Xīn” Cíyǔ de Rènzhī Kuàngjià. 《外語學刊 Wàiyǔ Xuékān》. 134: 61-66.
- 釋昌蓮 Shì Chānglián. 2011. 《“心經” 導讀—觀世自在 “Xīnjīng” Dǎodú-Guānshì Zìzài》. 上海 Shànghǎi : 上海古籍出版社 shànghǎi Gǔjí Chūbǎnshè.
- 司馬遷 Sī Mǎqiān. 2011. 《史記全本 Shǐjì Quánběn》. 北京 Běijīng : 萬卷出版社 Wànjuàn Chūbǎnshè.
- 中國社會科學院語言研究所詞典編輯室 Zhōngguó Shèhuì Kēxuéyuàn Yǔyán Yánjiūsuǒ Cídiǎn Biānjíshì. 2002. 《倒序現代漢語詞典 Dào xù Xiàndài Hànyǔ Cídiǎn》. 北京 Běijīng : 商務印書館 Shāngwù Yìnshūguǎn.
- 中國社會科學院語言研究所詞典編輯室 Zhōngguó Shèhuì Kēxuéyuàn Yǔyán Yánjiūsuǒ Cídiǎn Biānjíshì. 2009. 《現代漢語詞典 Xiàndài Hànyǔ Cídiǎn》. 北京 Běijīng : 商務印書館 Shāngwù Yìnshūguǎn.
- 張云昌 Zhāng Yúchāng 等 děng 譯 yì. 1995. 《白話黃帝內經 Báihuà Huángdì Nèijīng》. 石家莊 Shíjiāzhuāng : 河北人民出版社 Héběi Rénmín Chūbǎnshè.
- 張珍玉 Zhāng Zhēnyù. 2002. 《中醫學基礎 Zhōngyīxué Jīchǔ (修訂版 xiūdìng bǎn)》. 北京 Běijīng : 中國中醫藥出版社 Zhōngguó Zhōngyīyào Chūbǎnshè.

ภาษาอังกฤษ

- Croft, W. and Cruse, D. Alan. 2004. *Cognitive Linguistic*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Cruse, D. Alan. 2000. *Meaning in Language*. Oxford: Oxford University Press.

- Evans, Vyvyan and Green, Melanie. 2006. *Cognitive Linguistics: an introduction*. New Jersey: Edinburgh University Press.
- Johnson, Mark. 1987. *The Body in the Mind: The Bodily Basis of Meaning, Imagination, and Reason*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Kovecses, Zoltán. 2002. *Metaphor: A Practical Introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Lakoff, George. 1987. *Women, Fire, and Dangerous Things*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Lakoff, George and Johnson, Mark. 1980. *Metaphors we live by*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Moore, Christopher G. 1992. *Heart Talk*. Bangkok: Heaven Lake Press.
- Saeed, John I. 2003. *Semantics*. Blackwell Publishing.
- Taylor, John R. 1989. *Linguistic Categorization*. Oxford: Oxford University Press.
- Ungerer, Friedrich and Schmid, Hans-Jörg. 1996. *An Introduction to Cognitive Linguistics*. New York: Longman.
- Yu, Ning. 2009. *The Chinese heart in a Cognitive Perspective: culture, body and language*. Berlin: Mouton de Gruyter.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

การแปลสรุปความวิทยานิพนธ์เป็นภาษาจีน

漢語“心”和泰語ใจ / caj / 之語義概念：認知語義學研究

第一章

引言

1.1 研究動機

漢語中的“心”和泰語中的ใจ /caj/ 語義相近。《現代漢語詞典》（2005：1511）將“心”的意思解釋為

「心 1. (名) 人和高等動物身體內推動血液循環的器官。人的心在胸腔的中部，稍偏左方，呈圓錐形，大小約跟本人的拳頭相等，內部有四個空腔，上部兩個是心房，下部兩個是心室。心房和心室的舒張和收縮推動血液循環全身。也叫心臟。2. (名) 通常也指思想的器官和思想、感情等。3. (名) 中心；中央的部分。4. (名) 二十八宿之一。5. (名) Xīn 姓。」。

而《พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (皇家學會泰語詞典) พ.ศ. 2542》(2546: 329) 將詞語ใจ /caj/ 解釋如下：

“ใจ น. สิ่งที่ทำหน้าที่รู้รู้สึกนึก และคิด เช่น ใจก็คิดว่าอย่างนั้น, หัวใจ เช่น ใจเต้น, ลมหายใจ เช่น กลั้วใจ อัดใจ หายใจ, ความรู้สึกนึกคิด เช่น ใจคด ใจซื่อ; จุดสำคัญของบางสิ่งบางอย่าง เช่น ใจมือ, บริเวณที่ถือว่าเป็นจุดสำคัญของสถานที่ เช่น ใจบ้านใจเมือง. (心 名, 用於知、覺、想的, 如心也那麼想; 心臟, 如心跳; 氣息, 如屏氣、呼吸; 思想感情, 如心不忠、忠心; 事物的中心, 如手心; 某個地方最重要之處, 如市中心) ”

“心”和ใจ /caj/ 的使用頻率較高。根據《現代漢語頻率詞典》（1986）輸入的漢語使用頻率統計數據，“心”字使用度級次相當高，排在第 131 位。而泰語中，在《Heart Talk》(Christopher G. Moore, 1992) 這本書中，Christopher G. Moore 也進行收集泰語中帶有ใจ /caj/ 詞的詞彙、短語和成語，總共有 741 個詞/短語。

對於“心”和ใจ /caj/ 的意義，之前已經有很多學者研究和討論過，比如齊振海、王義娜（2007），齊振海、覃修貴（2004），曹逢甫、蔡立中、劉秀瑩（2001），Yu Ning（2009），Sukanya Roongjang（佛曆 2548），Sumalee

Sipanngoen (佛曆 2543)。無論如何，多數的研究成果以詞語的隱喻、轉喻研究而得出研究結果。筆者認為這個思路未能將語言使用者對“心”和ใจ /caj/ 的概念與世界觀表達出來。

筆者借用認知語義學的理论去探討與研究“心”和ใจ /caj/ 詞語的語義概念以及兩者語義延伸的過程，而且將漢-泰語言使用者對“心”和ใจ /caj/ 的概念與世界觀進行對比分析。

1.2 研究目的

1.2.1 學習與研究“心”和ใจ /caj/ 之多義現象及每個義項之間的關係。

1.2.2 以認知語義學為基礎，將漢泰語言使用者對“心”和ใจ /caj/ 之概念進行對比研究。

1.3 研究假設

1.3.1 漢語的“心”和泰語的ใจ /caj/ 都是多義詞，兩者的語義形成發展，最主要的乃是隱喻、轉喻等認知機制和文化機制。

1.3.2 漢語的“心”和泰語的ใจ /caj/ 的概念及概念化相近。兩者概念相近的因素主要包括心臟的物理功能和文化信念。

1.4 研究範圍

1.4.1 本文對詞語“心”和ใจ /caj/ 的研究範圍包括作為單音詞，以及作為短語結構、句子、乃至篇章話語等各級語言單位中的“心”和ใจ /caj/。

1.4.2 本文的研究對象是“心”和ใจ /caj/ 詞語，研究範圍並不牽涉到漢語和泰語中其它語義相近的詞語，如漢語中的“意”、“情”和泰語中的จิต /cit/、มือ /mano/ 等。

1.5 研究方法與架構

本文的研究方法可分為三個階段：

1.5.1 收集資料

1.5.1.1 中文

1) 收集以“心”作為語素的詞和短語，資料源自於兩本詞典：

《漢語大詞典（縮印本）》（漢語大詞典編纂處，2007）收集了 417 個詞/短語及《倒序現代漢語詞典》（中國社會科學院語言研究所詞典編輯室，2002）收集了 196 個詞/短語，將重複的項目刪除之後，總共列出了 610 項。

2) 從北京大學中國語言學研究中心語料庫⁷中搜索到含“心”的例句，共 10,000 條，並利用 Microsoft Access 對“心”的 10,000 條進行隨機抽取，最後取出其中 1,000 條。

3) 除了以上的資料以外，筆者還從電視、收音機等傳播設備中以及日常生活中推選具有代表性的語言資料，以期得到更豐碩的研究成果。

1.5.1.2 泰文

1) 收集以ใจ /caj/ 作為語素的詞和短語，資料源自於：

《พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน（皇家學會泰語詞典）》（ราชบัณฑิตยสถาน（皇家學會）收集了 428 個詞/短語，佛曆 2546）、《คลังคำ（泰語詞庫）》（นาววรรณพันธุ์เมธา (Nawawan Phanthumetha), 佛曆 2544) 收集了 325 個詞/短語及《Heart Talk》(Christopher G. Moore, 2006) 收集了 741 個詞/短語，將重複的項目刪除之後，總共列出了 813 項。

2) 從 THAI NATIONAL CORPUS（泰國朱拉隆功大學泰語語料庫）⁸中抽取到含ใจ /caj/ 的例句，共 1,000 條。

3) 除了以上的資料以外，筆者還從電視、收音機等傳播設備中以及日常生活中推選具有代表性的語言資料，為了得到更豐碩的研究成果。

1.5.2 分析探討

1.5.2.1 通過所搜索的資料的分析之後，給詞語“心”和ใจ /caj/ 下定義。

1.5.2.2 分析詞語“心”和ใจ /caj/ 語義延伸的過程以及分析每個義項之間的關係。

1.5.2.3 分析漢-泰語言使用者對詞語“心”和ใจ /caj/ 的概念系統 (conceptual system) 及認知模式 (cognitive model)。

⁷ 資料來源於 http://ccl.pku.edu.cn:8080/ccl_corpus/search?q=%E5%BF%83&start=0&num=50&index=FullIndex&outputFormat=HTML&encoding=UTF8&maxLeftLength=30&maxRightLength=30&orderStyle=score&LastQuery&dir=xiandai [2011.12.10]

⁸ 資料來源於 <http://ling.arts.chula.ac.th/tnc2/> [2011.12.10]

1.5.2.4 以認知過程及文化信念因素為基礎，進行分析與比較漢-泰語言使用者對詞語“心”和ใจ /caj/ 的概念與世界觀。

1.5.3 結論

1.6 研究價值

1.6.1 了解詞語“心”和ใจ /caj/ 的意義及其意義延伸的過程。

1.6.2 了解語言使用者對詞語“心”和ใจ /caj/ 的概念及世界觀。

1.6.3 通過對“心”和ใจ /caj/ 語義概念的研究而獲得人類認知模型的知識。

第二章

文獻探討

在本章之中，筆者將有關的理論和學術研究進行一系列地回顧與探討。同時，本研究所探討的相關文獻將成為本研究之基礎文獻，以期能夠便於了解本研究所欲深入探討的研究議題，以及本研究的焦點所在。

2.1 有關理論之探討

認知語義學主要研究人類的概念系統、意義和推理。這個學科的學習與研究著重于從認知角度深入探討人類的思維，語言與身體經驗、社會經驗等。概念是通過身體經驗 (bodily experience)、社會經驗 (social experience) 而形成的。比如說，容器概念的形成的原因是因為人類意識中認為自己身體的整個軀幹是一個容器，身體內部的各種器官就是身體與外界的界限。容器概念經常被用來映射到客觀世界中的其他抽象概念。人們將這種概念投射于人體以外的其它物體，如房子，甚至將一些抽象的狀態也看作容器，如英語中的表達：moving out of one room into another. (從一個房間走出來而走進另一個房間) (Lakoff and Johnson, 1980: 29)

認知語義學認為意義相等於概念化 (conceptualization)。意義並非客觀存在的，而是由人即時建構出來的，詞語的意義即語言使用者進行概念化之產物。而此概念會系統地被保存在人類的認知系統裏，形成複雜的結構。Ungerer and Schmid (1996: 47-48) 把人類保存在認知系統裏的經驗稱為“認知模式” (cognitive model)。而每個認知模式與其他認知模式相聯，形成人類認知系統裏的一個網絡 (network)。

認知語義學主要研究詞的意義，比如多義詞 (polysemy)、隱喻 (metaphor)、轉喻 (metonymy)、原形理論 (prototype theory)、語義網絡 (semantic network) 等。

2.1.1 多義詞 (polysemy)

多義詞是一種語言現象，指一個詞或詞語有幾個意思，而每個意思是互相關係的。

至於詞彙語義劃分的標準，伊萬斯 (Evans, 2004 在 Evans and Green, 2006: 348-352) 提出以下的標準：

- 1) 詞義：一個義項要獨立存在，那個義項必有與其他義項有不同的義素。
- 2) 與其他詞語的搭配：一個義項要獨立存在，那個義項可能有詞語搭配的限制。

3) 語法結構：一個義項要獨立存在，那個義項可能有語法結構搭配的限制。

伊萬斯認為要確定一個義項是獨立存在，那個義項必須符合第一個標準和其餘的一個或兩個標準。

“心”和 ใจ /caj/ 都是多義詞，本文以伊萬斯詞彙語義劃分的標準為理據，進行“心”和 ใจ /caj/ 的語義分佈研究。

2.1.2 隱喻和轉喻 (metaphor and metonymy)

隱喻和轉喻算是詞彙語義延伸 (meaning extension) 過程中的主要機制。換言之，詞彙的引申義都是在基本義 (basic sense) 的基礎上經過隱喻和轉喻而產生的。認知語義學認為語言反映認知，了解語言就能夠了解到人類的認知系統。

2.1.2.1 隱喻 (metaphor)

隱喻源于修辭學研究，是修辭學上的一個術語。後來，才發現隱喻不只是修辭現象，而與人類的思維方式有密切關係，因此被視為一種認知現象。1980年，Lakoff G. and Johnson M. 在《Metaphors We Live By》一書中提出概念隱喻理論，該理論認為隱喻是從一個具體的概念域向一個抽象的概念域的系統映射；隱喻不是語言問題，而是思維問題；隱喻是思維方式和認知手段。我們可以從一般日常用語中歸納出概念隱喻。

隱喻就是用一個概念表達另一個概念。隱喻映射一般由表示具體事物的始源域 (source domain) 向抽象的目標域 (target domain) 進行 (Lakoff, 1987: 276)。隱喻就是將始源域圖式結構映射到目標域之上，讓我們通過始源域的結構來理解目標域。Lakoff G. and Johnson M. (1980: 4) 提出隱喻「辯論是戰爭」為例：

ARGUMENT IS WAR (辯論是戰爭)

Your claims are *indefensible*.

(你的主張無法防禦。)

He *attacked* every weak point in my argument.

(他攻擊我的論點的每個薄弱環節。)

His criticisms were *right on target*.

(他的評論正中目標。)

I *demolished* his argument.

（我摧毀了他的論點。）

我們在辯論中所作的許多事局部建構於「戰爭」這個概念，由辯論的結構——防禦、攻擊、正中目標、摧毀等可見一斑。

2.1.2.2 轉喻 (metonymy)

轉喻同隱喻一樣，被視為一種心理機制 (Lakoff and Johnson, 1980: 37)。轉喻是在同一領域內用某一個實體去指代一個實體。人們常常採用某一事物易理解的方面，來表示該事物的整體或該事物的其他部份或方面。Croft and Cruse (2004: 216) 認為轉喻是詞彙語義變化的一種認知途徑。我們聽到了詞語時，心中會引發到相關的基本認知模式以便理解該詞語。如：

The ham sandwich is waiting for his check. (Lakoff and Johnson, 1980: 35)

（那位火腿三明治正等著付賬。）

轉喻喻體 “*The ham sandwich*”（火腿三明治）被用來代替轉喻目標 “吃火腿三明治的人”。這個例子是“部分代替全體”的轉喻。Lakoff and Johnson (1980: 38) 還提出一些常見的概念轉喻：

生產者代替產品 (PRODUCER FOR PRODUCT)

He bought a Ford.

（他買了一輛福特。）

容器代替容器裏的內容 (CONTAINER FOR CONTENT)

He drank this glass.

（他喝了這杯。）

以上是一些概念轉喻的例子，福特公司被用來代替它的產品，而杯子也被用來代替杯子裏面的飲料。

2.1.3 原型理論 (prototype theory)

從認知的角度看，範疇化 (categorization) 可說是人類認知活動中最基本的一種。Lakoff (1987: 1-2) 認為人類在歧異的現實中看到相似性，並據以將可分辨的不同事物處理為相同的，由此對世界萬物進行分類，進而形成概念的過程和能力。

心理學家羅施 (Rosch, 1975 引自 Ungerer 和 Schmid (1996: 12-13) 提出原型理論，該理論認為在某個範疇中，就屬性而言，原型性更高的成員具有更多的與同類其他成員共有的屬性。原型成員最大限度地區別於其他範疇的原型成員。而非原型成員（或曰邊緣成員）則相反，它們與同類其他成員共有的屬性較少，而與相鄰範疇共有一些屬性。

羅施對事物的範疇化進行認知測試，她向被試者呈現一系列單詞，這些詞所指稱的事物屬於同一範疇，她要求被試者在一個點量表上評定每一個範疇成員的“典型性”。實驗結果表明“椅子”和“沙發”是最典型的家具，它們的典型性等級較高，而“電話”的典型性等級是最低的，在其他範疇內也發現同樣的情況。她還發現概念的典型性會影響人對概念的反應，原型成員（典型性成員）的特徵包括：

1. 原型成員的使用頻率最高。
2. 兒童對原型成員的識別和記憶要容易於非典型性成員。
3. 與其他成員具有最多的共同屬性。

在語言學界中也採用了羅施的範疇化理論和原型理論來研究詞的意義和語義擴展。一詞多義現象被認為是一種範疇化現象，也就是，詞的相關意義圍繞著原型而形成範疇。原型意義就與其他意義具有最多的共同義素，因此原型意義的使用頻率就高於其他意義的是運用頻率。

2.1.4 認知模式 (cognitive model)

認知語言學認為人類往往通過結構來組織知識，每一種認知模式都是一個複雜的結構化整體，而且每一種認知模式都能構建一個心理空間。Ungerer 和 Schmid (1996: 47-48) 提出了 ON THE BEACH (在海邊) 認知模式為例，筆者將其翻譯如下：

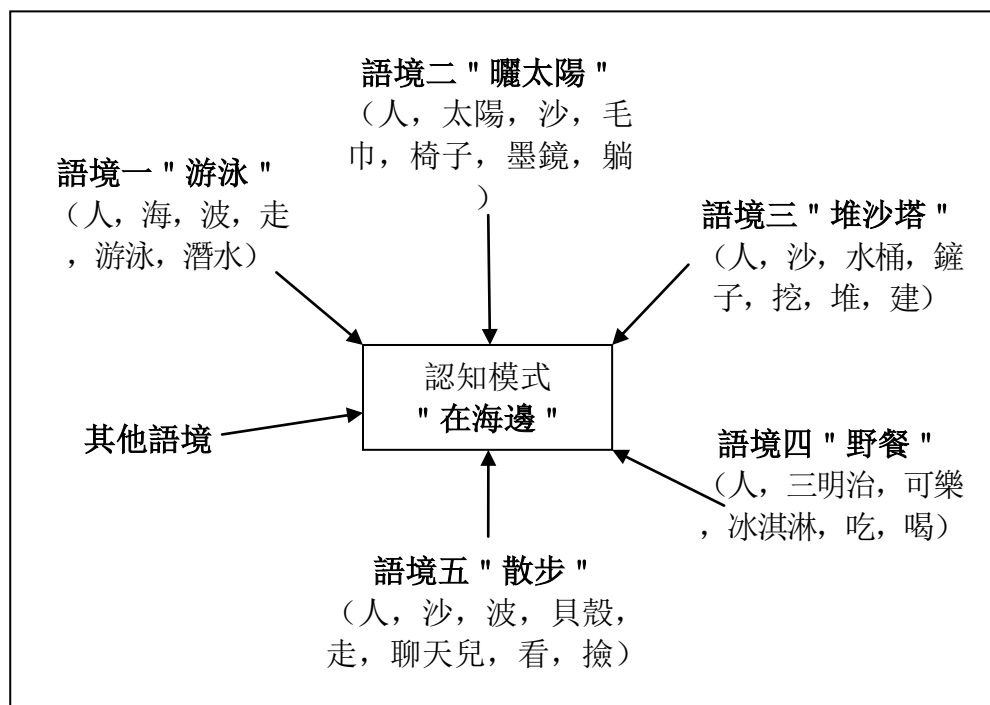

圖 2.1 認知模式“在海邊”

以上“在海邊”的認知模式表明了某一個知識結構是很系統地與各種日常生活中的語境連起來。Ungerer 和 Schmid (1996: 47-48) 認為認知模式是開放性的，就是說，某一個認知模式可以無限地與其他語境相連，形成人類認知系統裏的複雜的結構化整體。

2.2 “心”與“ใจ /caj/”的文化信念

在詞彙語義研究的框架下，社會文化信念是不可忽視的。由於認知模式 (cognitive model) 是社會特殊性而不是世界普遍性。不同的社會與文化會產生不同的認知模式 (Ungerer and Schmid, 1996: 50)。Lipka (1987 引自 Ungerer and Schmid, 1996: 50-51) 提出西方國家社會與日本社會對“桌子”之概念。從 2.2 圖中，我們可以看到西方人和日本人對“桌子”之原型概念有很大的區別。Lipka 指出活在不同社會的人會對某件事情有不同的經驗和觀念，產生不同的社會認知，所以某個社會的認知模式必然依靠那個社會的文化模型 (cultural model) 而定。

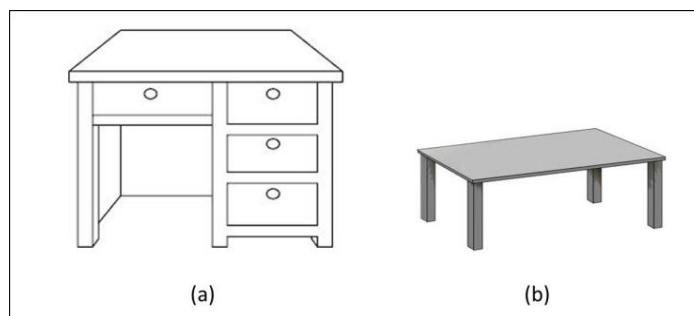

圖 2.2 西方國家社會對“桌子”之原型概念(a)及日本社會對“桌子”之原型概念(b)

有鑒于此，本文的研究過程中免不了參考“心”和ใจ /caj/ 文化方面的資料。據歷史記載，“心”和ใจ /caj/ 在中泰社會已有長久的歷史。“心”字在什麼時期出現也不可證明。無論如何，據記載發現秦朝之前就已有“心”字的使用了。在《尚書》，中國最早的史書中，就出現“心”字了，如

「今予其敷心腹腎腸，厲告爾百姓于朕志。」《尚書·商書·盤庚》

ใจ /caj/ 在泰國社會中什麼時候開始使用也不可證明。據蘭甘亨王的石碑記載（素可泰時期，公元 1277-1317），就出現ใจ /caj/ 這個詞了：

「ไพร่ฟ้าหน้าปก กลางบ้านกลางเมือง มีถ้อยมีความ เจบท้องข้องใจ มันจักกล่าวถึง เจ้าถึงขุนบไรรู้ ไปลั่นนกดิงอันท่านแขวนไว้ พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองได้」（城市裏的公民有什麼事情，身熱心煩，想告訴國王，都可以去打挂在門前的鈴鐸

，叫蘭甘亨王。) (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย(朱拉隆功大學)，佛曆 2527: 14)

“心”和ใจ /caj/ 在中泰社會已有很長的歷史，因此，中泰社會對兩者的文化信念就很豐富。在中國社會裏，對“心”的文化信念可見于宗教、社會信念以及中醫方面。至於泰國社會，對ใจ /caj/ 的文化信念主要可見于佛教信仰。

2.2.1 佛教

佛教自古以來與中泰社會密切關係。在中國社會，據南宋志磐所著的《佛祖統記》(引自 พระมหาดาวสยาม วชิรปัญญา (Phramaha Daosayam Wachirapanyo), 佛曆 2552: 39-42)，佛教是在漢朝傳進中國的。漢明帝時期(東漢)派人去印度，迎來迦叶摩騰與竺法蘭兩位高僧。兩位高僧帶來了許多佛經，用白馬馱回洛陽。漢明帝命人修建中國第一座佛寺，為了紀念白馬馱經之功，而命名為“白馬寺”。

在泰國社會，佛教大約在佛曆三世紀傳進泰國。當時印度阿育王(Asoka)派宣教師到各地傳授佛教，包括蘇旺納普(泰國)，佛教傳進泰國的主要證據就是泰國最古老的佛塔“帕巴吞金塔”。從此以來，佛教就在泰國社會奠定了基礎，使泰國成為佛教之國。(พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร (Phitthayalap Phruettiyakon), 佛曆 2522: 1-2)

有鑒于此，在研究“心”與ใจ /caj/ 過程中，佛教思想是一個很有價值的參考文獻，因為這些思想可反映人的思維系統。

“心”在佛教的思想

在《พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ (佛教詞典)》(พระราชวรมุนี (Phraratchaworamuni), 佛曆 2527) 中，沒有詞語“ใจ” /caj/ 的解釋，只有用其來解釋其他詞語。如“จิต /cit/: 感覺元素、思維狀態、思維、心”。Prapod Assavavirulhakarn 和 Suwanna Satha-anand (ประพจน์ อัครวิรุฬห์การ และ สุวรรณ สภา อานันท์, 佛曆 2535: 313) 提出“據語言文獻而言，既然有合成詞 จิตใจ /citcaj/, จิต /cit/ 與ใจ /caj/ 之義應該相近，兩者指的是感知、思維元素，分別使用時，意義仍在同一個方向，而只有小部分的區別”。

中國也有多部佛經講到“心”，其中《般若波羅蜜多心經》(簡稱《心經》) 是最重要一部。《心經》的主要闡明世間法有“五蘊”(Khandha)。

佛教思想認為生命由兩大要素構成，其一為具體部分即有關身體與物質，其二為與思維、感知有關的。這種概念可見於佛法“五蘊”(Khandha)。五蘊是指以下五種：

- 1) 色蘊：物質的積聚，包括眼、耳、鼻、舌、身五根和色、聲、香、味、觸五境。
- 2) 受蘊：內心的感受、感覺。當六根接觸了六境，內心就生了感受。在感受之下，才知道外境的存在。
- 3) 想蘊：內心對六根所接觸、所感受到的外境，加以執取、思維而產生各種印象。
- 4) 行蘊：當內心執取外境而生氣喜怒哀樂、七情六慾時，這種內心造作就是行蘊。
- 5) 識蘊：內心的感知，具有理解和分別之功能。六根接觸到六境時，產生六識，然後就了解六境；了解六境後，隨即分別六境。(พระธรรมปิฎก [ป.ธ. ปยุตฺโต] (P.A.Payutto), 佛曆 2543: 20-23)

在五蘊中，色蘊最為具體的，是一切物質現象；而受、想、行、識四蘊為心。

2.2.2 儒家思想

儒家是中國古代最有影響的學派，由孔子（公元前 551-479）創立。儒家思想重視和諧社會的道德建設。孔子將“仁”作為最高的道德原則，因為“仁”是一種心理上的改造，使人心良善。

子曰：回也，其心三月不違仁，其餘則明至焉而已矣。《論語·雍也第六》

以上是孔子提到他的弟子，顏回。孔子認為顏回的心可以長時間不違背人道，而其他學生就只有在很短的時間。以上的例子不僅表明孔子對“仁”的重視，還可以表明在人的思維中，“仁”居於我們的心裏。

此外，儒家思想對“心”的解釋還表現在一本著作《大學》中的“八條目”：

- 1) 格物
- 2) 致知
- 3) 誠意
- 4) 正心

- 5) 修身
- 6) 齊家
- 7) 治國
- 8) 平天下

以上的八條目闡述了個人修養與社會政治之關係，是一條人生成功的路徑。其中第四條提到了“正心”，使我們了解到孔子對“心”的認識，“心”被視為人的思維、行為之控制者，若心地善良，那麼就影響到他在社會所表現的行為。

2.2.3 中醫學

中醫學歷史悠久，中國古代人在與疾病作鬥爭的艱苦過程中積累經驗，發現藥物及多種疾病治療方法。春秋時期，形成了《黃帝內經》（簡稱《內經》），是現存最早的中醫理論性經典著作，被認為是古代醫學家的聯合創作。此書以古代人積累的知識和經驗為基礎，通過對生命現象的觀察，逐漸發展而成。其內容提出了許多重要理論和中醫學學術觀點，為中醫學的發展奠定了堅實的基礎。

據中醫學理論，心的形狀與功能的解釋歸納于“五臟”的內容。五臟包括心、肺、脾、肝、腎，生理功能上是各有所司的。不過，它們的活動通過經絡的聯繫，相互協調，相互配合，共同維持人體正常的生命活動。五臟之中以“心”為主。在《中醫學基礎》（張珍玉，2002: 35-37）將心的功能解釋如下：

1) 心主血脈：包括主血和主脈兩個方面，主血即心生血，全身百脈之血發源于心。主脈則指心具有推動血液的功能，心通過血脈將氣血運送于全身。（《素問·陰陽應象大論》在張珍玉，2002: 35）

2) 心藏神，主喜：心在人體中處於最高的主導地位，有主宰人體生命活動及精神、意識、思維活動的功能。心藏神之功能建立於心主血脈的基礎上，就是說，當血液充足精神就飽滿，血氣不足而精神萎靡。

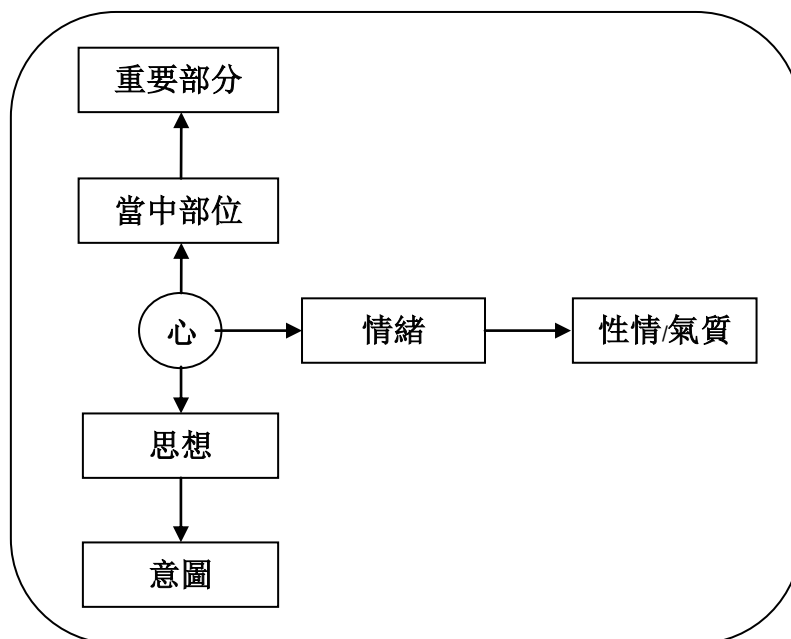
2.3 前人對“心”與“[心/caj]”的學習與研究

2.3.1 前人對“心”的學習與研究

1) 齊振海、王義娜（2007）對“心”詞語進行認知分析，構建出六個轉喻框架和兩個隱喻框架。六個轉喻框架包括“心”替代性格、特徵，“心”替代勇氣，“心”替代情感，“心”替代態度，“心”替代思維、記憶，“心”替代愛情。兩個隱喻框架包括“心”為中心和“心”為情感容器。

2) 齊振海、覃修貴（2004）對“心”隱喻的範疇化進行分析和研究，把“心”的隱喻分為實體、容器等認知域。

3) 曹逢甫、蔡立中、劉秀瑩（2001）將漢語和英語中表達身體器官的詞語進行分析其隱喻和轉喻。對於“心”詞，其轉喻框架只出現“部分代替全體”；而其隱喻包括“心”是固體，“心”是容器，“心”是生物，“心”是金錢和“心”是火。另外，還採用輻射結構（radial structure）來分析“心”的延伸義：

4) Yu Ning (2009) 採用認知語義學對“心”詞的研究。研究過程當中，除了參考語言文獻之外，還參考了有關“心”字的文化模型。他參考的文化模型包括中國古代哲學與中醫學兩方面。

Yu Ning 主要從歷時角度和共時角度兩個方面探討“心”的概念。從歷時角度來看，研究結果發現“心”被視為人的思維、感情之中心；而從共時角度來看，“心”仍被視為人的思維、感情之中心。所謂思維、感情之中心包括：“心”是生命之所在地。(The heart as the locus of one’s inner self)、“心”是思維之所在地。(The heart as the locus of mental life)、“心”是情感之所在地。(The heart as the locus of emotional life)。此概念是以如下的隱喻形式來表現的：

1. “心”是人 (THE HEART IS A PERSON)
2. “心”是物體 (THE HEART IS AN OBJECT)
3. “心”是容器 (THE HEART IS A CONTAINER)
4. “心”是所在地 (THE HEART IS A LOCATION)

2.3.2 前人對“ใจ /caj/”的學習與研究

1) Prapod Assavavirulhakarn 和 Suwanna Satha-anand (ประพจน์ อัศววิรุฬหการ และ สุวรรณ สถาอานันท์, 佛曆 2535: 313-320) 為ใจ /caj/ 詞解釋如下：

/caj/ 指人類身體器官最主要的，即 หัวใจ /huacaj/（心臟），也是生命之中心。古代認為 ใจ /caj/ 或 ลมหายใจ /lomhajcaj/（氣息）是生命的標誌，失去氣息等於失去生命，如短語 ชีวิตจิตใจ /chiwitcitcaj/（生命-心，表示生命力）、สิ้นใจ /sincaj/（失去 - 心：表示死亡）。從基本意，ใจ /caj/ 的意義可分為如下九項：

1. ใจ /caj/ 為物體最重要的元素，如 ใจความ /cajkhwam/（心 - 內容：表示內容大意）。
2. ใจ /caj/ 與 จิต /cit/ 配用時，指與“身體”相反的心，有時用於道德方面，指高於物體之心靈。
3. จิตใจ /citcaj/ 指與“唯物主義”相反的“唯心主義”。
4. ใจ /caj/ 與其他詞語搭配如 เข้า /khaw/（進），合成 เข้าใจ /khawcaj/ 表示懂得、了解。這能反映對泰國人來說，“了解”的過程是需要“進去”人心的。
5. ใจ /caj/ 與某些詞語搭配時，表示人的道德情況，或者是好的或者是坏的。
6. ใจ /caj/ 與某些詞語搭配時，表示感覺、感情。此義項出現最多。
7. ใจ /caj/ 與某些詞語搭配時，表示性格、性情，如 นิสัยใจคอ /nisajcajkhō/（性格 - 心腦：表示性格）
8. 與某些詞語搭配時，表示社會交往，如 น้ำใจ /namcaj/（水 - 心：表示心意）、เกรงใจ /krencaj/（敬畏 - 心：表示客氣）。
9. 其他詞語如 เป็นใจ /pencaj/（生 - 心）不表示生著的心，而表示同謀。再如 ตายใจ /tajcaj/（死 - 心）不是指死了的心，而表示無疑。

總言之，ใจ /caj/ 可與名詞、動詞、形容詞等搭配，表示感情、性格、道德等複雜的心理情況，而且還表示人類生命之主。จิตใจ /citcaj/ 則反映人類敏感又複雜之心。

2) Sukanya Roongjang (佛曆 2548) 對ใจ /caj/ 進行隱喻研究。她將ใจ /caj/ 的隱喻意義分成五類：人、動作、狀態、感情和性格。研究結果發現ใจ /caj/ 的隱喻反映泰國人的概念，即ใจ /caj/ 是人和人的性質。

3) Sumalee Sripanngoen (佛曆 2543) 對漢語中含有“心”族的四字格成語和泰語中跟漢語成語的意義相近的詞組進行對比研究。研究結果發現漢泰語言使用者對“心”的理解相同，“心”除了表示心臟的意思，還可以表達思想感情器官之義。另外，根據兩種語言的對比研究還發現漢泰民族有相同的想法，禮儀制度、風俗習慣也很接近。在漢泰成語的字裏行間充滿著民族生活時代的氣息，包含著豐富而深刻的內容，反映了漢泰民族深厚的文化意蘊。

前人對“心”和ใจ /caj/ 的研究大部分都是探討兩者之隱喻和轉喻情況。筆者認為隱喻和轉喻研究只能反映一個概念對另一個概念的投射，不過未能反映其認知概念。由於每一個詞的概念與社會的文化模型是密不可分的，所以在研究詞的概念時，也應該考慮到文化因素。

Yu Ning (2009) 根據認知語言學的理论探討了表達思維中心之義的“心”。他的研究結果發現文化信念對“心”的概念影響很大。筆者認為他的研究方式與研究結果能夠反映“心”的認知概念，不過，除了表達思維中心之義以外，“心”還有其他的意義，而 Yu Ning 的研究沒提到“心”的多義現象，並沒提到其語義延伸或概念化之過程。因此，本文將以認知語義學為基礎，為“心”和ใจ /caj/ 下定義，學習兩者的認知概念、概念化以及認知模式，並將其進行對比研究。另外，在研究過程中，筆者還考慮到對“心”和ใจ /caj/ 的文化因素，因為認知語義學認為詞的認知模式不具備普遍性，而受制于文化模型。

第三章

“心”之語義概念

3.1 “心”之概念

3.1.1 “心”的性狀

在與其他詞語搭配的情況下，可以表現出語言使用者對詞語的認識。筆者分析了“心”與其他詞語的搭配情況，並歸納出漢語語言使用者對“心”之性狀的認知。

3.1.1.1 尖端的圓形物體

可同“心”搭配的量詞有“顆”與“條”兩個詞。量詞“顆”一般可以同表達抽象概念的“心”一起出現，如“我把這顆心獻給你”，而量詞“條”同“心”搭配時，一般表達“兩個或兩個以上的人齊心協力完成某件事的心”，如“只要我們三兄弟一條心，就沒有辦不到的事。”量詞作為語言中的一種特殊狀況，它反映了語言使用者對事物的認識。就是說，語言使用者在他們的認知系統中對各種事物進行範疇化，他們以認知系統中的某個範疇作為量詞選擇之策略。因此，可同一個量詞搭配的事物在人的認知系統裏就屬於同一個範疇。

能被“顆”計量的都具有小而圓的特徵，如“釘子”、“葡萄”、“糖”、“衛星”、“心”、“牙齒”。（陳云香，2012: 96）

能被“條”計量的都具有細而長的特徵，如“街”、“河”、“山脈”、“毛巾”、“魚”。（呂叔湘，1999: 529-530）

量詞“顆”與“條”範疇中的成員的特徵雖然不同，但是兩者卻可以共同用於“心”。這能表示“心”可能與各範疇中具有一部分的共同屬性。就是說，“心”與“顆”範疇一樣具有圓形特徵，而與“條”之範疇一樣具有細長之特徵。

3.1.1.2 三維體

“心”被視為一個三維體。在日常生活中，“心”可以跟表達空間概念的詞語，如表達物體的深度、寬度的詞語一起出現與使用。如：

（1）心寬

（2）心底

（3）心裏

（4）心滿

(5) 心竅

(6) 心孔

(7) 開心

(8) 關心

空間隱喻在人類的認知活動中扮演著重要的角色。人的身體是空間隱喻認知的原型，人在多維空間中軀體和生活的體驗是空間隱喻概念的基礎。因此，漢語語言使用者通過“空間”領域去認識“心”，他們把心看成一個三維體，既有深度，又有寬度，還可以把東西裝進去。

3.1.1.3 位于胸部、可移動

對於“心”的位置，可見于當人們說到“心”時的動作姿勢。在語言使用者的觀念中，“心”位于左胸部，同于心臟之位置。如：

(9) 摸一摸左胸，你可以**問心無愧**。

(10) 那個孩子手撫左胸，表示**以我心發誓**。

“心”不僅位于人的左胸部，它還可以移動。如：

(11) 放心

(12) 挂心

(13) 擔心

(14) 心不在焉

“心”被移動到不同的位置表示人不同的心理狀態，如挂著的心表示“憂慮”、放下的心表示“放鬆、沒有憂慮”、遠離原來位置的心表示“心思不集中”等。

3.1.2 “心”的功能

筆者將“心”的功能劃分為三種：創造、儲藏與控制。

3.1.2.1 創造

我們發現，在語言使用者的觀念中，“心”是思維活動的創造者。其思維活動並不僅限於運思，而包括感知、感受等等。例如：

(15) 我恐懼而慌亂地逃離了北京飯店，**心想**我怎麼這麼倒黴，碰上的男人沒個好東西。

(16) **我的心知道**這一點。

(17) 黃山的美只有**用心來感受**，沒有語言可以表達。

“心”的創造能力是無限的，它可以創造多種思維活動，包括邏輯性的思維活動和感情上之活動，如：

運思：心想、心數、心算

分析、考慮：心慮、心辯

感知：心知、心印、心領神會

以上的例子讓我們了解到“心”在邏輯性上之創造功能。“心”既然具有運思、想象、分析、感知等思維能力，那麼就理所當然與智能有關，如：慧心、心智、心全等。

另外，“心”還可以感受到多種情緒。如：

歡樂：歡心、開心、甘心、舒心

愛情：心愛

忿怒：心嗔、心忿、心火

憂慮：心急、心焦、擔心、心重

悲傷：心傷、心痛、心碎、心酸

恐怖：心怯、心悸、心驚、膽破心驚

3.1.2.2 儲藏

我們在3.1.1討論到“心”的性狀，認為“心”是一個三維體。其性狀與儲藏功能有關係。在語言使用者的觀念中，“心”可以儲藏人的思想、感情。例如：

(18) 大家**心裏都充滿**了希望和感動。

(19) 發展我國的科學技術事業這件事，周恩來很早就已**放在心**上了。

(20) 這個英雄的名字，永遠**刻在人們**心中。

(21) 幸福感是靠自己從**內心挖掘**出來的。

從日常語言中所歸納的自然語料，“心”除了作為思維活動之創造者，還作為思想、感情之所在地。“心”被看成一個容器，有空間，也有進出口。

人們以空間概念去理解它，以容器作為始源域，通過始源域的圖式結構，使其對於目標域的認知更加清晰。

同時，儲藏方法也影響到“心”的儲藏能力。也就是說，如果採用更具耐久性的儲藏方法，如“埋”或“刻”等，“心”對於思想、情感的儲藏能力會表現得更強。如：

(22) 現在他把悲傷深深埋在了心裏。

(23) 松教授的優秀品質、高尚的醫德都深深銘刻在病人心裏。

另外，我們還發現，當不同的感情被儲藏在“心”裏面時，“心”之狀態也有所不同，例如：

(24) 優美動聽的樂曲、舒展流暢的旋律，能使人擺脫煩惱、開闊心胸、消除疲勞。

(25) 于右任先生的感慨，恰是 77 歲的台籍人王正南至今難解的心結。

3.1.2.3 控制

“心”作為生命之主，心臟的跳動表示生命的存在。另一方面，“心”也作為思維活動之主，可以說“心”控制與駕馭著人的行為。例如：

(26) 世上無難事，只怕有心人。

(27) 瑜伽只要用心練就有收穫。

(28) 治癌症先救心，壞心情是治癌症導火索。

“心”控制之功能由概念隱喻“心是內在心靈”形成。所謂內在心靈是指由思維、知覺、情緒、意志、記憶和想象組成的理智和意識。“心”畢竟是思維活動的創造者，還是人的內在實相。以下的例句可證明“心”是人的內在需求，有時候會與外在世界的邏輯性概念相反的。

(29) 有些人明明說已經忘記了，可是心還在痛。

(30) 明明說要忘記你，可是心卻不允許。

(31) 戀愛是用心而不是用腦的。

3.1.3 “心”的隱喻和轉喻情況

隱喻和轉喻，從認知語義學的角度來看，不只是一種修辭現象。它們與人類的思維方式有密切的關係。隱喻和轉喻是一種領域之轉移，人們為了了解

抽象的概念，而借助于更具體的概念來解釋。通過分析與歸納，筆者將“心”的概念領域之轉移與投射劃分如下：

3.1.3.1 隱喻“心是實體”

在“心是實體”隱喻中，我們將原用於實體或物質的詞語轉換用於“心”。因為我們對客觀世界中的實體和物質已有了經驗，這個經驗就提供了一種理解。我們把抽象的經驗看作一種實體，這樣就能對其意義進行把握。“心”可與表達實體性質的詞語一起出現的，如：

顏色：黑心、灰心

溫度：熱心、心寒

味道：心酸、甘心

數量：二心、多心、一條心

狀態：心軟、心硬、心碎、放心、擔心

3.1.3.2 隱喻“心是容器”

雖然“容器”也屬於“實體”之範疇內，但由於容器隱喻的物質非常明顯，我們將事物看成一個容器，有界定的表面、有裏外之分，因此容器隱喻作為最重要的實體隱喻之一。“心”可與表達容器屬性的詞語一起出現，如：

(32) 心裏

(33) 開心

(34) 關心

(35) 心窄

容器隱喻所呈現的功能，之所以能夠映射到目標域“心”而呈現，就是因為兩個領域之間存在著經驗相關性。容器是需要有界定的範圍，並且還有容積，也可以量化。“心”被視為一個容器，因此也必然受到容器這些屬性的制約。

3.1.3.3 轉喻“心代替人”

我們發現“心”可以與表達人的動作、性格等詞語一起出現，如：

動作：心思、心想、心死、心領

情緒：心愛、心悸、心急

性格：心懶

語言使用者爲了了解“心”的概念而以“人”為參照，“心”被視爲“人”的代表。“心”實際上就是人體的一種內臟器官，語言使用者用“心”代替“人”，既有創造思維、情感的功能，又有控制行爲的功能。這是所謂部分代替全體 (PART FOR WHOLE) 的轉喻。

3.1.3.4 轉喻“心代替神”

根據中醫的解釋，人的思维活动是以“神”做主的，“心”只是“神”之所在地。不過，在人的觀念中“心”與“神”具有密切的關係，如：心領神會、心神煩亂等。

在語言使用者的觀念中，“心”作爲“神”的容器，爲了了解到“心”的概念，人以轉喻“容器代替容納之物體” (CONTAINER FOR CONTENT) 為基礎，用“心”代替“心裏面的神”。

3.2 “心”的意義及語義延伸

“心”是多義詞，本文以伊萬斯 (Evans, 2004 在 Evans and Green, 2006: 348-352) 詞彙語義劃分的標準為理據，進行“心”的語義分佈研究。伊萬斯提出以下的標準：

- 1) 詞義：一個義項要獨立存在，那個義項必有與其他義項有不同的義素。
- 2) 與其他詞語的搭配：一個義項要獨立存在，那個義項可能有詞語搭配的限制。
- 3) 語法結構：一個義項要獨立存在，那個義項可能有語法結構搭配的限制。

3.2.1 “心”的意義

3.2.1.1 心臟

“心臟”之意之所以算是“心”的原始義，是因爲其概念最爲具體。漢語中表示“心臟”的“心”一般都與表達心臟的性狀或狀態的詞語出現，如：心房、心脈、心率、心臟病等。

根據語料的歸納與分析，表達“心臟”意義的“心”具有如下的語義特徵：

[+器官]

[+有空間]

[+位于胸部]

[+生命存在而跳動]

[+生血]

[+內臟器官之主]

3.2.1.2 思維、感情之發源地

表達思維、感情之發源地的“心”與表達“心臟”意義的“心”有不同的搭配情況，因此筆者將其劃分為另外一個義項。根據所收集到的語料，表達思維、感情之發源地的“心”可以與表達人的思維活動、性格等詞語一起出現的，如：心幻、心想、心愛、心痛、忠心等。

根據語料的歸納與分析，表達“思維、感情之發源地”意義的“心”具有如下的語義特徵：

[+思維、感情者]

[+有空間]

[+位于心臟]

[+接觸某種情感而心跳加速]

[+思維、感情之所在地]

[+動作、行爲之主]

筆者在題目 3.1.2 討論過“心”之功能，將其功能劃分為創造、儲藏與控制。這反映了表達“思維、感情之發源地”的“心”之概念，就是說，“心”的思維活動不僅限於“心”對外在世界的反映，而“心”還有更複雜的過程。筆者將“心”的思維活動過程劃分如下：

1) 感受

“心”之感受過程指的是當人的五種感覺器官（眼、耳、鼻、舌、身）接觸到外境時，“心”就反映出不同的感覺或情緒。例如：

(36) 他逢人便向別人介紹我是他的女友，讓我聽了心裏美滋滋的。

(37) 看到小崗村家家戶戶都有糧食吃，有衣服穿，心裏特別高興。

(38) 羅盤走進了松樹林，聞到那雪和松鎮的清香，心裏舒暢多了。

(39) 這個味道很好。我們心想這也許算得“特產”了。

(40) 我们牽著手，**心裏就有一種安全感。**

當五種感覺器官接觸到外境時，就是說，當色接觸眼睛、聲接觸耳朵、氣味接觸鼻子、味道接觸舌頭、外境接觸身體的時候，“心”會反映出某種感覺或情緒。如在(36)例句中，當聽話者的耳朵聽到了某個信息時，其“心”就反映出“美滋滋”的感情。實際上，情緒的產生會因每個人的經驗的不同而不同。筆者將“心”的感受過程歸納成以下的圖表：

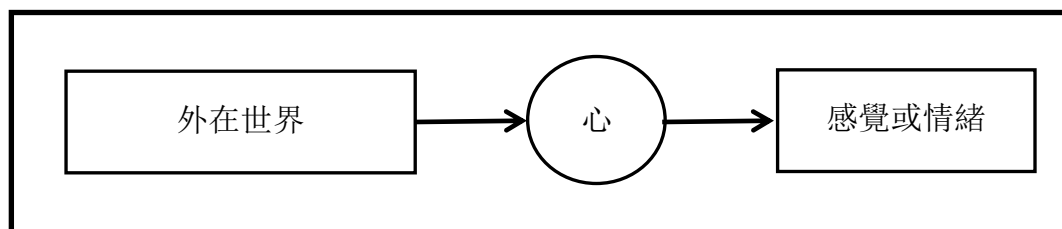

圖 3.1：“心”的感受過程

2) 運思

在人的觀念中，“心”不僅能夠感受到外境的接觸，而它還有運思的功能。我們根據認知系統裏所收集的知識與經驗，通過邏輯性的歸納、分析、考慮等思維活動，而產生某種想法或概念。“心”的運思過程可歸納如下：

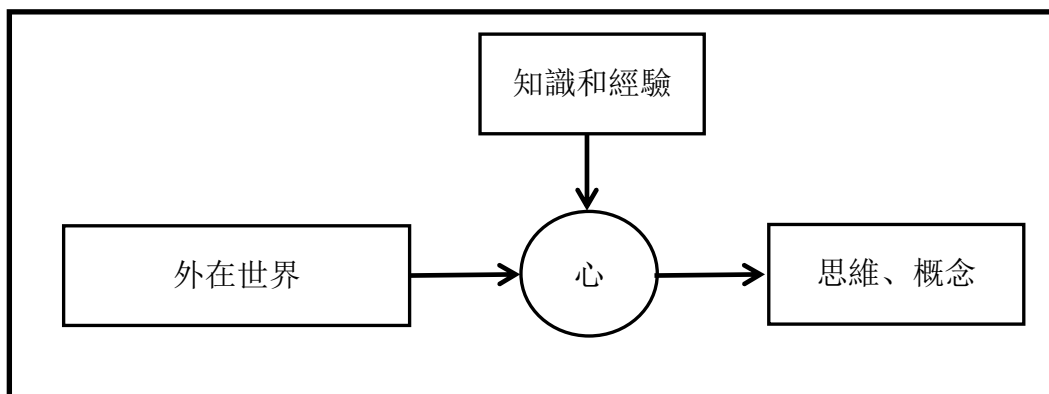

圖 3.2：“心”的運思過程

以下是反映“心”的運思階段的例句：

(41) 我把**心裏想的**說了出來。

(42) 當劊子手傳呼江姐時，她**心裏全都明白了**，她異常平靜，沒有激動，更沒有恐懼與悲感。

從(41)、(42)句中可以看到，“心”同“想”、“明白”一起出現，這反映了“心”之運思功能。當“心”接觸到外境時，它會借用已儲藏于心裏的經驗與知識，通過邏輯性的手段，而產生某種思維或概念。

3) 內心感知

以上已經討論過了“心”的感受與運思的能力，在人們的觀念中，當某種情緒或思維產生時，也會被儲藏于心中，形成心裏的知識與經驗。這些知識與經驗會導致新的情緒與想法之產生，思維過程反復如此，形成了每個人內心的感知，而這種感知就促使了每個人的行為與性格之不同。

(43) 你要**真心誠意**地為顧客服務。

(44) 為將之道，當先**治心**。

(45) 實際上**養心**比養身更重要，因為心理的建設、心理的健全，能增加身體的健康。

(46) 希望大家**用心去感覺**這部電影。

(47) 有時候，雖然能想明白，但**心裏就是接受不了**。

(48) 明明知道過去了就應該過去，但**心裏卻忘不了**。

以上的例子表明“心”的內心感知之能力，此能力區別于感受與運思之能力。可見，“心”的內心感知並不基於外在世界的邏輯性生活。“心”在這層面的思維能力使我們了解到“心”的概念實際上就是人的本身。

根據心理學的理论，將人的意識分為兩種：“意識”與“潛意識”。意識包含個體在當下隨時均可知覺到的現象，以及可察覺的意念和動機，是一套合乎邏輯的、理性的思考。潛意識指的是永遠無法察覺、無所知覺的現象（包含思想、記憶、慾望等）。我們心識裡的潛意識部份亦遠比意識層面強大，支配著我們日常的一切感覺、思想和言行。(สิริอร และคณะ (Siri-orn et al.), 2552: 17) 之所以，我們在另一方面討論到“心”的思維、感情能力時，可以說其思維、感情之能力基於人的意識層面，而其內心感知之功能基於潛意識層面。以下的例子反映了人的內心感知的功能，無論在有意識或無意識的狀態，人的內心感知都存在著。

(49) 他們有意識的部分也好，無意識的部分也好，他們的心也**可能確確實實地聽到你的話**。

(50) 林珠顏面潮紅，眼睛濕漉漉的，她瘋狂了，**她的嘴就是她的心**，她把“我愛你”呼得要死要活。

(51) 雖然他是個瘋子，但他**心地很善良**。

表達“思維、感情之發源地”的“心”的意義還可以劃分為如下的小義項：

3.2.1.2.1 思維、感情

“心”不僅表示思維、感情之發源地，它在某種語境中還可以表示思維或感情，例如：

(52) 心好

(53) 放心

(54) 我不知道怎麼能**挽回他的心**。

“心”在以上的例子中又可以表示思維、感情之發源地，還可以表示思維、感情。筆者認為其意義未完全分開，因此，將思維、感情之義劃分為思維、感情之發源地的小義項。

3.2.1.2.2 愛情、情人

愛情便是一種感情，由於人們都認為“心”是思維、感情之發源地，所以在人們的概念中，愛情也產生於“心”。

(55) 我會永遠永遠**愛你在心裏**。

筆者認為此概念來源於愛情與心臟的物理狀態的關係。就是說，當人對某人或事物產生戀愛之感情時，其心臟跳速會加快，如：

(56) 我看到自己喜歡的人的時候，我都會臉紅，而且**心跳加速**。

因此，人們就將愛情之概念與“心”之概念連接在一起。另外，由於現代的社會中很重視愛情的生活，因此，就產生“愛情是生命”之概念。我們以上討論過“心”的功能時認為“心”作為生命的標誌，那麼，“心”、“愛情”與“生命”這三個概念領域就產生了關係。

(57) 我會一直愛你，**直到心跳停止**。

以上(57)例子反映了“心”、“愛情”與“生命”概念之關係，筆者將其關係歸納成以下的圖：

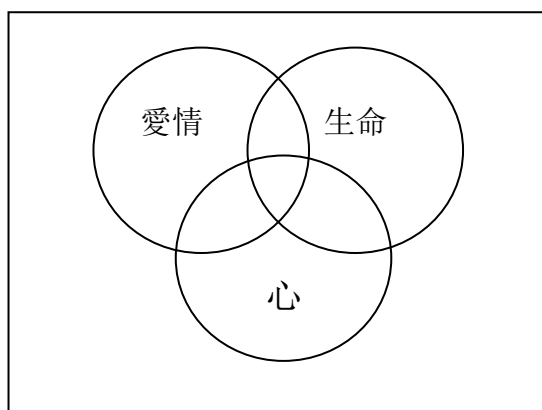

圖 3.3: “心”、“愛情”與“生命”概念之關係

總而言之，由於“心”作為感情之發源地，而且人們還把愛情看成生命中的重要因素，使得“心”的意義延伸到“愛情”或“情人”之義，例如：

(58) 你是**我的心**。

(59) 二心

(60) 心有靈犀一點通

根據伊萬斯 (Evans, 2004 在 Evans and Green, 2006: 348-352) 所提出的語義劃分標準，雖然“愛情、情人”之義的語義特徵雖然能夠獨立存在，但其搭配情況和語法結構並未區別於“思維、感情之發源地”之義。因此，筆者沒有將“愛情、情人”之義劃分為“心”的另一個義項，而將其劃分為“思維、感情之發源地”的小義項。

3.2.1.2.3 行爲、性格

筆者認為每個人具有不同的行爲與性格之原因是他們對外境具有不同的經驗、不同的感知。筆者將人的行爲和性格之產生歸納成以下的圖表：

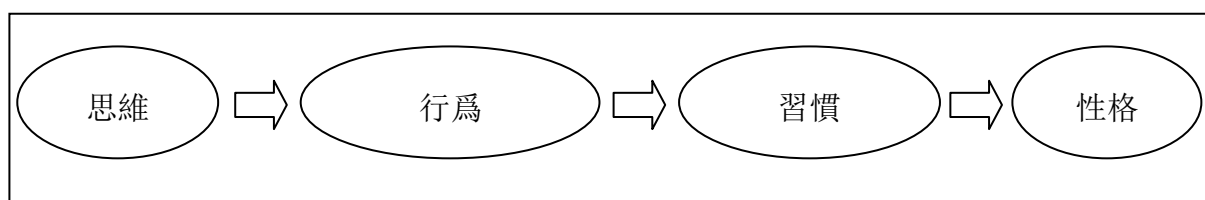

圖 3.4: 人的行爲和性格之產生

圖 3.4 解釋了個人性格產生之階段。性格來源於個人的思維，思維就是行爲的主宰，當某個思維和行爲反復地發生時，就形成了個人的習慣，而習慣又形成了性格。在語言使用者的觀念中，“心”作為思維、感情之主，因此也被用於代表人的行爲與性格。這個語意延伸的階段由轉喻“產品代替生產

者(PRODUCT FOR PRODUCER)”促使的。表示“行爲、性格”之“心”如：心性、粗心、心寬的人等。

“行爲、性格”之義未完全區別于“思維、感情之發源地”之義。可見，在以上的例子“心”既可以被理解為“性格”，又可以被理解為“思維、感情之發源地”。所以，筆者將“行爲、性格”之義劃分為“思維、感情之發源地”之義的小義項。

3.2.1.3 中心

表示“中心”時，“心”一般都和“中”同時出現，合成為“中心”。它可以表示具體事物的中心，也可以表示抽象概念的中心。例如：手心、市中心、培訓中心、行政管理中心等。

表示抽象概念之中心時，“心”不僅表達“中心”之義，還可以表達“最主要”、“最重要”之義。

筆者將表達“中心”意義之“心”的語義特徵歸納如下：

[+中心]

[+最主要]

[+最重要]

總而言之，“心”的意義可以劃分為三個大義項：“心臟”、“思維、感情之發源地”以及“中心”。筆者將其語意特徵歸納如下的表：

“心臟”	“思維、感情之發源地”	“中心”
[+器官]	[+思維、感情者]	
[+有空間]	[+有空間]	
[+位于胸部]	[+位于心臟]	[+中心]
[+生命存在而跳動]	[+接觸某種情感而心跳加速]	
[+生血]	[+思維、感情之所在地]	
[+內臟器官之主]	[+動作、行爲之主]	[+最主要]

表 3.1: “心臟”、“思維、感情之發源地”和“中心”之語意特徵

3.2.2 “心” 語義延伸之過程

3.2.2.1 “心臟” 延伸到 “思維、感情之發源地”

“心” 的多義現象產生于什麼時期是無法證明的。據歷史記載，秦朝之前“心” 就已有表達“思維、感情之發源地” 意義的使用了，如「今予其敷心腹腎腸，厲告爾百姓于朕志。」《尚書·商書·盤庚》。

根據中醫學，“心” 的功能分兩種：其一是心主血脈；其二是心藏神、主喜。據中國社會的信念，“神” 被解釋為兩個方面的意義：其一、廣義的神，指的是這個個人體內在生命活動的外在表現。諸如整個人體的形象，以及面色、眼神、表情、感覺反應等外在表現。；其二、狹義的神，指的是精神、意識、思維活動，屬於心神的功能。（張珍玉，2002：70-71）。筆者認為“心” 的語義延伸由隱喻“心是容器” 促使的。語言使用者將“心臟” 之概念投射到“神之所在地”。

始源域 “心臟”		目標域 “神之所在地”
[+器官]	→	[+所在地]
[+有空間]	→	[+有空間]
[+位于胸部]	→	[+位于心臟]
[+生命存在而跳動]	→	[+接觸某種情感而心跳加速]

表 3.2: “心臟” 到 “神之所在地” 之語意投射

由於“神” 位于“心”，所以兩者的關係是密不可分的，其功能有時候也分不清楚的，如：心馳神往、心神恍惚。人們以作為“神” 之所在地的“心” 來代替“神”。“神” 與“心” 的這種關係由轉喻“容器代替容納之物體” 促使的，使“心” 的意義延伸到“思維、感情之發源地”。

總之，“心臟” 延伸到“思維、感情之發源地” 由兩種認知階段引起的：第一個階段就是隱喻，使“心臟” 之意延伸到“神之所在地”；第二個階段是轉喻，使“神之所在地” 之義延伸到“思維、感情之發源地”。筆者將其認知階段歸納成如下的圖表：

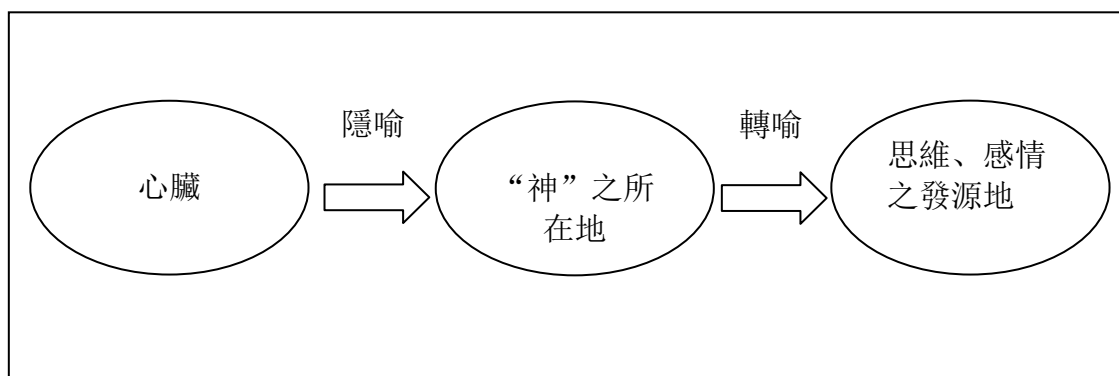

圖 3.5：“心臟”延伸到“思維、感情之發源地”之過程

3.2.2.2 “心臟”與“思維、感情之發源地”延伸到“中心”

“心臟”與“思維、感情之發源地”延伸到“中心”義之階段主要由轉喻引起的。Lakoff and Johnson (1980: 35-39) 認為轉喻基於同一認知域的映射。語言使用者用“心”代替“心”其中一部分的語義特徵，即 [+位于胸部]。這種映射是事物與事物一部分的語義特徵之映射，促使語義推斷之產生。比如當語言使用者聽到“手心”時，都會自動地了解到“心”，就是說，“手心”中的“心”指的是中心部位，而不是心臟。

另外，“心”還往往與“中”出現，合成為“中心”，代表“抽象概念之中心”，如：培訓中心。此階段也是由轉喻引起的。語言使用者用“心”代替“心”其中一部分的語義特徵，即 [+內臟器官之主] 及 [+動作、行為之主]，使得“心”之意義投射到 [+最重要] 與 [+最主要] 之語義特徵。

筆者將“心”的語義延伸過程歸納成如下的圖表：

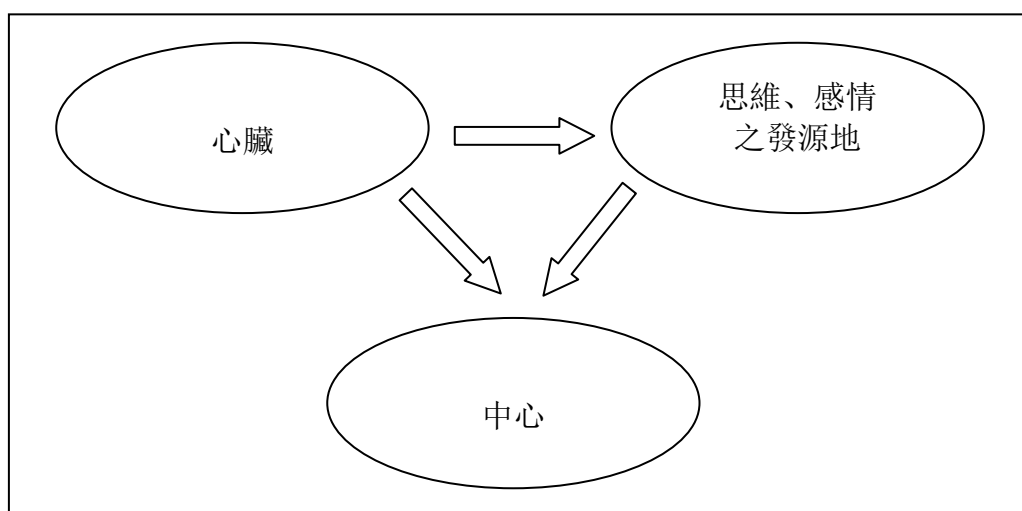

圖 3.6：“心”之語義延伸

3.3 “心”之認知模式

認知語義學認為人的認知系統是很複雜的。人類將所有的經驗儲存于大腦中，形成了不同的概念。人們會將各種概念進行分類，而得系統地儲存于個人的認知系統裏，構成認知網絡。每個概念之範疇就是所謂的“認知模式”。

(Ungerer and Schmid, 1996: 47-48)

爲了了解到“心”的概念，語言使用者將其他範疇的概念投射到“心”的範疇之上，使得“心”的概念在人的認知系統裏與其它概念聯繫起來。筆者將“心”之認知模式歸納如下：

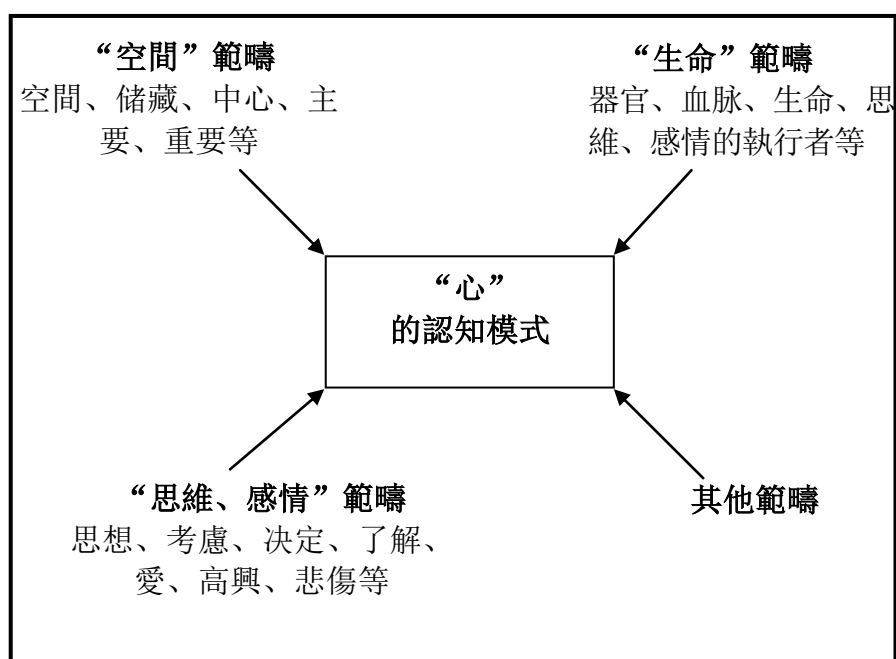

圖 3.7: “心”之認知模式

3.3.1 生命之範疇

“心”是生命的標誌。心臟的跳動表示生命的存在，心臟的衰竭就表示生命結束而死亡。因此，“心”的認知模式與生命之範疇有密切關係，“心”可以同其他表達生命標誌的詞語一起出現，如“脈”、“血”等。這反映了“心”與“脈搏”、“氣血”的關係，如：

(61) 心脈

(62) 這部名著凝聚着他畢生的心血。

3.3.2 思維、感情之範疇

雖然現代科學已經發達到能夠了解大腦的功能，但漢語語言使用者仍有一個特殊的文化信念，他們認為“心”是思維、感情之發源地。人的思維活動包括思維、感情、情緒都出於心。因此，“心”的認知模式就無疑和思維、感情之範疇有關。“心”被視為具有思維、感受情感之功能，如：

(63) 我聽了**心裏想**，這個政策好嘛。

(64) 農民**心裏很高興**。

3.3.3 空間之範疇

“心”在兩個方面與空間範疇有關係。一方面，“心”位于胸部，人將自己的身體看成一個範疇，位于胸部的心臟就算位于身體之中。這個語義投射使“心”之語義延伸“中心”之義。

另一方面，“心”被視為一個容器，有一定的範疇，有空間，有進出口，“心”之所以具有儲藏之功能，例如：

“心”與“生命範疇”、“思維、感情範疇”、“空間範疇”之關係由隱喻、轉喻等認知階段引起的，隱喻和轉喻促使語義概念的投射，使得“心”的語義延伸，形成了語言使用者認知系統裏的語意網絡。

社會文化信念也是“心”之概念化的一個主要因素，Ungerer and Schmid (1996: 50) 認為某一個概念的認知模式會因社會文化的不同而不同。社會文化信念也作為認知模式形成的基礎。

對“心”之概念有影響的文化信念

筆者認為對“心”之概念有影響的文化信念包括：佛教、儒家思想及中醫。

1. 佛教

佛教自古以來與中泰社會密切關係。在中國社會，據南宋志磐所著的《佛祖統記》(พระมหาดาวสยาม วชิรปัญญา (Phramaha Daosayam Wachirapanyo), 佛曆 2552: 39-42)，佛教是在漢朝傳進中國的。漢明帝時期（東漢）派人去印度，迎來迦叶摩騰與竺法蘭兩位高僧。兩位高僧帶來了許多佛經，用白馬馱回洛陽。漢明帝命人修建中國第一座佛寺，為了紀念白馬馱經之功，而命名為“白馬寺”。

中國有多部佛經講到“心”，其中《般若波羅蜜多心經》（簡稱《心經》）作為最重要的一部。佛教認為“心”是思維活動的主宰。佛教思想認為生命由兩大要素構成，其一為具體部分即有關身體與物質，其二為與思維、感知有關的。這種概念可見于佛法“五蘊” (Khandha)。(釋昌蓮. 2011: 43-44)

五蘊中“色蘊”指的是物質的積聚，其餘四蘊指的是“心”不同階段的思維功能，包括內心的感受、感覺（受蘊）、內心對六根所接觸、所感受到的外境，加以執取、思維而產生各種印象（想蘊）、內心執取外境而生氣喜怒哀樂（行蘊）及內心的感知（識蘊）。佛教的這個思想對“心”的概念有很大的影響。對漢語語言使用者來說，“心”的思維功能是很複雜的，“心”不僅能反映出某種感情，它還能夠進行邏輯性的思維活動，甚至作為人的內心感知。

2. 儒家思想

儒家是中國古代最有影響的學派，由孔子（公元前 551-479）創立。儒家思想重視和諧社會的道德建設。孔子將“仁”作為最高的道德原則，因為“仁”是一種心理上的改造，使人心良善。

子曰：回也，其心三月不違仁，其餘則明至焉而已矣。《論語·雍也第六》

以上是孔子提到他的弟子，顏回。孔子認為顏回的心可以長時間不違背人道，而其他學生就只有在很短的時間。以上的例子不僅表明孔子對“仁”的重視，還可以表明在人的思維中，“仁”居於我們的心裏。

儒家思想很重視“心”的修養，在儒家一部重要的著作《大學》當中提到了“八條目”，是儒學所展示的人生進修階梯。“八條目”其中的第四項也提到了“正心”。此概念使我們了解到孔子對“心”的認識，“心”被視為人的思維、行為之控制者，若人的心地善良，那麼就影響到他在社會所表現的行為。

3. 中醫

中醫學歷史悠久，中國古代人在與疾病作鬥爭的艱苦過程中積累經驗，發現藥物及多種疾病治療方法。春秋時期，形成了《黃帝內經》（簡稱《內經》），是現存最早的中醫理論性經典著作，被認為是古代醫學家的聯合創作。此書以古代人積累的知識和經驗為基礎，通過對生命現象的觀察，逐漸發展而成。其內容提出了許多重要理論和中醫學學術觀點，為中醫學的發展奠定了堅實的基礎。

據中醫學理論，心的形狀與功能的解釋歸納于“五臟”的內容。“心”作為內臟器官之主，“心”在人體中處於最高的主導地位，另外“心”還有主宰人體生命活動及精神、意識、思維活動的功能。（張珍玉，2002: 35-37）中醫學對“心”的這些解釋對其概念有巨大的影響。“心”的概念不僅與生命之範疇有密切關係，還與思維、感情之範疇有關係。

佛教思想和儒家思想是互相影響的，兩者所著重的觀念就是道德與內心的修養（方立天 Fāng Lìtiān, 2009: 213-214）。中醫學對“心”的概念也相同于佛教和儒家思想，就是說“心”不僅作為內臟器官之主，還作為人的思維、感情、意識階段之控制者。

總而言之，佛教、儒家與中醫對“心”的概念是一致的，三者都認為“心”是人的思維活動之執行者。在中國社會裏，這三個文化信念是互相影響的，語言使用者接受了社會中對“心”的理解，形成了“心”的認知概念與認知模式。

第四章

“ใจ /CAJ/” 之語義概念

4.1 “ใจ /caj/” 之概念

筆者將ใจ /caj/ 的研究過程歸納如下：首先，通過ใจ /caj/ 與其他詞語的搭配情況的分析，歸納出泰語語言使用者對ใจ /caj/ 之性狀與功能的了解；之後，再進行語義分佈，分析詞語的多義情況及義項之間的關係；最後，作出其認知模式。

4.1.1 “ใจ /caj/” 的性狀

在與其他詞語搭配的情況下，可以表現出語言使用者對詞語的認識。筆者通過ใจ /caj/ 與其他詞語的搭配情況的分析，歸納出泰語語言使用者對ใจ /caj/ 之性狀的了解。

4.1.1.1 圓形物體

根據語料的調查發現語素 หัว /hua/ 與 ดวง /duan/ 同ใจ /caj/ 一起出現，形成 หัวใจ /huacaj/ 與 ดวงใจ /duan caj/。

泰語中語素 หัว /hua/ 可以放在其他語素之前，如 หัวหอม /huahom/（蔥頭）、หัวเข่า /huakhao/（膝蓋）、หัวผักกาด /huaphakkat/（蘿蔔）等；還可以作為量詞，如 กระเทียมหนึ่งหัว /krathiam nuṅ hua/（一頭蒜）กะโหลกหนึ่งหัว /kalok nuṅ hua/（一個頭骨）(ราชบัณฑิตยสถาน（皇家學會），2546: 7, 119)。根據 หัว /hua/ 與其他詞語的搭配，筆者認為與 หัว /hua/ 搭配的詞語可以表示圓形或事物的端頭之意。

詞語 ดวง /duan/ 也經常放在其他語素之前表示圓形物體，如 ดวงดาว /duandao/（星星）、ดวงจันทร์ /duanjan/（月亮）、ดวงไฟ /duanfaj/（燈）。另外，還發現量詞 ดวง /duan/ 與圓形物體使用，如 ดาวหนึ่งดวง /dao nuṅ duan/（一顆星）ตราหนึ่งดวง /tra nuṅ duan/（一個蓋章）ใจหนึ่งดวง /caj nuṅ duan/（一顆心）等。(ราชบัณฑิตยสถาน（皇家學會），2546: 32, 40-41)

根據ใจ /caj/ 的搭配情況，我們可以說泰語使用者將其視為圓形物體。

4.1.1.2 三維體

ใจ /caj/ 不僅被視為圓形物體，它還跟容器一樣有空間、深度、寬度等屬性，具有三維體的特徵。如：

(1) ใจกว้าง caj kuaŋ “大方”
(心—寬)

(2) เต็มใจ tem caj “願意”
(滿—心)

(3) ในใจ naj caj “心裏”
(裏—心)

(4) เก็บไว้ลึกๆในใจ

kep waj luukluuk naj caj

存 著 深深 裏 心

“深深存在心裏”

4.1.1.3 位于胸部、可移動

對於ใจ /caj/ 的位置，可見于當人們說到ใจ /caj/ 時的動作姿勢。在語言使用者的觀念中，ใจ /caj/ 位于左胸部，同于心臟之位置。如：

(5) เขาเอามือขวาวางไว้แนบอกเพื่อให้มั่นใจว่าหัวใจยังเต้นเป็นปกติ

khao ao muukhwa waŋ waj næp ok phuahaj

他 把 右手 放 著 靠 胸 爲了

mancaj wa huacaj yaŋ ten pen pakati

信心 (連) 心臟 還 跳 如 正常

“他把手摸了摸胸部爲了讓自己相信自己的心還在跳著。”

(6) แค่มือขวาแนบอกซ้าย ได้ยินไหม นี่คือนเพลงของหัวใจของเรา

khæ ao muukhwa næp ok saj dajyin maj ni ku

只 把 右手 靠 胸 左 聽見 嗎 這 是
 phleŋ khəŋ huacaj khəŋ rao
 歌 (助) 心臟 (助) 我們

“只要把右手放在左胸，你聽見嗎，這是我們的情歌。”

另外，對泰語使用者來說，ใจ /caj/ 還可以移動，如：

(7) วางใจ waj caj “放心”
 (放一心)

(8) ใจหล่นไปถึงตาตุ่ม
 caj lon paj thuŋ tatum
 心 掉 去 到 踝骨
 “驚訝”

(9) ใจลอย caj loj “心不在焉”
 (心一漂)

ใจ /caj/ 被移動到不同的位置表示人不同的心理狀態，如被放下的ใจ /caj/ 表示“放鬆、沒有憂慮”如例(7)、掉下去的ใจ /caj/ 表示“驚訝”如例(8)、遠離原來位置的ใจ /caj/ 表示“心思不集中”如例(9)等。

4.1.2 “ใจ /caj/” 的功能

4.1.2.1 創造

根據語料分析，筆者發現ใจ /caj/ 被視為思維活動的創造者，我們認為佛教對ใจ /caj/ 的概念有很大的影響。佛教認為ใจ /caj/ 是萬象之主宰。《論藏》中說道：一切法從ใจ /caj/ 想而生，ใจ /caj/ 主宰一切法。如果我們能夠主宰自己的ใจ /caj/，就能夠主宰一切行爲。(มหาวิทยาลัย (Mahamakut Buddhist University), 佛曆 2525: 236)

如此，ใจ /caj/ 作為思維活動的創造者之概念就在語言使用者的認知系統裏產生。

(10) พูดอย่างใจคิดอีกอย่าง

phut yaŋ caj khit ik yaŋ

說 一種 心 想 另外 一種

“說出來的話跟心想的不同。”

(11) รู้สึกเหงาเหงาในใจ

rusuk ŋaŋao naj caj

感覺 寂寞 裏 心

“心裏感到寂寞。”

以上的例句讓我們了解到ใจ /caj/ 之創造功能，ใจ /caj/ 不僅具有創造思維之功能，還具有創造感情、情緒之功能。ใจ /caj/ 之創造能力是無限的，就是說ใจ /caj/ 能夠創造多種思維活動，包括邏輯性的思維、情緒、感情等。例如：

運思、計算: คิดคำนวณในใจ

khit khamnuan naj caj

想 計算 裏 心

“心裏計算”

想象: สร้างสรรค์ผลงานด้วยใจ

saŋsan phonŋan duaj caj

創造 作品 (介) 心

“用心創作”

思考: ในใจพยายามคิดหาเหตุผล

naj caj phayayam khit ha hetphon

裏 心 盡力 想 找 理由

“心裏盡力找理由”

記憶、理解: จำจั่นใจ

cam con khuun caj

記 到 上 心

“記在心上”、“記得很深”

เข้าใจ khao caj (進一心: “了解”)

另外, “心” 還可以感受到多種情緒。如:

歡樂:	เบิกบานใจ (歡樂一心)	boekban caj	“歡心”
愛情:	หวานใจ (甜一心)	wan caj	“情人”
忿怒:	เจ็บใจ (傷一心)	cep caj	“又傷心又生氣”
憂慮:	กังวลใจ (憂慮一心)	kaṅwon caj	“擔心”
悲傷:	ทุกข์ใจ (苦難一心)	thuk caj	“悲哀”
恐怖:	ตกใจ (掉一心)	tok caj	“驚訝”

4.1.2.2 儲藏

我們在 4.1.1 討論過 ใจ /caj/ 的性狀, 認為 ใจ /caj/ 是一個三維體。其性狀與儲藏功能有關係。在語言使用者的觀念中, ใจ /caj/ 可以儲藏人的思想、感情。例如:

(12) หัวใจของเด็กๆ เต็มไปด้วยความหวัง

huacaj khon dekdek tempaiduaj khwamwan

心 的 孩子們 充滿 希望

“孩子們的心充滿了希望。”

(13) ความทรงจำทุกอย่างได้ประทับลงในใจเรา

khwamsoncam thukyan daj prathap lon naj caj rao

記憶 一切 已經 印 下 裏 心 我們

“一切的記憶都已經印在我們心上。”

(14) หัวใจฉันไม่เหลือที่ว่างให้ใครอีกแล้ว

huacaj chan mai lua thiwan haj khraj ik lao

心 我 不 留 空間 給 誰 再 了

“我心裏不能再留一塊空間給誰了。”

(15) ขอเพียงเธอลองเปิดใจรับสิ่งใหม่ ๆ

khophian thoe lon poet caj rap sin majmaj

只要 你 試 開 心 接受 東西 新的

“只要你開放自己的心態。”

儲藏方法也影響到ใจ/caj/的儲藏能力。也就是說，如果採用更具耐久性的儲藏方法，如“埋”或“刻”等，ใจ/caj/對於思想、情感的儲藏能力會表現得更強。如：

(16) ภาพนั้นสลักตรึงในใจเขามานาน

phap nan salaktrung naj caj khao ma nan

畫面 那 銘刻 裏 心 他 來 久

“那個畫面很長時間刻在了他的心裏。”

(17) เขียนคำว่ารักใส่ใจของฉัน

khian khamwa rak saj caj khon chan

寫 詞 愛 放 心 的 我

“把“愛”這個詞寫在我的心裏。”

另外，我們還發現，當不同的感情被儲藏在“caj”裏面時，“caj”之狀態也有所不同，例如：

(18) ค่อยโล่งใจหน่อยที่เธอหายแล้วจริงๆ

khøj loŋ caj nøj thi thoe haj læo ciŋciŋ
 稍微 通暢 心 一點兒 (介詞) 你 病好 了 真的
 “稍微可以放心點兒，你的病真的好了。”

(19) เขากำลังข่มขวัญให้ฉันใจฝ่อ

khao kamlaŋ khomkhwān haj chan caj fə
 他 正在 嚇 使 我 心 痿
 “他正在把我們嚇得心驚膽怕。”

4.1.2.3 控制

泰語中有一句話說“ใจเป็นนายกายเป็นบ่าว”/caj pen naj kaj pen bao/ (心做主，身做副)，這能表現語言使用者對ใจ/caj/的概念，他們認為ใจ/caj/ 是人類行為活動之控制者。

(20) ชนะอะไรก็ไม่เท่าชนะใจตนเอง

chana araj kə majthao chana caj ton'en
 克服 什麼 也 不如 克服 心 自己
 “克服什麼也不如克服自己的心。”

(21) ใจเป็นนายกายเป็นบ่าว

caj pen naj kaj pen bao
 心 是 主人 身體 是 用人
 “心做主，身做副。”

(22) การรักษาโรคนี้ต้องรักษาสองทางคู่กันคือต้องรักษาทั้งกายและทั้งใจ
 โดยเฉพาะทางใจต้องมีกำลังใจสู้อย่างเข้มแข็ง

kanraksa rok ni toŋ raksa soŋ thaŋ khu kan

治療法 病 這 必須 治療 兩 方面 雙 一起

khuu tɔŋ raksa thaŋ kaj læ thaŋ caj

即 必須 治療 方面 身體 和 方面 心

dojchaphɔ thaŋ caj tɔŋ mi kamlaŋcaj su yaŋkhemkhæŋ

尤其 方面 心 必須 有 心力 克服 強烈

“本病的治療有兩個方面，身體與精神，尤其是精神，病人必須強烈地用心治病。”

4.1.3 “ใจ /caj/” 的隱喻和轉喻情況

從認知語義學的角度來看，隱喻和轉喻都是認知現象，它與人類的思維方式有密切的關係。隱喻和轉喻是一種領域轉移，人們爲了了解抽象的概念，而借助于更具體的概念來解釋。通過分析與歸納，筆者將ใจ /caj/ 的領域投射與轉移劃分如下：

4.1.3.1 隱喻 “ใจ /caj/ 是實體”

筆者發現ใจ /caj/ 與表達實體性質的詞語一起出現的，如：

(23) 顏色:	ใจดำ	caj dam	“黑心”
	(心—黑)		
(24) 溫度:	ใจร้อน	caj rɔn	“心急”
	(心—熱)		
(25) 味道:	หวานใจ	wan caj	“情人”
	(甜—心)		
(26) 數量:	สองใจ	sɔŋ caj	“二心”
	(二—心)		
(27) 狀態:	ใจแข็ง	caj khæŋ	“心硬”
	(心—硬)		

爲了了解抽象概念的ใจ /caj/，語言使用者將“實體”作爲參考。人們以ใจ /caj/ 作爲目標域，而以實體領域作爲始源域。他們將始源域的各種屬性，如顏色、溫度、味道、數量、狀態等投射到目標域之上。

4.1.3.2 隱喻 “ใจ /caj/ 是容器”

雖然“容器”也屬於“實體”之範疇內，但由於容器隱喻的物質非常明顯，我們將事物看成一個容器，有界定的表面、有裏外之分，因此容器隱喻作為最重要的實體隱喻之一。ใจ /caj/ 可與表達容器屬性的詞語一起出現，如：

(28) ในใจ	naj caj	“心裏”
	(裏一心)	
(29) ใส่ใจ	saj caj	“關心”
	(放進一心)	
(30) ใจกว้าง	caj kuan	“心寬”
	(心一寬)	

容器隱喻所呈現的功能，之所以能夠映射到目標域ใจ /caj/ 而呈現，是因為兩個領域之間存在著經驗相關性。容器是需要有界定的範圍，並且還有容積，也可以量化。ใจ /caj/ 被視為一個容器，因此也必然受到容器這些屬性的制約。

4.1.3.3 轉喻 “ใจ /caj/ 代替人”

我們發現ใจ /caj/ 可以與表達人的動作、性格等詞語一起出現，如：ใจกล้า /caj kla/ (心一勇敢：“勇敢”)、ใจรัก /caj rak/ (心一愛：“心愛”)、ใจคิดถึง /caj khitthun/ (心一思念：“心裏思念”)。

另外，ใจ /caj/ 還可以與 หัว /hua/ 一起出現，合成 หัวใจ /huacaj/；與 จิต /cit/ 出現，合成 จิตใจ /citcaj/，表示思維、感情之執行者。หัวใจ /huacaj/ 和 จิตใจ /citcaj/ 也可以與表達人的動作、性格等詞語一起出現，如：หัวใจว่าเงิง /huacaj raroen/ (心一愉快：“心裏愉快”)、จิตใจดีงาม /citcaj dijam/ (心一善良：“心地善良”)。

語言使用者為了了解ใจ /caj/ 的概念而以“人”為參照。ใจ /caj/ 作為“人”的代表，既有創造思維、情感的功能，又有控制行為的功能。

4.1.3.4 轉喻 “ใจ /caj/ 代替 จิต /cit/”

佛教認為人所有的思維、感情活動都由 จิต /cit/ 執行的，ใจ /caj/ 只是 จิต /cit/ 所居住的地方 (พระเทพเวที [ประยูรย์ ปยุตโต] (P.A.Payutto), 2532: 84)，所以 ใจ /caj/ 實際上就是 จิต /cit/ 之所在地。

因此，จิต /cit/ 和 ใจ /caj/ 就有密切的關係，兩者經常一起出現，如 ร่วม จิตร่วมใจ /ruam cit ruam caj/ (同心合意)，還可以合成 จิตใจ /citcaj/ 表達“心神”之義。

無論如何，在語言使用者的概念中，ใจ /caj/ 同 จิต /cit/ 具有思維、感知之能力。他們以“cit”之所在地的 ใจ /caj/ 來代替 จิต /cit/，這就是所謂“容器代替容納之物體”(CONTAINER FOR CONTENT) 的轉喻過程。

4.2 “ใจ /caj/” 的意義及語義延伸

ใจ /caj/ 是多義詞，本文以伊萬斯 (Evans, 2004 在 Evans and Green, 2006: 348-352) 詞彙語義劃分的標準為理據，進行 ใจ /caj/ 的語義分佈研究。伊萬斯提出以下的標準：

- 1) 詞義：一個義項要獨立存在，那個義項必有與其他義項有不同的義素。
- 2) 與其他詞語的搭配：一個義項要獨立存在，那個義項可能有詞語搭配的限制。
- 3) 語法結構：一個義項要獨立存在，那個義項可能有語法結構搭配的限制。

4.2.1 “ใจ /caj/” 的意義

4.2.1.1 心臟

泰語中的 ใจ /caj/ 一般都與語素 หัว /hua/ (頭) 一起出現的，形成 หัวใจ /huacaj/，表示“心臟”的意思，例如：

(31) ห้องหัวใจ

hɔŋ huacaj

房 心臟

“心房”

(32) หัวใจเต้น

huacaj ten

心臟 跳

“心跳”

(33) โรคหัวใจ

rok huacaj

病 心臟

“心臟病”

(34) หัวใจวาย

huacaj waj

心臟 失落

“心臟衰竭”

根據語料的歸納與分析，表達“心臟”意義的ใจ /caj/ 具有如下的語義特徵：

[+器官]

[+有空間]

[+位于胸部]

[+生命存在而跳動]

[+生命之主]

表達心臟意義的ใจ /caj/ 還可以劃分成另一個小義項即“呼吸”：

ใจ /caj/ 除了能夠表達“心臟”之意以外，在某個語境中還可以表達“呼吸”的意思。

(35) หายใจ

haj caj

進 心臟

“呼吸”

(36) ถอนใจ

thon caj

退 心臟

“嘆息”

(37) ขาดใจ

khat caj

斷 心臟

“斷氣”、“死”

4.2.1.2 思維、感情之發源地

根據所收集到的語料，表達思維、感情之發源地的ใจ /caj/ 數量最多，它可以與表達人的思維活動、性格等詞語一起出現的，如：เชื่อใจ /chua caj/（信一心：“信心”）、ข้องใจ /khong caj/（懷疑一心：“疑心”）、ใจเร็ว /caj reo/（心一快：“性急”）、เข้าใจ /khao caj/（進一心：“了解”）等。這種搭配情況能反映ใจ /caj/ 的意義，就是說ใจ /caj/ 具有運思、思考、疑問、判決等功能，還有感受某種情緒之功能。如：สุขใจ /suk caj/（幸福一心：“幸福”）、ทุกข์ใจ /thuk caj/（悲哀一心：“悲哀”）

筆者將表達思維、感情之發源地的ใจ /caj/ 的語義特徵歸納如下：

[+思維、感情者]

[+有空間]

[+位于心臟]

[+接觸某種情感而心跳加速]

[+思維、感情之所在地]

[+動作、行爲之主]

筆者發現 ใจ /caj/ 的思維活動並不僅限於 ใจ /caj/ 對外在世界的反映，而 ใจ /caj/ 還有更複雜的思維過程。筆者將其思維活動過程劃分如下：

1) 感受

ใจ /caj/ 之感受過程指的是當人的五種感覺器官（眼、耳、鼻、舌、身）接觸到外境時，ใจ /caj/ 就反映出不同的感覺或情緒。例如：

(38) เห็นแล้วเศร้าใจ

hen læo sao caj

看 了 難 過 心

“看了很傷心”

(39) ได้ยินแล้วค่อยโล่งใจหน่อย

dajyin bæpni khøj loŋ caj nøj

聽見 這樣 稍微 開闊 心 一點兒

“聽到這樣才會緩解煩悶的心情”

(40) กลิ่นหอมของดอกไม้ดึงดูดดึงดูดหัวใจ

klinhəm khøj dəkmaŋ tidtruŋ huacaj

香味 (助) 花 吸引 心臟

“花的香味吸引了人心”

(41) ตาลเฉาะเหมาะใจจริง รสเย็นยิ่งเย็นใจ

tan cho mə caj ciŋ rot yen yiŋ yiŋ

一種水果 破開 適合 心 真 味 爽 很 更 涼

yen caj

涼 心

“破開了的水果的味道真爽口讓人心感到舒服。”

(42) ฝนทำให้ความร้อนในใจบรรเทาลง

fon thamhaj khwam rōnrum naj caj banthao loṅ

雨 讓 急性 裏 心 減少 下

“雨水澆滅了心上的火。”

當外境接觸到五種感覺器官時，就是說，當外境接觸眼睛、聲音接觸耳朵、氣味接觸鼻子、味道接觸舌頭、外境接觸身體的時候，ใจ /caj/ 會反映出某種感覺或情緒。如例（38），當說話者的眼睛看到某種外在事物時，他的ใจ /caj/ 就感覺到很難過。此外，情緒的產生會跟每個人的經驗的不同而不同。筆者將ใจ /caj/ 的感受過程歸納成如下的圖。

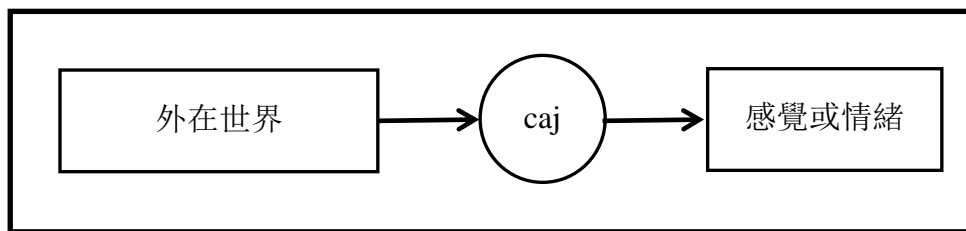

圖 4.1: ใจ /caj/ 的感受過程

2) 運思

ใจ /caj/ 在運思階段的思維過程基於邏輯性的基礎上。當外境接觸到感覺器官時，ใจ /caj/ 就按照所收集的知識和經驗，通過邏輯性的方式，將所遇見的事物處理並歸納而得出某種概念或思維。例如：

(43) คุณลองพิจารณาและตัดสินใจอีกครั้ง

khun loṅ phicarana læ tatsincaj ik khraṅ

您 試 考慮 並 決心 再 次

“請您再次考慮並下決心。”

筆者將ใจ /caj/ 的運思過程歸納成如下的圖：

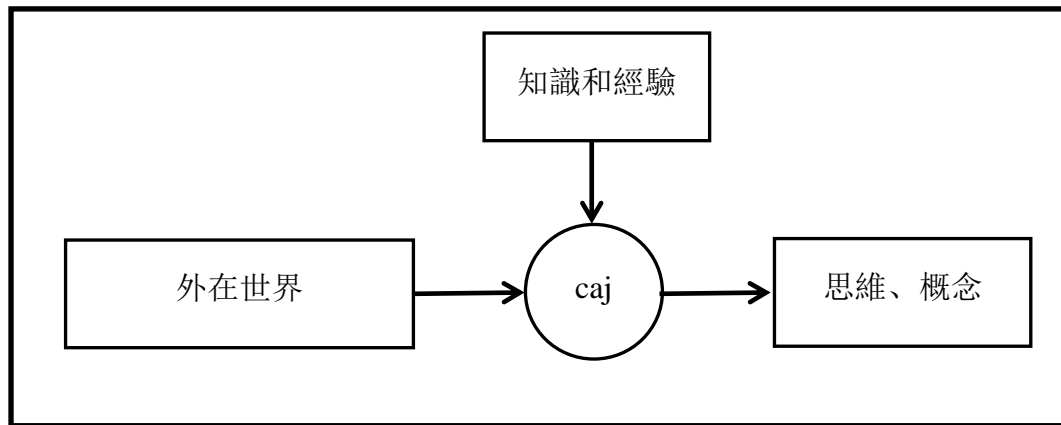

圖 4.2: ใจ /caj/ 的運思過程

3) 内心感知

當某種情緒或思維產生時，也會被儲藏于 ใจ /caj/ 裏面，形成個人的知識與經驗。這些知識與經驗會導致新的情緒與想法之產生，思維過程反復如此，形成了每個人內心的感知，而這種感知就促使了每個人的行為與性格之不同。

(44) หัวบอกอย่างนั้นแต่ใจเธอไม่ได้เชื่อมั่นสักนิด

hua bok yan nan tæ caj thoe majdaj chua man saknit
 頭 說 一種 可是 心 你 沒有 信 它 一點
 “大腦是那麼認為，但你心裏卻一點兒都不信。”

(45) รู้ว่ามันจบแล้วแต่ทำใจไม่ได้ที่เห็นเธอกับเขา

ruwa man cop læw tæ tham caj majdaj thi
 知道 它 結束 了 可是 做 心 不 了 (連)
 hen thoe kap khao
 見 你 和 他

“明明知道已經結束，但見到你和他時心裏還接受不了。”

以上的例子表明 ใจ /caj/ 的内心感知能力，此能力區別于感受與運思之能力。可見，ใจ /caj/ 的内心感知並不基於外在世界的邏輯性生活，如例 (44)

中，ใจ /caj/ 的內心感受功能區別于頭（大腦）職工能。ใจ /caj/ 在這層面的思維能力使我們了解到ใจ /caj/ 的概念實際上就是人的本身。

根據心理學的理論，將人的意識分為兩種：“意識”與“潛意識”。意識包含個體在當下隨時均可知覺到的現象，以及可察覺的意念和動機，是一套合乎邏輯的、理性的思考。潛意識指的是永遠無法察覺、無所知覺的現象（包含思想、記憶、慾望等）。我們心識裡的潛意識部份亦遠比意識層面強大，支配著我們日常的一切感覺、思想和言行。(สิริอร และคณะ (Siri-orn et al.), 佛曆 2552: 17) 之所以，我們在另一方面討論到ใจ /caj/ 的思維、感情能力時，可以說其思維、感情之能力基於人的意識層面，而其內心感知之功能基於潛意識層面。以下的例子反映了人的內心感知的功能，無論在有意識或無意識的狀態，人的內心感知都存在著。

(46) ใจผมหลงรักเธออย่างไม่มีเหตุผล

caj phom loŋ rak thoe yaŋ majmi hetphon

心 我 迷 愛 她 （助） 沒有 道理

“我的心毫無道理地愛上你。”

(47) ถึงเขาจะเป็นคนบ้าแต่เขาก็มีดนตรีในหัวใจ

thuŋ khao capen khon ba tæ khao kɔ mi dontri naj

雖然 他 是 瘋子 可是 他 也 有 音樂 裏

huacaj

心

“他雖然是個瘋子，但他心裏也喜歡音樂。”

表達“思維、感情之發源地”的ใจ /caj/ 的意義還可以劃分為如下的小義項：

4.2.1.2.1 思維、感情

ใจ /caj/ 不僅表示思維、感情之發源地，它在某種語境中還可以表示思維或感情。ใจ /caj/ 從“思維、感情之發源地”延伸到“思維、感情”之過程由轉喻引起的，就是說兩者屬於同一個領域，語言使用者以“思維、感情”代

替其發源地，這是“產品代替生產者 (PRODUCT FOR PRODUCER)”的轉喻。表達思維、感情的ใจ /caj/ 如：

(48) ผมอ่านใจคุณไม่ออกจริงๆ

phom an caj khun maj ɔk ciŋciŋ

我 讀 心 你 不 出 真的

“我真的看不出你的心靈。”

例(48)中的ใจ /caj/ 既可以表達思維，又可以表達思維之發源地。筆者認為其意義未完全分開，因此，將思維、感情之義劃分為思維、感情之發源地的小義項。

4.2.1.2.2 愛情、情人

愛情便是一種感情，因此愛情也就產生于人的ใจ /caj/ 裏面。根據語言資料，用來表達愛情或情人之義的ใจ /caj/ 數量諸多，例如：

(49) สองใจ sɔŋ caj “二心”
(二一心)

(50) เธอคือหัวใจของฉัน

thoe khu huacaj khɔŋ chan

你 是 心 (助) 我

“你是我的心。”

筆者認為由於現在的社會很重視愛情生活，因此這個意義的ใจ /caj/ 就用得比較多，另外，還產生“愛情是生命”之概念。我們以上討論過ใจ /caj/ 的功能時認為ใจ /caj/ 作為生命的標誌，那麼，ใจ /caj/、“愛情”與“生命”這三個概念領域就產生了關係。筆者將其關係歸納成以下的圖：

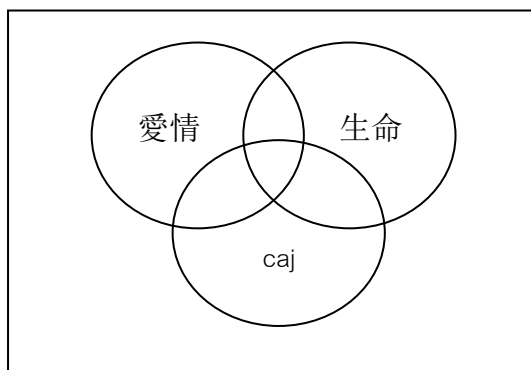

圖 4.3: ใจ /caj/、“愛情”與“生命”概念之關係

根據伊萬斯 (Evans, 2004 在 Evans and Green, 2006: 348-352) 所提出的語義劃分標準, “愛情、情人”之義的語義特徵雖然能夠獨立存在, 但其搭配情況和語法結構並未區別于“思維、感情之發源地”之義。因此, 筆者沒有將“愛情、情人”之義劃分為 ใจ /caj/ 的另一個義項, 而將其劃分為“思維、感情之發源地”的小義項。

4.2.1.2.3 行爲、性格

筆者認為每個人具有不同的行爲與性格之原因是他們對外境具有不同的經驗、不同的感知。筆者將人的行爲和性格之產生歸納成以下的圖表:

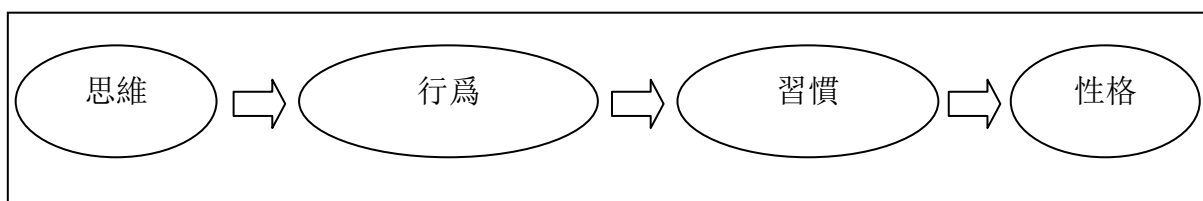

圖 4.4: 人的行爲和性格之產生

ใจ /caj/ 是思維之創造者, 思維產生之後, 就被儲藏于心中。思維又判斷了個人的行爲, 思維和行爲長時間儲藏于心裏, 就形成了習慣, 習慣又形成了個人不同的性格。在語言使用者的觀念中, ใจ /caj/ 作為思維、感情之主, 因此也被用於代表人的行爲與性格。這個語意延伸的階段由轉喻“產品代替生產者 (PRODUCT FOR PRODUCER)”促使的。表示“行爲、性格”之 ใจ /caj/ 如: ใจดี /caj di/ (心—好: “良好的心”)、ใจเด็ด /caj det/ (心—明確: “堅決之心”) 等。

“行爲、性格”之義未完全區別于“思維、感情之發源地”之義。可見, 在以上的例子 ใจ /caj/ 既可以被理解為“性格”, 又可以被理解為“思

維、感情之發源地”。所以，筆者將“行爲、性格”之義劃分為“思維、感情之發源地”之義的小義項。

4.2.1.3 中心

根據所收集的資料，我們發現ใจ /caj/ 可以表達事物的中心，如 ใจมือ /caj muu/（心—手：“手心”）、ใจผัก /caj pak/（心—菜：“菜心”）等。另外，ใจ /caj/ 還可以與 กลาง /klan/ 一起出現，合成 ใจกลาง /cajklan/ 表達“中心”之義，如 ใจกลางเมือง /cajkhlan muean/（中心—市：“市中心”）等。

ใจ /caj/ 還可以表示抽象事物之中心，如：ใจความ /caj khwam/（心—內容：“主要内容”）。我們發現表達抽象事物的中心時，ใจ /caj/ 可以與 หัว /hua/ 出現，合成 หัวใจ /huacaj/，如：

(51) หัวใจของการบริการ

huacaj khəŋ kanbərīkan

心（助）業務服務

“業務服務之關鍵。”

筆者將表達“中心”意義之ใจ /caj/ 的語義特徵歸納如下：

[+中心]

[+最主要]

[+最重要]

總而言之，ใจ /caj/ 的意義可以劃分為三個大義項：“心臟”、“思維、感情之發源地”以及“中心”。筆者將其語意特徵歸納成如下的表：

“心臟”	“思維、感情之發源地”	“中心”
[+器官]	[+思維、感情者]	
[+有空間]	[+有空間]	
[+位于胸部]	[+位于心臟]	[+中心]
[+生命存在而跳動]	[+接觸某種情感而心跳加速]	
	[+思維、感情之所在地]	
[+生命之主]	[+動作、行爲之主]	[+最主要]

表 4.1: “心臟”、“思維、感情之發源地”和“中心”之語意特徵

4.2.2 “ใจ /caj/” 語義延伸之過程

4.2.2.1 “心臟” 延伸到 “思維、感情之發源地”

ใจ /caj/ 從“心臟”意義延伸到“思維、感情之發源地”之過程由隱喻“ใจ /caj/ 是容器”引起的。語言使用者將表達心臟意義的ใจ /caj/ 投射到“จิต /cit/ 之所在地”的概念。จิต /cit/ 是佛教中的一個重要之概念，佛教認為จิต /cit/ 是思維、感情的執行者，ใจ /caj/ 就是จิต /cit/ 居住的地方。(พระเทพเวที [ประยูรย์ ปยุตโต] (P.A.Payutto), 2532: 84)

始源域 “心臟”		目標域 “cit 之所在地”
[+器官]	→	[+所在地]
[+有空間]	→	[+有空間]
[+位于胸部]	→	[+位于心臟]
[+生命存在而跳動]	→	[+接觸某種情感而心跳加速]

表 4.2: “心臟”到“cit 之所在地”之語意投射

由於จิต /cit/ 位于ใจ /caj/，因此兩者的關係是密不可分的，經常一起出現，如：ร่วมจิตร่วมใจ /ruam cit ruam caj/（合一-cit-合一-心：“合心合意”）、

จิตใจดีงาม /citcaj diŋam/ (心—善良：“心地善良”)。人們以作為 จิต /cit/ 之所在地的 ใจ /caj/ 來代替 จิต /cit/。จิต /cit/ 與 ใจ /caj/ 的這種關係由轉喻“容器代替容納之物體(CONTAINER FOR CONTENT)”促成的，使 ใจ /caj/ 的意義延伸到“思維、感情之發源地”。

總之，“心臟”延伸到“思維、感情之發源地”由兩種認知階段引起的：第一個階段就是隱喻，使“心臟”之意延伸到“จิต /cit/ 之所在地”；第二個階段是轉喻，使“จิต /cit/ 之所在地”之概念延伸到“思維、感情之發源地”。筆者將其認知階段歸納成如下的圖表：

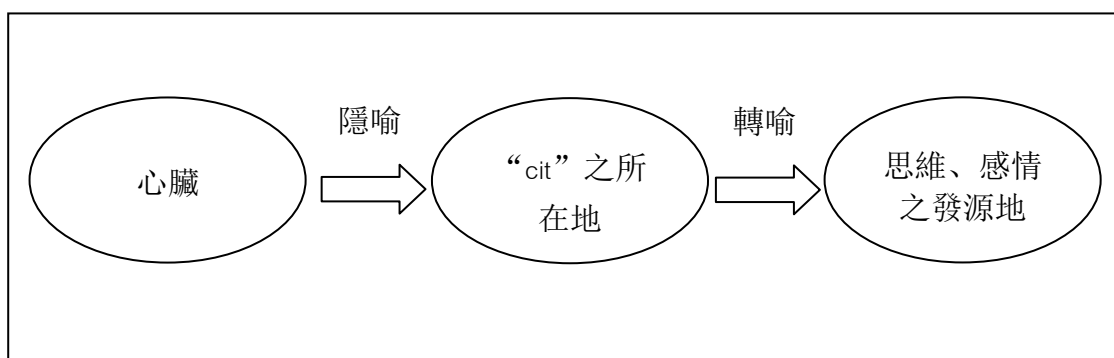

圖 4.5：“心臟”延伸到“思維、感情之發源地”之過程

4.2.2.2 “心臟”與“思維、感情之發源地”延伸到“中心”

ใจ /caj/ 從“心臟”與“思維、感情之發源地”之義延伸到“中心”義之階段主要由轉喻引起的。Lakoff and Johnson (1980: 35-39) 認為轉喻基於同一認知域的映射。語言使用者用 ใจ /caj/ 代替 ใจ /caj/ 其中一部分的語義特徵，即 [+位于胸部]，這種映射是事物與事物一部分的語義特徵之映射，促使語義推斷之產生。比如當語言使用者聽到“ใจเมือง/cajmueaŋ/ (心—市：市中心)”時，都會自動地了解到 ใจ /caj/ 的意義，就是說，ใจเมือง/cajmueaŋ/ 中的 ใจ /caj/ 指的是中心部位，而不是心臟。

另外，ใจ /caj/ 可以與 หัว /hua/ 一起出現，合成 หัวใจ /huacaj/ 表達抽象概念的中心，如例 (51) หัวใจของการบริการ /huacaj khəŋ kanbōrikan/ (業務服務之關鍵)。此階段也是由轉喻引起的。語言使用者用 ใจ /caj/ 代替 ใจ /caj/ 其中一

部分的語義特徵，即 [+生命之主] 及 [+動作、行爲之主]，使得 ใจ /caj/ 之意義投射到 [+最重要] 與 [+最主要] 之語義特徵。

筆者將 ใจ /caj/ 的語義延伸過程歸納成如下的圖表：

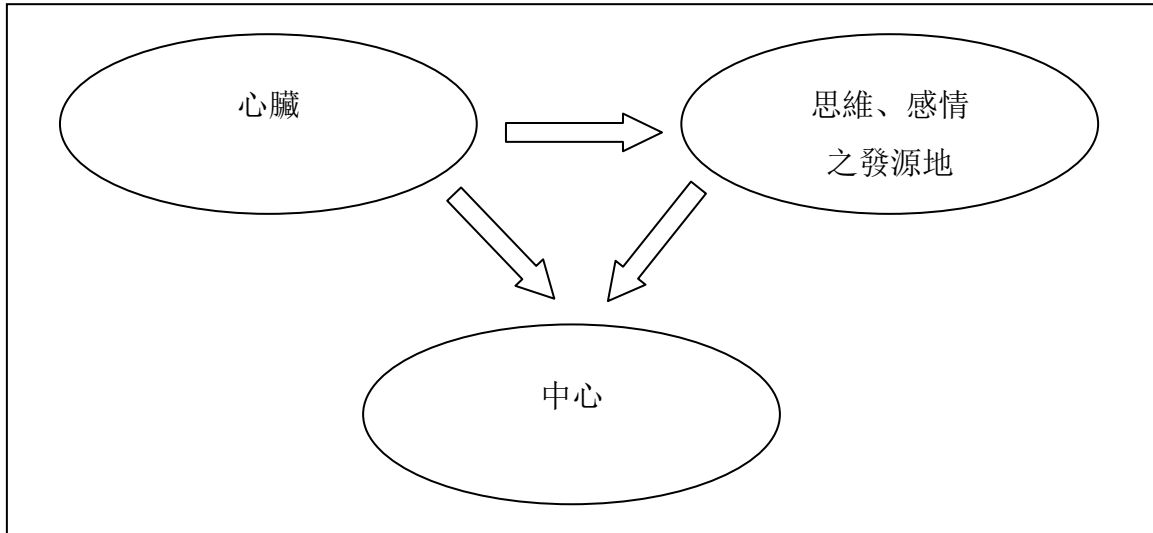

圖 4.6: ใจ /caj/ 之語義延伸

4.3 “ใจ /caj/” 之認知模式

認知語義學認為人的認知系統是很複雜的。人類將所有的經驗儲存于大腦中，形成了不同的概念。人們會將各種概念進行分類，並系統地儲存于個人的認知系統裏，構成認知網絡。每個概念之範疇就是所謂的“認知模式”。

(Ungerer and Schmid, 1996: 47-48)

爲了了解到 ใจ /caj/ 的概念，語言使用者將其他範疇的概念投射到 ใจ /caj/ 的範疇之上，使得 ใจ /caj/ 的概念在人的認知系統裏與其它概念聯繫起來。筆者將 ใจ /caj/ 之認知模式歸納如下：

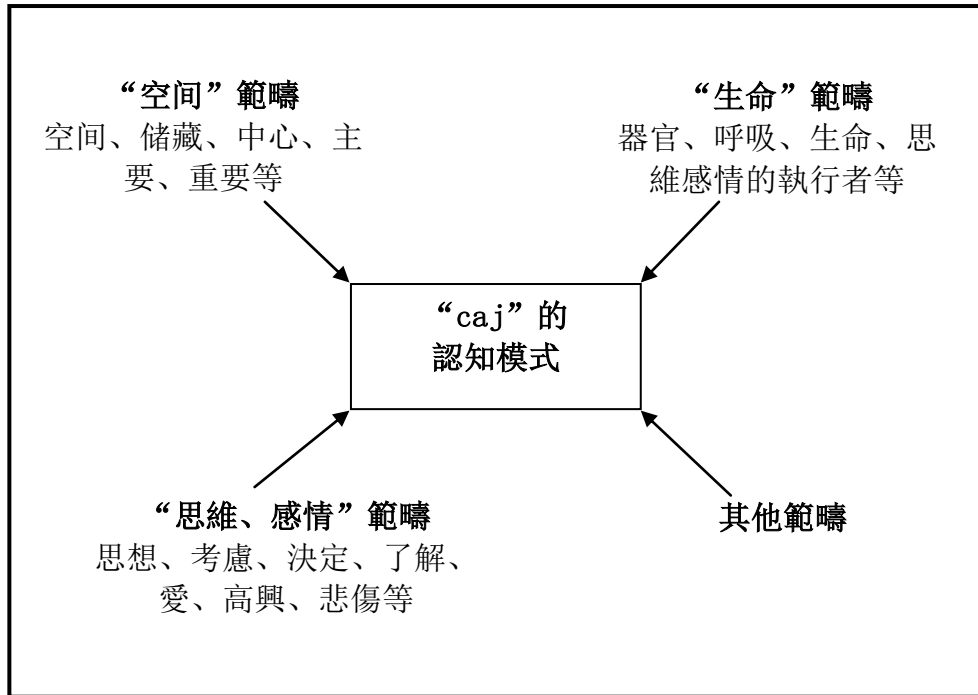

圖 4.7: ใจ /caj/ 之認知模式

4.3.1 生命之範疇

ใจ /caj/ 之概念與生命之範疇產生了關係主要由兩個因素引起的，其一、ใจ /caj/ 作為生命的標誌；其二、ใจ /caj/ 是思維、感情之發源地。

ใจ /caj/ 作為生命的標誌是因為ใจ /caj/ 或 หัวใจ /huacaj/ 是人們可以感覺到的內臟器官。หัวใจ /huacaj/ 的跳動意味著生命的存在，因此ใจ /caj/ 的概念就與生命範疇有關係。例如：

(52) จงสู้และอดทนตราบที่ยังมีลมหายใจ

coŋ su læ otthon trapthi yaŋ mi lom haj caj
請 堅持 和 容忍 至於 還 有 風 進 心
“請堅持和容忍至於還有呼吸。”

(53) คุณปู่สิ้นใจลงแล้วอย่างสงบ

khunpu sin caj loŋ læo yaŋsaŋop
爺爺 失去 心 下 了 平 靜

“爺爺平靜地去世了。”

泰國人認為“呼吸”就是“通心之氣”，也是生命的標誌。直到人生存在著呼吸，其生命就仍存在。

此外，由於ใจ /caj/ 被視為思維、感情之發源地，因此ใจ /caj/ 就和生命範疇有關係。生命之概念並不僅限於呼吸的存在，其範疇還包括到生命中所有的活動，尤其是思維活動。語言使用者認為不僅是人類，而凡有“ใจ /caj/ 的動物都具有思維之功能。如：

(54) *หมามันดีใจเพราะลูกแบ่งขนมให้มัน*

ma man di caj phrɔ̌ luk bæŋ khanom haj man

狗 它 好 心 因為 你 分 零食 給 它

“狗很開心因為你把零食分給它。”

所以ใจ /caj/ 就與生命範疇中的思維方面有關係，我們可見于合成詞ชีวิตจิตใจ /chiwit citcaj/（生命一心靈），表示“生命與心靈”。如：

(55) *ลูกเราไม่เป็นอะไรก็ดีแล้ว รถมะมันเหล็ก ไม่มีชีวิตจิตใจเหมือนลูกเธอนะ*

luk rao maj pen araj kɔ̌ di læo rot na

孩子 我們 不 是 什麼 就 好 了 車（語氣）

man lek majmi chiwit citcaj muean luk thoe na

它 鋼鐵 沒有 生命 心靈 像 孩子 你（語氣）

“我們孩子沒受傷就好了，車是鋼鐵，不像你孩子那樣又有生命又有心竇。”

因此，ใจ /caj/、“生命”與“思維、感情”之範疇就如此有密切關係，筆者將其關係歸納如下：

在語言使用者的概念中，ใจ /caj/ 作為思維活動之執行者，它既可以感受到某種感情，如歡樂、悲傷、愛情、思念、憂慮等；還可以進行運思活動，如思維、理解、感知等。另外，當某種思維或感情長時間儲藏于ใจ /caj/ 時也會形成個人的性格。

4.3.3 空間之範疇

ใจ /caj/ 在兩個方面與空間範疇有關係。一方面，ใจ /caj/ 位于胸部，人將自己的身體看成一個範疇，位于胸部的心臟就算位于身體之中。這個語義投射使ใจ /caj/ 之語義延伸到“中心”之義。

另一方面，ใจ /caj/ 被視為一個容器，就是說它有一定的範疇，有空間，有進出口，ใจ /caj/ 之所以具有儲藏之功能，例如：

(61) รักของฉันได้เพียงแค่คิดในใจ

rak khon chan dajphiankhæ khit naj caj

愛（助）我 只 想 裏 心

“我的愛只能在心裏想象。”

ใจ /caj/ 與“生命範疇”、“思維、感情範疇”、“空間範疇”之關係由隱喻、轉喻等認知階段引起的，隱喻和轉喻促使語義概念從一個認知域向另一個認知域的投射，使得ใจ /caj/ 的語義延伸，形成了語言使用者認知系統裏的語意網絡。

社會文化信念也是ใจ /caj/ 之概念化的一個主要因素，Ungerer and Schmid (1996: 50) 認為某一個概念的認知模式會因社會文化的不同而不同。社會文化信念也作為認知模式形成的基礎。

筆者認為泰國社會中對ใจ /caj/ 之概念有影響的文化信念是佛教思想。

在泰國社會，佛教大約在佛曆三世紀傳進泰國。當時印度阿育王 (Asoka) 派宣教師到各地傳授佛教，包括蘇旺納普 (泰國)，佛教傳進泰國的主要證據就是泰國最古老的佛塔“帕巴吞金塔”。從此以來，佛教就在泰國社會奠定了基礎，使泰國成為佛教之國。

佛教思想認為生命由兩大要素構成，其一為具體部分即有關身體與物質，其二為與思維、感知有關的。這種概念可見于佛法“五蘊”(Khandha)。在五蘊中，色蘊最為具體的，是一切物質現象；而受、想、行、識其餘四蘊為

“จิต /cit/⁹”。受、想、行、識四蘊指的是人的不同階段的思維活動，包括內心的感受、感覺（受蘊）、內心對六根所接觸到的外境，加以執取、思維而產生各種印象（想蘊）、內心執取外境而生氣喜怒哀樂（行蘊）及內心的感知（識蘊）（ป.อ. ปญฺ์โต(P.A.Payutto), 佛曆 2543: 20-23)，此概念影響了語言使用者對ใจ /caj/ 的概念。對語言使用者來說，ใจ /caj/ 具有複雜的思維功能，它不僅能夠反映多重感情，還可以進行邏輯性的思維活動，甚至作為人的內心感知。

可見，佛教認為จิตใจ /citcaj/ 或ใจ /caj/ 是萬事現象的主宰，是人生的重要因素，這個概念對泰國語言使用者對ใจ /caj/ 的概念有很大的影響。語言使用者以這個概念為基礎，將具體的“心臟”概念投射到“思維、感情之發源地”，使得ใจ /caj/ 的概念具有文化特殊性，形成了特殊的文化模型與認知模式。

⁹ Prapod Assavavirulhakarn 和 Suwanna Satha-anand (ประพนธ์ อัครวิรุฬหการ และ สุวรรณ สถาอานันท์, 佛曆 2535: 313) 提出“据語言文獻而言，既然有合成詞“จิตใจ” /citcaj/, “จิต” /cit/ 與“ใจ” /caj/ 之義應該相近，兩者指的是感知、思維元素，分別使用時，意義仍在同一個方向，而只有小部分的區別”。

第五章

“心”與“ใจ /caj/”之對比研究

在第五章筆者根據第三章對“心”的研究及第四章對ใจ /caj/ 的研究結果，將“心”與ใจ /caj/ 之語義概念進行對比研究。研究結果表明兩者的語義概念相近，筆者將研究結果解釋如下：

5.1 “心”與“ใจ /caj/”之概念

5.1.1 “心”與“ใจ /caj/”的性狀

根據“心”和ใจ /caj/ 與其他詞語搭配的情況，筆者發現可同兩者一起出現的表達性質與形狀的詞語相當接近，筆者將其歸納如下：

1) 量詞

與“心”和ใจ /caj/ 搭配的量詞都是用於計量圓形物體特徵的。“心”的量詞有“顆”與“條”，量詞“顆”一般用於小而有圓形的物體如“釘子”、“葡萄”、“糖”、“衛星”、“心”、“牙齒”。（陳云香，2012: 96）；量詞“條”用於有細而長特徵的物體，如“街”、“河”、“山脈”、“毛巾”、“魚”。（呂叔湘，1999: 529-530）。

泰語中，用於計量ใจ /caj/ 的量詞是ดวง /duan/, 量詞ดวง /duan/ 可同圓形物體使用，如ดาวหนึ่งดวง /dao nuŋ duan/（一顆星）ตราหนึ่งดวง /tra nuŋ duan/（一個蓋章）ใจหนึ่งดวง /caj nuŋ duan/（一顆心）等。（ราชบัณฑิตยสถาน（皇家學會），佛曆 2546: 32, 40-41）

與“心”和ใจ /caj/ 搭配的量詞讓我們了解到中泰語言使用者對其形狀的概念，就是說，他們都認為“心”和ใจ /caj/ 屬於圓形物體之範疇。

2) 表達容器屬性的詞語

“心”和ใจ /caj/ 都可以與表達容器屬性的詞語一起出現的，如表達寬度、深度等詞語。

容器屬性	例子	
寬度	漢語	心寬
	泰語	ใจกว้าง caj kwan “大方” (心—寬)
容納	漢語	心滿
	泰語	เต็มใจ tem caj “願意” (滿—心)
深度	漢語	心底
	泰語	ก้นบึ้งหัวใจ konbuɯŋ huacaj “心底” (底—心臟)
方位	漢語	心中
	泰語	ในใจ naj caj “心裏” (裏—心)
進出口	漢語	開心
	泰語	เปิดใจ poet caj “心裏接受” (開—心)

表 5.1 與“心”和ใจ/caj/ 搭配的表達容器屬性的詞語

與“心”和ใจ/caj/ 搭配的表達容器屬性的詞語讓我們了解到中泰語言使用者對其形狀的概念，他們將“心”和ใจ/caj/ 歸納成容器之範疇。“心”和ใจ/caj/ 被視為容器；既有寬度，又有深度，還可以把東西裝進去。

3) 表達實體性質的詞語

“心”和ใจ/caj/ 與表達實體性質，如實體的存在、實體的位置的詞語出現時，可以表示意識是否存在以及表示憂慮程度。

表達實體性質的詞語	例子	
存在性	漢語	留心
	泰語	ตั้งใจ taŋ caj “打算、專心” (放一心)
放置	漢語	放心
	泰語	วางใจ waŋ caj “放心” (放一心)

表 5.2 與“心”和ใจ /caj/ 搭配的表達方位的詞語

與“心”和ใจ /caj/ 搭配的表達實體性質的詞語讓我們了解到中泰語言使用者對其性狀的概念，他們認為“心”和ใจ /caj/ 都有一定的位置，“心”和ใจ /caj/ 的存在表示意識的存在。另外，“心”和ใจ /caj/ 被挂著的時候表示憂慮存在著，若兩者被放下時就表示憂慮消失。

5.1.2 “心”與“ใจ /caj/”的功能

研究結果發現“心”和ใจ /caj/ 的功能可分為創造、儲藏及控制。

1) 創造

筆者發現在中泰語言使用者的概念中，“心”和ใจ /caj/ 都被視為思維、感情之發源地。“心”和ใจ /caj/ 都可以與表達人的思維活動的詞語出現，如動詞想、考慮、感知、記憶等。

另外，“心”和ใจ /caj/ 還可以與表達人的感情的詞語出現，例如表達歡樂、怒氣、戀愛、悲哀、驚訝等詞語。

2) 儲藏

“心”和ใจ /caj/ 都被視為思維、感情所居住的地方。漢泰語言使用者對“心”和ใจ /caj/ 儲藏功能概念的相同主要有兩個方面。其一、儲藏方式，如果採用記、刻等方式，其記憶能力會更強。其二、儲藏位置，如果思維、感情被藏得越深，記憶留在心裏的時間就越長。

“心”和ใจ /caj/ 儲藏功能概念相同的原因是漢泰語言使用者將兩者的概念投射到“物體”和“容器”之範疇，而將“物體”、“容器”的生理特徵借用於“心”和ใจ /caj/。在物體上記錄某個內容時，記錄方式當然對記錄內容的存在有影響。另外，當我們把物體儲藏于容器裏時，如果儲藏的位置越深，物體會更難被掏出來。

3) 控制

“心”和ใจ /caj/ 控制之功能可分為兩個層面：

其一、“心”和ใจ /caj/ 作為人的動作、行為之控制者。由於思維決定行為，兩者都具有創造思維、感情之功能，因此“心”和ใจ /caj/ 就是行為之控制。

(1) 心服首肯

(2) สิ่ง¹ที่ฉัน²ทำลงไป³ใจสั่ง⁴มา

siŋ thi chan tham loŋ paj caj saŋ ma

東西 我 做 下 去 心 令 來

“我所做的都是心裏命令的。”

其二、潛意識層面的控制功能，潛意識指的是永遠無法察覺、無所知覺的現象（包含思想、記憶、慾望等）。我們發現“心”和ใจ /caj/ 就是我們的潛意識，其內心感知功能並不基於外在世界的邏輯性生活。

(3) 治癌症先救心，壞心情是致癌導火索。

(4) ถ้าท่าน¹สู้ด้วยหัวใจ²ที่เข้มแข็ง³อดทน⁴ก็จะชนะโรคนี้⁵ได้

tha than su duaj huacaj thi khemkhæŋ otthon kɔ ca

如果 您 攻擊 跟 心臟 堅強 忍受 就

chana rok ni daj

克服 病 這 可以

“如果你用堅持、忍受之心就可以克服這種病。”

5.1.3 “心”與“ใจ/caj/”之隱喻及轉喻情況

認知語義學認為隱喻和轉喻與人類的思維方式有密切的關係。根據對“心”和ใจ/caj/的研究結果，我們發現“心”和ใจ/caj/的概念在漢泰語言使用者的認知系統裏是相同的。

5.1.3.1 隱喻“心是實體”和“ใจ/caj/是實體”

“心”和ใจ/caj/都可以與表達實體屬性的詞語出現。人們將“實體”之概念映射到“心”和ใจ/caj/的領域之上，為了表達人的心理狀態或性格。

表達實體屬性	例子		表達的語義範疇
軟硬狀態	漢語	心軟	心靈敏感程度
	泰語	ใจอ่อน caj on “心軟” (心—軟)	心靈敏感程度
破碎狀態	漢語	心碎	心情
	泰語	ใจสลาย caj salaj “心碎” (心—碎)	心情
顏色	漢語	黑心	性格
	泰語	ใจดำ caj dam “黑心” (心—黑)	性格
數量	漢語	二心	愛情的穩定
	泰語	สองใจ song caj “二心” (二—心)	愛情的穩定
放置狀態	漢語	放心	信賴
	泰語	วางใจ wan caj “放心” (放—心)	信賴

表達實體屬性	例子		表達的語義範疇
味道	漢語	甘心	滿意
	泰語	หวานใจ wan caj “情人” (甜一心)	情人
溫度	漢語	熱心	積極程度
	泰語	ร้อนใจ rɔn caj “着急” (熱一心)	憂慮

表 5.3 與“心”和ใจ /caj/ 搭配的表達實體屬性的詞語

以上的表讓我們了解到“實體”領域向“心”和ใจ /caj/ 領域之投射。通過“心是實體”和“ใจ /caj/ 是實體”的隱喻映射，“心”和ใจ /caj/ 所表達的語義範疇也相當接近。對於表達不同的意義，我們認為是因為兩國語言使用者不同的社會經驗。Lakoff and Johnson (1980: 14-19) 認為隱喻和轉喻過程建立在人的物理經驗及社會經驗。

5.1.3.2 隱喻“心是容器”和“ใจ /caj/ 是容器”

“容器”領域映射到“心”和ใจ /caj/ 的階段也相近，漢泰語言使用者將“心”和ใจ /caj/ 看成一個容器，有界定的表面、有裏外之分。

表達容器屬性	例子		表達的語義範疇
方位詞	漢語	心裏	思維、感情之處
	泰語	ในใจ naj caj “心裏” (裏一心)	思維、感情之處
寬度	漢語	心寬	性格
	泰語	ใจกว้าง caj kwanj “大方” (心一寬)	性格

表達容器屬性	例子		表達的語義範疇
開—閔	漢語	開心	心理狀態
	泰語	เปิดใจ poet caj “心裏接受” (開—心)	心胸開闊程度
開—閔	漢語	關心	關懷
	泰語	ปิดใจ pit caj “心裏不接受” (閔—心)	心胸開闊程度

表 5.4 與“心”和ใจ/caj/ 搭配的表達容器屬性的詞語

5.1.3.3 轉喻“心代替人”和“ใจ/caj/ 代替人”

“心”和ใจ/caj/ 都能夠與表達人的各種活動、行爲以及心情和性格的詞語出現。

表達人的屬性	例子		表達的語義範疇
動作	漢語	心想	思維活動
	泰語	ใจคิด caj khit “心想” (心—想)	思維活動
人的特徵	漢語	心聲	願望
	泰語	เสียงของหัวใจ siaṅ khōṅ huacaj “心聲” (聲音—的一—心)	願望
心情	漢語	心愛	愛情
	泰語	ใจรัก caj rak “心愛” (心—愛)	愛情

表達人的屬性	例子		表達的語義範疇
性格	漢語	好心	心意
	泰語	ใจดี caj di “良心” (心—好)	性格

表 5.5 與“心”和ใจ/caj/ 搭配的表達人屬性的詞語

以上的搭配情況反映了漢泰語言使用者對“心”和ใจ/caj/ 概念之相同，“心”和ใจ/caj/ 作為人的代表，尤其在思維、感情的方面。

5.1.3.4 轉喻“心代替神”和“ใจ/caj/ 代替จิต/cit/”

轉喻“心代替神”和“ใจ/caj/ 代替จิต/cit/”是在文化信念的基礎上產生的。根據中醫，人的思維活動是以“神”做主的，“心”只是“神”之所在地。人以轉喻“容器代替容納之物體”(CONTAINER FOR CONTENT)為基礎，用“心”代替“心裏面的神”。

而泰語中也受佛教思想的影響，佛教認為人所有的思維、感情活動都由จิต/cit/ 執行的，ใจ/caj/ 只是จิต/cit/ 所居住的地方(พระเทพเวที [ประยุทธ์ ปยุตโต] (P.A.Payutto), 2532: 84)，所以ใจ/caj/ 實際上就是จิต/cit/ 之所在地。語言使用者以ใจ/caj/ 來代替จิต/cit/，這就是所謂“容器代替容納之物體”(CONTAINER FOR CONTENT)的轉喻過程。

5.2 “心”與“ใจ/caj/”的意義及語義延伸

5.2.1 “心”與“ใจ/caj/”的意義

根據“心”和ใจ/caj/ 的語義研究，筆者發現兩者的概念相近，意義也相近。“心”和ใจ/caj/ 的意義可劃分為三大義項包括：“心臟”、“思維、感情之發源地”以及“中心”。

由於“心臟”義是“心”和ใจ/caj/ 三個義項當中最為具體的，因此筆者將其劃分為“心”和ใจ/caj/ 的基本意義。

無論如何，“心臟”義在語言使用者的認知系統裏並不是最為凸顯的意義。語言學家以 Rosch (1975 引自 Ungerer and Schmid, 1996: 12-13) 的範疇化理論來應用到詞義劃分，認為詞義範疇是人類認知和概念化的結果。在某個概念語義範疇中，最凸顯的意義稱為“原型成員”，原型成員具有如下的特徵：

- 1) 原型成員容易被提到，因此其使用頻率最高。
- 2) 原型成員是孩子最早學習到的概念。
- 3) 原型成員與其他成員共同的屬性最多。

“心”和 ใจ /caj/ 表達“思維、感情之發源地”之義數量最多，漢語中，我們收集了 610 個帶有“心”的詞或短語，發現表達“思維、感情之發源地”的有 549 個，佔 90%。泰語中，收集了 812 個帶有 ใจ /caj/ 的詞或短語，發現表達“思維、感情之發源地”意義的有 804 個，佔 99.01%。另外，為了確定“心”和 ใจ /caj/ 的原型意義，筆者還進行了問卷調查。問卷中提供了五個詞，要求填答者為每個詞造出他們瞬間想到的第一個句子。中文問卷提供的詞語包括“面”、“人”、“路”、“心”和“話”；泰文問卷提供的詞語包括“หน้า /na/”、“คน /kon/”、“ทาง /than/”、“ใจ /caj/”和“คำพูด /khamput/”。筆者將其他詞語也包括在問卷中為了讓填答者不只關注到“心”或 ใจ /caj/ 一詞，使得我們能夠得到最明確的調查結果。

中文部分，調查對象為 15-60 歲的漢語語言使用者，不分性別也不分職業，總共 30 位。泰文部分，調查對象為 15-60 歲的泰語語言使用者，不分性別也不分職業，總共 30 位。

調查結果發現 29 位漢語填答者，佔 96.67%，以表達“思維、感情之發源地”的“心”來造句。30 位泰語填答者，佔 100%，以表達“思維、感情之發源地”的 ใจ /caj/ 來造句。

調查結果表明，表達“思維、感情之發源地”之義在漢泰語言使用者的認知系統裏為最凸顯的。由於這個意義不僅使用頻率高，而且是語言使用者最先提到的意義。因此，可以說“思維、感情之發源地”是“心”和“caj”的原型意義。

“心”和 ใจ /caj/ 還有另一個大義項，即表達“中心”之義。研究結果發現“心”和 ใจ /caj/ 同表達事物的詞語一起出現時，可以表達事物的中心，如漢語的“手心”、“菜心”和泰語的 ใจมือ /caj muu/（心—手：“手心”）、ใจผัก /caj phak/（心—菜：“菜心”）等。可見，漢泰語言使用者對“心”和 ใจ /caj/ 具有相同的概念。

5.2.2 “心”與“ใจ/caj/”語義延伸之過程

根據“心”和ใจ/caj/的語義研究，其意義可分為三大義項：（一）心臟（二）思維、感情之發源地（三）中心。兩者的語義延伸過程都由隱喻、轉喻等認知階段引起的。

1) 隱喻

隱喻是一種認知現象。隱喻的過程即把具體的始源域中的概念映射到抽象的目標域上。

隱喻是使“心”和ใจ/caj/的意義由“心臟”延伸到“思維、感情之發源地”的重要階段。語言使用者為了了解到“思維、感情之發源地”之概念而以“心臟”的概念作為始源域。他們能夠認識到兩個概念之間的相似性關係。這種語義映射深深地扎根于語言使用者的認知系統裏。

2) 轉喻

轉喻是在同一認知框架下將始源域為目標域提供心理通道的認知手段。

語言使用者用“心”和ใจ/caj/代替“心”和ใจ/caj/其中一部分的語義特徵，即 [+位于胸部]。這種映射是事物與事物一部分的語義特徵之映射，促使語義推斷之產生，使“心”和ใจ/caj/由“心臟”和“思維、感情之發源地”延伸到“中心”之義。

5.3 “心”和“ใจ/caj/”之認知模式

認知語義學認為人的認知系統是很複雜的。人類將所有的經驗儲存于大腦中，形成了不同的概念。人們會將各種概念進行分類，而得系統地儲存于個人的認知系統裏，構成認知網絡。每個概念之範疇就是所謂的“認知模式”。

(Ungerer and Schmid, 1996: 47-48)

通過“心”和ใจ/caj/的語義及認知研究，筆者發現“心”和ใจ/caj/的認知模式都與“思維、感情”、“生命”以及“空間”概念範疇有關係。這能表示“心”和ใจ/caj/的概念化、範疇化在漢泰語言使用者的認知系統裏是相似的。

5.3.1 生命之範疇

“心”和ใจ/caj/的認知模式與生命之範疇之關係，主要由兩個因素引起的。其一，“心”和ใจ/caj/是生命的標誌。心臟的跳動表示生命的存在，心

臟的衰竭就表示生命結束而死亡。其二，“心”和ใจ /caj/ 作為思維、感情之主。“生命”的範疇不只局限于血肉的存在，“生命”的範疇還包括生命中的各種活動，尤其是思維活動。凡有“心”的都有思維能力。

5.3.2 思維、感情之範疇

“心”和ใจ /caj/ 都與思維、感情之範疇有關係是因為兩者都被視為人類思維、感情之發源地。筆者發現“心”和ใจ /caj/ 都可以與表達人的思維活動的詞語一起出現，如：

思維範疇的詞語	例子	
想	漢語	心想
	泰語	<p>ในใจเธอกำลังคิดอะไรอยู่</p> <p>naj caj thoe kamlan khit araj yu</p> <p>裏 心 你 正 想 什麼 著</p> <p>“你心裏正想著什麼？”</p>
考慮、分析	漢語	心辯
	泰語	<p>ใจของเขาพยายามคิดหาเหตุผล</p> <p>caj khon khao phayayam khit ha hetphon</p> <p>心 的 他 盡量 想 找 理由</p> <p>“他心裏盡量找理由。”</p>
理解	漢語	心領神會
	泰語	<p>เข้าใจ khao caj “了解”</p> <p>(進一心)</p>

表 5.6 “心”和ใจ /caj/ 與表達人的思維活動的詞語的搭配

“心”和ใจ/caj/ 還可以與表達多種的感情的詞語一起搭配，如：

感情範疇的詞語	例子	
歡樂	漢語	喜悅之心
	泰語	เบิกบานใจ boekban caj “歡心” (歡樂一心)
戀愛	漢語	心愛
	泰語	รักหมดใจ rak mot caj “盡心愛” (愛—完—心)
憤怒	漢語	心忿
	泰語	คับแค้นใจ khapkhæn caj “憤怒” (發怒一心)
憂慮	漢語	心急
	泰語	กังวลใจ kajwon caj “擔心” (擔憂一心)
恐懼	漢語	心怯
	泰語	ใจฝ่อ caj fò “心驚膽怕” (心—痿)
悲哀	漢語	傷心
	泰語	ทุกข์ใจ thuk caj “悲哀” (苦難一心)
驚訝	漢語	心驚
	泰語	ตกใจ tok caj “驚心” (掉—心)

表 5.7 “心”和ใจ/caj/ 與表達人的情感的詞語的搭配

表 5.6 和表 5.7 反映了“心”和ใจ/caj/ 思維、感情之功能，筆者將其思維、感情之階段劃分如下：

1) 感受

“心”和 𑄎 /caj/ 之感受階段指的是當人的五種感覺器官（眼、耳、鼻、舌、身）接觸到外境時，“心”和 𑄎 /caj/ 就反映出不同的感覺或情緒。

2) 運思

在人的觀念中，“心”和 𑄎 /caj/ 不僅能夠感受到外境的接觸，而它還有運思的功能。我們根據認知系統裏所收集的知識與經驗，通過邏輯性的歸納、分析、考慮等思維活動，而產生某種想法或概念。

3) 內心感知

以上已經討論過了“心”和 𑄎 /caj/ 的感受與運思的能力，在人們的觀念中，當某種情緒或思維產生時，也會被儲藏于心中，形成心裏的知識與經驗。這些知識與經驗會導致新的情緒與想法之產生，思維過程反復如此，形成了每個人內心的感知，而這種感知就促使了每個人的行為與性格之不同。

5.3.3 空間之範疇

“心”和 𑄎 /caj/ 在兩個方面與空間範疇有關係。一方面，“心”和 𑄎 /caj/ 位于胸部，人將自己的身體看成一個範疇，位于胸部的心臟就算位于身體之中。這個語義投射使“心”和 𑄎 /caj/ 延伸到“中心”之義。

另一方面，“心”和 𑄎 /caj/ 被視為一個容器，有一定的範疇，有空間，有進出口，因此“心”和 𑄎 /caj/ 就有儲藏之功能。

5.4 對“心”和“𑄎 /caj/”概念化相同的因素

通過“心”和 𑄎 /caj/ 之意義、語意延伸以及認知模式之對比研究，發現兩者概念相似。筆者認為導致“心”和 𑄎 /caj/ 概念相似性的原因如下：

5.4.1 心臟的生理特徵

筆者認為心臟的生理特徵對“心”和 𑄎 /caj/ 的概念化有很大的影響。人的認知過程建立在身體經驗、社會經驗的基礎上。語言使用者把自己熟悉的身體結構及經歷當作認知的基礎和出發點，而把這種具體的概念映射到抽象的概念。

“心臟”是位于胸部的內臟器官，漢泰語言使用者將表達“心臟”的詞語代替“中心”之概念。就是說，語言使用者用“心”和 𑄎 /caj/ 代替“心臟”

其中的一些語義特徵，包括 [+中心] 和 [+重要]，使得“心代替中心”和“ \heartsuit /caj/ 代替中心”之概念在語言使用者的認知系統裏產生，這種語義投射就是所謂“轉喻”。

由於這種語義投射建立在生理經驗的基礎上，因此我們發現其他語言表達“心臟”的詞語也會出現類似的語義投射。例如：

語言	例子
英語	the heart of the city “市中心” (article-心-prep-article-市)
法語	cœur de la ville “市中心” (心- prep-article-市)
捷克語	Srdce města “市中心” (心-市)
日語	都市の中心部 “市中心” toshi no chuushinbu (市-prep-心)
印尼語	Jantung Kota “市中心” (心-市)

表 5.8 其他語言中表達“心臟”詞語之語義投射

心臟的另一個很明顯的生理特徵就是心跳頻率。心跳頻率與人的情緒存在著對應關係，例如興奮、憤怒、驚訝時，心跳速度會變得不規律。有鑒于此，“心臟”概念的領域就與“思維、感情”之領域形成了關係，語言使用者將具體的“心臟”之概念投射到“思維、感情之發源地”的概念，促使“心”和 \heartsuit /caj/ 的語義延伸。

我們發現其他語言也有這種詞義的概念化，筆者以英語為例：

- I love you with all my heart.
- You make my heart happy.

筆者認為心臟的生理特徵是普遍的現象，因此其他語言表達“心臟”的詞語也會出現類似的語義投射。無論如何，以英語為例，英語中表達“心臟”

的詞語，延伸到“感情之發源地”時，其使用能力仍有限制的，就是說，其搭配情況僅限於一部分的表達感情的詞語而已，如表達愛情、快樂等。

5.4.2 社會文化信念

社會文化信念作為“心”和 𑜁𑜡 /caj/ 概念化的一個重要因素，Ungerer and Schmid (1996: 50) 指出某一個概念的認知模式會因社會文化的不同而不同。

筆者在第三和第四章討論過對“心”之概念有影響的因素包括佛教思想、儒家思想和中醫。至於 𑜁𑜡 /caj/ 之概念，佛教思想作為其概念化的主要因素。

“心”和 𑜁𑜡 /caj/ 具有相同之概念，而且兩者之概念又區別于其他語言中表達“心臟”詞語之概念。筆者認為佛教思想作為兩者概念相同之主要因素。有鑒于此，筆者搜索了受佛教影響的國家所使用的語言，發現柬埔寨語和緬甸語中表達“心臟”的詞語也可以表達“思維、感情之發源地”的意思。如：

柬埔寨語

- beh douŋ “心臟”
- chuŋ knoŋ beh douŋ “心裏很痛苦”
- kuit knoŋ beh douŋ “心裏想著”

緬甸語

- hna-loun “心臟”
- hna-loun khwei “心裏很滿意”
- hna-loun toun “提心吊膽”
- hna-loun na “心裏不滿意”
- hna-loun thwin “考慮”

由於柬埔寨語和緬甸語中專有表達“思維、感情之發源地”的詞語，因此表達“心臟”的詞語較有局限地被用於表達“思維、感情之發源地”之義。無論如何，以上的例子反映了佛教思想對“心臟”概念的影響。對佛教社會來說，“心臟”不光作為人的一種內臟器官，還可以進行多種思維活動，而且其思維活動並不僅限於跟心臟跳速有關係的情感，其思維功能包括所有的感情、情緒，還包括到感知、理解、辨析等思維活動。

佛教思想對漢語中的“心”和泰語中的ใจ /caj/ 的概念有很大的影響。佛教思想認為生命由兩大要素構成，其一為具體部分，即有關身體與物質，其二為與思維、感知有關的。這種概念可見於佛法“五蘊”(Khandha)。五蘊是指以下五種：

- 1) 色蘊：物質的積聚，包括眼、耳、鼻、舌、身五根和色、聲、香、味、觸五境。
- 2) 受蘊：內心的感受、感覺。當六根接觸了六境，內心就生了感受。在感受之下，才知道外境的存在。
- 3) 想蘊：內心對六根所接觸、所感受到的外境，加以執取、思維而產生各種印象。
- 4) 行蘊：當內心執取外境而生氣喜怒哀樂、七情六慾時，這種內心造作就是行蘊。
- 5) 識蘊：內心的感知，具有理解和分別之功能。六根接觸到六境時，產生六識，然後就了解六境；了解六境後，隨即分別六境。(พระธรรมปิฎก [ป.อ. ปยุตฺโต] (P.A.Payutto), 佛曆 2543: 20-23)

在五蘊中，色蘊最為具體的，是一切物質現象；而受、想、行、識四蘊為“心”（或泰語中稱之“จิต /cit/¹⁰”）。

總而言之，漢語中的“心”和泰語中的ใจ /caj/ 語義概念相近的原因與心臟的生理特徵和漢泰兩國文化信念兩個因素有密切相關。這兩個因素尤其是文化信念之因素影響了語言使用者對“心”和ใจ /caj/ 之概念，此概念又在語言使用者的認知系統裏奠定了基礎。對漢泰語言使用者來說，“心”和ใจ /caj/ 不僅作為內臟器官之主，還作為人類思維、感情方面之代表。“心”和ใจ /caj/ 能夠無限地進行所有的思維、感情之活動，還作為人類內心感知的代表，作為人類行為之控制者。

¹⁰ Prapod Assavavirulhakarn 和 Suwanna Satha-anand (ประพนธ์ อัศววิรุฬหการ และ สุวรรณณา สถาอนันท์, 佛曆 2535: 313) 提出“據語言文獻而言，既然有合成詞“จิตใจ” /citcaj/, “จิต” /cit/ 與 “ใจ” /caj/ 之義應該相近，兩者指的是感知、思維元素，分別使用時，意義仍在同一個方向，而只有小部分的區別”。

第六章

研究結論、討論與建議

本章將針對研究結果提出結論、討論與建議，以提供給相關人士及後續欲從事類似研究者參考。

6.1 研究結論

本研究欲達成之目的如下：

1) 學習與研究“心”和ใจ /caj/ 之多義現象及每個義項之間的關係。

2) 以認知語義學為基礎，將漢泰語言使用者對“心”和ใจ /caj/ 之概念進行對比研究。

研究假設包括：

1) 漢語的“心”和泰語的ใจ /caj/ 都是多義詞，兩者的語義形成發展，最主要的乃是隱喻、轉喻等認知機制和文化機制。

2) 漢語的“心”和泰語的ใจ /caj/ 的概念及概念化相近。兩者概念相近的因素主要包括心臟的物理功能和文化信念。

筆者從詞典、語料庫及日常生活中等語言資料收集了帶有“心”和ใจ /caj/ 的詞彙、短語、句子以及篇章結構，並根據其搭配情況歸納與分析其概念。之後，以伊萬斯（Evans, 2004 在 Evans and Green, 2006: 348-352）的詞彙語義劃分為標準進行分析兩者的語義分佈及語義延伸過程。最後，以文化因素為基礎，將“心”和ใจ /caj/ 的語義概念進行對比研究。

研究結果發現“心”和ใจ /caj/ 具有相同的概念，兩者都被視為一種三維物體、位于胸部、還可以移動。兩者具有三個主要功能：創造、儲藏與控制。

“心”和ใจ /caj/ 可以劃分為三個大義項及其餘的小義項，以下是兩者的語義劃分結果：

“心”的意義可以劃分為：

1. 心臟
2. 思維、感情之發源地

2.1 思維、感情

2.2 愛情、情人

2.3 行爲、性格

3. 中心

ใจ /caj/ 的意義可以劃分為：

1. 心臟

1.1 呼吸

2. 思維、感情之發源地

2.1 思維、感情

2.2 愛情、情人

2.3 行爲、性格

3. 中心

在“心”和ใจ /caj/ 的語義延伸過程中，隱喻和轉喻扮演著重要的角色。隱喻和轉喻建立在社會文化信念的基礎上，導致了“心”和ใจ /caj/ 語義網絡之發展與形成。

“心”和ใจ /caj/ 的認知模式都與三個概念領域有關係，即生命範疇、思維、感情範疇及空間範疇。認知模式之相同反映了中泰語言使用者對“心”和ใจ /caj/ 具有相同的概念化與範疇化。

總而言之，“心”和ใจ /caj/ 概念的研究符合了第一個研究假設，就是兩者都是多義詞，其語義形成發展最主要的乃是隱喻、轉喻等認知機制和文化機制。

此外，對“心”和ใจ /caj/ 概念對比的研究結果也符合了第二個研究假設，即兩者的概念及概念化相近，其概念相近的因素包括心臟的生理功能和文化信念。

6.2 討論

本研究除了反映了“心”和ใจ /caj/ 之語意概念，還讓讀者了解到詞之多義現象及其語義之間的關係，並且還反映了“心”和ใจ /caj/ 在語義方面及文化方面之特點：

6.2.1 多義詞主要是通過隱喻或轉喻的認知思維方式來實現的。隱喻和轉喻是以我們已有的經驗為基礎，發展與形成了新的意義。對於“心”和 𑜁𑜪 /caj/，語言使用者通過概念領域之投射去理解新的概念；以思維、感情之領域去理解“思維、感情之發源地”之義，而以空間領域去理解“中心”之義。我們借用兩者的認知模式來解釋“心”和 𑜁𑜪 /caj/ 義項之間的關係，因為認知模式能夠反映人類認知系統中所儲藏的概念之間的關係。

6.2.2 社會文化信念對詞的概念化有很大的影響。隱喻、轉喻等認知階段都是由某個社會中的各種文化信念導致的。

6.2.3 根據“心”和 𑜁𑜪 /caj/ 的研究，我們發現兩者之概念有如下的特徵：

6.2.3.1 表達“思維、感情之發源地”的“心”和 𑜁𑜪 /caj/ 可以進行多種思維活動，包括情緒、感情、思維、記憶、感知等等。可是其他語言表達“心臟”意義的詞語的思維能力卻僅限於一部分的思維活動而已。

6.2.3.2 “心”和 𑜁𑜪 /caj/ 都可以表達“心臟”、“思維、感情之發源地”和“中心”之義，使得兩者的概念與“生命”、“思維、感情”和“空間”之範疇產生了關係。“心”和 𑜁𑜪 /caj/ 的各種概念影響了各種範疇之間的關係。

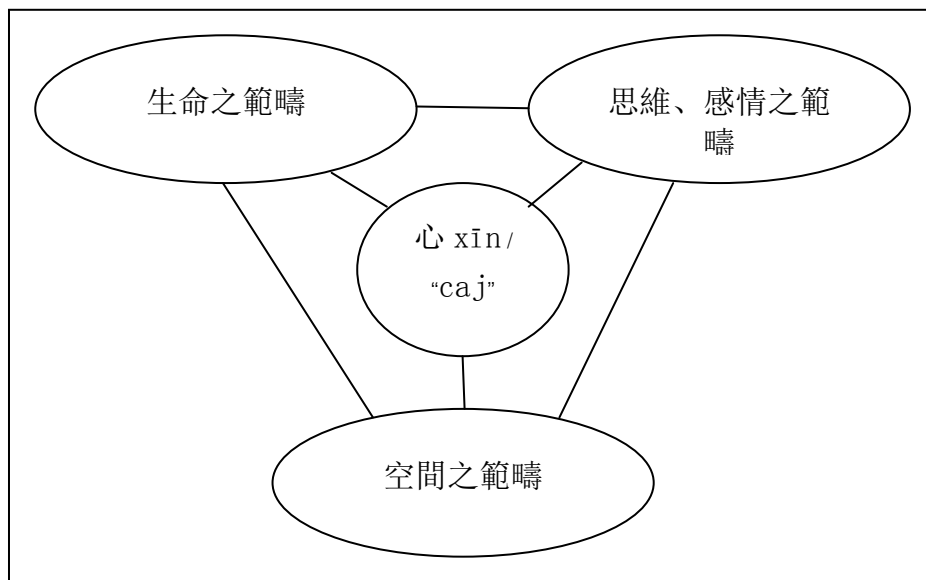

圖 6.1 “生命”、“思維、感情”和“空間”範疇之間的關係

6.3 建議

根據“心”和ใจ /caj/ 概念之對比研究，筆者為相關人士及後續欲從事類似研究者提出如下的建議：

6.3.1 筆者發現其他語言中表達“心臟”意義的詞語也都具有多義現象，因此應該對表達“心臟”意義的詞語進行類型學研究，為了探尋表達“心臟”意義的詞語共同與區別的概念，並進一步理解人類的認知系統。

6.3.2 隱喻和轉喻被視為一種認知階段，很多語言學家將其來解釋詞之多義現象。筆者認為漢語和泰語中還有一些多義現象的表達身體器官的詞語值得進行認知方面的研究。

ภาคผนวก ข

รายการข้อมูลแยกตามความหมาย

ภาษาจีน

1. อวัยวะหัวใจ

1	鸡心	jīxīn	รูปทรงกลมปลายเรียวคล้ายหัวใจ
2	扪心	mēnxīn	อาการคลำบริเวณหน้าอก (หัวใจ)
3	心包	xīnbāo	เยื่อหุ้มหัวใจ
4	心病	xīnbìng	โรคหัวใจ
5	心搏	xīnbó	ชีพจร
6	心电图	xīndiàntú	คลื่นไฟฟ้าหัวใจ
7	心耳	xīn 'ěr	ส่วนที่ยื่นออกมาจากหัวใจ
8	心尖	xīnjiān	ด้านปลายหรือส่วนที่แหลมของหัวใจ
9	心绞痛	xīnjiǎotòng	โรคหลอดเลือดหัวใจตีบ
10	心力衰竭	xīnlì shuāijié	หัวใจล้มเหลว
11	心律	xīnlǜ	จังหวะการเต้นของหัวใจ
12	心脉	xīnmài	ชีพจร
13	心声	xīnshēng	สัญญาณเสียงหัวใจ
14	心疼	xīnténg	อาการปวดบริเวณหัวใจ
15	心跳	xīntiào	หัวใจเต้น
16	心痛	xīntòng	อาการปวดบริเวณหัวใจ
17	心系	xīnxì	เส้นเอ็นที่ยึดบริเวณหัวใจ
18	心音	xīnyīn	สัญญาณเสียงหัวใจ
19	心脏	xīnzàng	หัวใจ (อวัยวะ)
20	心脏病	xīnzàng bìng	โรคหัวใจ
21	心字	xīnzì	ตัวอักษร 心 xīn
22	心字香	xīnzì xiāng	กระถางธูปรูปหัวใจ

2. ตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก

1	安心	ānxīn	สงบใจ
2	熬心	āoxīn	กระวนกระวายใจ
3	本心	běnxīn	ความตั้งใจเดิม
4	变心	biànxīn	ทรยศ
5	别有用心	biéyǒu yòngxīn	มีความคิดอีกอย่างในใจ
6	操心	cāoxīn	กังวลใจ
7	成心	chéng xīn	เจตนา
8	诚心	chéngxīn	จริงใจ
9	称心	chènxīn	สมปรารถนา
10	赤胆忠心	chìdǎn zhōngxīn	จงรักภักดี
11	赤心	chìxīn	จงรักภักดี
12	吃心	chīxīn	คิดมาก
13	痴心	chīxīn	หลงใหล
14	触目惊心	chùmù jīngxīn	ตื่นตระหนก
15	春心	chūnxīn	อารมณ์รัก, คิดถึง
16	存心	cúnxīn	ความคิดในใจ
17	寸心	cùnxīn	ในใจ
18	粗心	cūxīn	ประมาท
19	大快人心	dàkuài rénxīn	ประชาชนมีความยินดี
20	当心	dāngxīn	ระมัดระวัง
21	丹心	dānxīn	จงรักภักดี
22	担心	dānxīn	วิตกกังวล
23	得人心	dé rénxīn	เป็นที่ยอมรับ, เป็นที่นิยม
24	点心	diǎnxīn	อาหารทานเล่น
25	掉以轻心	diào yǐ qīngxīn	ไม่ระมัดระวัง
26	低首下心	dīshǒu xiàxīn	ยอมรับ, เชื้อฟุ้ง
27	动魄惊心	dòng pò jīng xīn	ตื่นตกใจ
28	动心	dòngxīn	ซาบซึ้งใจ

29	多心	duōxīn	คิดมาก
30	二心	èrxīn	สองใจ
31	贰心	èrxīn	สองใจ
32	犯疑心	fàn yíxīn	ที่ระแวง, สงสัย
33	放心	fàngxīn	วางใจ
34	费心	fèixīn	คำสุภาพใช้เพื่อขอรับรองหรือขอบคุณ
35	分心	fēnxīn	จิตใจไม่จดจ่ออยู่กับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง
36	负心	fùxīn	ทรยศ (ต่อความรัก)
37	腹心	fùxīn	ความจริงใจ
38	甘心	gānxīn	ยินดี, พึงพอใจ
39	公心	gōngxīn	จิตใจยุติธรรม
40	攻心	gōngxīn	การต่อสู้ทางจิตใจหรือความคิด
41	关心	guānxīn	เอาใจใส่
42	挂心	guàxīn	กังวลใจ
43	归心	guīxīn	ยอมรับอย่างจริงใจ
44	过心	guòxīn	คิดมาก
45	寒心	hánxīn	ผิดหวัง, ท้อแท้ใจ
46	好心	hǎoxīn	เจตนาดี
47	黑心	hēixīn	ใจร้าย, ใจดำ
48	横心	héngxīn	ตัดสินใจแน่วแน่
49	恒心	héngxīn	ตั้งใจจริง
50	红心	hóngxīn	จิตใจที่ซื่อสัตย์และจงรักภักดี
51	欢心	huānxīn	พึงพอใจ
52	会心	huìxīn	ความเข้าใจอกเข้าใจ
53	慧心	huìxīn	สติปัญญา
54	灰心	huīxīn	ท้อแท้ใจ
55	祸心	huòxīn	ความคิดชั่วร้าย
56	匠心	jiàngxīn	ความคิดเฉียบแหลม
57	交心	jiāoxīn	เผยความในใจ

58	焦心	jiāoxīn	ร้อนใจ
59	戒心	jièxīn	มีสติ
60	经心	jīng xīn	ระมัดระวัง
61	精心	jīngxīn	ตั้งอกตั้งใจ
62	尽心	jìnxīn	สุดหัวใจ
63	揪心	jiūxīn	กังวลใจ
64	决心	juéxīn	ตัดสินใจแน่วแน่
65	军心	jūnxīn	ใจชาติทหาร
66	居心	jūxīn	มีความคิด(ไม่ดี)ในใจ
67	开心	kāixīn	เบิกบานใจ
68	刻骨铭心	kègǔmíngxīn	จดจำขึ้นใจ
69	可心	kěxīn	พึงพอใจ, สมปรารถนา
70	宽心	kuānxīn	โล่งใจ
71	亏心	kuīxīn	สำนึกผิด
72	苦口婆心	kǔkǒupóxīn	ตักเตือนด้วยความรักและจริงใจ
73	苦心	kǔxīn	ความรู้สึkJเจ็บปวด
74	狼子野心	lángzǐ yěxīn	นิสัยใจคอชั่วร้าย
75	力不从心	lì bù cóng xīn	กำลังไม่พอต่อความตั้งใจ
76	狠心	liángxīn	ตัดใจ, จิตใจชั่วร้าย
77	良心	liángxīn	จิตใจดีงาม
78	留心	liúxīn	มีสติ
79	离心	líxīn	เอาใจออกห่าง
80	利欲熏心	lìyù xūnxīn	ละโมภ
81	镂骨铭心	lòugǔ míngxīn	จดจำขึ้นใจ
82	戮力同心	lùlì tóngxīn	จิตใจสามัคคี
83	漫不经心	màn bù jīngxīn	ไม่ใส่ใจ, ไม่รอบคอบ
84	满心	mǎnxīn	หัวใจเต็มไปด้วยความรู้สึกต่างๆ
85	昧心	mèixīn	ละเมิดมโนธรรมในใจ
86	铭心	míngxīn	จดจำขึ้นใจ

87	民心	mínxīn	จิตใจของประชาชน
88	耐心	nàixīn	อดทน
89	内心	nèixīn	ในใจ
90	念心儿	niànxīnr	ของที่ระลึก
91	呕心	ǒuxīn	สุดกำลังความสามารถ
92	赔小心	péi xiǎoxīn	ทำอย่างรอบคอบ
93	偏心	piānxīn	ลำเอียง
94	潜心	qiánxīn	จิตใจเบื่องลี้ก
95	惬意	qiè xīn	พึงพอใจ
96	倾心	qīngxīn	ลำเอียง
97	齐心	qíxīn	เห็นตรงกัน
98	屈心	qūxīn	รู้สึกผิด, สำนึกผิด
99	人面兽心	rénmiàn shòuxīn	หน้าเนื้อใจเสือ
100	人心	rénxīn	จิตใจ
101	忍心	rěnxīn	อดกลั้น, ข่มใจ
102	热心	rèxīn	กระตือรือร้น
103	散心	sànxīn	ผ่อนคลายจิตใจ
104	煞费苦心	shàfèi kǔxīn	ระดมกำลังความคิดอย่างอุตสาหะ
105	上心	shàngxīn	ระลึกไว้ในใจ
106	伤心	shāngxīn	เสียใจ, เจ็บปวดใจ
107	善心	shànxīn	จิตใจดีงาม
108	省心	shěng xīn	คลายความกังวลใจ
109	身心	shēnxīn	ร่างกายและจิตใจ
110	实心	shíxīn	ซื่อสัตย์, จงรักภักดี
111	十指连心	shízhǐ lián xīn	บุคคลที่มีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อ
112	收心	shōuxīn	กลับใจ
113	顺心	shùnxīn	สมปรารถนา
114	舒心	shūxīn	สบายใจ
115	死心	sǐxīn	ท้อแท้ใจ

116	私心	sīxīn	ความเห็นแก่ตัว
117	随心	suíxīn	พึงพอใจ, สมปรารถนา
118	遂心	suìxīn	พึงพอใจ
119	谈心	tánxīn	เปิดเผยใจ
120	贪心	tānxīn	ละโมภ
121	塌心	tāxīn	จิตใจสงบ
122	铁心	tiěxīn	ตั้งใจแน่วแน่
123	贴心	tiēxīn	สนิทสนม
124	同心	tóngxīn	จิตใจตรงกัน
125	童心	tóngxīn	จิตใจบริสุทธิ์เหมือนเด็ก
126	痛心	tòngxīn	เจ็บปวดใจ
127	外心	wàixīn	นอกใจ
128	万众一心	wànzhòng yīxīn	น้ำหนึ่งใจเดียวกัน
129	违心	wéixīn	ตรงข้ามกับความรู้สึก
130	窝心	wōxīn	อึดอัดใจ
131	无所用心	wúsuǒ yòngxīn	ไม่เดือดเนื้อร้อนใจ
132	无心	wúxīn	ไม่มีเจตนา
133	闲心	xiánxīn	จิตใจสงบ, ผ่อนคลาย
134	小心	xiǎoxīn	ระมัดระวัง
135	邪心	xiéxīn	ความคิดชั่วร้าย
136	歇心	xiēxīn	จิตใจสงบ, ผ่อนคลาย
137	心谤腹诽	xīn bàng fùfěi	คิดประณามในใจ
138	心不两用	xīn bù liǎng yòng	ใจจดจ่ออยู่กับสิ่งเดียว
139	心不应口	xīn bù yìng kǒu	ปากไม่ตรงกับใจ
140	心不由意	xīn bù yóu yì	ไม่จริงใจ
141	心不在焉	xīn bù zài yān	ใจลอย
142	心尘	xīn chén	ความคิดวุ่นวายในใจ
143	心存目想	xīn cún mù xiǎng	มองด้วยตา คิดด้วยใจ
144	心荡	xīn dàng	จิตใจไม่สงบ

145	心低意沮	xīn dī yì jǔ	เบิกบานใจ
146	心高气傲	xīn gāo qì ào	ทะเยอทะยาน
147	心贯白日	xīn guàn bái rì	จิตใจผ่องใส
148	心广体胖	xīn guǎng tǐ páng	โล่งใจ สบายใจ
149	心狠手毒	xīn hěn shǒu dú	จิตใจและพฤติกรรมชั่วร้าย
150	心花怒放	xīn huā nù fā	เบิกบานใจ
151	心尖子	xīn jiānzi	คนสำคัญที่สุดในใจ
152	心劳日拙	xīn láo rì zhuō	หมดกำลังใจในการทำสิ่งใด
153	心劳意冗	xīn láo yì rǒng	หมดกำลังใจในการทำสิ่งใด
154	心满意得	xīn mǎn yì dé	พึงพอใจ
155	心摩手追	xīn mó shǒu zhuī	ชื่นชมด้วยใจและปฏิบัติตาม
156	心慕手追	xīn mù shǒu zhuī	ชื่นชมด้วยใจและปฏิบัติตาม
157	心巧嘴乖	xīn qiǎo zuǐ guāi	สติปัญญาเฉียบแหลมและมีวาทศิลป์
158	心趣	xīn qù	ความคิด, ความตระหนักรู้
159	心如刀挫	xīn rú dāo cuò	เจ็บปวดใจ
160	心如刀割	xīn rú dāo gē	เจ็บปวดใจ
161	心如刀绞	xīn rú dāo jiǎo	เจ็บปวดใจ
162	心如刀搅	xīn rú dāo jiǎo	เจ็บปวดใจ
163	心如刀锯	xīn rú dāo jù	เจ็บปวดใจ
164	心如古井	xīn rú gǔjǐng	จิตใจสงบ
165	心如金石	xīn rú jīnshí	ใจแข็ง
166	心如铁石	xīn rú tiěshí	ใจแข็ง
167	心如止水	xīn rú zhǐshuǐ	จิตใจสงบ
168	心若死灰	xīn ruò sǐhuī	ผิดหวัง
169	心雄万夫	xīn xióng wàn fū	มีความมุ่งมั่นตั้งใจอย่างแรงกล้า
170	心慵意懒	xīn yōng yì lǎn	เหนื่อยหน่ายใจ
171	心有余悸	xīn yǒu yú jì	หวาดกลัว
172	心有余而力不 口	xīn yǒuyú ér lì bùzú	มีความตั้งใจมากแต่ไร้ซึ่งกำลัง
173	心殒胆落	xīn yǔn dǎn luò	หวาดกลัว

174	心殒胆破	xīn yǔn dǎn pò	หวาดกลัว
175	心安理得	xīn'ān lǐdé	จิตใจสงบ
176	心版	xīnbǎn	ความทรงจำ
177	心抱	xīnbào	ความคิด ความปรารถนา
178	心背	xīnbèi	เบี่ยงเบนความคิด
179	心垒	xīnbèn	โง่เขลา
180	心侷	xīnbèn	โง่เขลา
181	心本	xīnběn	จิตใจ
182	心辩	xīnbiàn	การคิด, วิเคราะห์
183	心别	xīnbié	ความคิดอีกด้านในใจ
184	心冰	xīnbīng	(พุทธ) จิตใจลุ่มหลง
185	心兵	xīnbīng	ความคิดในใจ
186	心波	xīnbō	(พุทธ) ความคิดในใจ
187	心裁	xīncái	ตัดสินใจ
188	心曹	xīncáo	ซัดซัดใจ
189	心嘈	xīncáo	อารมณ์เสีย
190	心肠	xīncháng	จิตใจ
191	心长发短	xīncháng fàduǎn	ไม่ได้ตั้งใจ
192	心长绠短	xīncháng gěngduǎn	ไม่ได้ตั้งใจ
193	心潮	xīncháo	อารมณ์เสีย
194	心嗔	xīnchēn	โกรธ
195	心城	xīnchéng	(พุทธ) จิตใจเข้มแข็ง
196	心程	xīnchéng	แนวความคิด
197	心秤	xīnchèng	จิตใจยุติธรรม
198	心传	xīnchuán	(พุทธ) สื่อสารทางใจ
199	心慈	xīncí	จิตใจดีงาม
200	心粗	xīncū	ไม่ระมัดระวัง
201	心粗气浮	xīncū qìfú	ไม่ระมัดระวัง
202	心歹	xīndǎi	จิตใจชั่วร้าย

203	心胆	xīndǎn	ความกล้าหาญ
204	心荡神迷	xīndàng shénmí	จิตใจล่องลอย
205	心荡神摇	xīndàng shényáo	จิตใจล่องลอย
206	心荡神怡	xīndàng shényí	จิตใจล่องลอย
207	心到神知	xīndào shénzhī	เคารพและบูชาด้วยใจ
208	心得	xīndé	ความเข้าใจ
209	心得	xīndé	คุณธรรมในจิตใจ
210	心灯	xīndēng	(พุทธ) จิตใจ
211	心地	xīndì	(พุทธ) จิตใจ
212	心底	xīndǐ	เบื้องลึกในใจ
213	心定	xīndìng	จิตใจสงบ
214	心动	xīndòng	ประทับใจ, ตื่นตันใจ
215	心毒	xīndú	จิตใจชั่วร้าย
216	心断	xīnduàn	ใจสลาย
217	心多	xīnduō	คิดมาก
218	心法	xīnfǎ	(พุทธ) การรับรู้ด้วยใจ
219	心烦	xīnfán	อารมณ์เสีย
220	心烦虑乱	xīnfán lǜluàn	อารมณ์เสีย
221	心烦意乱	xīnfán yìluàn	อารมณ์เสีย
222	心烦意冗	xīnfán yìrǒng	อารมณ์เสีย
223	心肺	xīnfēi	จิตใจ
224	心扉	xīnfēi	ภายในใจ
225	心非巷议	xīnfēi xiàngyì	โต้เถียงในใจ
226	心忿	xīnfèn	โกรธ
227	心风	xīnfēng	ปัญหาที่มากกระทบใจ
228	心佛	xīnfó	(พุทธ) พระพุทธในใจ
229	心服	xīnfú	เคารพ, เลื่อมใส
230	心腹	xīnfù	จิตใจ, ความจริงใจ
231	心腑	xīnfǔ	จิตใจ

232	心府	xīnfǔ	ใจ
233	心服口服	xīnfú kǒufú	เลื่อมใสทั้งกายและใจ
234	心浮气盛	xīnfú qìshèng	ใจร้อน
235	心服首肯	xīnfú shǒukěn	เลื่อมใสทั้งกายและใจ
236	心腹之交	xīnfù zhī jiāo	เพื่อนที่รู้ใจ
237	心感	xīngǎn	ความตื่นตันใจ
238	心肝	xīngān	ความคิด จิตใจ
239	心甘情愿	xīngān qíngyuàn	ยินดี
240	心高	xīngāo	ทะเยอทะยาน
241	心垢	xīngòu	(พุทธ) ความมุ่นวายใจ
242	心骨	xīngǔ	จิตใจ
243	心孤意怯	xīngū yìqiè	กลัว
244	心关	xīnguān	ใจ
245	心光	xīnguāng	(พุทธ) แสงส่องใจ
246	心海	xīnhǎi	ใจ, จิตใจ
247	心寒	xīnhán	ท้อแท้ใจ
248	心寒胆落	xīnhán dǎnluò	หวาดกลัว
249	心寒胆战	xīnhán dǎnzhàn	หวาดกลัว
250	心很	xīnhěn	จิตใจชั่วร้าย
251	心狠	xīnhěn	จิตใจชั่วร้าย
252	心狠手辣	xīnhěn shǒulà	จิตใจและพฤติกรรมชั่วร้าย
253	心红	xīnhóng	ความยินดี
254	心化	xīnhuà	การกระทบใจ
255	心花	xīnhuā	(พุทธ) ใจที่ฉลาดหลักแหลม
256	心花怒放	xīnhuā nùfàng	เบิกบานใจ
257	心怀	xīnhuái	ความคิด, เจตนา
258	心怀鬼胎	xīnhuái guǐtāi	เจตนาไม่บริสุทธิ์ที่แอบซ่อนไว้ในใจ
259	心怀叵测	xīnhuái pǒcè	เจตนาไม่บริสุทธิ์
260	心幻	xīnhuàn	ประสาทหลอน

261	心皇	xīnhuáng	กลัว
262	心慌	xīnhuāng	ตกใจ, ว่างุ่นใจ
263	心慌撩乱	xīnhuāng liáoluàn	ตกใจ, ว่างุ่นใจ
264	心慌意急	xīnhuāng yì jí	ตกใจ, ว่างุ่นใจ
265	心慌意乱	xīnhuāng yì luàn	ตกใจ, ว่างุ่นใจ
266	心灰	xīnhuī	เหน็ดเหนื่อยใจ, ท้อแท้ใจ
267	心灰意败	xīnhuī yì bài	เหน็ดเหนื่อยใจ, ท้อแท้ใจ
268	心灰意懒	xīnhuī yì lǎn	เหน็ดเหนื่อยใจ, ท้อแท้ใจ
269	心灰意冷	xīnhuī yì lěng	เหน็ดเหนื่อยใจ, ท้อแท้ใจ
270	心回意转	xīnhuī yì zhuǎn	เปลี่ยนใจไปมา
271	心魂	xīnhún	จิตใจ
272	心活	xīnhuó	การเปลี่ยนแปลงของความคิด
273	心火	xīnhuǒ	โกรธ
274	心急	xīnjí	ว่างุ่นใจ
275	心疾	xīnjí	โรค/อาการป่วยทางใจ
276	心寄	xīnjì	จริงใจ
277	心际	xīnjì	ในใจ
278	心计	xīnjì	แผนการ
279	心迹	xīnjì	ความคิดและการกระทำ
280	心机	xīnjī	ความคิด, แผนการ
281	心机	xīnjī	ความผูกพัน, สภาพผูกพันจิตใจ
282	心几	xīnjī	แผนการ
283	心急火燎	xīnjí huǒliǎo	ว่างุ่นใจ
284	心急如焚	xīnjí rúfēn	ว่างุ่นใจ
285	心茧 (繭)	xīnjiǎn	ว่างุ่นใจ
286	心匠	xīnjiàng	แนวคิดที่ไม่เหมือนใคร
287	心交	xīnjiāo	ส่วนที่ยื่นออกมาจากหัวใจ
288	心焦	xīnjiāo	ว่างุ่นใจ
289	心焦火燎	xīnjiāo huǒliǎo	ว่างุ่นใจ

290	心焦如焚	xīnjiāo rú fén	ว้าวุ่นใจ
291	心结	xīnjié	ความทุกข์ใจ
292	心界	xīnjiè	แวดวงความคิด
293	心戒	xīnjiè	(พุทธ) จิตใจอยู่ในศีลธรรม
294	心解	xīnjiě	เข้าใจ
295	心劲	xīnjìn	ความคิด
296	心襟	xīnjīn	ความไฝ่ฝัน
297	心净	xīnjìng	จิตใจผ่องใส
298	心境	xīnjìng	(พุทธ) เจตนา
299	心镜	xīnjìng	(พุทธ) จิตใจบริสุทธิ์
300	心竞	xīnjìng	การต่อสู้ด้วยปัญญา
301	心景	xīnjǐng	สภาพจิตใจ
302	心精	xīnjīng	สภาพจิตใจ, อารมณ์
303	心旌	xīnjīng	ว้าวุ่นใจ
304	心经	xīnjīng	ระมัดระวัง
305	心惊胆寒	xīnjīng dǎnhán	ตื่นตกใจ
306	心惊胆裂	xīnjīng dǎnliè	ตื่นตกใจ
307	心惊胆落	xīnjīng dǎnluò	ตื่นตกใจ
308	心惊胆战	xīnjīng dǎnzhàn	ตื่นตกใจ
309	心惊胆颤	xīnjīng dǎnzhàn	ตื่นตกใจ
310	心惊肉跳	xīnjīng ròutiào	ตื่นตกใจ
311	心惊肉战	xīnjīng ròuzhàn	ตื่นตกใจ
312	心疚	xīnjiù	ว้าวุ่นจิตใจ
313	心赅	xīnjū	เปลี่ยไนใจ
314	心君	xīnjūn	ใจ
315	心开	xīnkāi	สภาพตื่นรู้
316	心开目明	xīnkāi mù míng	สภาพตื่นรู้
317	心坎	xīnkǎn	จิตใจ
318	心肯	xīnkěn	ยอมรับ

319	心空	xīnkōng	(พุทธ) ใจกว้าง
320	心口	xīnkǒu	ใจและปาก
321	心口不一	xīnkǒu bù yī	ปากกับใจไม่ตรงกัน
322	心口如一	xīnkǒu rú yī	ปากตรงกับใจ
323	心口相应	xīnkǒu xiāng yìng	ปากตรงกับใจ
324	心款	xīnkuǎn	ความรู้สึกในใจ
325	心宽	xīnkuān	ใจกว้าง
326	心旷神飞	xīnkuàng shén fēi	จิตใจปลอดโปร่ง
327	心旷神恬	xīnkuàng shén tián	จิตใจปลอดโปร่ง
328	心旷神怡	xīnkuàng shén yí	จิตใจปลอดโปร่ง
329	心旷神愉	xīnkuàng shén yú	จิตใจปลอดโปร่ง
330	心亏	xīnkuī	ละอายใจ
331	心困	xīnkùn	กังวลใจ
332	心懒	xīnlǎn	เหนื่อยหน่ายใจ
333	心力	xīnlì	ความตั้งใจ, ความพยายาม
334	心里	xīnlǐ	ในใจ
335	心理	xīnlǐ	สภาพจิตใจ
336	心力交瘁	xīnlì jiāocuì	หมดกำลังกายและกำลังใจ
337	心理学	Xīnlǐxué	จิตวิทยา
338	心莲	xīnlián	(พุทธ) จิตใจ
339	心量	xīnliàng	(พุทธ) สภาวะจิตใจ
340	心灵	xīnlíng	ความคิดจิตใจ
341	心领	xīnlǐng	(คำปฏิเสธ)
342	心领神会	xīnlǐng shén huì	เข้าใจ
343	心领神悟	xīnlǐng shén wù	เข้าใจ
344	心灵性巧	xīnlíng xìng qiǎo	สติปัญญาเฉียบแหลม
345	心领意会	xīnlǐng yì huì	เข้าใจ
346	心路	xīnlù	แนวคิด
347	心虑	xīnlǜ	ความคิด, การพิจารณา

348	心乱如麻	xīnluàn rú má	ว้าวุ่นใจ
349	心略	xīnlüè	แผนการ
350	心马	xīnmǎ	(พุทธ) จิตใจ
351	心慢	xīnmàn	เพิกเฉย
352	心满意足	xīnmǎn yìzú	พึงพอใจ
353	心忙	xīnmáng	จิตใจว้าวุ่น
354	心忙意急	xīnmáng yìjí	จิตใจว้าวุ่น
355	心忙意乱	xīnmáng yìluàn	จิตใจว้าวุ่น
356	心密	xīnmì	รอบคอบ
357	心苗	xīnmiáo	ใจ, ความคิด
358	心明眼亮	xīnmíng yǎnliàng	ฉลาดหลักแหลม
359	心目	xīnmù	ความคิดเห็น
360	心念	xīnniàn	ความคิดในใจ
361	心凝	xīnníng	ตั้งสมาธิ
362	心诺	xīnnuò	ความปวารณา
363	心平	xīnpíng	จิตใจสงบ
364	心平气定	xīnpíng qìdìng	จิตใจสงบ
365	心平气和	xīnpíng qìhé	จิตใจสงบ
366	心魄	xīnpò	จิตใจ
367	心契	xīnqì	เข้าใจ
368	心气	xīnqì	ความคิด อารมณ์
369	心期	xīnqī	รอย่างใจจดใจจ่อ
370	心乔意怯	xīnqiáo yìqiè	จิตใจไม่สงบ
371	心怯	xīnqiè	กลัว
372	心切	xīnqiè	จริงใจ
373	心琴	xīnqín	จิตใจ
374	心情	xīnqíng	สภาพจิตใจ, อารมณ์
375	心倾	xīnqīng	จิตใจเอนเอียง
376	心曲	xīnqū	ส่วนลึกในใจ

377	心泉	xīnquán	ความคิด, อารมณ์
378	心热	xīnrè	กระตือรือร้น
379	心软	xīnruǎn	ใจอ่อน
380	心若	xīnruò	อารมณ์ดี
381	心散	xīnsǎn	ความคิดล่องลอย, เพ้อฝัน
382	心丧	xīnsāng	เสียใจ (เมื่อคนเสียชีวิต)
383	心上	xīnshang	ในใจ
384	心尚	xīnshàng	เจตนา, ความคิด
385	心赏	xīnshǎng	ชื่นชมในใจ
386	心伤	xīnshāng	เสียใจ
387	心上心下	xīnshang xīnxià	จิตใจไม่สงบ
388	心上人	xīnshangrén	คนที่อยู่ในใจ
389	心神	xīnshén	จิตใจ
390	心神不定	xīnshén bùdìng	จิตใจไม่สงบ
391	心神不宁	xīnshén bùníng	จิตใจไม่สงบ
392	心神恍惚	xīnshén huǎnghū	จิตใจไม่สงบ
393	心盛	xīnshèng	โกรธ
394	心声	xīnshēng	เสียงของหัวใจ, ความปรารถนา
395	心实	xīnshí	ความรู้สึกจริงๆ จากใจ
396	心识	xīnshí	จิตวิญญาณ, สติ
397	心事	xīnshì	ความคิด
398	心誓	xīnshì	สาบานในใจ
399	心事	xīnshì	ความคิดในใจ
400	心手相忘	xīnshǒu xiāngwàng	ทำได้อย่างใจคิด
401	心手相应	xīnshǒu xiāngyìng	ทำได้อย่างใจคิด
402	心树	xīnshù	(พุทธ) จิตใจ
403	心术	xīnshù	แผนการ
404	心数	xīnshù	คิดคำนวณในใจ
405	心术不端	xīnshù bù duān	จิตใจชั่วร้าย

406	心术不正	xīnshù bùzhèng	จิตใจชั่วร้าย
407	心水	xīnshuǐ	(พุทธ) จิตใจ
408	心顺	xīnshùn	เห็นด้วย
409	心死	xīnsǐ	เจ็บปวดใจอย่างที่สุด
410	心思	xīnsī	ความคิด
411	心松	xīnsōng	กลัว กังวลใจ
412	心素	xīnsù	ความปรารถนา
413	心算	xīnsuàn	คิดคำนวณในใจ
414	心酸	xīnsuān	เจ็บปวดใจ
415	心碎	xīnsuì	เจ็บปวดใจ, ใจสลาย
416	心所	xīnsuǒ	(พุทธ) จิตใจ
417	心堂	xīntáng	จิตใจ
418	心疼	xīnténg	รัก, ปวดใจ
419	心体	xīntǐ	ความคิด
420	心田	xīntián	(พุทธ) จิตใจ
421	心甜	xīntián	มีความสุข
422	心铁	xīntiě	ใจแข็ง
423	心头	xīntóu	จิตใจ
424	心头鹿撞	xīntóu lù zhuàng	ตื่นเต้น, ตื่นตกใจ
425	心头肉	xīntóu ròu	บุคคลอันเป็นที่รัก
426	心头撞鹿	xīntóu zhuàng lù	ตื่นเต้น, ตื่นตกใจ
427	心涂	xīntú	ความคิด
428	心王	xīnwáng	(พุทธ) จิตใจ
429	心往	xīnwǎng	จิตใจมุ่งลง
430	心往神驰	xīnwǎng shénchí	จิตใจมุ่งลง
431	心违	xīnwéi	ไม่สมปรารถนา
432	心稳	xīnwěn	สภาพที่ไม่กังวลใจ
433	心窝	xīnwō	ใจ, ในใจ
434	心息	xīnxi	ทำใจ

435	心细	xīnxì	คิดมาก, ระมัดระวัง
436	心犀	xīnxī	ความคิดถึง
437	心细如发	xīnxì rú fà	คิดมาก, ระมัดระวัง
438	心细于发	xīnxì yú fà	คิดมาก, ระมัดระวัง
439	心下	xīnxia	ในใจ
440	心弦	xīnxián	จิตใจ
441	心衔	xīnxián	เสียดใจ
442	心忡	xīnxiān	รัก
443	心象	xīnxiàng	เรื่องราวในใจ
444	心想	xīnxiǎng	ความคิด
445	心香	xīnxiāng	(พุทธ) ความจริงใจ
446	心降	xīnxiàng	ยอมรับ
447	心相	xīnxiàng	(พุทธ) จิตใจที่ตระหนักรู้
448	心向往之	xīnxiàng wǎngzhī	ติดใจ, ปักใจ
449	心斜	xīnxié	ลำเอียง
450	心邪	xīnxié	จิตใจลุ่มหลง
451	信心	xìnxīn	ความเชื่อใจ
452	心心	xīnxin	ตั้งใจ
453	心心念念	xīnxin niànniàn	ตั้งใจ, ใจจดจ่อ
454	心心相印	xīnxīn xiāngyìn	ตรงตรงใจ
455	心性	xīnxìng	นิสัย
456	心行	xīnxíng	นิสัย พฤติกรรม
457	心兴	xīnxìng	มีความสุข, มีความยินดี
458	心胸	xīnxiōng	จิตใจ
459	心绪	xīnxù	ความคิด, ความรู้สึก
460	心许	xīnxǔ	ขอพรในใจ
461	心虚	xīnxū	ไม่มั่นใจ
462	心绪如麻	xīnxù rú má	จิตใจวุ่นวาย
463	心学	xīnxué	การอบรมจิตใจ

464	心血	xīnxuè	กำลังทางความคิด
465	心血来潮	xīnxuè láicháo	ความคิดที่เกิดขึ้นฉับพลัน
466	心芽	xīnyá	ความคิดที่เกิดขึ้นในใจ
467	心颜	xīnyán	จิตใจและสีหน้า
468	心豔	xīnyàn	อิจฉา
469	心眼	xīnyǎn	ความคิด การพิจารณา
470	心痒	xīnyǎng	ความอยาการู้ อยากลอง
471	心要	xīnyào	(พุทธ) ความคิดที่สำคัญในจิตใจ
472	心药	xīnyào	(พุทธ) การรักษาจิตใจ
473	心仪	xīnyí	ชื่นชม
474	心意	xīnyì	เจตนา
475	心亿	xīnyì	จิตใจสงบ
476	心臆	xīnyì	จิตใจ
477	心义	xīnyì	ความจริงรักภักดี
478	心呓	xīnyì	ปวดใจ
479	心逸日休	xīnyì rìxiū	จิตใจปลอดโปร่ง
480	心印	xīnyìn	(พุทธ) สิ่งประทับในใจ
481	心硬	xīnyìng	ใจแข็ง
482	心影	xīnyǐng	สิ่งที่จดจำในใจ
483	心用	xīnyòng	ความคิดและพฤติกรรม
484	心慵	xīnyōng	เหนื่อยหน่ายใจ
485	心友	xīnyǒu	เพื่อนที่รู้ใจ
486	心有灵犀一点 灵犀	xīnyǒu língxī yīdiǎn tīnσ	จากใจถึงใจ
487	心与	xīnyù	คบหากันด้วยใจ
488	心员	xīnyuán	จิตใจรู้กาลเทศะ
489	心猿	xīnyuán	(พุทธ) จิตใจ
490	心源	xīnyuán	นิสสัย
491	心愿	xīnyuàn	ความปรารถนา
492	心远	xīnyuǎn	ความคิดลึกซึ้ง, เบิกบานใจ

493	心猿意马	xīnyuán yìmǎ	ว้าวุ่นใจ
494	心月	xīnyuè	(พุทธ) สภาวะจิตใจที่สว่างดังดวงจันทร์
495	心悦诚服	xīnyuè chéngfú	จริงใจ
496	心悦神怡	xīnyuè shényí	โล่งใจ
497	心允	xīnyǔn	ยอมรับด้วยใจ
498	心在魏阙	xīnzài wèiquē	จิตใจระลึกถึงงานราชการ
499	心造	xīnzào	(พุทธ) สิ่งที่เกิดในใจ
500	心窄	xīnzhǎi	จิตใจคับแคบ
501	心斋	xīnzhāi	จิตใจบริสุทธิ์
502	心战	xīnzhàn	การต่อสู้ทางจิตวิทยา
503	心招	xīnzhāo	ความปรารถนาในใจ
504	心照不宣	xīnzhào bù xuān	เข้าใจ
505	心照情交	xīnzhào qíng jiāo	คิดเห็นตรงกัน
506	心照神交	xīnzhào shénjiāo	คิดเห็นตรงกัน
507	心折	xīnzhé	ชื่นชม
508	心证	xīnzhèng	(พุทธ) การพิจารณา, ตัดสินใจ
509	心正	xīnzhèng	จิตใจซื่อตรง
510	心志	xīnzhì	เจตนา, ความตั้งใจ
511	心治	xīnzhì	ปกครองด้วยใจ
512	心智	xīnzhì	สติปัญญา
513	心质	xīnzhì	นิสัย
514	心知	xīnzhī	สติปัญญา
515	心织笔耕	xīnzhī bǐgēng	ผู้ที่ทำอาชีพเกี่ยวกับการประพันธ์
516	心直口快	xīnzhí kǒukuài	ปากไวใจเร็ว
517	心直嘴快	xīnzhí zuǐkuài	ปากไวใจเร็ว
518	心中	xīnzhōng	ภายในใจ
519	心重	xīnzhòng	กังวลใจ
520	心中有数	xīnzhōng yǒushù	มีแผนการในใจ
521	心专	xīnzhuān	จิตใจไม่ออกแวก

522	心拙口夯	xīnzhuō kǒubèn	โง่เขลา
523	心醉	xīnzùi	จิตใจลุ่มหลง
524	心醉魂迷	xīnzùi hún mí	จิตใจลุ่มหลง
525	心醉神迷	xīnzùi shén mí	จิตใจลุ่มหลง
526	雄心	xióngxīn	ความใฝ่ฝันอันยิ่งใหญ่
527	细心	xìxīn	รอบคอบ
528	悉心	xīxīn	สุดหัวใจ
529	寻开心	xúnkāixīn	ล้อเล่น
530	虚心	xūxīn	ความอ่อนน้อมถ่อมตน
531	野心	yěxīn	ความทะเยอทะยาน
532	一条心	yītiáoxīn	ใจเป็นหนึ่ง
533	疑心	yíxīn	ระแวง, สงสัย
534	一心	yīxīn	ใจตรงกัน, ใจเดียวกัน
535	用心	yòngxīn	(ทำ) ด้วยใจ
536	有口无心	yǒukǒuwúxīn	ปากพูดแต่ใจไม่ได้คิดเช่นนั้น
537	有心	yǒuxīn	มีความตั้งใจ, มีเจตนา
538	忧心	yōuxīn	กังวลใจ
539	愿心	yuànxīn	ความปรารถนา, บนบานศาลกล่าว
540	在心	zàixīn	ตั้งใจ, ใส่ใจ
541	糟心	zāoxīn	กังวลใจ
542	贼心	zéixīn	ความคิดชั่วร้าย
543	责任心	zérèn xīn	ความรับผิดชอบ
544	真心	zhēnxīn	ความจริงใจ, ความซื่อสัตย์
545	知心	zhīxīn	รู้ใจ, เข้าอกเข้าใจ
546	忠心	zhōngxīn	ความซื่อสัตย์
547	壮心	zhuàngxīn	ปณิธานอันสูงส่ง
548	专心	zhuānxīn	มุ่งความสนใจ, รวบรวมสมาธิ
549	醉心	zuìxīn	หลงใหล

3. ศูนย์กลาง

1	版心	bǎnxīn	แนวสันหนังสือ
2	背心	bèixīn	เสื้อกั๊ก
3	笔心	bǐxīn	ไส้ดินสอ
4	醋心	cùxīn	อาการแสบท้องบริเวณกระเพาะอาหาร
5	灯心	dēngxīn	ไส้ตะเกียง
6	恶心	ěxīn	คลื่นไส้
7	腹心	fùxīn	ส่วนที่สำคัญที่สุด
8	垓心	gāixīn	กลางสนามรบ
9	核心	héxīn	ส่วนสำคัญ
10	脚心	jiǎoxīn	บริเวณกลางฝ่าเท้า
11	夹心	jiāxīn	ไส้ (ขนม)
12	机心	jīxīn	กลไกในนาฬิกา
13	空心	kōngxīn	กลวง
14	离心	líxīn	ห่างจากศูนย์กลาง
15	眉心	méixīn	ระหว่างคิ้ว
16	气门心	qìmén xīn	จุกยางรถยนต์
17	球心	qiúxīn	บริเวณตรงกลางลูกบอล
18	烧心	shāoxīn	อาการแสบท้องบริเวณกระเพาะอาหาร
19	实心	shíxīn	ทึบ, ไม่กลวง
20	手心	shǒuxīn	บริเวณกลางฝ่ามือ
21	塘心	tángxīn	ไช่ยมะตูม
22	铁心	tiěxīn	เหล็กแกนกลางของเครื่องใช้ไฟฟ้า
23	型心	xíngxīn	แม่แบบ
24	心诀	xīnjué	เคล็ดลับสำคัญ
25	心膂	xīnlǚ	บุคคลหรือหน่วยงานที่สำคัญ
26	心皮	xīnpí	เกสรดอกไม้
27	心土	xīntǔ	พื้นผิวดินชั้นกลาง
28	心脅 (胁)	xīnxié	สำคัญ

29	心子	xīnzi	บริเวณตรงกลางของวัตถุ
30	岩心	yánxīn	แกนหิน
31	焰心	yànxīn	ศูนย์กลางเปลวไฟ
32	页心	yèxīn	บริเวณที่ตีพิมพ์เนื้อหาในสิ่งพิมพ์
33	圆心	yuánxīn	ศูนย์กลางวงกลม
34	掌心	zhǎngxīn	บริเวณกลางฝ่ามือ
35	枕心	zhěnxīn	ไส้ในของหมอน
36	指甲心儿	zhǐjiǎ xīnr	เยื่อที่กั้นระหว่างเล็บและนิ้ว
37	重心	zhòngxīn	จุดศูนย์กลางถ่วง
38	中心	zhōngxīn	ศูนย์กลาง
39	轴心	zhóuxīn	เพลา

ภาษาไทย

1. อวัยวะหัวใจ

- 1 กล้องดวงใจ
- 2 กลั่นใจ
- 3 กลั่นใจตาย
- 4 กลั่นหายใจ
- 5 ขาดใจ
- 6 ใจตุ้มๆต่อมๆ
- 7 ใจเต้น
- 8 ใจเต้นตุ้มๆต่อมๆ
- 9 ใจเต้นไม่เป็นจังหวะ
- 10 ชั่วอึดใจ
- 11 ชั่วอึดใจเดียว
- 12 ถอนใจ
- 13 ถอนใจใหญ่
- 14 ถอนใจเฮือก
- 15 ถอนหายใจ
- 16 ถอนหายใจเฮือก

- 17 ทอดถอนใจ
- 18 ทุกลมหายใจ
- 19 แน่นหน้าอกหน้าใจ
- 20 บัดใจ
- 21 บัดเดี๋ยวใจ
- 22 ปี้มหัวใจ
- 23 ฟุ้งจุมุกคนอื่นหายใจ
- 24 รูปหัวใจ
- 25 โรคหัวใจ
- 26 ลมหายใจ
- 27 สิ้นใจ
- 28 หน้าอกหน้าใจ
- 29 หัวใจลืบ
- 30 หัวใจวาย
- 31 หายใจ
- 32 หายใจขัด
- 33 หายใจเข้า
- 34 หายใจคล่อง
- 35 หายใจทางปาก
- 36 หายใจไม่ทั่วท้อง
- 37 หายใจไม่สะดวก
- 38 หายใจไม่ออก
- 39 หายใจออก
- 40 อัลดลมหายใจ

2. ตัวทำหน้าที่คิดและรู้สึก

- 1 กระตาดใจ
- 2 กระเทือนใจ
- 3 กระวนกระวายใจ
- 4 กระหึ่มใจ

- 5 กริ่งเกรงใจ
- 6 กริ่งใจ
- 7 กล่อมใจ
- 8 กลอยใจ
- 9 กลับใจ
- 10 กลางใจ
- 11 กู้มใจ
- 12 กวนใจ
- 13 กังวลใจ
- 14 การตกลองใจ
- 15 กาวใจ
- 16 กำลั้งใจ
- 17 กินใจ
- 18 กินแหนงแคลงใจ
- 19 เก็บใจ
- 20 เกรงใจ
- 21 เกรงอกเกรงใจ
- 22 แก้วตาดวงใจ
- 23 ไกลตาไกลใจ
- 24 ขมขื่นใจ
- 25 ข่มขื่นใจ
- 26 ข่มใจ
- 27 ขยุ้มใจ
- 28 ขวยใจ
- 29 ขวัญใจ
- 30 ซึ้งใจ
- 31 ขอบใจ
- 32 ขอบอกขอบใจ
- 33 ชัดเคืองใจ

- 34 ชัดใจ
- 35 ขาดน้ำใจ
- 36 ขำในใจ
- 37 ชี้ใจน้อย
- 38 ชี้หูตหงิดใจ
- 39 ชื่นใจ
- 40 ชื่นใจ
- 41 ชุ่นช้องหมองใจ
- 42 ชุ่นเคืองใจ
- 43 ชุ่นใจ
- 44 เข็ญใจ
- 45 เข้าใจ
- 46 เข้าใจผิด
- 47 เข้าอกเข้าใจ
- 48 แข็งใจ
- 49 แข็งอกแข็งใจ
- 50 ไซ้ใจ
- 51 คนเข็ญใจ
- 52 คบกันด้วยใจ
- 53 ครองใจ
- 54 ครีมีใจ
- 55 ครีมีอกครีมีใจ
- 56 คล่องใจ
- 57 คล้อยใจ
- 58 คลางแคลงใจ
- 59 คลายใจ
- 60 ความจริงใจ
- 61 ความในใจ
- 62 ความประทับใจ

- 63 คับซึ้งใจ
- 64 คับแค้นใจ
- 65 คับแค้นแอบใจ
- 66 คับใจ
- 67 คับที่อยู่ได้ คับใจอยู่ยาก
- 68 คับอกคับใจ
- 69 คาใจ
- 70 คิดในใจ
- 71 คึกคะนองใจ
- 72 คู้ใจ
- 73 เครื่องล่อใจ
- 74 เครื่องหมายตกใจ
- 75 เคาะกะลาให้หมาตีใจ
- 76 เคืองใจ
- 77 แค้นใจ
- 78 แคลงใจ
- 79 จันงกตกใจ
- 80 จงใจ
- 81 จนใจ
- 82 จริงใจ
- 83 จริงใจอย่างแน่วแน่
- 84 จรุงใจ
- 85 จับจิตจับใจ
- 86 จับใจ
- 87 จำขึ้นใจ
- 88 จำใจ
- 89 จิตใจ
- 90 จิตใจงาม
- 91 จิตใจชั่วร้าย

- 92 จิตใจต่ำ
- 93 จิตใจผ่องแผ้ว
- 94 จิตใจผ่องใส
- 95 จิตใจไม่อยู่กับเนื้อกับตัว
- 96 จิตใจรวนเร
- 97 จิตใจสงบ
- 98 จิตใจสูง
- 99 จิตใจสูงส่ง
- 100 จิตใจห่อเหี่ยว
- 101 จิตใจเหี่ยวแห้ง
- 102 จี้หัวใจ
- 103 จุใจ
- 104 ฉุนใจ
- 105 เจ็บกระตองใจ
- 106 เจ็บใจ
- 107 เจ็บซ้ำใจ
- 108 เจ็บซ้ำน้ำใจ
- 109 เจ็บท้องซ่องใจ
- 110 เจริญใจ
- 111 เจริญตาเจริญใจ
- 112 เจาะใจ
- 113 เสียใจ
- 114 แจ้งใจ
- 115 ใจ
- 116 ใจกระด้าง
- 117 ใจกรุณา
- 118 ใจกล้า
- 119 ใจกว้าง
- 120 ใจขลาด

- 121 ใจซ่อนๆ
- 122 ใจเข้มแข็ง
- 123 ใจเขาใจเรา
- 124 ใจแข็ง
- 125 ใจคด
- 126 ใจคอก
- 127 ใจคอกว้างขวาง
- 128 ใจคอคับแคบ
- 129 ใจคอดีดเดี่ยว
- 130 ใจคอรวนเร
- 131 ใจคอหนักแน่น
- 132 ใจเค็ม
- 133 ใจแคบ
- 134 ใจงาม
- 135 ใจง่าย
- 136 ใจจดใจจ่อ
- 137 ใจจริง
- 138 ใจจิต
- 139 ใจจิตใจดำ
- 140 ใจฉกรรจ์
- 141 ใจฉกาจ
- 142 ใจเฉื่อย
- 143 ใจชั่ว
- 144 ใจชั่วร้าย
- 145 ใจขึ้น
- 146 ใจดวงนี้
- 147 ใจดำ
- 148 ใจดำอำมหิต
- 149 ใจดี

- 150 ใจดีแก้ร้าย ใจร้ายแก้ไหม
- 151 ใจดีผีเข้า
- 152 ใจดีสู้เสือ
- 153 ใจเด็ด
- 154 ใจเดียว
- 155 ใจเดียวกัน
- 156 ใจตรงกัน
- 157 ใจต่ำ
- 158 ใจต่ำซ้ำ
- 159 ใจต่ำทราวม
- 160 ใจเต็มร้อย
- 161 ใจเติบโต
- 162 ใจแตก
- 163 ใจโต
- 164 ใจถึง
- 165 ใจทมิฬ
- 166 ใจทมิฬหินชาติ
- 167 ใจทราวม
- 168 ใจน้อย
- 169 ใจนักเลง
- 170 ใจแน่น
- 171 ใจบริสุทธิ์
- 172 ใจอบบาง
- 173 ใจบาน
- 174 ใจบาป
- 175 ใจบาปหยาบซ้ำ
- 176 ใจบุญ
- 177 ใจบุญสุนทาน
- 178 ใจเบา

- 179 ใจประสานใจ
180 ใจปลาซิว
181 ใจป่า
182 ใจเป็นธรรม
183 ใจเป็นแม่น้ำ
184 ใจแป้ว
185 ใจไปอยู่ที่ตาตุ่ม
186 ใจฝ่อ
187 ใจฝาดใจขม
188 ใจพระ
189 ใจเพชร
190 ใจมา
191 ใจมาเป็นกระบุง
192 ใจมาเป็นกอง
193 ใจมาร
194 ใจมีหลายห้อง
195 ใจเมตตา
196 ใจไม่กล้า
197 ใจไม่ดี
198 ใจไม่ใส่ระกำ
199 ใจไม่อยู่กับตัว
200 ใจไม่อยู่กับเนื้อกับตัว
201 ใจยักษ์
202 ใจยักษ์ใจมาร
203 ใจเหิน
204 ใจรวนเร
205 ใจร้อน
206 ใจระทึก
207 ใจรัก

- 208 ใจร้าย
- 209 ใจเร็ว
- 210 ใจเร็วด่วนได้
- 211 ใจลอย
- 212 ใจละลาย
- 213 ใจเลว
- 214 ใจเลวทราม
- 215 ใจโลเล
- 216 ใจออกแวก
- 217 ใจวิ้งๆหวำๆ
- 218 ใจสลาย
- 219 ใจสว่างกลางโลกมืด
- 220 ใจสอง
- 221 ใจสัตว์
- 222 ใจสับสน
- 223 ใจสิงห์
- 224 ใจสู้
- 225 ใจสูง
- 226 ใจเสาะ
- 227 ใจเสีย
- 228 ใจหดหู่
- 229 ใจหนักแน่น
- 230 ใจหมกหมุ่น
- 231 ใจหมา
- 232 ใจหวังถึง
- 233 ใจหิว
- 234 ใจหาย
- 235 ใจหายใจคว่ำ
- 236 ใจหายวาบ

- 237 ใจหิน
238 ใจเหี้ยม
239 ใจเหี้ยว
240 ใจแห้ง
241 ใจโหดเหี้ยม
242 ใจใหญ่
243 ใจใหญ่ใจโต
244 ใจอ่อน
245 ใจอาฆาต
246 ใจอาฆาตมาดร้าย
247 ใจอารี
248 ใจอำมหิต
249 ใจเอื้อเพื่อเผื่อแผ่
250 ใจโอบอ้อมอารี
251 ฆ่าใจ
252 ผูกใจ
253 เฉลียวใจ
254 ชนะใจ
255 ชโลมใจ
256 ชอกช้ำใจ
257 ชอกช้ำระกำใจ
258 ชอบใจ
259 ชอบทำตามอำเภอใจ
260 ชอบเนื้อพึ่งใจ
261 ชะล่าใจ
262 ชักจูงใจ
263 ชั่งใจ
264 ช้างสารงูเห่าเข้าเก่าเมียรักไม่ควรไว้วางใจ
265 ช้ำใจ

- 266 ชีวิตจิตใจ
267 ชื่นใจ
268 ชื่นฉ่ำใจ
269 ชื่นชูใจ
270 ชุบน้ำใจ
271 ชุ่มใจ
272 ชุ่มชื่นใจ
273 ชุ่มอกชุ่มใจ
274 ชูใจ
275 ชูทางใจ
276 เชื้อใจ
277 ชักซ้อมความเข้าใจ
278 ชาบซึ่งใจ
279 ชึ่งใจ
280 ชื้อใจ
281 ไช้ทองคล้องใจ
282 ดลใจ
283 ดวงใจ
284 ดวงตาดวงใจ
285 ด้วยน้ำใสใจจริง
286 ดั่งใจ
287 ดาใจ
288 ดีใจ
289 ดีเหนือดีใจ
290 ดีอกดีใจ
291 ดั่งดูดีใจ
292 ดูใจ
293 เดใจ
294 เตือดใจ

- 295 เดือดเนื้อร้อนใจ
- 296 เดือดร้อนใจ
- 297 โดนใจ
- 298 ใต้ใจ
- 299 ตกกะใจ
- 300 ตกใจ
- 301 ตกเนื้อตกใจ
- 302 ตกลงใจ
- 303 ตกลงปลงใจ
- 304 ตกอกตกใจ
- 305 ต้นไม้ต่างปล้อง ฟีน้องต่างใจ
- 306 ตรงหัวใจ
- 307 ตรอมใจ
- 308 ตระหนกตกใจ
- 309 ตริ่งใจ
- 310 ตริ่งตาตริ่งใจ
- 311 ต້องใจ
- 312 ต້องตาต້องใจ
- 313 ตะโกนไนใจ
- 314 ตะขีดตะขวงใจ
- 315 ตั่งใจ
- 316 ตั่งใจฟัง
- 317 ตั่งอกตั่งใจ
- 318 ตัดกำลังใจ
- 319 ตัดใจ
- 320 ตัดสินใจ
- 321 ตัดสินใจไม่ได้
- 322 ตัดอกตัดใจ
- 323 ต่างจิตต่างใจ

- 324 ตาใจ
- 325 ตามใจ
- 326 ตามใจปาก
- 327 ตามใจปากมากหนึ่
- 328 ตามใจปากลำบากห้อง
- 329 ตามอำเภอใจ
- 330 ตายใจ
- 331 ต่ำใจ
- 332 ต่ำตาต่ำใจ
- 333 ติดใจ
- 334 ติดตริงใจ
- 335 ติดตาตริงใจ
- 336 ติดตาติดใจ
- 337 ติดเนื้อตองใจ
- 338 ติดเนื้อฟิงใจ
- 339 ติดอกติดใจ
- 340 ติดอยู่ในใจ
- 341 ตีนใจ
- 342 ตีนตันใจ
- 343 ตีนตาตีนใจ
- 344 เต็มใจ
- 345 เต็มอกเต็มใจ
- 346 เตรียมใจ
- 347 เตือนใจ
- 348 ถนอมใจ
- 349 ถนอมน้ำใจ
- 350 ถนัดใจ
- 351 ถล่ำใจ
- 352 ถล่ำล่องซักง่าย ถล่ำใจซักยาก

- 353 ถอดใจ
- 354 ถามใจดูก่อน
- 355 ถึงใจ
- 356 ถึงอกถึงใจ
- 357 ถือใจ
- 358 ถือใจซื่อ
- 359 ถุกขโมยใจไป
- 360 ถุกใจ
- 361 ถุกอกถุกใจ
- 362 ทรงชอบใจ
- 363 ทรมานใจ
- 364 ท้อใจ
- 365 ท้อแท้ใจ
- 366 ทะยานใจ
- 367 ทิ้งกายและใจ
- 368 ทั่นใจ
- 369 ทั่นเห็นใจ
- 370 ทั่นอกทั่นใจ
- 371 ทารุณจิตใจ
- 372 ทำใจ
- 373 ทำใจแข็ง
- 374 ทำตามใจชอบ
- 375 ทำตามอำเภอใจ
- 376 ทำให้พอใจ
- 377 ทิ่มแทงใจ
- 378 ที่พึงทางใจ
- 379 ทุกข์กายสบายใจ
- 380 ทุกข์ใจ
- 381 เทใจ

- 382 แทงใจ
- 383 แทงใจดำ
- 384 นอกใจ
- 385 นอนใจ
- 386 น้อมใจ
- 387 น้อยใจ
- 388 น้อยเนื้อต่ำใจ
- 389 น้อยอกน้อยใจ
- 390 นักบุญใจบาป
- 391 นั่งในหัวใจ
- 392 นำกวนใจ
- 393 นำจับใจ
- 394 นำประทับใจ
- 395 น้ำใจ
- 396 น้ำใจนักกีฬา
- 397 น้ำใจอันกว้างขวาง
- 398 น้ำใสใจคอ
- 399 น้ำใสใจจริง
- 400 น้ำหนึ่งใจเดียวกัน
- 401 นิ่งนอนใจ
- 402 นิสสัยใจคอ
- 403 นึกอยู่ในใจ
- 404 นึกอะใจ
- 405 แน่ใจ
- 406 ใใจ
- 407 บริสุทธิ์ใจ
- 408 บังคับใจ
- 409 บันดาลใจ
- 410 บันเทิงใจ

- 411 บาดใจ
- 412 บาดตาบาดใจ
- 413 บาดหมางใจ
- 414 บานใจ
- 415 เเบาใจ
- 416 เเบาอกเเบาใจ
- 417 เบิกบานใจ
- 418 ประทับใจ
- 419 ประโลมใจ
- 420 ประหลาดใจ
- 421 ปรับความเข้าใจ
- 422 ปริ้มใจ
- 423 ปลงใจ
- 424 ปลงใจเพื่อ
- 425 ปลงใจรัก
- 426 ปลอดโปร่งใจ
- 427 ปลอบใจ
- 428 ปล่อยใจ
- 429 ปลาบปลื้มใจ
- 430 ปลื้มใจ
- 431 ปลุกใจ
- 432 ปลุกใจเสือป่า
- 433 ปลุกเรื่อนตามใจผู้อยู่ ปลุกอู่ตามใจผู้นอน
- 434 ปลุกเรื่อนตามใจผู้อยู่ ผูกอู่ตามใจผู้นอน
- 435 ปวดใจ
- 436 ป่วนใจ
- 437 บักใจ
- 438 บักใจเพื่อ
- 439 บั่นใจ

- 440 ปากกับใจไม่ตรงกัน
441 ปากปราศรัยน้ำใจเชือดคอ
442 ปากร้ายใจดี
443 ปากอย่างใจอย่าง
444 เป็นไข้ใจ
445 เป็นคน(ที่)เชื่อใจได้
446 เป็นคน(ที่)ไว้ใจได้
447 เป็นเจ้าหัวใจ
448 เป็นใจ
449 เป็นที่น่าพอใจ
450 เปรมใจ
451 เปลี่ยนใจ
452 เปลี่ยนวใจ
453 เปลืองใจ
454 เปลือยใจ
455 เปิดใจ
456 แปลกใจ
457 ไปรุ่งใจ
458 ผัวเมียละเหี่ยใจ
459 ผิดใจ
460 ผิดใจกัน
461 ผิดพ้องหมองใจ
462 ผูกใจ
463 ผูกใจเจ็บ
464 ผู้ที่ไว้ใจ
465 ผู้ร่วมใจ
466 ผลอใจ
467 แผลใจ
468 ผึงใจ

- 469 ผึ่งอยู่ในใจ
470 ผืนใจ
471 ใฝ่ใจ
472 พร้อมใจ
473 พรุ่นใจ
474 พลังใจ
475 พอใจ
476 พักผ่อนหย่อนใจ
477 พิมพใจ
478 พึ่งใจ
479 พึ่งพอใจ
480 พุดถูกใจดำ
481 พุดแทงใจดำ
482 พุดเอาใจ
483 เพลิดเพลินเจริญใจ
484 เพลิดเพลินใจ
485 เพลินใจ
486 เพลียใจ
487 เพียงใจ
488 เพื่อนร่วมใจ
489 แพ้ใจ
490 แพ้ใจตัวเอง
491 ภาคภูมิใจ
492 ภาพขึ้นในใจ
493 ภูมิใจ
494 มั่งมีในใจ แล่นไบบนบก
495 มัดใจ
496 มั่นใจ
497 มารหัวใจ

- 498 มิตรจิตมิตรใจ
 499 มีกำลังใจ
 500 มีแก่ใจ
 501 มีใจเป็นธรรม
 502 มีใจให้กัน
 503 มีน้ำใจ
 504 มีน้ำใจเด็ดเดี่ยว
 505 มีแผลในใจ
 506 มีลูกกวนตัว มีฝักกวนใจ
 507 มือไวใจเร็ว
 508 ไม่แค่นใจ
 509 ไม่เจ็บใจ
 510 ไม่เฉลียวใจ
 511 ไม่ชอบใจ
 512 ไม่เชื่อใจตัวเอง
 513 ไม่นึกอะใจ
 514 ไม่พอใจ
 515 ไม่มันใจ
 516 ไม่มีกะจิตกะใจ
 517 ไม้ล้มเดียวยังต่างปล้อง ฟันงยังต่างใจ
 518 ไม่สนใจใยดี
 519 ไม่สบายใจ
 520 ไม่อนาทรร้อนใจ
 521 ไม่เอาใจใส่
 522 ยวนใจ
 523 ยอดดวงใจ
 524 ย้อมใจ
 525 ยับยั้งใจ
 526 ยับยั้งชั่งใจ

- 527 ยั่วใจ
528 ยั่วยวนใจ
529 ยากจนเข็ญใจ
530 ยาใจ
531 ย่ามใจ
532 ยินใจ
533 ยินยอมพร้อมใจ
534 ยิ้มจมุกคนอื่นหายใจ
535 ยุ่งยากใจ
536 เย็นใจ
537 รวดร้าวใจ
538 ร่วมใจ
539 ร่วมแรงร่วมใจ
540 ร้อนใจ
541 ร้อนรุ่มกุ่มใจ
542 ร้อนออกร้อนใจ
543 ร้อยใจ
544 รอยพิมพีใจ
545 ระคางใจ
546 ระงับใจ
547 ระทมขมขื่นใจ
548 ระทมใจ
549 ระทีกใจ
550 ระแวงใจ
551 ระอาใจ
552 รักจนฉันทใจ
553 รักจนหมดใจ
554 รักเดียวใจเดียว
555 รันทดใจ

- 556 จำเริงใจ
557 รั่วใจ
558 รัวรานใจ
559 จำคาญใจ
560 รื่นเริงใจ
561 รื่นเริงบันเทิงใจ
562 ฐู่แกใจ
563 ฐู่ใจ
564 ฐู่ตึกเจ็บใจ
565 ฐู่ตึกละลายใจ
566 ฐู่ตึกเสียใจ
567 ฐู่เห็นเป็นใจ
568 ฐู่อยู่แกใจ
569 ฐู่อยู่เต็มใจ
570 ไร่ใจ
571 เริงใจ
572 แรงใจ
573 แรงบันดาลใจ
574 ลงเรือตามใจแป๊ะ
575 ลงเรือแป๊ะตามใจแป๊ะ
576 ลั่นใจ
577 ลบมันไปจากใจ
578 ลองใจ
579 ล่อใจ
580 ล่อตาล่อใจ
581 ละลานใจ
582 ละลานตา ละลานใจ
583 ละไว้ในฐานที่ใจ
584 ละเหยใจ

- 585 ละลายใจ
586 ลังเลใจ
587 ล้างใจ
588 ลำบากใจ
589 ลำพองใจ
590 ลึกๆในใจ
591 เลขคณิตคิดในใจ
592 เลี้ยงน้ำใจ
593 โลงใจ
594 โลงอกโลงใจ
595 วังเวงใจ
596 วัตใจ
597 วัชร์หลังขาด เห็นกาบินผาดก็ตกใจ
598 วางใจ
599 วาดภาพในใจ
600 วาบหวามใจ
601 วัวเหวใจ
602 วุ่นวายใจ
603 ไขว้ใจ
604 ไขว้ใจไม่ได้
605 ไขว้เนื้อเชื้อใจ
606 ไขว้วางใจ
607 เศร้าใจ
608 ส่งใจ
609 สงบใจ
610 สงบอกสงบใจ
611 ส่งแรงใจ
612 สนใจ
613 สนใจใยดี

- 614 สนัดใจ
- 615 สนิทใจ
- 616 สนุกสนานเบิกบานใจ
- 617 สบายใจ
- 618 สภาพจิตใจ
- 619 สมความตั้งใจ
- 620 สมใจ
- 621 สมใจนึก
- 622 สมใจรัก
- 623 สมตั้งใจ
- 624 สมัครใจ
- 625 สยิวใจ
- 626 สลดใจ
- 627 สวรรค์อยู่ในอกนรกอยู่ในใจ
- 628 สองจิตสองใจ
- 629 สองใจ
- 630 สอนใจ
- 631 สะกดใจ
- 632 สะกดอกสะกดใจ
- 633 สะกิดใจ
- 634 สะคราญใจ
- 635 สะใจ
- 636 สะใจโก้
- 637 สะดวกใจ
- 638 สะดุดใจ
- 639 สะท้อนใจ
- 640 สะเทือนใจ
- 641 สัมหรณใจ
- 642 สัจญาใจ

- 643 สากะใจ
- 644 ส่าใจ
- 645 สายใจ
- 646 สำรวมกาย วาจา ใจ
- 647 สำรวมใจ
- 648 สำราญใจ
- 649 สิ้นน้ำใจ
- 650 สุขใจ
- 651 สุขสำราญบานใจ
- 652 สุขจิตใจ
- 653 สุดซึ้งหัวใจ
- 654 สุดใจ
- 655 สุดสวาทขาดใจ
- 656 สู้จนขาดใจ
- 657 สู้ใจขาด
- 658 เสมอใจ
- 659 เสียกำลังใจ
- 660 เสียใจ
- 661 เสียใจภายหลัง
- 662 เสียหน้าใจ
- 663 เสียขวัญใจ
- 664 เสียอกเสียใจ
- 665 แสดงกิริยาไม่พอใจ
- 666 แสดงความจริงใจ
- 667 แสดงน้ำใจ
- 668 แสลงใจ
- 669 ใสใจ
- 670 หงุดหงิดใจ
- 671 หนักใจ

- 672 หนักอกหนักใจ
673 หน้าซื่อใจคด
674 หน้าเนื่อใจเสื่อ
675 หนาวใจ
676 หน้าใหญ่ใจโต
677 หน้าใจ
678 หมดกะจิตกะใจ
679 หมดกำลั้งใจ
680 หมองใจ
681 หมางใจ
682 หมายใจ
683 หย่อนใจ
684 หยั่งใจ
685 หลายใจ
686 ห้วนใจ
687 หวานใจ
688 หอมชื่นใจ
689 หักใจ
690 หักห้ามใจ
691 หักอกหักใจ
692 หัวจิตหัวใจ
693 หัวใจ
694 หัวใจเก็บกด
695 หัวใจจะวาย
696 หัวใจเต็นแรง
697 หัวใจแตกสลาย
698 หัวใจแทบจะขาด
699 หัวใจบอบช้ำแสนสาหัส
700 หัวใจฝ่อ

- 701 หัวใจพองโต
- 702 หัวใจระทม
- 703 หัวใจร้าวราน
- 704 หัวใจสลาย
- 705 หัวใจหยุดเต้น
- 706 หัวเราะในใจ
- 707 หัวอกหัวใจ
- 708 ห้ามใจ
- 709 เหตุจูงใจ
- 710 เห็นใจ
- 711 เห็นอกเห็นใจ
- 712 เหนื่อยใจ
- 713 เหนื่อยใจแทบขาด
- 714 เหมือนใจ
- 715 เหลือใจ
- 716 เข็มใจ
- 717 แหนงใจ
- 718 ให้กำลังใจ
- 719 อดใจ
- 720 อดสูใจ
- 721 อนาคตใจ
- 722 อนาคตร้อนใจ
- 723 อบอุ่นใจ
- 724 อย่างกวนใจ
- 725 อย่างใจ
- 726 อย่างนิ่งนอนใจ
- 727 อย่าวังใจทางอย่างวางใจคนจะจวนใจเอง
- 728 อ่อนจิตอ่อนใจ
- 729 อ่อนใจ

- 730 อ่อนนอกอ่อนใจ
731 อัดอั้นใจ
732 อัดอั้นตันใจ
733 อั้นใจ
734 อัศจรรย์ใจ
735 อ่านใจ
736 อ่านในใจ
737 อายใจ
738 อำพรางใจ
739 อำเภอใจ
740 อิดหนาระอาใจ
741 อิมใจ
742 อิมเอมใจ
743 อิมเอิบใจ
744 อึกอืดใจ
745 อืดใจ
746 อืดอืดใจ
747 อุ่นกายสบายใจ
748 อุ่นใจ
749 อุ่นอกอุ่นใจ
750 เอะใจ
751 เอาใจ
752 เอาใจเขามาใส่ใจเรา
753 เอาใจช่วย
754 เอาใจดูหูใส่
755 เอาใจยาก
756 เอาใจใส่
757 เอาใจออกหาก
758 เอาใจออกห่าง

- 759 เอาแต่ใจ
- 760 เอาแต่ใจตน
- 761 เอาแต่ใจตัวเอง
- 762 เอาอกเอาใจ
- 763 แอบมีใจ
- 764 ฮึกเหิมใจ

3. ศูนย์กลาง

- 1 กลางใจมือ
- 2 ซื่อใหญ่ใจความ
- 3 จับใจความสำคัญ
- 4 ใจกลาง
- 5 ใจกลางเมือง
- 6 ใจความ
- 7 ใจมือ
- 8 ใจเมือง
- 9 หัวใจ

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวภัทรา พิเชษฐศิลป์ เกิดวันที่ 7 กรกฎาคม 2525 ที่จังหวัดยะลา สำเร็จปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาจีน จากคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2546 สำเร็จปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาจีนเป็นภาษาต่างประเทศ จากคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2549 และได้เข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาจีน คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2552